

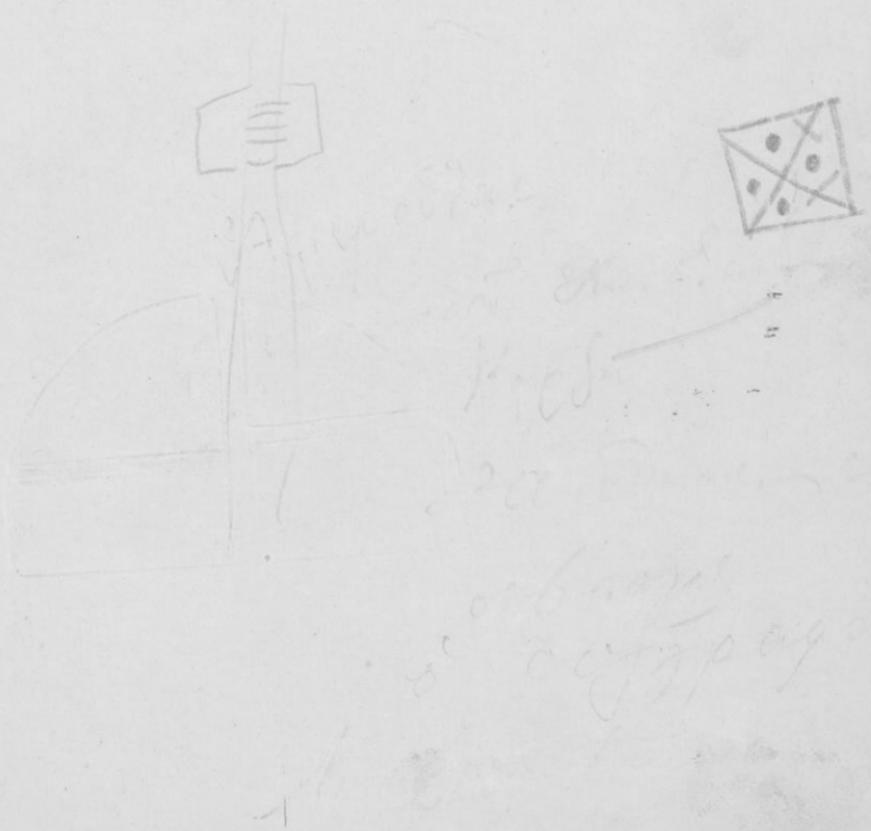
4/6 25/41 9/

Ημερ 2/10
παιδί
ΚΑΡΔΗΤΗ.

αυτογραφία
π. 25/5

μαθηματων - μαθηματων - μαθηματων
μαθηματων

το ελεγχος των
των μαθητων των μαθητων
μαθητων μαθητων των μαθητων
των μαθητων των μαθητων

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητοῦ ἐν τῷ ἁ. Γυμνασίῳ

1888. 177

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΗΡΗΜΕΝΗ ΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

περιέχων τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Λιβύῃ (Ἀφρικῇ) ἀρχαίων
ἔθνων καὶ τὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μέχρι τοῦ θανά-
του τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ΕΚΔΟΤΗΣ

ἈΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἐπιτιμολογία 2,00 ₺

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ἈΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1888

Κ. Ι. Κωνσταντίνου

22/4/45
9/9/50

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τῶν καταστημάτων τοῦ ἐκδότου, ἄλλως θεωρεῖται ὡς προϊόν τυποκλοπίας.

Α. Β. Κ.

Μ. Γ. Γεωργίου

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἱστορία καλεῖται ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ βίου τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων· πολιτισμὸς δὲ ἡ ἀνάλογος ἀνάπτυξις τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου. Κύρια καὶ οὐσιώδη γνωρίσματα τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε πρῶτον ἡ θρησκεία, δεύτερον αἱ ἐπιστῆμαι, καὶ τρίτον αἱ τέχναι καὶ ἰδίως ἡ καλλιτεχνία καὶ τὰ πολεμικά.

Διαίρεσις τῆς γενικῆς ἱστορίας.

Ἡ γενικὴ ἱστορία διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν ἀπὸ χ—476 μετὰ Χριστόν, ὅτε συνέβησαν αἱ μεταναστάσεις τῶν ἔθνων, εἰς μέσην ἀπὸ τοῦ 476—1492, ὅτε συνέβη ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ εἰς νέαν ἀπὸ τοῦ 1492 μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Κατὰ δὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου θέλει διδάσκεσθαι ἐν μὲν τῇ α'. τάξει τῶν γυμνασίων ἡ ἱστορία τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Διόβῃ ἀρχαίων ἔθνων καὶ ἡ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐν δὲ τῇ β'. ἐξακολούθησις τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως, ἡ ἱστορία τῶν Ρωμαίων καὶ ἡ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μέχρι τοῦ διχασμοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐν δὲ τῇ γ'. ἡ ἱστορία τῶν μέσων καὶ τῶν νέων χρόνων μέχρι τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, διδασκομένης εὐρύτερον τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐν τῇ δ'. ἐξακολούθησις τῆς ἱστορίας τῶν νέων χρόνων, διδασκομένης κατ' ἕκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Κατ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ πρόγραμμα συνέταξα τὴν γενικὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν διήρξα εἰς τέσσαρας τόμους κατὰ τὰς τέσσαρας τάξεις τοῦ γυμνασίου καὶ ἐκδίδωμι αὐτὴν εἰς φῶς, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου τόμου. Πρὸς ἐξέγερσιν δὲ τοῦ φρονήματος τῶν μαθητῶν καὶ μὸρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν ἐκτίθημι φυσικώτατα τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ πολεμικά, τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν θρησκείαν, καὶ εἰκονίζω τοὺς χαρακτῆρας τῶν δρώντων προσώπων ὡς οἷόν τε ζωηρῶς καὶ ἐναργῶς.

Ἐν Ἀθήναις, μηνὶ Ἰουνίῳ 1888.

Δ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΑΣΙΑ ΚΑΙ ΛΙΒΥΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΘΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου καὶ φυλαὶ αὐτοῦ.

Πάντες οἱ ἄνθρωποι φαίνονται καταγόμενοι ἐξ ἑνὸς μόνου ζεύγους, ἀλλ' ἡ φυσιολογία καὶ ἡ γλωσσολογία ἀποδεικνύουσι μεγάλας διαφορὰς τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, αἵτινες εἶνε τέσσαρες. Ἡ *λευκὴ ἢ ἰνδοευρωπαϊκὴ*, κατοικοῦσα ἐν τῷ ὄροπεδίῳ τοῦ Ἰράν, ὅθεν ὀρμηθεῖσα κατέλαβε τὴν Ἰνδικήν, τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν, ἡ *κιτρινὴ ἢ μογγολικὴ* ἐν τῷ βορείῳ καὶ ἀνατολικῷ τῆς Ἀσίας, ἡ *μαύρη ἢ αἰθιοπικὴ* ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ, καὶ ἡ *ἐρυθρὰ* ἐν τῇ Ἀμερικῇ. Καὶ ἡ μὲν μαύρη καὶ ἐρυθρὰ φυλὴ οὐδὲν γραπτὸν μνημεῖον ἔχουσιν, ἡ δὲ κιτρινὴ ἀπεναντίας ἔχει τὰ ἀρχαιότατα χρονικά τοῦ κόσμου, τὰ τῶν Σινῶν, οἵτινες εἶνε μετὰ τῶν Μογγόλων οἱ γνωστότατοι ἀντιπρόσωποι τῆς φυλῆς ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσιν ἀκόμη οἱ λαοὶ τῆς Ἰνδοκίνας, οἱ Θιβέτιοι καὶ αἱ Τουρκικαὶ ἢ Ταρταρικαὶ φυλαὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Σινικῆς μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης· καὶ οἱ Οὐνοὶ δὲ τοῦ Ἀττίλα ἀνήκον εἰς ταύτην τὴν φυλὴν.

Ἡ λευκὴ φυλὴ. Ἄριοι καὶ Σημίται.

Ἡ λευκὴ φυλὴ, ἣτις εἶνε ἡ κυριωτάτη ἀντιπρόσωπος τοῦ πολιτισμοῦ, διαιρεῖται εἰς δύο κυρίας οικογενεῖας, τοὺς Σημίτας ἐν τῷ νοτιοδυτικῷ τῆς Ἀσίας καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ, καὶ τοὺς Ἄριους ἢ Ἰνδοευρωπαίους ἐν τῷ ὑπολοίπῳ τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Οὗτοι δὲ πρώτην κατοικίαν εἶχον τὴν Βακτριανὴν καὶ τὴν Σογδιανὴν, ὅθεν ἀνεχώρησαν ἰσχυραὶ ἀποικίαι, αἵτινες ἐγκατέστη-

σαν κλιμακῆδὸν ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Γάγγου μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Δύσεως· ἡ οἰκογένεια τῶν Ἰνδῶν, τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν μετὰ τῶν ἰδιωμάτων τῆς ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Τίγρητος χώρα· ἡ τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἰταλίᾳ· ἡ τῶν Κελτῶν, τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Σλαύων πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοῦ Αἴμου καὶ τῶν Ἀλπεων. Οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα εἶνε ἀδελφαί, παραχθεῖσαι ἐκ τῆς σανσκριτικῆς, τῆς ἱερᾶς γλώσσης τῶν Βραχμάνων Ἰνδῶν· ἡ δὲ Κελτικὴ, ἡ Γερμανικὴ καὶ ἡ Σλαυικὴ εἶνε παραφυάδες τοῦ μεγάλου τούτου στελέχους.

Αἱ φυλαὶ αὗται πρὶν χωρισθῶσιν εἶχον ἤδη ἡμερώσει τὸν βοῦν, τὸν ἵππον, τὸ πρόβατον, τὴν αἶγα, τὸν χοῖρον καὶ τὴν χίην· ἤρχιζον δὲ ν' ἀροτριῶσι τὴν γῆν, νὰ κατεργάζωνται μέταλλά τινα καὶ νὰ κατασκευάζωσι κατοικίας μονίμους. Ὁ γάμος ἦτο παρ' αὐταῖς πράξις θρησκευτικὴ, ἡ δὲ οἰκογένεια ἦτο ἡ βάσις τῆς δημοσίας τάξεως. Αἱ οἰκογένειαι ἠνωμένοι ἐσχημάτιζον τὴν φυλὴν, πλεῖστοι δὲ φυλαὶ ἀπέτελουν τὸ ἔθνος. Αἱ φυλαὶ αὗται εἶχον πρὸς τοῦτοις τὸ αἶσθημα ἐνὸς μόνου θεοῦ, ὑπερτάτου πάντων τῶν ἄλλων θεῶν, ἀλλ' ἡ διδασκαλία αὕτη, λίαν αὐστηρὰ διὰ νηπιώδη λαόν, ἦτο ἀταφῆς διὰ τὴν θεοποίησιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων.

Οἱ Σημίται κατοικοῦντες μεταξὺ τοῦ Τίγρητος, τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἶχον τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς Ἀρίους καταγωγὴν. Ἡ δὲ Βίβλος ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατάγονται ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. Ἀποικίαι Σημιτικαὶ κατόκησαν τὴν ἀρκτῶν Ἀφρικὴν μέχρι τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ.

Οὕτω δὲ δύο μεγάλα ρεύματα λαῶν λευκῶν ἐξώρμησαν ἀπὸ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ κατέκλυσαν τὴν δυτικὴν χώραν τῆς ἡπείρου ταύτης, τὸ βόρειον τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΣΙΝΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΓΓΟΛΟΙ.

Ἡψηλὴ ἀρχαιότης τοῦ Σινικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Σίνοι, κάτοικοι τοῦ Οὐρανίου κράτους, ἡ ὡς λέγουσιν ἀκόμη, τοῦ Μεσαίου κράτους, ἀναφέρουσι τὴν ὑπαρξίν των εἰς ἑκατὸν χίλι-

άδας ἐτῶν π. Χ., ἐνῶ ἡ ἱστορία αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 2600 π. Χ. καθίσταται ἰκανῶς θετική, ἵνα παρουσιάσῃ χρονικὰ συνεχῆ. Δὲν εἶνε δὲ γνωστὸν οὔτε πότε οὔτε πῶς ἐσχηματίσθη ἡ παράδοξος αὕτη κοινωνία, ἧτις ἀπὸ τεσσάρων χιλιάδων ἐτῶν τοῦλάχιστον διατηρεῖ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, ἔχει δὲ πνεῦμα πρακτικόν, ὅπως ἀσχολούμενον περὶ τὰ γήινα καὶ πολὺ ὀλίγον περὶ τὰ οὐράνια, τὸ ὅποιον φροντίζει μόνον ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ βίου πᾶν ὅ,τι οὗτος δύναται νὰ δώσῃ, καὶ ἀντικαθιστᾷ τὰς μεγάλας θεογονίας τῆς λευκῆς φυλῆς δι' ἠθικῆς ὅπως ἀνθρωπίνου. Ὁ αὐτοκράτωρ Σζέν, ὅστις ἐβασίλευε περὶ τὸ ἔτος 2300 π. Χ. εἶχεν ἤδη ἰδρύσει *πέντε καθήκοντα*, τοῦ πατρὸς καὶ τῶν τέκνων, τοῦ βασιλείως καὶ τῶν ὑπηκόων, τῶν γερόντων καὶ τῶν νέων, τῶν συζύγων καὶ τέλος τῶν φίλων, καὶ διαιρέσει τὸ κράτος του εἰς νομοὺς, εἰς ἐπαρχίας καὶ εἰς δῆμους.

Πρῶται Δυναστεῖαι.

Ἐν ἔτει 2200 π. Χ. ἡ αὐτοκρατορία, ἧτις ἕως τότε ἦτο αἰρετή, ἔγεινε κληρονομική· ἐν τούτοις οἱ μεγιστᾶνες ἠδύναντο ἀκόμη νὰ ἐκλέξωσι τὸν ἰκανώτατον ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος. Ὁ Ὑάου ἰδρυσε τὴν πρώτην δυναστείαν, τὴν τῶν Ἰά, ἧτις ἐτελείωσε μετὰ τῆς σαρκας αἰῶνας ἕνεκα βδελυρᾶς τυραννίας. Ὁ δὲ ἀρχηγέτης τῆς δευτέρας δυναστείας, τῆς τῶν Χάγγ (1766) ὑπῆρξεν ἄνθρωπος ὑπέρτερος καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐξῆμνησεν ὁ σοφώτατος τῶν Σινῶν Κομφούκιος. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ἵνα ἐξευμενίσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ ἐν καιρῷ λιμοῦ, ἐξωμολογήθη δημοσίᾳ τὰ ἀμαρτήματά του, καὶ οἱ διάδοχοί του, ὡσάκις μεγάλη συμφορὰ ἐνεφανίζετο, ἐμιμοῦντο τὸ παράδειγμα τοῦτο τοῦ ὑψηλοῦ φρονήματος. Ὁ τελευταῖος τῶν Χάγγ ὠμοίαζε μὲ τὸν τελευταῖον τῶν Ἰά. Ἐνῶ εἰς τῶν ὑπουργῶν του ἔδιδεν εἰς αὐτὸν συμβουλὰς τινας, εἶπεν «ὁ λόγος σου εἶνε λόγος σοφοῦ, ἀλλ', ἐπειδὴ λέγουσιν ὅτι ἡ καρδιά τοῦ σοφοῦ ἔχει ἐπτὰ ὀπὰς, θέλω νὰ βεβαιωθῶ περὶ τούτου,» καὶ εὐθύς διετάξε ν' ἀνοιξῶσι τὴν κοιλίαν του. Ὁ Βουθάγγ, ἡγεμὼν τῶν Τσεοῦ, ἐπανέστη κατὰ τοῦ τυράννου, ὅστις, ἠττηθείς, ἐσώρευσε ὅλα τὰ πλοῦτη του εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ, θέσας πῦρ εἰς αὐτά, ἐρρίφθη εἰς τὰς φλόγας (1122). Ἐπὶ δὲ τῆς δυναστείας τῶν Τσεοῦ τὰ τιμαριωτικὰ βασίλεια ἠξήθησαν εἰς ἑκατὸν εἴκοσι πέντε καὶ ἡ Κίνα ἔσχε τότε ἀληθῆ τιμαριωτισμὸν, ὅστις παρήγαγε μεγάλην ἀναρχίαν, εἰς

τὴν ὁποίαν ἔθηκε τέρμα εἰς τῶν ὑποτελῶν ἡγεμόνων, καθαιρέσας τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα τῶν Τσεῦ (247 π. Χ.)

Ἄκμῃ τῆς Σινικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ νέα δυναστεία, ἡ τῶν *Τσιν*, κατέλυσε τὰ τιμαριωτικά βασίλεια καὶ ἤνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτῆς ἅπαν τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον φέρεται τὸ ὄνομά της (Τσίνα, Σίνα, Κίνα) (246 π. Χ.) Ὁ *Τσινχοακτής*, ὁ ἀρχηγέτης τῆς εἰρημένης δυναστείας, κατεσκεύασεν ὁδοὺς, διέτρησεν ὄρη καὶ, ἕνα ἀνακόπητη τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ταρτάρων, ἔκτισε τὸ μέγα τεῖχος μήκους δισχιλίων καὶ πεντακοσίων χιλιομέτρων. Ἀλλ', ἕνα τὸ πᾶν χρονολογῆται ἀπὸ τῆς βασιλείας του, ἠθέλησε νὰ ἐξαλείψῃ τὸ παρελθόν· ἔκαυσε λοιπὸν τὰ βιβλία καὶ κατεδίωξε τοὺς λογίους. Εὐτυχῶς ὅμως δὲν ἠδυνήθη οὔτε τὰ βιβλία ὅλα νὰ καύσῃ, οὔτε τοὺς λογίους ὅλους νὰ φονεύσῃ. Καὶ διαταράχθη πρὸς στιγμὴν ἡ Σινικὴ κοινωνία ὑπὸ τοῦ βιαίου τούτου μεταρρυθμιστοῦ, ἀλλ' ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς τὸν πάτριον αὐτῆς βίον. Ἡ δυναστεία τῶν Τσιν ἀνετράπη καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἡ τῶν *Χάν*, ἐπὶ τῆς ὁποίας (202 π. Χ. — 226 μ. Χ.) οἱ λόγοι ἀνέκτησαν τὴν δυνάμιν των καὶ ἡ Κίνα ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ μεγαλείου της. Τὰ στρατεύματα αὐτῆς προὐχώρησαν μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης, σχεδὸν ἀπαντικρὺ τῶν ὄριων τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς ἀνατολικῆς θαλάσσης, βασιλεῖς καὶ λαοὶ ὑπήκουον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Σινῶν.

Εἰσβολὴ τῶν Μογγόλων.

Ἀπὸ τῶν ἐρήμων πεδιάδων, αἵτινες ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ μεγάλου τείχους μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἐξώρμησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς στίφη βάρβαρα, τὰ ὁποῖα ἐπέπεσαν δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ εἰς τὰς δύο αὐτοκρατορίας, τὴν Ρωμαϊκὴν καὶ τὴν Σινικὴν, αἵτινες διένεμον πρὸς ἀλλήλας τὸ μέγιστον μέρος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Οὕτως οἱ μὲν *Οὐροι*, εἰσχωρήσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην, ᾤθησαν τὰ Γερμανικὰ ἔθνη ἐπὶ τὸ δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους κατελύθη ὑπ' αὐτῶν (476 μ. Χ.), οἱ δὲ *Μογγόλοι* διεμέλισαν τὴν Κίναν, κατακτῆσαντες αὐτὴν μέχρι τοῦ Κιανοῦ ποταμοῦ. Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατονταετηρίδος (1203) ὁ ἡγεμὼν ἐνὸς τῶν Μογγολικῶν ἐκείνων φυλῶν, ὁ *Τημουδρίν*, ἤνωσε ταῦτα πάντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του καὶ, λαβὼν τὸ ἐπώνυμον τοῦ *Τσιγγισχάν*, ἤτοι

τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἡγεμόνων, ὠδήγησεν αὐτὰ ἐπὶ τὴν κατακτησιν τοῦ κόσμου. Πρῶτον κατεπολέμησε τοὺς Ταρτάρους, τοὺς ἀρχαίους κυρίου του, καὶ ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀρκτόαν Κίνα, ἔπειτα ἐκάλυψε δι' αἰμακτηρῶν ἐρειπίων τὴν Περσίαν, τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν Πολωνίαν. Ἡ δεσποτεία αὕτη, οὕσα τοσοῦτον εὐρεία, ἦτο ἀναγκαιῶς καὶ εὐθραυστος. Ὄθεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τσιγγισχάν ἐν ἔτει 1227 ἡ αὐτοκρατορία του διηρέθη εἰς τέσσαρα κράτη, τὴν Κίνα, τὸ Τουρκεστάν, τὴν Περσίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Ρωσσίαν. Ὁ δ' ἔγγονος αὐτοῦ *Κουβιλᾶι*, ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν ἀπάσῃ τῇ Κίνᾳ, τῇ Θιβητίᾳ, καὶ τῇ Περούῃ, ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου *Χάν*· διότι ἀπὸ τοῦ Πεκίνου μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Δνειπέρου τὸ πᾶν ὑπήκουεν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ὁ χωρισμὸς τῶν τεσσάρων βασιλείων ἦτο πλήρης.

Πρῶτοι Εὐρωπαῖοι ἐν Κίνα.

Ὁ *Κουβιλᾶι-Χάν*, ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ὑάν (1279) υἱοθέτησε τὰ ἔθιμα τοῦ νέου του λαοῦ, ἐσεβάσθη τὰς παραδόσεις του, ἐπροστάτευσεν καὶ προήγαγε τὰ γράμματα, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν γεωργίαν, ἀλλ' ἀπέδεδεχθη τὸν βουδδισμόν, θρησκείαν ἐλθοῦσαν ἐκ τῆς Ἰνδίας, ὅστις ἀριθμεῖ ἐν τῇ Κίνᾳ ὑπὲρ τὰ διακόσια ἑκατομμύρια πιστῶν, σχεδὸν τὸ ἡμισυ τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐνετὸς τις, *Μάρκος Πῶλος* ὀνομαζόμενος, διέμεινεν ἐπὶ δέκα ἐπτὰ ἔτη ἐν τῇ αὐλῇ του. Ἄλλ' ἐν ἔτει 1368 ἐξεδιώχθησαν οἱ Μογγόλοι ἐκ τῆς Σινικῆς ὑπὸ τῆς ἰθαγενοῦς δυναστείας τῶν Μιγγῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ Πορτογάλοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Μακάω (1514).

Νέον Μογγολικὸν Κράτος.

Ἀπόγονός τις τοῦ Τσιγγισχάν, ὁ *Τιμόνρ* ἢ *Ταμερλάνος* ἀπὸ τοῦ 1370 μέχρι τοῦ 1405 κατέκτησε τὸ Τουρκεστάν, τὴν Περσίαν, τὴν Ἰνδίαν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ περὶ τὴν Ἀγκυραν ἐνίκησε τοὺς Τούρκους καὶ τὸν σουλτάνον αὐτῶν Βαϊζζήτ ἠχμαλώτευσεν. Ἐνῶ δὲ προῆγε τὰ ἀναρίθμητα στίφη του ἐπὶ τὴν Κίνα, ἀπέθανεν ὁ ἀδάμαστος γέρον, ὅστις ἔμεινεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς προσωποποίησις τοῦ φοβερωτάτου κατακτητοῦ. Ἡ εὐρεία αὐτοῦ αὐτοκρατορία διηρέθη καὶ ἐξηφανίσθη, ἐκτὸς μεγαλοπρεποῦς τινος λειψάνου, τοῦ κράτους τοῦ *μεγάλου Μογγόλου* ἐν τῇ Ἰνδίᾳ, τὸ ὁποῖον μόλις τὸν τελευταῖον αἰῶνα κατελύθη.

ὑπὸ τῶν Ἀγγλων. Μετὰ δὲ τὸν Ταμερλάνον οἱ ἐν τῇ Ἀγκύρᾳ ἠπ-
τηθέντες, οἵτινες ἦσαν φυλῆς Μογγολικῆς, ὡς οἱ νικηταὶ αὐτῶν, ἀνέ-
λαβον καὶ ἐν ἔτει 1453 ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ὁποίαν
κατέχουσιν ἀκόμη.

Ἡ Κίνα ἐν τοῖς νέοις χρόνοις.

Ἐπὶ τῆς ἰθαγενεῦς δυναστείας τῶν Μιγγῶν ἡ μεγάλη εὐημερία
ἐπήγαγε τὴν χαλάρωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ φρονή-
ματος. Ὅθεν ἐν ἔτει 1644 τὸ Οὐράνιον κράτος κατεκτήθη ὑπὸ τῶν
Ταρτάρων *Μαρδοσχοῦρων* καὶ ἡ δυναστεία τῶν *Τσιρ*, τὴν ὁποίαν
οὔτοι ἱδρυσαν, βασιλεύει ἀκόμη ἐν τῷ Πεκίνῳ. Οἱ δὲ ἡγεμόνες οὔτοι
ὑπέμειναν κατὰ τῶν Ἀγγλων ἐν ἔτει 1840 τὸν πόλεμον περὶ τοῦ
Ὀπίου, ὅστις ἔσχεν ὡς ἀποτελέσμη τὴν ἀνοιξιν πέντε λιμένων εἰς τὸ
ξένον ἐμπόριον καὶ ἐν ἔτει 1860 κατὰ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἀγγλων
ἠνωμένων νέον πόλεμον, ὅστις ἐπερατώθη διὰ τῆς νίκης τοῦ Γάλλου
στρατηγοῦ Παλικίου καὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Πεκίνου. Ἡ κεντρικὴ
λοιπὸν φυλὴ ἔκαμε μέγαν κρότον ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τῶν κατακτή-
σεων τῶν Οὔνων, τοῦ Τσιγγισχάν, τοῦ Ταμερλάνου καὶ τῶν Τούρκων.

Ὁ Κομφούκιος καὶ Σινικὴ κοινωνία.

Ὁ Κομφούκιος, τοῦ ὁποίου τὰ βιβλία χρησιμεύουσιν ὡς Εὐαγγέ-
λιον ἐν τῷ Οὐράνιῳ κράτει καὶ οἱ Σῖναι ὀφείλουσι νὰ τὰ μανθάνωσιν,
ἔνθα τάσσονται εἰς τοὺς λογίους καὶ διορίζονται δημόσιοι υπάλληλοι,
δὲν ὑπῆρξε νομοθέτης, ἀλλ' ἐδίδαξε τὴν σοφίαν. αὐτὸν ἀπλούστερον,
λέγει, τῆς ἠθικῆς τῶν ἀρχαίων ἡμῶν σοφῶν· αὕτη συνίσταται εἰς
τὸ νὰ τηρῇ τις τοὺς τρεῖς θεμελιώδεις νόμους τῶν σχέσεων μεταξύ
τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν ὑπηκόων, μεταξύ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν τέκνων
καὶ μεταξύ τοῦ συζύγου καὶ τῆς συζύγου, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ τὰς
πέντε κυρίας ἀρετάς· τὴν *φιλιανθρωπίαν*, δηλαδὴ τὴν καθολικὴν
ἀγάπην πρὸς πάντας τοὺς ὁμοίους μας ἀδικικρίτως, τὴν *δικαιοσύνην*,
ἧτις ἀπονέμει εἰς ἕκαστον τὸ ὀφειλόμενον εἰς αὐτὸν χωρὶς νὰ εὐνοῇ
τὸν ἕνα περισσότερον τοῦ ἄλλου, τὸ *σύμμορφον* πρὸς τὰ διαγεγραμ-
μένα θρησκευτικὰ νόμιμα καὶ τὰ παραδεδομένα ἔθιμα, ἔνθα οἱ ἀπο-
τελοῦντες τὴν κοινωνίαν ἔχουσι τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ ζῆν καὶ μετέ-
χουσι τῶν αὐτῶν ὠφελημάτων καὶ τῶν αὐτῶν βλαβῶν, τὴν εὐθιότητα
ἧτοι τὴν ὀρθότητα ἐκείνην τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας, ἧτις κα-

τορθοῖ νὰ ἐπιζητῆ τις ἐν παντὶ τὸ ἀληθές χωρὶς οὗτος ν' ἀπατᾶ οὔτε ἑαυτὸν οὔτε τοὺς ἄλλους, τὴν εὐλιπρίνειαν καὶ τὴν καλὴν πίστιν, τὰ ὅποια ἀποκλείουσι πᾶσαν προσποιήσιν τόσον ἐν τοῖς τρόποις, ὅσον καὶ ἐν τοῖς λόγοις. Ἴδου τί κατέστησε τοὺς πρώτους ἡμῶν νομοθέτας σεβαστοὺς, ἐν ὅσῳ ἔζων, καὶ ἀπηθανάτισε τὰ ὀνόματα αὐτῶν μετὰ θάνατον. Αὐτοὺς λοιπὸν ἄς ἔχωμεν ὡς πρότυπα καὶ ἄς ἀγωνισθῶμεν παντὶ σθένει νὰ τοὺς μιμηθῶμεν.»

Ἄλλαχοῦ ἐκθέτει τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας καὶ τῆς λατρείας. «Ὁ Οὐρανός, λέγει, εἶνε ἡ καθολικὴ ἀρχὴ καὶ ἡ γόνιμος πηγὴ πάντων τῶν πραγμάτων· οἱ δὲ πρόγονοι, οἵτινες ἐκείθεν ἐξῆλθον, ὑπῆρξαν ἡ πηγὴ τῶν ἐπομένων γενεῶν. Τὸ πρῶτον λοιπὸν καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου εἶνε νὰ παρέχῃ εἰς τὸν Οὐρανὸν ἐνδείξεις τῆς εὐγνωμοσύνης του, καὶ τὸ δεύτερον νὰ δείκνυται εὐγνώμων πρὸς τοὺς προγόνους του.»

Ὅπως ἡ θρησκεία καὶ ἡ κυβέρνησις στηρίζονται ἐπὶ τῆς υἱικῆς εὐσεβείας· διότι οἱ Σῖναι τιμῶσι τὸν Οὐρανὸν ὡς τὸν αἴτιον πάντων τῶν ὄντων καὶ τὸν αὐτοκράτορα ὡς τὸν πατέρα τοῦ ἔθνους. Ἐνεκα λοιπὸν τοῦ αἰσθήματος τούτου οἱ Σῖναι ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὰς μεταβολὰς εἴκοσι δύο δυναστειῶν ἐθνικῶν καὶ ζένων καὶ δύνανται νὰ μᾶς εἴπωσι· «Δὲν φθονοῦμεν οὔτε τὰς ὀφελίμους τέχνας σας, οὔτε τὰς βιομηχανίας σας· ἔχομεν δὲ φιλολογίαν, ἥτις ἀνατρέχει εἰς ἐποχὴν τεσσαρῶν χιλιάδων ἐτῶν περίπου, καὶ ἠθικὴν, ἥτις εἶνε ἀξία πλείστου λόγου. Ἐγνωρίζομεν πρὸ ὑμῶν τὴν πυξίδα, τὴν πυρίτιδα καὶ τὴν τυπογραφίαν, διὰ τὰ ὅποια καυχᾶσθε. Μεθ' ὅλας δὲ τὰς μεταβολὰς τῶν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πεκίνου ἀναβάντων προσώπων καὶ τῶν ὀρίων τῆς αὐτοκρατορίας, διετηρήσαμεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκ τῶν κατακτῆσεων καὶ τῶν ἐπιδρομῶν ταραχῆς τὴν κοινωνικὴν ἡμῶν τάξιν καὶ ἐσεβάσθημεν τὸ κράτος, διότι σεβόμεθα τὴν οἰκογένειαν.»

Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἱερατεῖον οὔτε εὐγένεια, ἵνα δεσπόζωσι τοῦ λαοῦ, οὔδ' ἐδούλοι ὑπάρχουσιν, ἵνα τὸν διαφθείρωσι. Καθ' ἕκαστον ἕαρ ὁ αὐτοκράτωρ, ἵνα τιμῆσῃ τὴν ἐργασίαν, ἀροτριᾷ αὐτὸς ὁ ἴδιος μέρος ἀγροῦ δι' ἀργυροῦ ἀρότρου, καὶ τὰ δημόσια ὑπουργήματα δὲν δίδονται οὔτε εἰς τὴν καταγωγὴν οὔτε εἰς τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ εἰς τὴν παιδείαν. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ οἱ Σῖναι δὲν ἔχουσιν, ἀληθῶς εἰπεῖν, οὔτε θρησκείαν, οὔτε φιλοσοφίαν, οὔτε τέχνην, δηλαδὴ οὐδὲν ἰδεῶδες, ἔμειναν ἐν τῇ μέσῃ καταστάσει τοῦ πνεύματος. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτῶν εἶνε ἀνεκτὴ, ἀλλ' ἄνευ μεγαλείου ἐν

τῆ ζωγραφικῆ καὶ τῆ γλυπτικῆ προτιμῶσι τὸ γελοῖον καὶ τὸ ἄσχημον τοῦ σοβαροῦ καὶ τοῦ ὠραίου· διότι ἡ φαντασία των, ἀντὶ τὰ μεταβάλλη τὰ φυσικὰ σχήματα εἰς ιδεώδη, ἀρέσκειται εἰς τὰ παράδοξα. Αἱ εἰκόνες των, ἐπεὶ οὐδὲν ἔχουσιν ἐκ τοῦ ἠθικοῦ βίου, δὲν περιστῶσιν οὔτε πάθος οὔτε ιδέα, ἀλλὰ τὴν φιληδονίαν τῆς εὐσάρκου μὲν ἐκείνης φυλῆς, ἀλλὰ δραστηρίας. Οἱ Σῖναι λοιπόν, ἀπησχολημένοι εἰς τὰς ἀνάγκας των καὶ τὰς ἡδονάς των, οὐδὲν ἔδωσαν εἰς τὸν κόσμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΙΝΔΙΑ

Πρῶτοι κάτοικοι. Οἱ Ἄριοι, αἱ Βέδαί.

Ἡ Ἰνδία, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν δύο μεγάλων κοιλάδων τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου (Ἰνδοστάν) καὶ ἐκ τῆς χερσονήσου Δεκάν, κατφικίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ φυλῆς μαύρης, ἔπειτα ὑπὸ φυλῶν Τουρανικῶν, κλάδου ἀπομεμακρυσμένου ἀπὸ τῆς Μογγολικῆς φυλῆς, ὕστερον ὑπὸ ἀνθρώπων ὑποφαίων καὶ ὑπερύθρων καὶ τέλος ὑπὸ τῶν Ἀρίων. Οἱ Ἄριοι οὗτοι ἀπετέλουν μέρος μεγάλης οἰκογενείας λαῶν λευκῶν, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Ὠξοῦ ποταμοῦ, εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ τὴν Σογδιανὴν, καὶ εἶχον φθάσει εἰς ἰκανὸν πολιτισμὸν. Ἐκ δὲ τοῦ ὄροπεδίου τούτου ἐξώρμησαν εἰς τέσσαρας διευθύνσεις ἀλλὰ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ρεύματα ἀνθρώπων, τὰ ὅποια κατέκλυσαν τὴν μεταξὺ τοῦ Γάγγου καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης χώραν καὶ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν· πρὸς δυσμὰς, οἱ Πελασγοί, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Κέλται, ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τῇ Ἑλλάδι, τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλατίᾳ· πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν, οἱ Ἰράνιοι, ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ τῇ Περσίᾳ· πρὸς τὸ βορειοδυτικόν, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Σλαῦοι, ἀπὸ τῶν Οὐραλίων ὀρέων μέχρι τοῦ Ρήνου ποταμοῦ· καὶ πρὸς τὸ νοτιοανατολικόν, οἱ Ἄριοι, οἵτινες, διαβάντες τὸν Ἰνδόν, ὑπέταξαν τὴν χώραν τῶν πέντε ποταμῶν (τὴν Πενταποταμίαν) μετ' ἀγῶνα μακρόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάμνησις διετηρήθη ὑπὸ τῶν Βεδῶν, τοῦ πρώτου τῶν ἱερῶν αὐτῶν βιβλίων καὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν μνημείων τῆς φυλῆς μας.

Περὶ δὲ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα π. Χ. οἱ Ἄριοι τῆς Πενταποταμίας κατέκτησαν τὴν γόνιμον κοιλάδα τοῦ Γάγγου καὶ προῦ-

χώρησαν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου. Μετὰ δὲ ταῦτα οὖν νικηταὶ ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· ἡ *Μαχαβαράτα*, μεγάλη ἐποποιία Ἰνδικὴ περιέχουσα διακοσίας πενήτηντα χιλιάδας στίχων, διηγεῖται τὸν φοβερὸν ἀγῶνα τῶν υἱῶν τοῦ *Κουροῦ* καὶ *Παρδοῦ* περὶ καταλήψεως τοῦ θρόνου, ὅστις ἐπερατώθη ὑπὲρ τῶν *Κουριδῶν* διὰ τῆς βοηθείας τοῦ ἥρωος *Κρισῆ*, ἐνσαρκώσεως τοῦ θεοῦ *Βισοῦ*. Ἡ δὲ *Ραμαῖνα*, ἄλλο ποίημα ἐπικόν, διηγεῖται τὴν ὑπὸ τῶν Ἀρίων κατὰκτησιν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἰνδοστάν καὶ τῆς μεγάλης νήσου *Κεϋλάνης*, ὅπου ὁ ἥρωος *Ραμᾶς* μετὰ τὸ θεῖόν του τόξον εἰσήγαγε τὴν *Βεδικὴν* θρησκείαν. Τοῦ ἥρωος τούτου τὰ ἀνδραγαθήματα ἐξύμνησεν ὁ *Βαλμίκης*, ὅστις διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν εἰκότων του παραβάλλεται πρὸς τὸν *Βιργίλιον* καὶ τὸν Ὅμηρον.

Ἱστορία τῆς Ἰνδίας.

Ἡ ἀρχαία λοιπὸν φιλολογία τῆς Ἰνδίας εἶνε πλουσιωτάτη, ἀλλ' ἡ ἱστορία αὐτῆς εἶνε πτωχοτάτη· διότι ἡ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν *Περσῶν* *Δαρείου* κατὰκτησις τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Ἰνδοῦ κειμένων χωρῶν οὐδὲν κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν Ἡρόδοτον περὶ τῆς *Γαγγικῆς* Ἰνδίας· ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς ὁ μέγας Ἀλεξάνδρος εὗρε πολλοὺς βασιλεῖς, τὸν *Ταξίλην*, τὸν *Ἐμβίσαρρον*, τοὺς δύο *Πῶρους* καὶ ἔθνη ἀνεξάρτητα καὶ μάχιμα, τοὺς *Μαλλοὺς*, τοὺς *Ὄξυδράκας* καὶ ἄλλους πολλοὺς. Ἡθέλησε δὲ νὰ πορευθῆ μέχρι τῆς *Πάτνης*, πρωτευούσης τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας τῶν *Πραισίων*, ἀλλὰ στάσις τῶν *Μακεδόνων* τοῦ ἐσταμάτησεν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ἰνδοῦ. Ἐξ ἧς ἐτὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου (317) Ἰνδὸς τις, *Σαρδράκοτος* ὀνομαζόμενος, ἐξεδίωξε τοὺς ὑπὸ τοῦ ἥρωος *Μακεδόνο* καταλειμμένους ἐν τῇ *Πενταποταμίᾳ* κυβερνήτας, κατέλυσε τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν *Πραισίων* καὶ ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις τοῦ *Σελεύκου* *Νικάτορος*, βασιλέως τῆς *Συρίας*. Ἄλλος δὲ τις κατακτητὴς, σύγχρονος τοῦ *Καίσαρος*, *Βικραμαδιτάς*, ἐβασίλευσεν ἐπὶ μεγάλῳ μέρει τῆς Ἰνδικῆς καὶ ὑπεδέχθη εἰς τὴν λαμπράν του αὐλὴν τὸν *Καλιδάσᾶν*, τὸν περιφημότεον τῶν δραματικῶν ποιητῶν, τὸν συγγραφέα τοῦ θεατρικοῦ ποιήματος *Σακοντάλα*. Οἱ δ' Ἕλληνες βασιλεῖς τῆς *Βακτριανῆς*, κληρονόμοι τοῦ κατακτητοῦ, κατέσχον μέγα μέρος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἀνευρίσκονται ἐκεῖ τὰ νομίσματά των. Μετὰ δὲ τὴν ὑποταγὴν τῆς *Αἰγύπτου* (30) ὑπὸ τοῦ *Αὐγούστου*, πρώτου αὐ-

τοκράτορος τῶν Ρωμαίων, ἔμποροι Ρωμαῖοι ἔδρυσαν πολλὰ ἐμπορικὰ γραφεῖα ἐν τῇ Ἰνδίᾳ, ἣτις, ἀνταλλάσσουσα τὰ φυσικὰ αὐτῆς προϊόντα, μέταξιν, μαργαρίτας, ἀρώματα καὶ ὀδόντας τοῦ ἐλέφαντος, ἐλάμβανε κατ' ἔτος ὑπὲρ τὰ εἴκοσι ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τὸ ἐμπόριον λοιπὸν τοῦτο ἐπεσώρευσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰνδῶν ἀμύθητα πλούτη.

Οἱ θησαυροὶ ὅμοιοι οὗτοι ἐκέντρισαν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μουσουλμάνων τῆς Περσίας· ὅθεν κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ἡγεμόν τις Τούρκος, Μαχμούδ ὁ Γασνεβίδης, ὑπέταξε τὰ ἀβλαβῆ ἐκεῖνα ἔθνη καὶ εἰσῆγαγεν εἰς τὴν Ἰνδίαν τὴν θρησκείαν του, τὴν ὁποίαν μέγας ἀριθμὸς Ἰνδῶν ἀπεδέχθη. Τοὺς δὲ Τούρκους διεδέχθησαν οἱ Μογγόλοι, τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες ἐβασίλευσαν ἐν τῇ Δελῇ μέχρι τοῦ τελευταίου αἰῶνος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μεγάλοι Μογγόλοι*. Ἡ δὲ ἀνακάλυψις τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος (1486) καὶ ἡ ἐν ἔτει 1498 ἀφίξις τοῦ Βόσκου Δεγάμου Πορτογάλου εἰς Καλκούτην συνίδεσαν τὴν Ἰνδικὴν πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ἐπειτα ἦλθον οἱ ἔμποροι τῆς Πορτογαλίας, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας· οἱ δὲ Ἄγγλοι ἐπὶ τέλους κατέλαβον τὸ πᾶν καὶ βασιλεύουσι σήμερον ἀπὸ τῶν Ἰμαλαίων μέχρι τῆς Κεϋλάνης ἐπὶ διακοσίω ἑκατομμυρίω ὑπηκόων.

Αἱ τάξεις τῶν Ἰνδῶν.

Ὁ μέγας θεὸς τῶν Ἰνδῶν Βραχμᾶν, λέγουσι τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Ἰνδίας, διήρесе τὸν λαὸν εἰς τέσσαρας τάξεις, τοὺς *Βραχμᾶνας*, ἦτοι ἱερεῖς, τοὺς *Ξατρίας* ἦτοι μαχίμους, τοὺς *Βαιοίας* ἦτοι γεωργούς καὶ ἐμπόρους καὶ τοὺς *Σούδρας* ἦτοι τεχνίτας. Αἱ τρεῖς πρῶται τάξεις, αἵτινες παριστῶσι τοὺς Ἄριους κατακτητὰς, ἦσαν αἱ δεσποζούσαι τάξεις, ὁ δὲ γάμος αὐτῶν ἦτο ἀπηγορευμένος μετὰ τῆς τετάρτης τάξεως, ἣτις περιελάμβανε τοὺς ἀπογόνους τῶν ἠττημένων. Τὰ τέκνα λοιπὸν τὰ γεννώμενα ἐκ τῆς ἐπιγαμίας ταύτης, καὶ πάντες οἱ παραβᾶται τῶν θρησκευτικῶν νόμων, ἦσαν οἱ *Παρία* ἢ ἀκάθαρτοι, αἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ κατοικῶσιν εἰς πόλεις, οὔτε νὰ λούωνται εἰς τὸν Γάγγην ἢ ν' ἀναγινώσκωσι τοὺς Βέδας.

Οἱ δὲ Βραχμᾶνες εἶχον μόνον τὸ δικαίωμα ν' ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ ἐξηγῶσι τὰς ἱερὰς γραφάς, τὸ βιβλίον τῆς ἀποκαλύψεως, αἵτινες περιεῖχον πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν σοφίαν. Ἦσαν λοιπὸν συγχρόνως ἱερεῖς, ἰατροὶ, δικασταί, ποιηταὶ καὶ ἐβασίλευον διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ τρόμου, καὶ ἐπὶ τῶν βασιλείων αὐτῶν ἐκλεγομένων ἐκ τῆς μαχίμου

τάξεις. Ἐπέβαλον δὲ τὴν ὑπεροχὴν ταύτην μετὰ μεγάλους καὶ μακροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Ἐαντρίας. Μόλις τὸν ἑνατον αἰῶνα ἡ νίκη τῶν ἱερέων ἦτο πλήρης καὶ ἡ Ἰνδία ἔλαβε τότε τὸν ὄργανισμόν, τὸν ὁποῖον διατηρεῖ ἀκόμη, καὶ τὸν ὁποῖον περιέχει τὸ βιβλίον τῶν ῥόμων τοῦ *Μανοῦ*, κώδηξ θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς.

Ἐργασμοὶ πολιτικὸς καὶ θρησκευτικὸς.

Ἐν τοῖς νόμοις τούτοις τοῦ *Μανοῦ* τὸ πᾶν συγκεφαλαιοῦται εἰς δύο κανόνας, εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν τάξεων καὶ εἰς τὴν φυσικὴν ἀγνότητά καὶ ἠθικὴν τοῦ ἀτόμου. Οἱ Βεδικοί θεοὶ διετηρήθησαν, ἀλλ' ὑπετάγησαν εἰς τὸ *Βράμα*, τὸ ὑπέρτατον ὄν, ἐξ οὗ ἀπορρέουσι καὶ εἰς ὃ ἐπιστρέφουσι τὰ πάντα, καὶ τὸ ὁποῖον καθὼς ζῦλον εἶνε πανταχοῦ παρὸν (ψυχὴ τοῦ σύμπαντος). Ὑποκάτω τοῦ ἀπολύτου τούτου ὄντος ἐμφανίζεται ἡ *Τριμουρτίς*, ἡ ἅγια τριάς τῶν Ἰνδῶν ὁ *Βραχμάν*, ὅστις δημιουργεῖ τὸν κόσμον, ὁ *Βισχνοῦς*, ὅστις συντηρεῖ αὐτὸν καὶ ὁ *Σίβας*, ὅστις τὸν καταστρέφει, ἵνα τὸν ἀναγεννήσῃ· ἔπειτα οἱ *Δεῦαι*, ἦτοι θεοὶ, παραστάσεις συμβολικαὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, κατωτέρω ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἔτι κατωτέρω τὰ κατώτερα πλάσματα, πραγματικὰ ἢ φανταστικά. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ ἀσκητικῆς του βίου καὶ διὰ τῆς εὐσέβειας του δύναται νὰ ἰσοιωθῇ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ν' ἀξιωθῇ μετὰ θάνατον ν' ἀφαισθηθῇ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ *Βράμα*. Ὅσοι δὲ δὲν δυναθῶσι ν' ἀσφαλίσωσι εἰς ἑαυτοὺς τὸ τέλος τοῦτο ἐν τῷ θεῷ, τιμωροῦνται. Ἄλλ' ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν ἔργων ἐξαντλεῖται μὲ τὸν χρόνον ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἄδης μεταφέρουσιν εἰς τὸν βίον τὰς ψυχάς, τὰς ὁποίας ἐδέχθησαν· αὐταὶ δ' ἐπανερχονται εἰς τὴν ὑπαρξιν ὑπὸ τοὺς ὄρους τοὺς ἀείποτε ὠρισμένους ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς προαγωγῆς καὶ τῆς ταπεινώσεως ἐν τῇ κλίμακί τῶν ὄντων κατὰ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα. Αὕτη λοιπὸν εἶνε ἡ μετεμψύχωσις, διδασκαλία ὑποτάσσουσα εἰς τὰς διαδοχικὰς μετακινήσεις τὴν ἐνὸργον φύσιν ἀπὸ τοῦ φυτοῦ μέχρι τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν ὠρισμένῳ δὲ χρόνῳ δι' ἀγκυρωτικῆς τοῦ κόσμου, τὸ πᾶν κατεβυθίζετο ἐν τῷ *Βράμα*, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον νέα δημιουργία ἐξήρχετο ἐξ αὐτῶν, ἐν ἀρχίῃ πάλιν νέον κύκλον. Ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ δικαίου ἦτο μόνη ἀπηλλαγμένη τῶν λυπηραῖν ἀναγεννήσεων καὶ ἦτο ἐπιτετραμμένη εἰς αὐτὴν νὰ συγχωνεῖται ἐν τῇ αἰωνίᾳ οὐσίᾳ. Τὸ κακὸν καὶ ἡ ἀθλιότης ἐξηγοῦντο διὰ τῆς ἀμαρτίας, τὸ δὲ ἀγαθόν, ἡ εὐτυχία καὶ ἡ δύναμις διὰ τῆς ἀρετῆς. Ὅτι

δ' ἐφάνετο ὅτι ἐνομιμοποιεῖ ἐν τῇ φύσει ἡ ἱεραρχία τῶν ὄντων, ἦτο ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡ ἀναλλοίωτος διαίρεσις τῶν τάξεων.

·Ο Βουδδισμός·

Ἡ ἰσχυρά τῶν Ἰνδῶν θεοκρατία διαταράχθη τὸν 6^{ον} αἰῶνα π. Χ. ὑπὸ τῶν κηρυγμάτων τοῦ Σακκουμουνη, υἱοῦ ἐνὸς βασιλέως τῆς Μεγάδας, ὅστις ἐπωνομάσθη Βουδδας ἦτοι σοφός. Οὗτος ἐγκατέλιπε πάντα 29 ἐτῶν, ὅπως ζητήσῃ τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Τριάκοντα δὲ ἐξ ἐτῶν ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσων ἐν παραβολαῖς καὶ συγκινῶν βαθέως τὰς ψυχάς. Ὁ Σακκουμουνης κατέστρεψε τὸν Βραχμανισμόν, ὑποκαθιστῶν τὴν ἰσότητά τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν τάξεων, τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὰς ψευδεῖς ἀρετὰς τὰς ὑπὸ τῆς λατρείας ἀπαιτούμενας καὶ συντριβὼν τὸ κληρονομικὸν σῶμα τῶν ἱερέων, καλῶν εἰς τὴν ἱερωσύνην τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἐπίαιτας. Ὁ Βουδδας ὠρίζε διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐξ τελειότητος: Τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἐέργειαν, τὴν ἀγρότητα, τὴν ὑπομονήν, τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην. «Ἡ διδασκαλία μου, ἔλεγεν, εἶνε διδασκαλία τοῦ ἐλέους. Ἡ ὁδὸς λοιπὸν τῆς σωτηρίας εἶνε ἀνοικτὴ εἰς πάντας ὅσοι ἀφανίζουσι τὰ πάθη των.»

Ὁ Σακκουμουνης ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐν εἰρήνῃ 80 ἔτη τὴν ἀποστολήν του, σεβόμενος τὴν καθιερωθεὴν τάξιν καὶ διδάσκων ν' ἀποδίδωσιν εἰς τοὺς ἡγεμόνας, ὅ,τι αὐτοῖς προσῆκε. Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του οἱ μαθηταὶ του συνέλεξαν τοὺς λόγους του καὶ συνεκάλεσαν τὴν πρώτην Βουδδικὴν σύνοδον, ὅπου ἐκανονίσθησαν τὰ τῆς λατρείας. Ἡ λατρεία εἶνε ἀπλουστάτη ὃ νὰς ἐμπεριέχει τὴν εἰκόνα τοῦ Σακκουμουνη, τὸν ὅποῖον τιμῶσιν ὡς τὸν σοφώτατον τῶν ἀνθρώπων ἄνευ οὐδεμιᾶς θυσίας, ἡ δὲ διδασκαλία διεφύλαττε τὴν θεωρίαν τῆς ἀναγεννήσεως, ἧτις διὰ τὸν ὄχλον ἦτο ἐπάνοδος εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ ἀπελπισίαν· ἀλλ' ἔδιδεν εἰς πάντα ἄνθρωπον τὸ μέσον νὰ διαφεύγῃ τὰ δεινά του διὰ τῶν ἰδίων ἀρετῶν τοῦ ἀτόμου ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῶν θεῶν.

Εἰς τὰς θρησκείας τῶν δυτικῶν ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου, διαρκοῦντος τοῦ βίου, ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Πρόνοιαν, διατηρεῖται αἰωνίως μετὰ τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς τῆς σαρκός. Ἐν δὲ ταῖς πανθειστικαῖς θρησκείαις τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ἄναντιον, πάντα τὰ ὄντα ὁμοούσια ἀπόλλυνται τελευτῶντα εἰς τὸν κόλπον τοῦ

ἀπολύτου ὄντος. Ὁ Ἰουδαῖος, ὁ μουσουλμάνος καὶ ὁ χριστιανὸς ἐλπίζουσι ν' ἀναζήσωσι μετὰ τὸν θάνατόν των καὶ νὰ ἴδωσι κατὰ πρόσωπον τὸν θεόν. Ὁ δὲ Ἰνδὸς παραδέχεται ν' ἀπολέσῃ πᾶσαν ἀτομικὴν ὑπαρξίν ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ καταντᾷ αὐτὸς μόριον τῆς θεότητος.

Φιβερός διωγμὸς διετήρησε τὴν Ἰνδίαν εἰς τοὺς Βραχμᾶνας, ἀλλ' ὁ Βουδισμὸς διωχθεὶς ἐκ τῆς πρώτης των πατρίδος διεχύθη εἰς τὴν Θιβητίαν, τὴν Μογγολίαν, τὴν Κίναν, τὴν Ἰνδοκίναν καὶ εἰς τὴν Κεϋλάνην. Ἀριθμεῖ δὲ εἰς τὰς χώρας ταύτας διακόσια ἑκατομμύρια πιστῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

Πρώτοι κάτοικοι καὶ πρώτοι δυναστεῖαι.

Οἱ πρώτοι κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου, ἐλθόντες ἐκ βορρᾶ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Σουέζης, ἀνήκουσιν εἰς τὰ χαμιτικά γένε, τὰ ὅποια κατέφικον ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἰνδικοῦ Ὤκεανοῦ, τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Οἱ Χαμίται οὗτοι συνέστησαν πολλὰ μικρὰ κράτη, τὰ ὅποια διετηρήθησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Ἴνα δὲ καταστήσωσι τὴν ἄγνωστον ταύτην περίοδον, ἔλεγον ὅτι κατ' ἀρχὰς εἶχον βασιλεύσει οἱ θεοί, ἔπειτα οἱ ἡμίθεοι, δηλαδὴ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ἱερεῖς, καὶ ὅτι οὗτοι εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ παραχωρήσωσι τὴν ἀρχὴν των εἰς ἡγεμόνα τινα τῶν μαχίμων, τὸν *Mῆνακ*, ὅστις ἤνωσεν ἅπαντα τὰ μικρὰ κράτη εἰς ἓν κράτος (5000 π. X.).

Ὀλίγα δὲ εἶνε γνωστὰ περὶ τῶν τριῶν πρώτων δυναστειῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχή, διαμείνασα ἐπὶ ὀκτώ αἰῶνας, ἐξετείνετο ἤδη μέχρι τῆς χερσονήσου τοῦ ὄρους Σινᾶ, ὅπου ἀνευρέθη ἐπὶ τινος λόφου τὸ ὄνομα ἐνὸς τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν μεταλλεύοντος χαλκόν. Ἐπὶ δὲ τῆς τετάρτης δυναστείας, ἣτις ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 4200 π. X., ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ τέχνη ἐφθασαν εἰς ὕψος, τὸ ὅποιον αἱ λαμπρόταται ἐποχῆι μόλις θὰ ὑπερβῶσι. Τότε ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν Φειδίου τινὸς Αἰγυπτίου τὸ θαυμάσιον ἄγαλμα τοῦ φερωνῶος (βασιλέως) Χερρήνος τὸ ὅποιον εἶνε ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς πόλεως Βουλᾶκ· τότε ἡγήθησαν αἱ μεγάλαι πυραμίδες παρὰ τὴν πόλιν Γυζέχ καὶ δι' εὐστόχου ὀργανισμοῦ πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ συνεστάθη μεγάλη μοναρχικὴ

κοινωνία, ἥτις δεικνύει εἰς ἡμᾶς ἐν ταῖς ζωγραφίαις καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν ναῶν καὶ τῶν τάφων τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν ἀνάπτυξιν νεότητος σφριγώσης. Ἀπὸ ταύτης λοιπὸν τῆς ἐποχῆς ἡ Αἴγυπτος εἶχε πᾶσαν τέχνην καὶ πᾶσαν ἐπιστήμην.

Τὰ δὲ περιφημότερα πρόσωπα τῆς ἑκτῆς δυναστείας εἶνε ὁ κατακτητῆς Ἀπαοὺ καὶ ἡ βασίλισσα Νίτωκρις, τὴν ὁποίαν ὁ Μανεθὼν Ἡλιοπολίτης ἀρχιερεὺς, ἀκμάσας περὶ τὸ 260 π. Χ. ὀνομάζει ὠραίαν διὰ τὰς ῥοδίους αὐτῆς παρειάς. Ἡ Νίτωκρις, ἐκδικουσα τὸν ἀδελφὸν τῆς, τὸν ὁποῖον, βασιλέα ὄντα, ἐφόνευσαν οἱ Αἰγύπτιοι, προσεκάλεσε πολλοὺς τῶν ἐνόχων πρὸς εὐωχίαν εἰς ὑπόγειόν τινα στοάν, εἰς τὴν ὁποίαν αἴφνης εἰσήγαγε τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου· αὐτὴ δ' ἐρρίφθη εἰς οἶκημα πλήρες στάκτης, ἵνα μὴ τὴν ἐκδικηθῶσιν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἑκτῆς δυναστείας μέχρι τῆς ἐνδεκάτης τὰ μνημεῖα εἶνε σπάνια καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἱστορία εἶνε ἀσαφής. Ἐντεῦθεν εἰκάζεται ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μεγάλαι συμφοραὶ ἐνέσκηψαν εἰς τὴν χώραν. Ὅτε δὲ τὸ φῶς ἀνέτειλεν, ἡ βασιλεία εὐρέθη ἐξωρισμένη εἰς τὴν Θηβαΐδα ἀλλ' αὕτη ἐξώρμησεν ἐκεῖθεν ἐνδόξως μετὰ τῶν βασιλέων τῆς δωδεκάτης δυναστείας, οἵτινες, ἀποδόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον τὰ φυσικὰ αὐτῆς ὄρια, ἤρχισαν τὸν μέγαν ἀγῶνα πρὸς τοὺς Αἰθίοπας. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ Μοΐρις, ἔσκαψε τὴν ὁμώνυμόν του λίμνην δεξιόθεν τοῦ Νείλου, ἵνα κἀνονίζῃ τὴν πλήμμυραν τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Εἰσβολὴ τῶν Ῥ'κώσ.

Ἡ Αἴγυπτος ἠρίθμει ἤδη δέκα καὶ πέντε δυναστείας βασιλέων, ὅτε ἐπὶ Τιμάου (2200 π. Χ.) νομάδες τινὲς Σημίται οἱ καλούμενοι Ῥκῶσ, ἥτοι ποιμένες βασιλεῖς, εἰσεχώρησαν διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Σουέζης εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου καὶ κατέκτησαν τὸ Δέλτα καὶ τὴν μέσην Αἴγυπτον. Οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, οἵτινες ἴδρυσαν τὴν δεκάτην ἐβδόμην δυναστείαν, ἐκράτησαν ἐπὶ πέντε αἰῶνας εἰς ὑποταγὴν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ἐφορολόγουν τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν. Τέλος δὲ ἡ ἐν Θηβαΐδι βασιλικὴ γενεὰ ἀπῆλλαξε τὴν Αἴγυπτον τῆς ξενοκρατίας. Καὶ ὁ μὲν Τέθμωσις Β', ἀνήκων εἰς τὴν δεκάτην ὀγδόην δυναστείαν, ἐξέβαλε τοὺς Ῥκῶσ ἐκ τῆς χώρας μέχρι τοῦ μεθορίου φρουρίου τῆς Αὐάριος, ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Τέθμωσις Γ', τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλίπωσι καὶ τὸ ἔσκατον τοῦτο καταφύγιόν των (1686).

Εὐήμερία τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ πολεμικοὶ ἡγεμόνες τῆς δεκάτης ἐνάτης δυναστείας, τῆς ὁποίας πολλοὶ φέρουσι τὸ ὄνομα Ῥάμεσις, ἐξέτειναν μακρὰν τὴν δύναμιν τῆς Αἰγύπτου· ὁ δὲ περιφημότετος τῶν φαραῶνων τούτων ὑπῆρξεν ὁ Ῥάμεσις Γ', ὃν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ὀνομάζουσι Σέσωστριν· τὴν δόξαν τοῦ κραταίου τούτου δορικτήτορος ἀναγγέλλουσι δι' ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν ὅχι μόνον τὰ ἐρείπια τῶν ἐν Θήβαις βασιλείων, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα μνημεῖα ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου μέχρι τῆς Νουβίας. Ὁ Σέσωστρις, συναγαγὼν ἐξήκοντα μυριάδας πεζῶν, δισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους ἵππεῖς καὶ δισμύρια καὶ πεντακισχίλια πολεμιστήρια ζεύγη καὶ ἐξαρτύσας στόλον ἐκ τετρακοσίων πλοίων ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ, ἐπεχείρησε νὰ κτακτῆσθαι ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἀφοῦ δὲ πρῶτον ὑπέταξε τὴν Αἰθιοπίαν εἰς πληρωμὴν φόρου, ἐβένου καὶ χρυσοῦ καὶ ὀδόντων ἐλεφάντων, προήλασεν εἰς Ἀσίαν μέχρι τῆς Κολχίδος καὶ τῆς ἐκτὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς. Ὑστερον διέβη εἰς τὴν Εὐρώπην, ὑπέταξε τοὺς Σκύθας καὶ τοὺς Θράκας καὶ, στήσας τὰ ὄρια τῆς ἐκστρατείας του ἐν τῇ Θράκῃ, ἐπανῆλθεν ἐκεῖθεν μετὰ ἐννέα ἐτῶν ἀπουσίαν, κομίζων ἄπειρον λείαν καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος κίχμαλώτων, τοὺς ὁποίους μετεχειρίσθη εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐγεργθέντα μεγάλα κτίρια καὶ εἰς κατασκευὴν πολλῶν διωρῦχων καὶ ἐνὸς μακροῦ τείχους ἀπὸ τοῦ Πηλουσίου μέχρι τῆς Ἡλιουπόλεως. Διήρесе τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν εἰς τριάκοντα καὶ ἐξ ἑμῆ, τὰ ὅποια οἱ Αἰγύπτιοι ὠνόμασαν νομούς, καὶ διώρισεν ἐν ἅπασιν νομάρχας, οἵτινες ὄφειλον νὰ εἰσπράττωσι τὰς βασιλικὰς προσόδους καὶ νὰ διοικῶσιν ἅπαντα τὰ κατὰ τὰς ἰδίας μερίδας. Ἀφοῦ δ' ἐβασίλευσεν ἔτη τριάκοντα καὶ τρεῖς ἀπέθανε καὶ ἐθαυμάσθη ὅχι μόνον παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Αἰγυπτίοις.

Παρακμὴ τῆς Αἰγύπτου. Εἰσβολὴ τῶν Αἰθιοπῶν.

Κατὰ τὴν εἰκοστὴν δυναστείαν ἄρχεται ἡ παρακμὴ τῆς Αἰγύπτου· διότι τοὺς ἐνδόξους φαραῶνας διεδέχθησαν βασιλεῖς ὀνηροὶ καὶ τὸ κράτος διηρέθη. Ὁ ἄρχιερεὺς τῶν Ἀμμωνος καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Θεῶν, ἐν ᾧ ἄλλη δυναστεία, ἡ εἰκοστὴ πρώτη, ἐβασίλευεν ἐν Τάνει τοῦ Δέλτα. Οἱ δὲ Αἰθιοπες, καρπούμενοι τὰς διχονοίας τῶν ἱερέων πρὸς τοὺς μαχίμους, εἰσέβαλον ὑπὸ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν Σαβα-

κόν εις τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκράτησαν αὐτῆς πενήκοντα ὡς ἔγγιστα ἔτη (719 — 669). Ἀφοῦ δὲ οὗτοι κατέλιπον τὴν Αἴγυπτον, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν ἱερέων, ὑψώθη εἰς τὸν θρόνον ὁ κατὰ τὴν Μέμφιν ἀρχιερεὺς τοῦ Ἡραίουτοῦ Σεθῶν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιερέως Σεθῶνος, οἱ Αἰγύπτιοι ἐγκατέστησαν ἀνθ' ἐνὸς δώδεκα βασιλεῖς, οἵτινες διήρσαν πρὸς ἀλλήλους τὸ βασιλείον, συνεδέθησαν δι' ἐπιγαμιῶν καὶ συνθηκῶν καὶ συνεφώνησαν νὰ κυβερνώσιν ἐν πληρεῖ δικαιοσύνῃ καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους. Θέλοντες δὲ ν' ἀφήσωσι μνημόσυνον τῆς κοινῆς ἐνεργείας των, ἔκτισαν ὀλίγον ὑπεράνω τῆς λίμνης τοῦ Μοίριος τὸν περίφημον *λαβύρινθον*, κτίριον ὑπερμέγεθες περιέχον τρισχίλια οἰκήματα. Ἄλλ' ἡ ὁμόνοια τῶν δώδεκα βασιλέων δὲν ἦτο σταθερὰ καὶ μετ' οὐ πολὺ εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ Ψαμμήτιχος, τῇ βοηθείᾳ τῶν πειρατῶν Ἰωνῶν καὶ Κερῶν ἀνέτρεψε τοὺς ἔνδεκα συνάρχοντάς του καὶ ἴδρυσε πάλιν τὴν μοναρχίαν (670 — 616 π. Χ.).

Οἱ τελευταῖοι φαραῶνες. — *basyleus*

Ὁ Ψαμμήτιχος, ἀποβλέπων εἰς ἀναζωπύρῃσιν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἴωνας καὶ Κέρρας, οἵτινες συνεπράξαν νὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν, τόπους πρὸς ἐνοίκησιν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ῥέει ὁ Νεῖλος, καὶ οἱ τόποι οὗτοι ὠνομάσθησαν *Στρατόπεδα*· προσέτι δ' ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς παῖδας Αἰγυπτίους, ἵνα διδάσκωνται τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐξ ὧν προέκυψεν ἡ τάξις τῶν ἐρμηνέων, ἡνοίξεν εἰς τοὺς ξένους τοὺς μέχρι τουδε κεκλεισμένους λιμένας καὶ τοῖς ἐπέτρεψε νὰ μετέρχωνται τὸ ἐμπόριον δι' ὅλης τῆς χώρας.

Τοῦ Ψαμμήτιχου υἱὸς καὶ διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ Νεκῶς (616). Οὗτος ἐπέχειρσε τὴν διώρυχα, τὴν φέρουσαν ἐκ τοῦ Νεῖλου εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἀλλ' ἀφῆκεν αὐτὴν ἡμιτελῆ· διότι τὸ μαντεῖον ἔγεινεν ἐμπόδιον, χρησιμοδοτήσαν ὅτι αὐτὸς προειργάζετο ὑπὲρ τινος βαρβάρου· βαρβάρους δὲ ὠνόμαζον οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς μὴ ὁμογλώσσους των. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Νεκῶς ἐτράπη εἰς ἐκστρατείας· κατεπολέμησε παρὰ τὴν Μάγδωλον τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα Ἰωσίαν (608), ἐν ᾧ οἱ Φοίνικες κατὰ διαταγὴν του περιέπλεον τὴν Ἀφρικὴν, καὶ γενόμενος κύριος τῆς Παλαιστίνης, προὐχώρησε μέχρι τοῦ Εὐφράτου, ἀλλ' ἤττηθεις ἐν Κιρκησίῳ ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων ἀπώλεσε πάσας τὰς κατακτήσεις του.

Τὸν Νεκῶν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ψάμμις, ὅστις κατὰ τὴν βρα-

χεῖαν αὐτοῦ βασιλείαν (600 — 595) ἐφρόντισε μόνον νὰ διατηρήσῃ τὴν Αἰθιοπίαν· ὁ δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεύσας Ἀπρίης (595 — 570) ἐδαπάνησε τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς βασιλείας του εἰς πολέμους ἐξωτερικούς καὶ ἐσωτερικούς. Ἐναυμάχησεν εὐτυχῶς κατὰ τῶν Κυπρίων καὶ τῶν Φοινίκων καὶ ἔγεινε κύριος καὶ τῆς Σιδόνης, ἀλλὰ, θελήσας ἔπειτα νὰ χορηγήσῃ βοήθειαν εἰς τοὺς Λίβυας ἐναντίον τῶν Κυρηναίων καὶ τοῦ εὐτυχοῦς βασιλέως των Βάττου, προσέπταισε μεγάλως· οἱ διασωθέντες ἐκ τῶν ἠττημένων Αἰγυπτίων, νομίσαντες ὅτι ὁ Ἀπρίης τοὺς ἐξέθηκεν ἐπίτηδες εἰς τὸν κίνδυνον, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν πρὸς καθησυχασιν αὐτῶν σταλέντα στρατηγὸν Ἀμασιιν. Ὁ Ἀπρίης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τρισμυρίουσ Ἰωνας καὶ Κάρας, συνεπλάκη παρὰ τὴν Μώμεφιν πρὸς τοὺς ἀποστάτας, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὁμως ἀσυγκρίτως, πολυαριθμοτέρων ἠττήθη κατὰ κράτος καὶ αἰχμαλωτευθεὶς ἀπεπνίγη.

× Ὁ Ἀμασις (570 — 526) ἐκ ταπεινοῦ γένους καταγόμενος, ὅτε ἦτο ιδιώτης, διῆγε βίον ἐπιλήψιμον, καὶ βασιλεὺς δὲ γενόμενος ἐξηκολούθει νὰ ζῆ ἀσώτως. Ἄλλ' ὁμως ἐκυβέρνησε μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ συνετέλεσεν, ὅσον οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων, εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς Αἰγύπτου. Ἐκτίσει πολλοὺς ναοὺς, κολοσσοὺς μεγάλους, ἀνδρόσφιγγας περιμήκεις καὶ ἄλλα λαμπρὰ κτίρια, τῶν ὁποίων τὸ θαυμαστότατον ἦτο *μονόλιθόν τι οἰκημα*, τὸ ὁποῖον δισχιλίοι ἄνδρες μετεκόμισαν ἐπὶ τριετίαν ἐκ τῆς Ἐλεφαντινῆς εἰς τὴν Σάιν. Αὐξήσας δὲ τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν *Ναύκρατιν* παρὰ τὸ Κανωτικὸν στόμα, καὶ τόπους, ἵνα ἰδρύσωσι βωμοὺς καὶ τεμένη, ὧν τὸ μέγιστον ἦτο τὸ *Ἑλληγιον*, καὶ πρὸς πλείονα ἀπόδειξιν τοῦ φιλελληνισμοῦ του ἐνυμφεύθη *Ἑλληρίδα*, τὴν *Κυρηναίαν Λαδίκην*. Ἡ ἔμφρων αὐτοῦ διοίκησις καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ κατὰ πρῶτον θεθεὶς νόμος, καθ' ὃν πᾶς Αἰγύπτιος ὄφειλεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου ν' ἀποδεικνύῃ πόθεν ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια, κατέστησαν τὴν Αἰγύπτου εὐδαιμονεστάτην καὶ πολυανθρωποτάτην. Τὸν νόμον τοῦτον καὶ ὁ Σόλων λαβὼν ἔθετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Πρῶτος δὲ τῶν ἀνθρώπων ὁ Ἀμασις ἐκυρίευσεν τὴν Κύπρον καὶ συνεμάχησε πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν Μήδων, τῶν Λυδῶν καὶ τῶν Βαβυλωνίων, ὁμοίως ἀπειλουμένων ὑπὸ νέων βαρβάρων, τῶν ὀρεινῶν τῆς Περσίδος. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποτρέψῃ τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν καὶ εἶδεν ἀνατρεπομένους ἀλληλοδιαδόχως τὸν Ἀστυάγην, τὸν Κροῖ-

σον και τὸν Ναβόννηδον (παρ' Ἡροδότῳ Λαβύνητον και ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ Βαλτάσαρον) ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβε και ὁ υἱὸς τοῦ Ψαμμήνιτος· οὗτος μετὰ βασιλείαν ἕξ μηνῶν ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, υἱοῦ και διαδόχου τοῦ Κύρου, και ἡ Αἴγυπτος ἔγεινεν ἐπαρχία τῆς Περσίας (525).

Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς Πέρσας, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ῥωμαίους και τοὺς Ἀραβας.

Ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τοῦ 525 ἔτους δὲν ἀνῆκε πλέον εἰς ἑαυτὴν, ἀν και πολλάκις ἐπανεστῆσεν. Ἀπειθήσῃ λοιπὸν ἐπαρχία τῆς Περσίας, κατεκτήθη εὐκόλως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, ὅστις ἐκτίσεν ἐκεῖ πόλιν, τὴν ὁρίαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του ὠνόμασεν Ἀλεξάνδρειαν (332). Ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ υἱὸς τοῦ Λάγου ἰδρυσεν ἐκεῖ τὴν δυναστείαν τῶν Λαγιδῶν, ἧς ἐβασίλευσεν ἐνδοξῶς μὲν ἓνα αἰῶνα, ἀδόξως δὲ δύο αἰῶνας. Οἱ Ῥωμαῖοι διεδέχθησαν τοὺς Λαγίδας μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας (30) και ἐν ἔτει 381 μ. Χ. ἡ φαρυκωνικὴ θρησκεία κατηργήθη διὰ διατάγματος τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου. Οἱ ναοὶ λοιπὸν ἐκρημνίσθησαν, τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν κατεστράφησαν και ἐκ τοῦ λαμπροτάτου πολιτισμοῦ ἀπέμειναν λειψανά τινα μόνον.

Ἡ Αἴγυπτος οὕτω ῥιφθεῖσα βιαίως εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐνέμενεν εἰς αὐτὸν δύο αἰῶνας και ἤμισυν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 640 οἱ Ἀραβες εἰσήγαγον εἰς αὐτὴν τὸν ἰσλαμισμόν, ὅστις ἐκεῖ βασιλεύει ἀκόμη. Ἡ Γαλλία τρεῖς ἔβαλε τὸν πόδα της ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς, τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα μετὰ τοῦ ἀγίου Λουδοβίκου, τὸν δέκατον ὄγδοον μετὰ τοῦ Ναπολέοντος Βοροπάρτον και τὸν δέκατον ἕνατον ἤνοιξε τὸν ἰσθμὸν τῆς Σουέζης εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ κόσμου.

Θρησκεία, κυβέρνησις και τέχνη τῆς Αἰγύπτου.

Ἐν Αἰγύπτῳ ὑπῆρχον δύο θρησκείαι, ἡ τοῦ λαοῦ και ἡ τῶν ἱερέων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐθεώρει ὡς ὄντα θεῖα τὴν *ἰχθυόμορα*, τὴν *ἵβιν*, τὸν *κροκόδειλον*, τὸν *ἵπποπόταμον*, τὸν *αἰλουρον*, τὸν *ταῦρον* Ἀπιν κτλ., ἡ δὲ δευτέρη ἐξήγει τὸ καλὸν και τὸ κακὸν διὰ τῆς ἀντιθέσεως δύο ἀρχῶν, τοῦ *Ὄσιριδος*, παρχωγοῦ τῶν εὐεργετικῶν ἐπιχειρῶν, και τοῦ *Κάελφου* τοῦ *Τυφῶτος*, τοῦ θεοῦ τῆς νυκτός και τῶν κακῶν ἡμερῶν.

Αὕτη φαίνεται ὅτι εἶχε διδάξει κατ' ἀρχὰς τὴν πίστιν εἰς ἕνα θεόν, ἄναρχον καὶ αἰώνιον, καὶ ἡ φροντίς, τὴν ὁποίαν οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάμβανον διὰ τὴν διατήρησιν τῶν νεκρῶν (τῶν κοινῶς λεγομένων μουμιῶν), ἀποδεικνύει ὅτι ἤλπιζον μέλλουσαν ζωὴν. Ἄλλ' ἡ σύλληψις θείας τριάδος, τοῦ Ὁσίριδος ἦτοι τοῦ ἡλίου, ἀρχῆς πάσης ζωῆς, τῆς Ἴσιδος ἦτοι τῆς φύσεως καὶ τοῦ Ὠρου τοῦ θεοῦ αὐτῶν τέκνου, ἐπεσκότισε τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπολύτου ὄντος καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐξολισθησῶσιν οἱ Αἰγύπτιοι εἰς τὴν πολυθεϊάν.

Ἡ κυβέρνησις ἦτο μοναρχία τόσον μᾶλλον ἰσχυρά, καθ' ὅσον οἱ βασιλεῖς ἐν τῇ κοινῇ δοξασία ἦσαν αὐτοὶ τοῦ ἡλίου,» καὶ ἐνεκα τοῦ τίτλου τούτου ἀρχηγοὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς θρησκείας. Ἐν Αἰγύπτῳ δὲν ὑπῆρχον ἱεραρχικαὶ τάξεις, ἀλλ' ἀριθμὸς τις κλάσεων, καθ' ἃς ὁ υἱὸς ἔμενε συνήθως εἰς τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ πατρὸς του. Ἄ Ἡ Αἰγύπτιος, λέγει ὁ Βοσσουέτος, ἦτο ἡ πηγὴ πάσης καλῆς διοικήσεως. Ἡ ἐπιορκία ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον· ὁ μὴ βοηθῶν ἄνθρωπον κινδυνεύοντα νὰ φονευθῇ ἢ πάσχοντα ἄλλην ἀδικίαν καθίστατο ἔνοχος θανάτου· ἐπίσης δὲ καὶ ὁ συκοφάντης· πᾶς Αἰγύπτιος ὧφειλε νὰ φανερώσῃ εἰς τὸν διοικητὴν τοὺς πόρους τῆς συντηρήσεώς του, ἂν δὲ περὶ τὴν φανέρωσιν τούτου ἐψεύδετο, καταδικάζετο εἰς θάνατον· τοῦ προδιδόντος εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὰ ἀπόρητα τοῦ κράτους ἐκόπτετο ἡ γλῶσσα, τοῦ δὲ κινδηλοποιοῦ αἱ δύο χεῖρες. Ἡ περιουσία τοῦ ὀφειλέτου ἠγγυᾶτο περὶ τοῦ χρέους του, οὐχὶ δὲ τὸ ἄτομον.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐκαλλιέργησαν ἐπιτυχῶς πλῆθος βιομηχανῶν τεχνῶν, καὶ τὴν μηχανικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν ἀστρονομίαν. Ἐφεύρον τὴν ἱερογλυφικὴν γραφὴν, τῆς ὁποίας οἱ χαρακτῆρες, κατ' ἀρχὰς ἀπλαῖ μεταφορικαὶ παραστάσεις τῶν ἀντικειμένων ἢ σύμβολα ἰδεῶν τινῶν, συνεπληρώθησαν ἀκολούθως διὰ φωνητικῶν σημείων μὴ περιπτώτων πλεον ἢ ἤχους. Ἐν τῇ ζωγραφίᾳ μετεχειρίσθησαν χρώματα ζωηρά, τὰ ὁποῖα ὁ χρόνος δὲν ἐξήλειψε· τινὰ δὲ τῶν ἀγαλμάτων αὐτῶν ἠδύναντο νὰ διαγωνισθῶσι πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτῶν εἶνε ἀπαράμιλλος διὰ τὴν ἐπιβλητικὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ θέαν, τῆς ὁποίας μάρτυρες εἶνε οἱ ναοὶ τῶν Θεῶν, ἡ αἶθουσα τοῦ Καρνάκ, τῆς ὁποίας ὁ θόλος βασιάζεταί ὑπὸ 134 γιγαντείων κιόνων, αἱ πυραμίδες, οἱ ὀβελίσκοι, οἱ κολοσσοί, τὰ κομητήρια ἢ κατακόμβαι, ὁ λαβύρινθος, ἡ μεγάλη Σφίγξ, ἡ λίμνη τοῦ Μοίριος, τὰ ἐπιχώματα, αἱ κτισταὶ λεωφόροι καὶ αἱ διώρυχες. Οὐδεὶς

λαός ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀνεκίνησε τόσον τὴν γῆν καὶ τὸν γρανίτην, ὅσον οἱ Αἰγύπτιοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ἢ ΧΑΛΔΑΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ.

Α'. Εὐφράτης, Τίγρης, Βαβυλώνιοι.

Ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας κατέρχονται δύο ποταμοί, ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Τίγρης, οἵτινες ἔχουσι τὰς πηγὰς των ἐγγύτατα, ὀλίγον δὲ περαιτέρω διίστανται ἀπ' ἀλλήλων, ῥέουσιν ὅμως παραλλήλως καὶ χύνονται ἁμοῦ εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον· περικλείουσι δὲ χώραν εὐρυτάτην, τῆς ὁποίας τὸ μὲν περὶ τὸν ἀνώτερον ῥοῦν μέρος ὠνομάζετο ἰδίως *Μεσοποταμία*, τὸ δὲ περὶ τὸν κατώτερον ἦτοι τὸ νοτιώτερον καὶ εὐφορώτερον ἐλέγετο *Βαβυλωνία* ἢ *Χαλδαία*. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ τῶν διδύμων ποταμῶν κατόικον λαὸς *Σημιτικῆς καταγωγῆς* κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς νομάδες καὶ θηρευταί, ἔπειτα δ' ἐν κοινωνικῇ τάξει καὶ ὑπὸ νόμους.

Κατὰ δὲ τοὺς πανκρηταίους χρόνους οἱ Χαλδαῖοι ἢ Βαβυλώνιοι ὑπὸ τὸν Νεβρώδ' ἀγίαντα κυνηγόν» καταβάντες ἐκ τῶν δρυμῶν τῆς Ἀρμενίας εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος ὑπέταξαν τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους καὶ ἴδρυσαν περὶ τὸ 2000 ἔτος π. Χ. τὴν Βαβυλῶνα, ἣτις ἐν βραχεῖ χρόνῳ κατέστη μητρόπολις μεγάλου βασιλείου. Ἡ πόλις Βαβυλῶν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον χωριζομένη ἐν μέσῳ ὑπὸ τοῦ Εὐφράτου εἶχε σχῆμα τετράγωνον, τοῦ ὁποίου αἱ τέσσαρες πλευραὶ ἀπέτελλον 480 στάδια (= 24 ὥρας). Τάφος βαθεῖα καὶ εὐρεῖα καὶ πλήρης ὕδατος περιεκύκλωνεν αὐτήν, πλησίον δὲ ταύτης τείχος πεντήκοντα μὲν πῆχων τὸ πλάτος, διακοσίων δὲ τὸ ὕψος μετὰ διακοσίων πύργων καὶ ἑκατὸν χαλκίνων πυλῶν. Τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ ἡμιτετράγωνα συνεδέοντο διὰ γεφύρας καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ δυτικὸν περιελάμβανε τὸ περίφημον ἱερόν τοῦ θεοῦ Βήλου. Τὸ Χαλδαϊκὸν βασίλειον ὑπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Νεβρώδ' ἐφθασεν εἰς μέγαν βαθμὸν πολιτισμοῦ καὶ ἐξωτερικῆς εὐδαιμονίας καὶ διετέλεσεν ἀκμάζον μέχρι τοῦ 1250 ἔτους π. Χ. ὅτε κατελύθη ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων. Ἐμείναν δὲ μετέπειτα οἱ Βαβυλώνιοι ὑποτελεῖς εἰς αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν

πεντακόσια ἔτη, ἕως οὗ ἠδυνήθησαν διὰ τοῦ *Ναβοπασσάρου* ἢ αὐτονομηθῶσι καὶ πάλιν (747). Ἐν τούτοις οἱ Ἀσσύριοι ἐδοκίμασαν ἐπανειλημμένως νὰ ὑποτάξωσιν ἐκ νέου τὴν Βαβυλῶνα, τὸ ὁποῖον καὶ κατώρθωσαν, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον· διότι, ὅτε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σκυθῶν εἰς τὴν Ἀσίαν (633 — 605), ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας Σαρὰκ ἔπεμψε στρατηγὸν τινα ἀνδρείον τὸν Χαλδαῖον *Ναβοπάσσαρον* εἰς Βαβυλῶνα, ἵνα προστατεύσῃ αὐτήν (625), οὗτος διὰ τῆς βοήθειας τῶν Σκυθῶν ἀπέσεισε τὴν Ἀσσυριακὴν κυριαρχίαν καὶ ἵδρυσεν νέον Χαλδαϊκὸν βασίλειον.

Ἀφοῦ δὲ ἠδρακίωθ' ἐν Βαβυλῶνι, συνεμάχησε μὲ τὸν βασιλέα τῆς Μηδίας *Κυαζάρην* πρὸς τελείαν ταπεινώσιν τοῦ παρακμασάντος Ἀσσυριακοῦ βασιλείου καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσος τούτου *Νινεύης*, αὐτὸς μὲν ἔλαθε τὴν ἐντεῦθεν τοῦ *Τίγρητος* χώραν, ὁ δὲ *Κυαζάρης* τὸ πρὸς τὴν Μηδίαν γειτονεῦον μέρος τῆς Ἀσσυρίας. Ἐπὶ δὲ τοῦ *Ναβουχοδονόσορος* (604—562), υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ *Ναβοπασσάρου*, τὸ Βαβυλωνιακὸν κράτος ἐφθασεν εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκμὴν· διότι οὗτος ὑπέταξε τὴν Συρίαν, κυριεύσας τὴν *Δαμασκόν*, ὑπέταξε τὸ βασίλειον τοῦ *Ἰούδα* καὶ ὀλίγω ὕστερον κατέστρεψε τὴν *Ἱερουσαλήμ* (588), ἀπαγαγὼν τὸ ἄριστον μέρος τοῦ λαοῦ αἰχμαλώτων εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, καὶ τὴν *Τύρον* ἠνάγκασεν ἢ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἡγεμονίαν του μετὰ δέκα καὶ τριῶν ἐτῶν πολιορκίαν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἔκτισε νέα λαμπρὰ βασίλειον καὶ πλησίον τούτων χάριν τῆς συζύγου του *Νιτώκριδος* τοὺς περιφήμους *κρεμαστοὺς κήπους*· ἔζησε δ' ἐπὶ τέλους ἐν καταστάσει παραφροσύνης ἑπτὰ ἔτη καὶ κατ' αὐτὰ ἐκυβέρνα ἡ *Νιτώκρις*, ἥτις διώρυξεν λίμνην τινα πρὸς διοχέτευσιν τοῦ *Εὐφράτου*. Ὡς τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας ἀναφέρεται ὁ *Ναβόννηδος* (555—538) (ἐν τῷ Ἡροδότῳ *Λαβύνητος* καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ *Βαλτάσαρ*), ὅστις ὑποστηρίξας ματαίως τὸν βασιλέα τῆς *Λυδίας* *Κροῖσον* κατὰ τοῦ *Κύρου* βασιλείως τῶν *Περσῶν*, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τούτου ἐν Βαβυλῶνι, ἥτις ἄλωθεῖσα διὰ τῆς παροχτεύσεως τοῦ *Εὐφράτου* εἰς τὴν εἰρημένην λίμνην τῆς *Νιτώκριδος* ἐγένει *Περσικὴ σατραπεία* (538). Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τῷ 330 κατέστησε τὴν Βαβυλῶνα πρωτεύουσάν του, οἱ δὲ διάδοχοί του ἐγκατέλιπον αὐτήν, καταστήσαντες πρωτεύουσάν τὴν *Σελεύκειαν*. Σήμερον δὲ αὕτη δὲν εἶνε πλέον εἰμὴ σωρὸς ἐρείπιων.

β'. Ἀσσύριοι.

Ἀφοῦ ὁ Νεβρώδ κατέκτησε τὴν Βαβυλωνίαν, τὸ γένος τοῦ Σημίτου Ἀσσοῦρ, ὑποχωρῆσαν εἰς τὴν δύναμίν του, μετώκησε πρὸς τὸν ἄνω Εὐφράτην καὶ Τίγρητα καὶ ἵδρυσεν ἐκεῖ τὸ φερόνυμον Ἀσσυριακὸν κράτος (Κουρδιστάν). Κατὰ τὸν Διόδωρον ἐβασίλευσαν πρῶτον ἐγχώριοι βασιλεῖς εἰς τέσσαρα χωριστὰ βασίλεια, τὰ ὁποῖα βραδύτερον ἦνωσεν εἰς ἓν ὁ Νίνος ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ Βήλου (2050 π. Χ.) Ὡς δορικτήτωρ ἰσχυρὸς κατέκτησεν οὗτος ταχέως τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Βαβυλωνίαν, τὴν Μηδίαν, τὴν Περσίδα καὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰ κατὰ τὸν Πόντον ἔθνη. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔκτισεν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Τίγρητος τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν Νίνον καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις Νινευήν. Ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸν Διόδωρον εἶχε σχῆμα τετραγώνου ἑτερομήκους καὶ τῶν μὲν μακροτέρων πλευρῶν ἑκατέρα ἦτο ἑκατὸν πενήκοντα σταδίων, τῶν δὲ μικροτέρων ἐνετήκοντα, ὥστε ὅλη ἡ περιφέρεια περιελάμβανε 480 στάδια. Τεῖχος ἑκατὸν ποδῶν τὸ ὕψος καὶ τοσοῦτον πλατὺ, ὥστε ἠδύνατο νὰ τρέχωσιν ἐπ' αὐτοῦ τρία ἄρματα παραλλήλως, ἀπετέλει τὸ ἰσχυρὸν ὀχύρωμα τῆς πόλεως. Ἀφοῦ δ' ἐπεράτωσε τὴν κτίσιν αὐτῆς, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Βακτριανὴν μετὰ καταπληκτικῆς δυνάμεως καὶ ὑπέταξε κατὰ μικρὸν πάσας τὰς πόλεις, τὰ δὲ Βάκτρα (τὴν ἀκρόπολιν) δὲν ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πολιορκία ἐμνηκύνετο, ἡ Σεμίραμις, γυνὴ ἐνὸς τῶν στρατηγῶν τοῦ Νίνου, παραλαβοῦσα τοὺς ἐπιτηδειοτάτους νὰ πετροβατῶσι στρατιώτας κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὰ Βάκτρα. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν ἀνδρείαν τῆς Σεμιράμιδος ἐνυμφεῖθη αὐτήν, ὁ δὲ πρῶτος ἀνὴρ περιπεσῶν ἐνεκα ὑπερβολικῆς λύπης εἰς μανίαν ἀπήγγατο. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Νίνος ἀπέθανεν ἀπολιπὼν βασιλίσσαν τὴν σύζυγόν του, ἧτις ἔθαψεν αὐτὸν ἐν τῇ μητροπόλει καὶ κατεσκεύασεν ἐπ' αὐτῷ τύμβον παμμεγέθη. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ Σεμίραμις, φιλοτιμουμένη νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν δόξαν τὸν σύζυγόν της Νίνον, ἐξετέλεσε πάμπολλα ἐξαισία ἔργα. Κατὰ τὸν Διόδωρον ἔκτισεν ὄχι μόνον τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὰ ὑπὸ ἑξ ἁρμάτων ἰππάσιμα τεῖχη τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ μεγάλα κτίρια, τὴν ζευγύουσαν τὴν Εὐφράτην γέφυραν, τοὺς κρεμαστοὺς κήπους, τὸν πύργον τοῦ Βήλου προσέτι δὲ ἔκτισε τὸ λεγόμενον Μηδικὸν τεῖχος ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου πρὸς τὸν Τίγρητα, πολλοὺς τύμβους, πολλὰς

πόλεις καὶ ἀκροπόλεις καὶ πολλὰς διώρυχας καὶ γυφύρας κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐπεράτωσε τὰ ἔργα ταῦτα ἐτράπη ἀκολούθως εἰς ἐκστρατείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξυμνήθη ἰδίως ἡ κατὰ τῆς πλουσίας Ἰνδικῆς. Μετὰ διετῆ δὲ παρασκευῆν διέβη μετὰ καταπληκτικῆς δυνάμεως τὸν Ἰνδὸν γεφυρωθέντα, ἀλλ' ἠττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως *Σταβροβάτου* καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν. Βαρῆως δὲ φέρουσα ἡ Σεμίραμις τὸ μίγα τοῦτο ἀτύχημα παρέδωκε μετ' οὐ πολὺ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱὸν τῆς *Νινύας* καὶ ταχέως ἠφάνισεν ἑαυτὴν, βασιλεύσασα τεσσαράκοντα δύο ἔτη.

Ὁ *Νινύας* παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν διέτριβε κατ' ὅλον τὸν χρόνον ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἔκδοτος εἰς τὴν τρυφὴν καὶ βαθυμίαν, ὑπ' οὐδενὸς βλεπόμενος πλὴν τῶν παλλακίδων καὶ τῶν εὐνούχων του. Οὕτως ἐβασίλευσαν καὶ οἱ λοιποὶ μετὰ τὸν *Νινύαν* βασιλεῖς μέχρι τοῦ τελευταίου, τοῦ *Σαρδαναπάλου*, ὅστις ὑπερέβη ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ὀκνηρίαν, μέχρις οὐ ἀπέστησαν τὰ εἰς τὴν Ἀσσυρίαν ὑποκείμενα ἔθνη, ἡγουμένων τοῦ σατράπου τῆς Μιθίας Ἀρθάκου καὶ τοῦ τῶν Βαβυλωνίων Βελέσου. Ὁ *Σαρδανάπαλος* ἐνίκησε τοὺς ἀποστάτας ἐν πολλαῖς μάχαις, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠττήθη καὶ ἐκλείσθη ἐν τῇ μητροπόλει του. Μὴ θέλων δὲ νὰ γείνη ὑποχείριος εἰς τοὺς πολεμίους, κατεσκευάσε πυρὰν μεγάλην ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ κατέκαυσεν ἑαυτὸν ἐντὸς αὐτῆς μετ' ὅλων τῶν θησαυρῶν του, τῶν παλλακίδων καὶ τῶν εὐνούχων. Οὕτω δὲ κυριευθεῖσης τῆς *Νινευῆς*, ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀσσυρίων, διαμείνας πεντακόσια εἴκοσι ἔτη περιῆλθεν εἰς τοὺς Μήδους.

Κατὰ δὲ τὸν ὄγδοον καὶ τὸν ἕβδομον αἰῶνα π.Χ. ἐμφανίζονται νέοι Ἀσσυριοὶ βασιλεῖς, οἵτινες ἐκτείνουσι τὸ βασιλεῖόν των ὑποτάσσοντες ἄλλας ἡμέρους καὶ περαιτέρω κειμένας χώρας. Ἐκ τούτων δὲ πρῶτος ἀναφέρεται ὁ *Φούλ* (777—761), ὅστις ἐπέβαλεν εἰς τὴν Πηλαιστίνην καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελῆ τὸν βασιλεῖα τοῦ Ἰσραὴλ *Μαναήμ*. Τοῦτον δὲ διαδέχεται ὁ *Τιγλάθ - Πιλεσάρ* (761 — 734) ὅστις ἐκυρίευσεν τὴν Συρίαν. Ὁ δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεύσας *Σαλμανασάρ* (728 — 714) κατέλαβεν τὴν *Σαμάρειαν* καὶ ἀπήγαγε τὰς δέκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν Ἀσσυριακὴν αἰχμαλωσίαν (722). Κατέκτησε τὴν Φοινίκην, ἀλλὰ μετὰ ματαιὰν πολιορκίαν τῆς Τύρου ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεύσας *Σαρῶν*, ἐνῶ παρεσκευάζετο νὰ στρατεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανεν (714)· ὁ δὲ διάδοχος

του *Σεραχηρείμ* ἐξηκολούθησε μὲν τὴν ὑπ' ἐκείνου μελετηθεῖσαν ἐκστρατείαν, ἀλλ' ἔνεκεν ἀπροόπτου τινὸς συμβάντος παρὰ τὸ Πηλούσιον ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ταχέως εἰς Βαβυλῶνα, ὅπου ἐφρονεῦθη ὑπὸ τῶν υἱῶν του (696). Τελευταῖος δὲ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας ὑπῆρξεν ὁ *Σαράκ ἢ Σαρδανάπαλος Β'*, τὸν ὁποῖον κατετρόπωσεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μηθίας Κυαξάρης, ὅστις ἔδωκε πέρασ εἰς τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος διὰ τῆς ἀλώσεως καὶ καταστροφῆς τῆς Νινευθῆς (606). Ἡ πόλις αὕτη, ἀφανῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας καὶ ἡμισὺ αἰῶνας, ἀνευρέθη ὑπὸ Γάλλου τινὸς ἐν ἔτει 1844 μετὰ τῶν τεχνῶν της, τῆς γλώσσης της, τῶν ἠθῶν της καὶ ἐν γένει τοῦ πολιτισμοῦ της, τὰ ὁποῖα ἐπιμαρτυροῦσι τὰ μνημεῖα, αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ, τὰ ἀνάγλυφα καὶ τὰ γλυπτὰ ἔργα.

Κυβέρνησις, θρησκεία καὶ τέχνη τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

Ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ καὶ τῇ Ἀσσυρίᾳ τάξεις ἱεραρχικαί, ὅπως ἐν τῇ Ἰνδίᾳ, δὲν ὑπῆρχον, καὶ ἂν ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῆς Νινευθῆς ἦτο ἀπόλυτος κύριος τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν ὑπηκόων του, τοῦλάχιστον δὲν ἐθεωρεῖτο θεός, ὅπως ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἐπικρατοῦσα δὲ θρησκεία ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος ἦτο ἡ *ἠλιολατρεία* καὶ ἐν γένει ἡ *ἀστρολατρεία*. Ὁ ὑπέρτατος θεὸς τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἦτο ὁ Βῆλος (ἥλιος) ὁ δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὁ συντηρητὴς τοῦ παντὸς διὰ τοῦ ζωογόνου ἠλιακοῦ φωτός. Πρὸς δὲ τούτῳ οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι ἐλάτρευον καὶ θήλειάν τινα θεότητα, τὴν Μυλιπταν ἢ Βῆλτιν, τὸ σύμβολον τῆς γεννητικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν διεφημίζοντο ὡς ἀστρονόμοι καὶ εἰς τούτους ὀφείλεται ἡ διαίρεσις τοῦ ἔτους εἰς μῆνας καὶ ἡμέρας, ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Ζωδιακοῦ κύκλου, ἡ ἐφεύρεσις τῶν ἐκλείψεων τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, καὶ ἡ τοῦ δανείου αὐτῆς φωτός, ὁ λεγόμενος Πυθαγορικὸς πίναξ καὶ τὸ σύστημα τῶν νομισμάτων, τῶν μέτρων καὶ τῶν σταθμῶν, τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθησαν οἱ Σύροι, οἱ Φοίνικες, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι· ἀλλ' εἰς τούτους ὀφείλονται ἐπίσης καὶ ἅπασαι αἱ μωρῖαι τῆς ἀστρολογίας, ἧτις κατέστη εἰς αὐτοὺς ἐπάγγελμα ἐπικερδὲς διὰ πωλήσεως φυλακτηρίων, τὰ ὁποῖα παρεῖχον εἰς τοὺς φέροντας αὐτὰ δύναμιν μαγικὴν.

Ἡ βιομηχανία, ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον, προαχθέντα εἰς μέγα

βαθμὸν διὰ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος, εἶχον ἐπισωρεύσει ἀμύθητα πλοῦτη εἰς τὰς ὄχθας αὐτῶν οἱ τ' ἀπήτες τῆς Βαβυλῶνος, τὰ ὑφάσματα αὐτῆς, τὰ πεποικιλμένα ἀγγεῖα τῆς χρυσοχοΐας κτλ. ἦσαν ἐπιζήτητα. Τέλος δὲ οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι γλύπται ἀνεκάλυψαν τέχνην, τὴν ὁποῖαν οὐδόλως ὑπενόουν, καὶ ἦτις ἀναμφιβόλως ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς τῶν Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ.

Φοινίκη, πόλεις, κυβέρνησις καὶ θρησκεία.

Ὅλον τὸ μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου, τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Μεσογείου ἐκτενόμενον μέρος περιελάμβανεν ἀνεκαθεν νομάδας *Σημίτας* καὶ *Χαμίτας*, τῶν ὁποίων περιφημότετοι εἶνε οἱ Φοινικες. Ἡ χώρα αὐτῶν (Φοινίκη) κειμένη μεταξὺ τοῦ δρυμώδους Λιβάνου καὶ τῆς Μεσογείου ἦτο μὲν ἄκαρπος, ἀλλὰ πλήρης λιμένων. Ἡ δὲ τοιαύτη θέσις καὶ τὰ παρακείμενα κεδροφόρα δάση τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου, τὰ ὁποῖα παρεῖχον τὴν ἀναγκαίαν ξυλείαν πρὸς ναυπήγησιν πλοίων, προώρισαν τοὺς Φοινίκας εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐμπορίαν, δι' ὧν ταχέως ἐπλούτησαν καὶ ἀνεδείχθησαν κύριοι τῶν περισσοτέρων παραλίων καὶ νήσων τῆς Μεσογείου.

Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Φοινίκης ἡ ἀρχαιοτέρα ἦτο ἡ *Σιδῶν*, περίφημος διὰ τὰ ὑαλοουργεῖα τῆς καὶ τὰ πορφυρεῖα τῆς· θυγατέρες δὲ αὐτῆς ἦσαν ἡ *Τύρος* ἢ μετὰ ταῦτα ὀνομασθεῖσα *Παλαιτύρος* πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς ἐπὶ τινος γείτονος νήσου κτισθείσης *νέας Τύρου*, καὶ ἡ πολυανθρωποτάτη *Ἀραδος*. Κοινὴ δὲ τῶν τριῶν εἰρημένων πόλεων ἦτο ἡ *Τρίπολις*· ἀκολούθως δὲ ἰδρῦθησαν ἡ *Βύβλος*, ἡ *Βηρυτός* καὶ ἄλλαι.

Ἐκάστη τῶν πόλεων τούτων εἶχεν ἴδιον κυβερνήτην καὶ βασιλεῖς διαδοχικούς, ἀλλὰ τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ λατρεία ἐνὸς ἐγχωρίου θεοῦ τοῦ *Μελικέρτου* (τοῦ παρ' Ἑλλησι λεγομένου *Τυρίου* Ἡρακλέους) ἦν ὡς ἐν ὅλον κράτος. Ἡ δὲ θρησκεία τῶν Φοινικῶν ἦτο ἀκάθαρτος καὶ πολλάκις αἰμοχαρής· διότι ὁ *Μολώχ*, δευτέρα ἐκδήλωσις τοῦ ὑπερτάτου θεοῦ Βαβὰλ (Βήλου) ἤθελε παῖδας καιομένους ζῶντας πρὸς τιμὴν τοῦ ὑπὸ τῶν μητέρων των, καὶ

ἡ Ἀσάρτη, ἥτις ἀντεστοίχει πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀφροδίτην, ἐνομιμοποιεῖ τὰς ἀκολασίας καὶ διασφοράς.

Ἀποικίαι καὶ πλοῖες τῶν Φοινίκων.

Οἱ Φοίνικες ἀπὸ τοῦ ἔτους 1500 — 1000 π. Χ. ἴδρυσαν ἀποικίας ἐπὶ τῆς Κύπρου, Κρήτης, Ρόδου, Κυθέρων, Θάσου καὶ ἄλλων νήσων. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὰς νήσους ταύτας, αὐτοὶ προὔχρησαν πρὸς δυσμὰς καὶ κατέλαβον τὰ παράλια τῆς Σικελίας, ὅπου ἔκτισαν τὴν Πάνορμον καὶ τὸ Λιλύβαιον, τῆς Σαρδηνίας τῆς μέσης καὶ βορείου Ἀφρικῆς, ὅπου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1000 — 600 π. Χ. ἔκτισαν τὰς πόλεις, τὴν μικρὰν Λέπτιν, τὸν Ἀδρῦμητα, τὴν Ἰτύκην καὶ τὴν Καρχηδόνα. Ἀκολουθῶς κατέλαβον τὰς Βαlearίδας νήσους καὶ τὴν πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν πλευρὰν τῆς Ἰθρικῆς χερσονήσου, ὅπου ἔκτισαν τὴν Καρτηίαν, τὰ Γάδειρα καὶ τὴν Ταρτησσόν, τῆς ὁποίας τὰ ὄρη περιεῖχον ἀφθονίαν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ἐκ δὲ τῶν ἀποικιῶν τούτων ἡ Καρχηδὼν κατέστη προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ μεγίστη ναυτικὴ δύναμις, ἐπιβαλοῦσα τὴν ὑπεροχὴν τῆς εἰς πάσας τὰς κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη ἀποικίας τῆς Φοινίκης καὶ ἀμφισβητήσασα βραδύτερον πρὸς τὴν Ῥώμην τὴν κοσμοκρατορίαν. Οἱ δὲ Φοίνικες τῆς μητροπόλεως διεμοίραζον μετὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ ἐμπόριον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ ἠγωνίζοντο ν' αὐξήσωσι τὰς σχέσεις των πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ βρεχομένης χώρας καὶ πρὸς τὰς μεσογείους τῆς Ἀσίας. Ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης οἱ στόλοι αὐτῶν ἀπέπλεον ἰν' ἀναζητήσωσι τὰ ἐλεφάντινα ὀστά καὶ τὸν χρυσὸν τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, τὸν λίβανον καὶ τὰ ἀρώματα τῆς εὐδαιμόνος Ἀραβίας, τοὺς μαργαρίτας τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τὰ ἀμύθητα πολυτίμημα τρόφιμα τῆς Ἰνδικῆς· αἱ δὲ κατὰ ξηρὰν συνοδίαι αὐτῶν διήρχοντο τὴν Συρίαν, τὴν Βαβυλωνίαν, τὴν Περσίαν, τὴν Βακτριανὴν καὶ τὴν Θεβαετίαν, ὅθεν μετεκόμιζον τὴν μέταξαν τῆς Σηρικῆς (Κίνας), τὰ γουναρικά τῆς Ταρταρίας καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους τῆς Ἰνδίας. Αὐτοὶ δὲ προσέφερον εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦτο τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν προϊόντα, τὰ ὅποια συνίσταντο εἰς παντοῖα χειροτεχνήματα, ἔργα τοῦ ἐξόχου βιομηχανικοῦ πνεύματός των, μεταξύ τῶν ὁποίων διακρίνοντο πρὸ πάντων τὰ ἀγλαὰ Σιδώνια ὑφάσματα, ἡ πορφύρα (συνήθης στολὴ ὄλων τῶν μεγιστάνων καὶ βασιλείων) καὶ ἡ ὕαλος. Κατὰ δὲ τὸν 6^{ον} αἰῶνα οἱ Φοίνικες κατὰ παραγγελίαν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεκῶ περιέ-

πλευσαν τὴν Ἀφρικὴν, ἀποπλεύσαντες μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου, κάμφαντες δὲ τὸ Εὐελεπί ἀκρωτήριον καὶ διὰ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἐπανελθόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἔποταγή τῶν Φοινίκων.

Ἡ μεγάλη εὐημερία τῶν Φοινίκων διήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κατακτητῶν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανασσάρ ὑπέταξε πολλὰς πόλεις τῆς Φοινίκης, αἵτινες μάλιστα ἐχορήγησαν εἰς αὐτὸν 60 πλοῖα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὀχυρᾶς νέας Τύρου. Ἀλλὰ δώδεκα μόνον αὐτῆς σκάφη ἐξήρκεσαν νὰ καταναυμαχήσωσι τὸν ἐχθρικὸν στόλον. Ἐπειτα ἡ Τύρος πολιορκηθεῖσα ἀντέστη γενναίως καὶ διετηρήθη εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς τῆς ἐπὶ ἓνα ἀκόμη αἰῶνα, καθ' ὃν καὶ ἡ Σιδὼν ἀνέλαβε πάλιν. Ὁ Ναβουχοδονόσωρ ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων ὑπέταξεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης, πλὴν τῆς Τύρου, ἧτις πολιορκηθεῖσα ἐπὶ 13 ἔτη ἠμύνετο ἡρωϊκῶς. Ἐν ἔτει δὲ 538, ὅτε ὁ Κύρος κατέλυσε τὸ Βαβυλωνιακὸν κράτος, ἡ Φοινίκη ὑπετάγη εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν καὶ ἐν ἔτει 332 κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις μετὰ ἐπτάμηνον ἐνεργῆ πολιορκίαν κατέστρεψε τὴν νέαν Τύρον καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν Αἴγυπτῳ Ἀλεξανδρείας ἐπήνεγκε θανατηφόρον πληγὴν εἰς τὸ Φοινικικὸν ἐμπόριον. Ἀλλὰ τότε οἱ Φοινίκες εἶχον φέροι εἰς πέρας τὸ ἔργον ταν, διότι παραλαβόντες ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσσυρίας ὅ,τι ἐν αὐταῖς ἄριστον τῆς τέχνης, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐπιστήμης ὑπῆρχεν εἶχον μεταφέρει αὐτὸ εἰς τὴν Δύσιν· μάλιστα δὲ ἐκ μὲν τῆς Βαβυλώνας εἶχον παραλάβει καὶ μεταφέρει εἰς τὴν Δύσιν τὰ μέτρα, τὰ σταθμὰ καὶ τὰ νομίσματα, ἐκ δὲ τῆς Μέμφιδος τὰ γράμματα, τὰ ὅποια ὑπῆρξαν τὸ ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ.

Ἀρχαῖαι παραδόσεις.

Οἱ Ἑβραῖοι ἢ Ἰσραηλιταὶ ἢ Ἰουδαῖοι θεώρουσαν ὡς πατριάρχην τῆς φυλῆς των τὸν Ἀδράμ, ὅστις μετὰ τῶν ποιμνίων του μετενόστευσεν ἐκ τῆς Μεσοποταμίας περὶ τὸ ἔτος 2000 π. Χ. εἰς τὴν Παλαιστίνην,

καλουμένην καὶ Χαναάν ἢ γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, καθότι ὁ Θεὸς τὴν εἶχεν ὑποσχεθῆ ἀνεκαθεν εἰς αὐτόν. Τὸν Ἀβραὰμ διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἰσαάκ, ὅστις μετὰ ταῦτα καὶ Ἰσραὴλ ὠνομάσθη, καὶ τοῦτον ὁ Ἰακώβ, ὁ πατὴρ τῶν δώδεκα υἱῶν Ἡ δ' ἐξαιρετος αὐτοῦ ἀγάπη πρὸς ἓνα τούτων, τὸν Ἰωσήφ, προὐκάλεσε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸν ἐπώλησαν εἰς ἐμπόρους τινὰς Αἰγυπτίους. Ὁ Ἑβραῖος δούλος ὡς σοφὸς ὄνειροκρίτης προήχθη διὰ τῆς προρρήσεως ἐπικειμένης τινὸς σιτοδείας εἰς τὰς πρώτας τιμὰς. Τότε κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ ὁ Ἰακώβ ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον (1800 π. Χ.) μετὰ πάντων τῶν υἱῶν, ἐγγόνων καὶ δούλων του (75 ὁμοῦ τὸν ἀριθμὸν) καὶ κατῴκησεν εἰς τὴν γόνιμον χώραν Γεσέμ κειμένην παρὰ τὸν Ἀραβικὸν κόλπον καὶ γειτονεύουσαν πρὸς τὴν Χαναάν. Ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ Ἰωσήφ ἡ κατάστασις αὐτῶν ἦτο ἀρκοῦντως εὐτυχής, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέθανεν, ἤρχισε νὰ κλίνη πάντοτε ἐπὶ τὸ χεῖρον διότι οἱ Αἰγύπτιοι ἀπεστρέφοντο τοὺς Ἑβραίους ἐξ ἀρχῆς μὲν ὡς μετερχομένους τὸν παρ' αὐτοῖς μισητὸν νομαδικὸν βίον, ἔπειτα δὲ ὡς ἐπικινδύνους διὰ τὸν ὡσημέραι αὐξάνοντα πληθυσμὸν των. Ὅθεν μετὰ πολλὰς κακώσεις καὶ βραχίαις ἐργασίας, εἰς τὰς ὑποίας τοὺς ὑπέβαλον οἱ Φαραῶνες, ἀπερασίσθη ἐπὶ τέλους νὰ πνίγηται πᾶν ἄρρεν αὐτῶν τέκνον, ἅμα γεννώμενον, εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Νεῖλου. Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ αὐτὸς ὁ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευί, υἱοῦ τοῦ Ἀβραὰμ, ἔμελλε νὰ ὑποστῇ τὴν αὐτὴν τύχην, ἂν ἡ θυγάτηρ τοῦ τότε Φαραῶ δὲν ἔσωζε θαυμασιῶς αὐτὸν ἐκ τῶν ὑδάτων. Θηλασθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς μητρός του αὐτῆς ὡς τροφῶ καὶ ἀνατροφεὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὡς θετὸς υἱὸς τῆς βασιλόπαιδος, ἐξεδιδάχθη πᾶσαν ἐπιστήμην τῶν Αἰγυπτίων. Ἄλλ' οὐχ ἥττον ἔμεινε πιστὸς Ἰσραηλίτης καὶ, ἐπειδὴ ἐν τῇ δικαίᾳ του ἀγκυρακτῆσει ἐφόρευεν ἐργοδιώκτην τινὰ Αἰγύπτιον, ἔφυγε δι' ἀσφάλειάν του εἰς τὴν Πητρυαίαν Ἀραβίαν, ὅπου νομφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῶν Μαδιανιτῶν διῆγε βίον ποιμενικόν. Ἐκεῖ δ' ἐν τῇ ἐρήμῳ συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅστις ἐστέναζεν ὑπὸ τὸν Αἰγυπτιακὸν ζυγόν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐνισχύθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὤφθη εἰς αὐτόν, ὡς λέγει ἡ Γραφή, ἐπὶ τοῦ ὄρους Χωρήβ. Ὅθεν ἐπορεύθη μετὰ τοῦ εὐγλώττου ἀδελφοῦ του Ἀαρῶν καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Φαραῶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· μόλις δὲ διὰ πολλῶν θαυμάτων κατῴρθωσε νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξοδὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν, τῶν ὁποίων σύμπας ὁ ἀριθμὸς ἦτο δύο καὶ ἡμισυ περίπου ἑκατομμύρια.

Θρησκευτική και πολιτική νομοθεσία.

Ὁ Μωϋσῆς λαβὼν τὴν ἄδειαν τοῦ Φαραῶ ἵνα ἐξαγάγῃ τὸν λαόν του ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας (1530 π. Χ.) καὶ τὸν τρίτον μῆνα ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Σινᾶ ἐν μέσῳ βροντῶν καὶ ἀστραπτῶν τοὺς θείους νόμους. Ὁ λεγόμενος *Δεκάλογος*, ἦτοι αἱ *Δέκα ἐντολαί*, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν τούτου βᾶσιν, ὅτι μόνος ὁ θεὸς (Ἰαχωβᾶ) εἶνε ὁ Κύριος καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. "Ἐνεκα δὲ τῆς διακρίσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὁ Μωϋσῆς ὤρισε τὴν κατασκευὴν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἧτις διηρέτο εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἐλέγετο *ἅγια*, τὸ δὲ *ἅγια τῶν ἁγίων* ἢ *ἄδυτον*. Ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ ἐκ ξύλων ἀσπίτων κατασκευασμένη κιβωτός, ἧτις περιεχυρωμένη περιελάμβανε τὸν ἐπὶ λιθίνων πλακῶν γεγραμμένον Δεκάλογον. Ὄρισε προσέτι πλὴν τοῦ Σαββάτου ἡμέρας ἁγίας ἑορταζομένης καθ' ἑβδομάδα εἰς ἀνάμνησιν τῆς καταπαύσεως τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς δημιουργίας. Εἰσήγαγε τέσσαρας ἄλλας μεγάλας ἑορτάς, πρῶτον τὸ *Πάσχα* εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπελευθερώσεώς των ἀπὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας, δεύτερον τὴν *Πεντηκοστὴν* μετὰ τὸ *Πάσχα* ὡς ἡμέραν καθ' ἣν ἔλαβον τὸν νόμον, τρίτον τὴν *Σκηνοπηγίαν* εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τὰς σκηνας διαιτήσεως αὐτῶν κατὰ τὴν ἐν ἐρήμῳ διατριβὴν των, καὶ τέταρτον τὸν *Ἐξίλασμόν*, ὅστις ἐτελεῖτο κατ' ἔτος, ἵνα ὑπομνήσκῃ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὸν Ἰαχωβᾶ καὶ τὰ καθήκοντά των πρὸς αὐτόν. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν διατάξεων τοῦ νομοθέτου πρώτη καὶ κυρία ἦτο ἡ διαίρεσις τοῦ λαοῦ εἰς δύο φυλάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ Λευὶ ἐδικαιοῦτο νὰ φυλάττῃ τοὺς νόμους καὶ ἰδίως νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς λατρείας, συνισταμένης εἰς προσευχὰς ἐναίμους (βοῶν, μόσχων, ἀρνῶν, αἰγῶν, περιστερῶν) καὶ εἰς θυσίας ἀναίμους. Οὕτω δὲ οἱ Λευῖται ἀπετέλουν ἰδίαν τινὰ ἱερατικὴν τάξιν, τῆς ὁποίας προΐστατο ὁ ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀαρῶν καταγόμενος ἀρχιερεὺς. Ὁ Μωϋσῆς θέλων νὰ προαγάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ τῆς γεωργίας διέταξε πρῶτον νὰ δοθῇ, ἄμκ κυριευθείσης τῆς Χαναάν, εἰς ἕκαστον Ἰσραηλιτὴν τεμάχιον γῆς, τὸ ὁποῖον νὰ καλλιεργῇ αὐτὸς καὶ μετὰ θάνατον νὰ καταλείπῃ αὐτὸ εἰς τὴν οἰκογένειάν του· δεύτερον νὰ θεωρῆται πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος ὡς ἔτος ἀφέσεως (Ἰωβιλίον), κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ

τεμάχιον ἐκεῖνο τῆς γῆς, ἂν τυχὸν ἤθελε πωληθῆ ἕνεκα χρέους, ἔπρεπε ν' ἀποδίδηται εἰς τὸν ἀρχικὸν τοῦ κύριον ἢ εἰς τοὺς κληρονόμους τούτου ἄνευ λύτρων· τρίτον νὰ μένωσι πάντες, οἱ ἀγροὶ καθ' ὅλην τὴν χώραν ἀγώρητοι ἀνὰ πᾶν ἑβδομον ἔτος (σαββατικόν) εἰς ὄφελος τοῦ πολλοῦ πλήθους· διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ χρῆσις τῶν αὐτομάτως φουμένων ἦτο κοινὴ εἰς πάντας τοὺς ἀπόρους. Ὁ Μωϋσῆς μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς νομοθεσίας του καὶ τεσσαρακονταετῆ ἐν τῇ ἐρήμῳ περιπλάνησιν ἀπεφάσισε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ μεθόρια τῆς ἐπηγγελμένης γῆς, ὅτε ἀπέθανε κατὰ τὸ 120 ἔτος τῆς ἡλικίας του (1490 π. Χ.).

Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Ἰβριταί.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ (1490—1465 π. Χ.) ἀναλαβὼν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσέως τὴν ἡγεμονίαν ὠδήγησε τοὺς Ἑβραίους διὰ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἐκυρίευσεν τὴν ὄχυράν Ἰεριχώ. Μετὰ πενταετῆ δὲ πόλεμον ὑπέταξε τριάκοντα καὶ ἕνα ἡγεμόνας τῶν ἰσχυρῶν Χαναναίων, τὸ μέγιστον μέρος τῆς Παλαιστίνης καὶ διήρσεν ὅλην τὴν χώραν εἰς δώδεκα φυλάς. Αἱ φυλαὶ αὗται, τῶν ὁποίων ἐκάστη διετελεῖ ὑπὸ τὴν ἑαυτῆς φυλάρχην, ἠνοῦντο διὰ τοῦ ἐν Συχέμ συνεδρίου εἰς μίαν *ὁμόσπονδον πολιτείαν*, ἧτις ὅμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἄρξαντος εἰκοσι καὶ πέντε ἔτη, δὲν ἔμεινεν ὁμονοοῦσαι διότι εὐθύς αἱ φυλαὶ διηρέθησαν εἰς τρία τμήματα, ἐν νότιον, ἄλλο μέσον καὶ τρίτον τι πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Τοῦτο δ' ἐπήγαγεν ἐξ ἀνάγκης τὴν ἀσθένειαν τῶν Ἑβραίων· ὅθεν οἱ Χαναναῖοι κατῴρθωσαν νὰ διατηρήσωσι τὰς ὑπολοίπους αὐτῶν ἀρχαίας κτήσεις. Αἱ δὲ πέραν τοῦ Ἰορδάνου φυλαὶ ἐπολέμησαν ἐπὶ δεκαοκταετίαν πρὸς τοὺς γείτονάς των Ἀμμανίτας, Μωαβίτας καὶ Ἀμαληκίτας καὶ ὁ πόλεμος οὗτος ἀπέβη εἰς τέλος πρὸς ὄφελος τῶν Ἰσραηλιτῶν· ἀλλ' ἡ ἐξασθένησις τῶν ἀνατολικῶν ὁμίρων ἐθνῶν κατέστησεν ἐπικινδύνους τοὺς Μαδιανίτας, οἵτινες εἰσβαλόντες καὶ εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου χώραν κατέκλυσαν τὰς νοτιοδυτικὰς πεδιάδας καὶ μόλις ὁ Γεδεὼν ἠδυνήθη ν' ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν των. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ 13^{ου} αἰῶνος οἱ Ἀμμανῖται, προαχθέντες εἰς μείζονα δύναμιν, εἰσέβαλον ἐπανειλημμένως εἰς τὴν Ἰσραηλιτικὴν ἐπικράτειαν, ἀλλ' ἐνίκησεν αὐτοὺς ὁ Ἰεθθᾶε καὶ ἐντεῦθεν καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

Πολὺ ὅμως σφοδρότερος καὶ σκληρότερος ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σαμψῶν πόλεμος πρὸς τοὺς Φιλισταίους, ὅστις διήρκεσεν

ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη. Οἱ δ' ἐν τῷ μεταξύ ἀποδεικνυόμενοι κραταῖοι ἄνδρες, ὅτινες διέσωζον τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν τοῦ νέου κράτους δὲν ὠνομάζοντο βασιλεῖς ἀλλὰ *κριταί*, καθόσον ἐν καιρῷ εἰρήνης διέλυον τὰς μεταξὺ τῶν ἰδιωτῶν ἀναφυομένης διαφοράς. Τοιοῦτους δὲ μνημονεύει ἡ Ἁγία Γραφή *δεκατέσσαρας*, ἐν οἷς διεκρίθησαν πρὸ πάντων διὰ τοῦ ἠρωϊσμοῦ των οἱ εἰρημένοι Γεδεών, Ἰεφθάε καὶ Σαμφών. Τὸ δὲ ἀξίωμα τῶν κριτῶν ἔλαβεν ὑψηλοτέραν τινὰ σημασίαν, ὅτε ὁ ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀαρῶν καταγόμενος Ἡλεὶ ἦνωσεν αὐτὸ μετὰ τῆς ἀρχιερωσύνης. Δυστυχῶς δὲ οὗτος ἀπώλεσεν ἐν τινι ἀτυχεῖ μάχῃ πρὸς τοὺς Φιλισταίους τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης, τὴν ὁποῖαν ὁμως οἱ ἐχθροὶ διὰ θαυμάτων καταπλαγέντες ἠναγκάσθησαν ν' ἀποδώσωσιν ὀπίσω ταχέως. Τὸν Ἡλεὶ ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Σαμουὴλ, ὅστις διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολῶν, τὰς ὁποίας οἱ προφήται διηύθυνον, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης διεκρίθη, νικήσας περιφανῶς τοὺς Φιλισταίους. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ λαὸς ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ βασιλεία κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἡμέρων ἐθνῶν. Καὶ ὁ Σαμουὴλ ἔχρισεν ὡς τοιοῦτον τὸν ἐκ τῆς μικρᾶς φυλῆς τοῦ Βενιαμὴν καὶ ἐξ ἀσημάντου γενεᾶς καταγόμενον Σαοὺλ, ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι ὡς τοιοῦτος εὐγνωμονῶν πρὸς τὸν ὑψώσαντα αὐτὸν ἤθελεν ὑπόκεισθαι εἰς τὴν ἱερατικὴν ἐπίδρασιν.

Βασιλεῖς, Σαοὺλ, Δαυὶδ καὶ Σολομών.

Ὁ βασιλεὺς Σαοὺλ (1095—1055 π. Χ.) διαπρέψας ταχέως διὰ λαμπρῶν νικῶν, τὰς ὁποίας κατήγαγε κατὰ τῶν Φιλισταίων καὶ τῶν Ἀμμωνιτῶν, ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ πάντῃ ἀνεξάρτητον τὴν βασιλικὴν ἀρχήν. Ἐκ τούτου ὁμως ὀργισθεὶς ὁ φίλαρχος Σαμουὴλ ἔχρισε κρυφίως ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας τὸν ποιμένα Δαυὶδ, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀκμάζουσαν φυλὴν τοῦ Ἰούδα. Ὁ δὲ Σαοὺλ ἐν τῷ μεταξύ εἶχε περιπέσει εἰς μελαγχολίαν, τὴν ὁποῖαν μόνον οἱ τόνοι τῆς μουσικῆς ἠδύναντο νὰ μετριάξωσι. Πρὸς τούτο δὲ προσεκλήθη εἰς τὴν αὐλὴν ὁ Δαυὶδ, ὅστις ἦτο ἔμπειρος τοῦ ψαλτηρίου καὶ λυρικός ποιητῆς ἀριστος. Ὁ βασιλεὺς, ἀγνοῶν τὴν μουσικὴν χρίσιν, ἠγάπησεν αὐτὸν ὑπερβαλλόντως καὶ τὸν κατέστησε δορυφόρον του. Ὅτε δὲ ὁ νέος φάλτης ἐφόνευσεν ἐν τῇ πρὸς τοὺς Φιλισταίους μάχῃ τὸν γίγαντα Γολιάθ καὶ ἠνάγκασεν οὕτω τοὺς ἐχθροὺς νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ὁ Σαοὺλ ζηλοτυπῶν τὴν αὐξάνουσαν δόξαν τοῦ ἥρωος ἤρχισε νὰ τὸν

ἐπιβουλεύη μέχρι θανάτου· μόνον δὲ ἡ φυγὴ ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου. Ἐν τούτῳ οἱ Φιλιισταῖοι ἐστράτευσαν πάλιν πανστρατιᾶ· ὁ δὲ Σαοὺλ ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἠττήθη κατὰ κράτος καὶ κινδυνεύων νὰ περιπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων ἐπῆξε τὸ ξίφος εἰς τὴν καρδίαν του καὶ ἀπέθανεν.

Ὁ Δαυὶδ ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς φυλῆς του (1055) καὶ μετὰ παρέλευσιν ἑπτὰ ἐτῶν ὑπ' ὅλων τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ (1048—1015). Τρία τινὰ διέκρινον τὸν Δαυὶδ, δι' ὧν οὗτος προήχθη ἀπὸ ποιμένος εἰς ἀρχηγὸν λαοῦ, *πεποίθησις* εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, *ξίφος καὶ ψαλτήριον*· μετὰ δὲ τούτων ἐνήργησε καὶ ὡς βασιλεὺς καὶ προήγαγε ταχέως τὸ βασιλείον του εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Ἐκυρίευσεν ἀπὸ τῶν Ἰεβουσαιῶν τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποῖαν ἐξέλεξεν ὡς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, καὶ τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς Σιών, εἰς τὴν ὁποῖαν μετὰ μεγάλης πομπῆς μετένεγκε τὴν ἱεράν κιθωτόν· ἔπειτα ἐνίκησε πλὴν τῶν Ἰεβουσαιῶν, τοὺς *Μωαβίτας*, τοὺς *Ἀμμωνίτας*, τοὺς *Ἰθουμαίους* καὶ τοὺς *Ἀμαληκίτας*, καὶ κατέστησεν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς· διὰ δὲ τῶν λεγομένων *Νισιθιτικῶν πολεμῶν* ἔγεινε κύριος τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Συρίας, ὥστε τὸ βασιλείον του ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ὀρίων τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ Εὐφράτου, περιλαμβάνον πέντε περίπου ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ζώντων εὐδαίμωνως διὰ τῆς γεωργίας, τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας καὶ τινων βιομηχανικῶν ἐπιτηθευμάτων. Αἱ δὲ διατάξεις του αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς θείας λατρείας διὰ ψαλμῶν καὶ μουσικῶν ὀργάνων καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ κράτους διοίκησιν καὶ εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ ἦσαν συνεταὶ καὶ πατρικαί. Ὡς λυρικός δὲ ποιητὴς ὁ Δαυὶδ προήγαγε τὴν τέχνην του εἰς ὕψος, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς μετ' αὐτὸν ὑπέβη. Ἡ ἐκκλησία ψάλλει ἀκόμη τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἐνθουσιαστικοὺς ἐκείνους ψαλμοὺς του.

Ὁ δὲ Σολομῶν υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ τοῦ Δαυὶδ, (1015—975) ἐκυβέρνησεν, ὡς οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀνατολῆς, τρυφῶν καὶ ῥαθυμῶν ἐν ἀνακτόροις του. Ὅθεν ἠκοδόμησεν ἐντὸς ἑπτὰ ἐτῶν τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδαπάνησεν ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν, καὶ πανηγυρικῶς ἐν αὐτῷ κατέθηκε τὴν ἱεράν κιθωτόν· περιεῖχε δὲ ὁ περίβολος τοῦ ναοῦ καὶ πλῆθος ἄλλων οἰκοδομημάτων. Ὁ Σολομῶν ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν του ὄχι μόνον διὰ τοῦ ναοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων μεγαλοπρεπῶν κτιρίων.

Ἐντὸς μὲν τῆς Ἱερουσαλήμ ἔκτισεν ἀνάκτορον μέγα, ὅπου ὑψοῦτο ὁ περίφημος ἑλεφάντινος καὶ περίχρυσος θρόνος του, ἄλλο δὲ ὅμοιον χάριν τῆς συζύγου του, καὶ ἐν δικαστήριον εὐρύχωρον. Παρὰ δὲ τὰς ὑπωρείας τοῦ Διθάβου ἔκτισε θερινόν τι μέγαρον, τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ σκευῆ ἦσαν χρυσαῖα, καὶ διάφορα ἄλλα κτίρια πρὸς διασκέδασιν. Πολλὰς δὲ πόλεις ὠχύρωσεν, ἐν αἷς καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ νέας ἄλλας ἵδρυσεν, ἐν αἷς καὶ τὴν Πάλμυραν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου, καὶ ναυτικὸν ἀξιόλογον κατήρτισεν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ. Ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ταύτην λαμπρότητα ὁ λαὸς ἐπτώχευε καὶ ὁ Σολομῶν κατέστρεφεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν βᾶσιν τῆς δυνάμεώς του, προσκυκῶν εἰδῶλα τῶν Φοινίκων, τῶν Μωαβιτῶν καὶ τῶν Ἀμμωνιτῶν. Οὕτω δὲ κυβερνῶν ἀπέθανε τέλος μετὰ τεσσαράκοντα ἐτῶν βασιλείαν.

Τὸ σχίσμα τῶν Ἑβραίων καὶ ἡ αἰχμαλωσία αὐτῶν.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος τὸ ἔθνος ἦτο πρόθυμον ἂν ἀναγνωρίσῃ τὸν υἱὸν ἐκείνου Ῥοβοᾶμ ὡς βασιλέα, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ἀνακουφίσεως ἀπὸ τῶν ὑπερόγκων φόρων, τοὺς ὁποίους ὁ πατὴρ του εἶχεν ἐπιβάλλει εἰς τὸν λαόν. Ὅθεν συνεκλήθη ἔθνικῃ συνέλευσις ἐν Συχέμ καὶ ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ ἂν ἀνακουφίσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ πατρὸς του. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ῥοβοᾶμ ἠρνήθη τοῦτο ἐπιμόνας, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ δέκα φυλαὶ καὶ ἀνεγνώρισαν ὡς βασιλέα αὐτῶν τὸν Ἱεροβοᾶμ· αἱ δὲ φυλαὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὴν ἔμειναν μόναι πισταὶ εἰς τὸν Ῥοβοᾶμ ἢ εἰς τὴν Δαυιτικὴν δυναστείαν (975). Ἐκτοτε λοιπὸν ἐσημαστίσθησαν δύο βασιλείαι, τὸ τοῦ Ἰούδα πρὸς νότον καὶ τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς βορρᾶν. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἐπεκράτει φανερὰ ἔχθρα καὶ πόλεμος· ὅθεν ξένη βοήθεια προσεκαλεῖτο κατὰ τῆς ἀδελφῆς πολιτείας ἢ συνεννόησις ἐγίνετο μετὰ ξένων, οἵτινες τὴν ἐπολέμουν, ἐνῶ καὶ ἠνωμένοι εἰς ἐν οἱ Ἑβραῖοι δυσκόλως ἠδύναντο ἂν ἀντιστῶσι μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὰ κατακτητικὰ σχέδια τῶν Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων. Οὕτως ὁ Ῥοβοᾶμ μετὰ πέντε ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῶν ἀνακτόρων του. Ἐπειτα κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων ἔλαβε φέρον παρὰ τοῦ Ἰσραηλίτου βασιλέως Μαναήμ, θέλοντος νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸν ὁποῖον ἐσφετερίσθη μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Σαλ-

μανασσάρ ἔθηκε τέρμα εἰς τὸ Ἰσραηλιτικὸν βασιλεῖον, κυριεύσας τὴν Σαμαρείαν, καὶ ἀπήγαγε τὰς δέκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν Ὡση εἰς τὴν Ἀσσυριακὴν αἰχμαλωσίαν (722). Τὸ δὲ μικρότερον νότιον βασιλεῖον τοῦ Ἰουδα διετηρήθη σχεδὸν ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισίον αἰῶνα, ἀλλὰ τοῦτο προῆλθε πολὺ περισσότερον διὰ τῆς εὐθέτου γεωγραφικῆς του θέσεως ἢ διὰ τῆς καλλιτέρας διευθύνσεως τῶν πραγμάτων· διότι ἐσπαράσσετο διηνεκῶς ὑπὸ θρησκευτικῶν ἐρίδων, τὰς ὁποίας ἐκαρποῦντο οἱ κραταιοὶ Βαβυλώνιοι. Ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ναβουχοδονόσωρ κυριεύσας ἐξ ἐφόδου τὴν Ἱερουσαλήμ (604) συνέλαβε τὸν βασιλεῖα Ἰωαχίμ καὶ ὄλους τοὺς προκρίτους, ἐν οἷς καὶ τοὺς προφῆτας Ἰεζεκιήλ καὶ Δανιήλ, καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὴν Βαβυλωνίαν· ἐπὶ δὲ τῶν ὑπολειφθέντων κατέστησε βασιλεῖα τὸν Σεδεκίαν, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐκηρύχθη ἀποστάτης. Ἄλλ' εὐθὺς ὁ Ναβουχοδονόσωρ πάλιν παρέστη πρὸ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἣτις μετὰ πολιορκίαν ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους καταπονηθεῖσα ὑπὸ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Σεδεκίας συλληφθεὶς ἤχθη αἰχμάλωτος πρὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὅστις ἔσφαξε πρῶτον τοὺς υἱοὺς του, αὐτὸν δὲ ἀπετύφλωσε κατόπιν καὶ δέσμιον μετέγαγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἔπειτα κατηδάφισε τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἐπυρπόλησε τὸν ναὸν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐν αὐτῷ θησαυρῶν, ἐκρέμασε τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ πολλοὺς ἄλλους μετόπισεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα (588).

Οἱ Ἑβραῖοι ὑπὸ τοὺς Πέρσας, Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους.

Ἡ ἐν Βαβυλωνίᾳ αἰχμαλωσία τῶν Ἑβραίων, ἣτις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ (604), διήρκεσεν ἔτη ἑβδομήκοντα, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Κύρος περιλαβὼν εἰς τὸ κράτος του καὶ τὴν Βαβυλωνίαν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς Βαβυλωνιακῆς αἰχμαλωσίας. Οὕτω πεντακισχίλιοι περίπου ὑπ' ἀρχηγὸν Ζωροβάβελ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἤρχισαν ν' ἀνοικοδομῶσι τὸν ναόν. Ἄλλ' οἱ Σαμαρεῖται διὰ τῶν μηχανορραφικῶν των κατάρθρωσαν νὰ παρεμβάλωσιν οἱ Πέρσαι διοικηταὶ πλείστας δυσχερείας εἰς τὴν οἰκοδομήν, ὥστε αὕτη μόλις ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάτου ἔλαβε πέρας (516). Βραδύτερον δ' ἐπὶ Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος (471—424) ὁ Ἔσδρας καὶ ὁ Νεεμίας ὠδήγησαν καὶ ἄλλους πολλοὺς Ἰσραήλους εἰς τὴν νέαν πολιτείαν.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἔμειναν ἡσυχοὶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Περσῶν, τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου (332) καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Πτολεμαίων Λαγιδῶν (323—222). Τούτων δὲ ὁ δεύτερος, ὁ *Φιλαδέλφους*, κατέθηκε τὰ ἱερά αὐτῶν βιβλία ἐν τῇ περιφήμῳ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀφοῦ κατὰ διαταγὴν του μεταφράσθησαν ταῦτα ὑπὸ ἑβδομήκοντα δύο σοφῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία εἶνε γνωστὴ ὡς *μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα*. Ἐπειδὴ δὲ κατόπιν ὁ *Φιλοπάτωρ* κατεδίωκεν αὐτοὺς μετέβησαν μετὰ χαρᾶς, ἀλλ' ἄνευ μεγαλειτέρας ἀσφαλείας εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν βασιλείων τῆς Συρίας. Ὁ *Σέλευκος Δ'* (186—174) ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ ναοῦ των τοὺς θησαυροὺς καὶ ὁ *Ἀντίοχος Δ'* (174—164) ἔστησεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἡ δὲ ἀπόπειρα αὕτη τοῦ νὰ ιδρύσωσιν οἱ βασιλεῖς τῆς Συρίας τὴν Ἑλληνικὴν πολυθεῖαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ προῦκάλεσε φοβερὰν ἐπανάστασιν. Ἀφοῦ δὲ ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Σύρων βασιλείων ὑπὸ τῆς ἡρωϊκῆς οἰκογενείας τῶν Μακκαβαίων ἀπετέλεσαν βασιλεῖον Ἰουδαϊκόν, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐφήμερος ὑπαρξίς ἔσχε παροδικὴν μόνον λαμπρότητα ἐπὶ *Ἡρώδου*. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ ἡγεμόνος τούτου καὶ τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος *Αὐγούστου* ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ὁ *Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς* καὶ τέσσαρα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Τιβερίου, διαδόχου τοῦ Αὐγούστου (14—37 μ. Χ.), ἤρχισε νὰ διδάσκη τὴν θείαν αὐτοῦ διδασκαλίαν. Γενόμενοι δὲ ὑπήκοοι τῆς Ῥώμης οἱ Ἑβραῖοι ἐπανάστησαν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Νέρωνος (54—68) καὶ ἐπολέμησαν γενναίως ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας των ἐπὶ δύο ἔτη, ἀλλ' ἐπὶ τέλος κατεστράφησαν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Βεσπεσιανοῦ* (69—79), τοῦ ὁποῦ ὁ υἱὸς *Τίτος* μετὰ τετράμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὴν Ἰερουσαλήμ. (70). Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ μάχῃ ἔπεσεν ἕν ἑκατομμύριον Ἑβραίων ὅσοι δ' ἐπέζησαν ὑπεβλήθησαν εἰς σκληρὰν δουλείαν. καὶ διεσπάρησαν ἔκτοτε καθ' ὅλην τὴν γῆν ὡς καὶ σήμερον βλέπομεν. Ἡ Ἰερουσαλήμ κατεστράφη καὶ ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος ἐπυρπολήθη.

Οἱ Ἑβραῖοί, λαὸς σκληροκέφαλος, ὡς ἔλεγον οἱ προφῆταί των, οὐδὲν ἔπραξαν ὑπὲρ τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ διέσωσαν διὰ τοῦ ἰδίου των αἵματος τὸ πολύτιμον δόγμα τῆς μονοθεΐας καὶ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος μεταρρυθμισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατέστη νόμος ἐλεημοσύνης καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης, ὅστις ἔμελλε νὰ κυβερνήσῃ τὸν κόσμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ.

α'. Μῆδοι. Δηϊόκης καὶ Φραόρτης.

Οἱ Μῆδοι, κλάδος τῶν εἰς τὴν Ἰνδίαν μεταναστευσάντων Ἀρίων, ἐκυβερνήθησαν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπὸ ἰδίων βασιλέων. Βραδύτερον ὅμως ἐμφανίζονται ὡς ὑποτεταγμένοι εἰς τὸ βασίλειον τῶν Ἀσσυρίων, ἕως οὗ τῷ 888 π. Χ. ὁ Μῆδος Ἀρβύκης ἐπαναστατήσας ἀπέσεισε τὸν Ἀσσυριακὸν ζυγὸν καὶ κατέστησε καὶ πάλιν τὸ ἔθνος τοῦ αὐτόνομον ὑπὸ ἰδίου ἀρχοντος ἢ δικαστῆς. Εἰς δὲ τούτων ὁ Δηϊόκης, ὅστις ὡς δικαστῆς ἐνάρετος καὶ δίκαιος ἐκτίησαστο μεγάλην φήμην, κατῴρωσεν ἐν ἔτει 708 νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς τῶν Μήδων. Ἀφοῦ δὲ ἰδρυσε τὴν ὀχυρὰν πόλιν τῶν Ἐκβατάνων κατέστησε περὶ αὐτὸν φρουρὰν καὶ διέταξε νὰ γίνωνται τὰ πάντα δι' ἀγγέλων. Ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Φραόρτης (655—633), μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ ὅρια τῆς Μηδίας, ἐστράτευσε πρῶτον ἐπὶ τοὺς Πέρσας καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ὑπήκοους τῶν Μήδων· ἔπειτα ἔχων τὰ δύο ταῦτα ἔθνη, ἀμφοτέρω ἰσχυρά, ὑπέτατε τὴν Ἀσίαν στρατεύων ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος ἕως οὗ στρατεύσας κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἠττήθη καὶ ἔπεσεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης αὐτὸς καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του.

Κυαξάρης.

Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Φραόρτου Κυαξάρης (633—593) ὑπῆρξε πολὺ ἀκόμη ἀνδριότερος τῶν προγόνων του· πρῶτος διήρесе τὰ Ἀσιατικὰ στρατεύματα εἰς τάγματα καὶ πρῶτος διέκρινεν ἀπ' ἀλλήλων τοὺς αἰχμοφόρους καὶ τοὺς ἵππεις καὶ τοὺς τοξότας, ἐνῶ πρὸ τούτου ἦσαν ὅλα ὁμοῦ συμπεφυμένα. Ὅτε δὲ προτιθέμενος νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ νικήσας αὐτοὺς ἐπολιόρκησε τὴν Νινευήν, νομάδες Σκύθαι ὀρηθέντες ἀπὸ τῆς νῦν μεσημβρινῆς Ῥωσσίας προὐχώρησαν δυτικῶς, ἐξέβαλον τοὺς Κιμμερίους ἐκ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου καὶ καταδιώκοντες αὐτοὺς φεύγοντας εἰσέβαλλον εἰς τὴν Μηδίαν καὶ ἐφθασαν οὕτω μέχρι τῆς Νινευῆς, ὅτε ὁ Κυαξάρης ἐπολιόρκει αὐτήν. Ἐνίκησαν τὸν Κυαξάρην, ἐκράτησαν ἐπὶ 28 ἔτη πάσης τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ προὐχώρησαν

εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅθεν ὁ Ψαμμήτιχος μόλις διὰ δῶρων καὶ θεμιῶν παρακλήσεων ἐπεισεν αὐτοὺς ν' ἀναχωρήσωσιν. Ἐνῶ δὲ διήρκει ἐν Ἀσίᾳ ἡ Σκυθοκρατία αὕτη, ὁ Κουαζάρης ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ἀλυάττου ὡς ἀρνούμενου ν' ἀποδώσῃ τοὺς καταφυγόντας πρὸς αὐτὸν Σκύθας. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε πέντε ἔτη ἄνευ ἀποτελέσματος (615—610), κατὰ δὲ τὸ ἕκτον ἔτος ἐκλειψίς ἡλίου, τὴν ὁποίαν εἶχε προειπεῖ ὁ Μιλήσιος Θαλῆς, εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ἔδωκεν εἰς τοῦτον πέρασ. Ἀκολούθως δὲ ὁ Κουαζάρης καὶ οἱ Μῆδοι προσκαλέσαντες εἰς δεῖπνον τοὺς περισσοτέρους τῶν Σκυθῶν καὶ καταμεθύσαντες ἐφόνευσαν αὐτοὺς καὶ οὕτως ἀνέσσωσαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαζον ὅλην τὴν Ἀσίαν τὴν μέχρι τοῦ Ἄλως ποταμοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανάλαβεν ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Ναβοπαλασσάρου τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους, ὑπέταξεν αὐτοὺς καὶ κατέστρεψε τὴν Νινευῆν (604). Καὶ αὐτὸς μὲν ἔλαθε τὰς ἀνατολικὰς χώρας τῆς Ἀσσυρίας ἀπὸ τοῦ Τιγρητος μέχρι τοῦ ἄνω Ἰνδοῦ, ὁ δὲ σύμμαχός του Ναβοπαλάσσαρως τὰς δυτικὰς αὐτῆς χώρας. Ἄλλ' ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀστυάγης (593—558) ἀπώλεσε τὴν βασιλείαν, ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ Κύρου, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐφεξῆς.

6'. Πέρσαι καὶ Ἰβρυαὶς τοῦ βασιλείου αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Κύρου.

Οἱ Πέρσαι, ἡμόφυλοι καὶ ἡμόγλωσσοι τῶν Μήδων, ἔζων ἐν τῇ ὀρεινῇ αὐτῶν χώρᾳ, τῇ Περσίδι, ἐπὶ πολὺν χρόνον αὐτόνομοι. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἀσσυριακοῦ βασιλείου ἠναγκάσθησαν, ὅπως καὶ ἄλλα πολλὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας, νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς βασιλεῖς ἐκείνου. Κατὰ δὲ τὸ 640 π. Χ. ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων Φραόρτου νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, διατηρήσαντες τοὺς ἰδίους τῶν ἡγεμόνας, τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμά των. Ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης ὑποτελοῦς καταστάσεως ἀπηλλάγησαν διὰ τοῦ βασιλέως τῶν Κύρου, τοῦ ὁποίου τὴν γέννησιν καὶ τὴν ἡλικίαν μυθωδῶς διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος ὡς ἐξῆς ὁ Ἀστυάγης ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων εἶδε καθ' ὕπνον, ὅτι ἡ θυγάτηρ του Μανδάνη οὖρῃσε τόσον, ὥστε κατέκλυσεν ἅπασαν τὴν Ἀσίαν. Διηγηθεὶς δὲ εἰς τοὺς ὄνειροκρίτας μάγους τὸ ὄνειρον τοῦτο καὶ μαθὼν παρ' αὐτῶν ὅτι ὁ ὑπὸ τῆς θυγατρὸς του τεχνησόμενος παῖς ἐμελλε

νά βασιλεύσῃ ἀντ' ἐκείνου, ἐροβήθη καὶ ἐξέδωκε τὴν κόρην τοῦ οὐχὶ εἰς Μῆδον ἀλλ' εἰς Πέρσῃν τινά, Καμβύσῃν τὸ ὄνομα, ὅστις κατήγετο μὲν ἐκ τιμίας οἰκογενείας, ἀλλ' ἦτο πολὺ κατώτερος ἐνὸς Μῆδου τῆς δευτέρας τάξεως. Κατὰ δὲ τὸν πρῶτον χρόνον τοῦ γάμου εἶδεν ἄλλο ὄνειρον ὁ Ἀστυάγης, ὅτι ἐκ τῆς μήτρας τῆς θυγατρὸς τοῦ ἐβλάστησεν ἀμπελόκλημα, τὸ ὅποιον ἐπεσκίασεν ὄλην τὴν Ἀσίαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μάγοι, εἰς τοὺς ὁποίους διηγήθη καὶ τοῦτο τὸ ὄνειρον, εἶπον ταῦτα, εὐθὺς προσεκάλεσεν ἀπὸ τῆς Περσίδος τὴν θυγατέρα του, ἐπίτοκον οὖσαν, θέλων νὰ διαφθείρῃ τὸν γεννηθσόμενον παῖδα. Τοῦτον λοιπὸν γεννηθέντα καὶ ὀνομασθέντα Κῦρον παρέδωκεν εἰς τὸν πιστότατον ἀφ' ὄλων τῶν Μῆδων φίλον του Ἄρπαγον, διατάξας νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὁ δὲ Ἄρπαγος ἀντὶ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὴν διαταγὴν ἀνέθηκεν αὐτὴν εἰς βουκόλον τινὰ τοῦ Ἀστυάγου. Ὁ βουκόλος ὁμῶς κατὰ συμβουλήν τῆς γυναικὸς του, ἣτις τότε κατὰ τύχην ἔτεκε νεκρὸν βρέφος, διετήρησε καὶ ἀνέθρεψε τὸ ξένον ὡς ἴδιον. Ὅτε δὲ ὁ Κῦρος ἔγεινε δέκα ἐτῶν, συνέβη τὸ ἐξῆς· συμπαίζων μετὰ τῶν ἄλλων ἡμηλικῶν του καὶ ἀναγορευθεὶς ὑπ' αὐτῶν βασιλεὺς ἐμαστίγωσεν ἓνα τῶν συμπαικτόρων ὡς μὴ πειθόμενον εἰς τὰς διαταγὰς του· ὁ δὲ πατήρ τουτοῦ καθὼ ἐπιφανῆς Μῆδος ἀνέφερε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Ἀστυάγην, ὅστις ἐνῶ ἀνέκρινε τὴν ὑπόθεσιν, ἀνεκάλυψεν ὅτι οὗτος ἦτο ὁ ἔγγονός του. Τοῦτου ἕνεκα ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ ἀπίστου Ἄρπαγου ἔσφαξε πρὸς τιμωρίαν τὸν μονογενῆ υἱὸν του. Ἐπειτα προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον μετ' ἄλλων καὶ τὸν Ἄρπαγον καὶ εἰς ἐκείνους μὲν παρέθηκε πρόβεια κρέατα εἰς τοῦτον δὲ τὰ τοῦ υἱοῦ του πλὴν τῆς κεφαλῆς, τῶν χειρῶν, καὶ τῶν ποδῶν. Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἄρπαγος ἔφαγε καλὰ, ὁ Ἀστυάγης τὸν ἠρώτησεν, ἂν τῷ ἦρεσε τὸ φαγητόν. Ὅτε δ' ἐκεῖνος εἶπεν, ὅτι τῷ ἦρεσε καθ' ὑπερβολήν, οἱ θεράποντες προσήνεγκον ἔμπροσθέν του κἀνίστρον περιέχον τὴν κεφαλὴν τοῦ υἱοῦ του, τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἄρπαγος τὰ λείψανα τοῦ υἱοῦ του δὲν ἐξεπλάγη, ἀλλ' ἔμεινε κύριος ἑαυτοῦ καὶ ἀνέβαλεν εἰς ἄλλην ἐποχὴν τὴν ἐκδίκησιν.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἀνακοινώσας εἰς τοὺς μάγους τὰ γεγονότα καὶ μαθὼν παρ' αὐτῶν ὅτι τὸ ὄνειρον ἐξεπληρώθη, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἅπαξ ὁ Κῦρος, ἐχάρη καὶ ἄφροντις τοῦ λοιποῦ ἔπεμψε τὸν Κῦρον εἰς τὴν Περσίδα, ὅπου ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη, ὡς ἤρμοζεν εἰς Πέρσῃν εὐγενῆ καὶ εὐθὺς ὑπερέβλεπε πάντας τοὺς ἡμηλικίους του κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀνδρείαν. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Ἄρπαγος δὲν

ἔπαυσε καταγινόμενος νὰ ἐδικηθῆ τὸν Ἀστυάγην, ἐκθρονίζων αὐτὸν καὶ ἀνυψῶν εἰς τὸν θρόνον τὸν Κύρον. Ἀφοῦ λοιπὸν κατάρθρωσε νὰ ἐλύσῃ εἰς τὴν γῶμην του καὶ πολλοὺς τῶν πρώτων Μήδων, τοὺς δόποιοις ὁ βασιλεὺς εἶχε δυσχερεστήσει, ἀνεκοίνωσε ταύτην μυστικῶς πρὸς τὸν Κύρον. Ὁ Κύρος, πρόθυμος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἐπιχείρημα, εἰς τὸ ὅποιον ὁ Ἄρπαγος τὸν προέτρπε, συνεχάλεσε τοὺς προὔχοντας τῶν Περσῶν καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἂν ἤθελον τὸν ἀκολουθήσει, ἡδύνατο ν' ἀποσείσῃ τὸν Μηδικὸν ζυγόν. Οἱ Πέρσαι ἀπὸ πολλοῦ ποθοῦντες τὴν αὐτονομίαν τῶν ἄσμενοι ἤκουσαν τὸν λόγον τοῦ Κύρου καὶ προθύμως ὠπλίζοντο κατὰ τῶν Μήδων. Ὁ δὲ Ἀστυάγης μαθὼν τὰς παρασκευὰς τοῦ ἐγγόνου του, ὤπλισε καὶ αὐτὸς τοὺς Μήδους, ἀλλ' ἐν τῇ παραφορᾷ του διώρισε στρατηγὸν τὸν Ἄρπαγον μὴ ἐνθυμηθεὶς τί εἶχε πράξει κατ' αὐτοῦ. Ὅθεν καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ συναφθῆ μάχη, τινὲς μὲν τῶν Μήδων, ὅσοι δὲν ἐγνώριζον τὴν συναμοσίαν ἐμάχοντο, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρπαγον ἠυτομόλησαν πρὸς τοὺς Πέρσας. Τούτο δὲ μαθὼν ὁ Ἀστυάγης πρῶτον μὲν ἀνεσκολόπισε τοὺς ὄνειροκρίτας μάγους, οἵτινες τὸν εἶχον συμβουλεύσει ν' ἀπολύσῃ τὸν Κύρον, ἔπειτα δ' ἐπῆλθεν αὐτοπροσώπως μετὰ νέας στρατιᾶς κατὰ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ἠττήθη, ἐν Πασαργάδαις καὶ ἐζωγήθη (558). Ἐκτοτε τὴν Μηδικὴν μοναρχίαν διεδέχθη ἐν Ἀσίᾳ ἡ Περσικὴ, τῆς ὁποίας ἰδρυτὴς εἶνε ὁ Κύρος.

Συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου καὶ κατάλυσις αὐτοῦ.

Ἐν τῇ Λυδίᾳ ἤρξαν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τρεῖς δυναστεῖαι, ἡ τῶν Ἀναδῶν, ἡ τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ ἡ τῶν Μερμαδῶν. Ἀρχηγὸς τῆς πρώτης δυναστείας ὑπῆρξεν ὁ Ἄτρυς καὶ τελευταῖος βασιλεὺς ὁ Πολυμαίτης (1500—1220 π. Χ.). Ταύτην διεδέχθη ἡ δευτέρα δυναστεία, ἡ τῶν Ἡρακλειδῶν, διαρκέσασα ὑπὲρ τὰ 500 ἔτη· τελευταῖος δὲ βασιλεὺς αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Κανθαύλης, τὸν ὅποιον ὁ Γύγης ὑποστηρίζομενος ὑπὸ τῆς βασιλίσσης ἐφόρευσε καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον του (719). Οὕτω δ' ἐπῆλθεν ἡ τρίτη καὶ τελευταία δυναστεία, ἡ τῶν Μερμαδῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ Λυδία ἐφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἀκμὴν. Ὁ Γύγης (719—681) ἄμα γενόμενος βασιλεὺς εὐθύς ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐποίκων, οἵτινες κατεῖχον τὰ πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέρατος παράλιε τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατακυβερνῶντες διαφόρους

πόλεις καὶ μέγαν πλοῦτον ἔχοντες ἐκ τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς ναυτιλίας των. Καὶ αὐτὸς μὲν προσέβαλε τὴν Μίλητον καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Κολοφῶνα, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ἄρδου (681—632) ὑπέταξε τὴν Πριήνην τὴν ἔδραν τοῦ *Παριωρίου* καὶ ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Μιλήτου. Ἄλλ' ἀπόλεσεν ὅ, τι πολυμόχως ἀπέκτησεν· οἱ Κιμμέριοι ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς χώρας των ὑπὸ τῶν Σκυθῶν ἐκυρίευσαν τὰς Σάρδεις πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, κατέστρεψαν τὴν Μαγνησίαν καὶ τὰ ἱερὰ τῶν Ἑλλήνων ἐνέπηρσαν. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ *Σαδυάττης* (632—620), ἡγεμὼν ἀνδρείος, κατώρθωσε ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Σκυθὰς πρὸς τὴν Κιλικίαν, ὅπου ἐπὶ τινα χρόνον περιπλανῶντο ληστεύοντες, ἕως οὐ ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Σαδυάττου διελύθησαν καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας ἐξηφανίσθησαν. Ἀφοῦ δὲ ὁ Σαδυάττης ἀποκατέστησε τὴν τάξιν εἰς τὸ διαταραχθὲν βασιλεῖόν του καὶ τοὺς Φρύγας ὑπέταξεν, ἀνέλαβε τὰ σχέδια τῶν προκατόχων του κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ἄλλ' ὅμως οὔτε αὐτὸς οὔτε ὁ διάδοχός του Ἄλυάττης (620—563) ἠδυνήθη νὰ γείνη κύριος τῆς Μιλήτου. Μετὰ ἐνδεκαετῆ πόλεμον, καθ' ὃν οἱ Μιλήσιοι ἐνίκηθησαν ἐν τῷ Λιμενεῖῳ καὶ ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Μαιάνδρου καὶ οἱ Λυδοὶ εἰσβάλλοντες καθ' ἕκαστον ἔτος κατέστρεφον τὰ σπαρτὰ τῆς Μιλησίας γῆς, ἔν' ἀναγκάσῃ τοὺς Μιλησίους διὰ τῆς πείνης νὰ παραδοθῶσιν, ὁ Ἄλυάττης ἀπέσχε τέλος τοῦ πολέμου τὸ δωδέκατον ἔτος, διότι οἱ Μῆδοι εἰσέβαλον εἰς τὰ ἀνατολικά ὄρια τοῦ βασιλείου του. Ὁ δὲ πενταετῆς Μηδικὸς πόλεμος διεκόπη διὰ τινος ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἤδη προειπεῖ ὁ σοφὸς Θαλῆς. Ὁ Ἄλυς ποταμὸς ἔμεινε τὸ ὄριον μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων καὶ πρὸς ἐπισφράγισιν τῆς εἰρήνης ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἄλυάττου συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ἀστυάγου. Ἀφοῦ δὲ τοιουτοτρόπως ἐξησφαλίσθη ὁ Ἄλυάττης πρὸς ἀνατολάς, ἔστρεψε τὰ ὄπλα του πρὸς τὰ λοιπὰ γείτονα ἔθνη. Πρῶτον ὑπέταξε τοὺς Κᾶρας, τοὺς Μυσοὺς, τοὺς Βιθυνοὺς καὶ τοὺς Παφλαγόνας· ἔπειτα δὲ πάλιν ἐτράπη ἐπὶ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Κολοφῶνα. Ἄλλ' ἡ δύναμις τῆς Λυδίας ἔμελλε νὰ φανῇ ἔτι μεγαλειτέρα, ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ Ἄλυάττου *Κροῖσος* διεδέχθη τὴν βασιλείαν (563—549). Ἔστρεψε καὶ οὗτος, ὡς οἱ προκατόχοί του, τὰ ὄπλα του πρὸς τὰς πλουσίας πόλεις τῶν Ἑλλήνων. Πρῶτον προσέβαλε τὴν ὑπερήφανον Ἐφεσον καὶ ὑπέταξεν αὐτήν· ἔπειτα προσέβαλε διαδοχικῶς ἑκάστην πόλιν τῶν Ἰωνῶν καὶ Αἰολέων ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι καὶ κατέστη-

σεν οὕτω φόρου ὑποτελεῖς ὅλους τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας πλὴν τῶν Μιλησίων, πρὸς οὓς συνεβιβάσθη εἰρηνικῶς. Ὀλίγω δὲ ὕστερον ὑπέταξεν ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ ἐντὸς τοῦ Ἄλυος πλὴν τῶν Κιλικίων καὶ τῶν Λυκίων, ὥστε τὸ βασιλείον του ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν μέχρι τοῦ Ἄλυος.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἡ μητρόπολις τῆς Λυδίας Σάρδεις ἦτο ἡ πολυθαύμαστος καθέδρα τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς πολυτελείας· ὅθεν πάμπολλοι περιηγηταὶ ἤρχοντο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Κροίσου. Καὶ λοιπὸν καὶ ὁ Σόλων ὁ περιφημὸς νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων καὶ εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος ἦλθε μετ' ἄλλων ξένων εἰς Σάρδεις. Ὁ Κροῖσος ὑπεδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας διέταξε τοὺς θεράποντάς του νὰ τῷ ἐπιδείξωσιν ὅλους τοὺς θησαυρούς του. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν ἠρώτησε· «Ἐβένη Ἀθηναῖε, εἰπέ μοι τίνα νομίζεις εὐδαιμονέστατον πάντων τῶν ἀνθρώπων;» ἤλπιζε δὲ ὅτι θέλει εἰπεῖ αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Σόλων χωρὶς νὰ τὸν κολακεύσῃ εἶπε, πρῶτον μὲν Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὅστις εὐμοιρήσας καλῶν καὶ ἀγαθῶν τέκνων ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας ἐνδόξως, μαχόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος· δεύτερον δὲ τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βιτωνά, οἵτινες, Ἀργεῖοι ὄντες τὸ γένος, ἐνῶ ἐτελεῖτο ἑορτὴ τῆς Ἥρας ἐν Ἀργεῖ καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ κομισθῇ ἡ μήτηρ αὐτῶν ὡς ἱέρεια τῆς θεᾶς εἰς τὸ ἱερόν δι' ἀμάξης, δι' ἑλλειψίν βοῶν ἐζεύχθησαν αὐτοὶ καὶ ἔστυραν τὴν ἄμαξαν εἰς ἀπόστασιν τεσσαράκοντα σταδίων. Μετὰ δὲ τὴν φιλόστοργον ταύτην πράξιν οἱ νεανῖαι κοιμηθέντες ἐν τῷ ἱερῷ δὲν ἐσηκώθησαν πλέον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κροῖσος ἠγανάκτησε διὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ὁ Σόλων εἶπεν ὅτι οὐδεὶς πρὶν καλῶς ἀποθάνῃ δύναται νὰ εἶνε μακάριος, διότι πολλοὶ ὀνομαζόμενοι εὐτυχεῖς ἠφανίσθησαν ἐπὶ τέλους ἐξ ὀλοκλήρου. Τὸν ἀξιομνημόνευτον τοῦτον λόγον τοῦ Σόλωνος ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐνθυμηθῇ ὁ Κροῖσος, διότι ὁ Κύρος ὑποτάξας τὰ πέραν τοῦ Ἄλυος ἔθνη μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ἐμελέτα νὰ ἐκτείνῃ τὴν δυναστείαν του καὶ πρὸς δυσμᾶς. Τοῦτο προβλέπων καὶ αὐτὸς ὁ Κροῖσος ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ τὸν μέγαν βασιλεῖα ἐκστρατεύων αὐτὸς κατ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως πρότερον ἤθελε νὰ συμβουλευθῇ περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου τοὺς θεοὺς ἐπεμψεν εἰς ὅλα τὰ μαντεῖα τῆς Ἑλλάδος πρέσβεις, οἵτινες ἐπανελθόντες ἔφερον τοὺς χρησμούς γεγραμμένους· ἐκ δὲ τούτων ὁ μᾶλλον ἀξιόπιστος τῷ ἐφάνη ὁ χρησμός· «Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.» Ὁ

Κροΐσος λοιπόν πλήρης θάρρους διέβη τὸν Ἄλυν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Περσίαν τῆς Καππαδοκίας. Ὁ δὲ Κύρος, ἀφοῦ μάτην ἐδοκίμασε νὰ ἀποστατήσῃ τοὺς Ἴωνας, ἀντιπαρετάχθη μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ. Συνεπλάκησαν λοιπόν οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοί, ἀλλ' ἡ ἐπελθούσα νύξ ἐχώρισεν αὐτοὺς ἄνευ τῆς διακρίσεως τῆς νίκης. Ὁ Κροΐσος, ἀποδώσας τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ὀλιγότητα τοῦ στρατοῦ του καὶ βλέπων ὅτι τὴν ἐπιούσαν ὁ Κύρος δὲν ἐκινήθη, ἐπέστρεψεν εἰς Σάρδεις σκεπτόμενος νὰ προσκαλέσῃ εἰς βοήθειάν του τοὺς συμμάχους του Αἰγυπτίους, Βαβυλωνίους καὶ Λακεδαιμονίους καὶ τὸ προσεχὲς ἔαρ νὰ ὀρμήσῃ μετ' αὐτῶν ἐκ νέου κατὰ τῶν Περσῶν. ἐν τούτῳ δέ, ἕως οὐ παρέλθη ὁ χειμὼν, διέλυσε τὸν στρατόν. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο ὁ Κύρος ἐξεκίνησε καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἦτο εἰς τὴν πρὸ τοῦ Σαρδικίου τεύχους μεγάλην πεδιάδα. Ὁ Κροΐσος τότε εὐρέθη εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἐξήγαγε τοὺς Λυδοὺς εἰς μάχην. Γενομένης δὲ μάχης κρατερᾶς οἱ Λυδοὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἐγκλισθέντες εἰς τὸ τεῖχος ἐπολιορκούντο ὑπὸ τῶν Περσῶν. Μετὰ πολιορκίαν δέκα τεσσάρων ἡμερῶν αἱ Σάρδεις ἐκυριεύθησαν καὶ ὁ Κροΐσος ζωγρηθεὶς ἤχθη ἐνώπιον τοῦ Κύρου, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁποῖου ἀνεβιάσθη ἐπὶ πυρᾶς μεγάλης δέσμιος. Ἐνῶ δ' ἔμελλε νὰ κατ' ἐνεθυμήθῃ τὸν λόγον τοῦ Σόλωνος καὶ ἀναστενάξας ἐφώνησε τρίς, Σόλων. Ὁ δὲ Κύρος ἀκούσας ἠρώτησε διὰ τῶν ἐρμηνέων, τίνα ἐπικαλεῖται· καὶ ὁ Κροΐσος εἶπεν, ἐπικαλοῦμαι ἄνδρα, τὸν ὁποῖον προτιμῶ πολλῶν θησαυρῶν καὶ πρὸς ἐξήγησιν ἐξέθηκεν ὅλον τὸν μετὰ τοῦ Σόλωνος διάλογόν του. Τότε ὁ Κύρος ἐνοήσας ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εἶνε ἄστατα, διέταξε νὰ καταβιβασθῇ ἐκ τῆς πυρᾶς ὁ Κροΐσος. Ἐκτοτε δὲ προσέλαθεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν μετεχειρίζετο φιλικώτατα διὰ τὴν φρόνησίν του.

Δούλωσις τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν.

Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς ἐπεμφαν ἀγγέλους εἰς Σάρδεις πρὸς τὸν Κύρον νὰ προτείνωσι τὴν ὑποταγὴν των, καθ' ἃς συνθήκας ἦσαν καὶ εἰς τὸν Κροΐσον ὑποταγαμένοι, δηλαδὴ δίδοντες ὠρισμένον τινὰ φόρον νὰ διατηρήσωσιν ἀμετάβλητον τὸ δημοκρατικόν των πολιτεύμα. Ἄλλ' ὁ μέγας βασιλεὺς ἀπέρριψε τὴν πρότασίν των· ὅθεν οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς ἤρχισαν νὰ περιτεχιζῶνται καὶ συνελθόντες εἰς τὸ Πανιώνιον ἱερόν, ἀπεφάσισαν

ν' ἀντιστῶσι κατὰ τῶν Περσῶν πάντες οἱ ἄλλοι πλὴν τῶν Μιλησίων, διότι μόνον αὐτούς ὁ Κῦρος ἐδέχθη ὡς ὑπηκόους του, ἐφ' οἷς ὄροις εἶχε δεχθῆ αὐτούς καὶ ὁ Κροῖσος. Ἄλλ' ὁ Κῦρος ἐπεμφε κατ' αὐτῶν τὸν Ἄρπαγον, ὅστις διαδοχικῶς ὑπέταξεν ἅπαντας τοὺς Ἑλληνας πλὴν τῶν Φωκαέων, οἵτινες ἀντίστησαν ἀνδρείως καί, ἴν' ἀποφύγῃσι τὴν δουλείαν, μετενάστευσαν εἰς Κύρνον καὶ Μασσαλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφερον τὴν ἐλαίαν καὶ τὴν ἄμπελον. Μετὰ δὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Αἰολέων ὁ Ἄρπαγος ὑπέταξε καὶ τοὺς Κᾶρας καὶ τοὺς Καυνίους καὶ τοὺς Λυκίους, ὥστε ἀπὸ τοῦδε πάντα τὰ ἔθνη τῆς κάτω Ἀσίας ἔγειναν φόρου ὑποτελῆ εἰς τὸ Περσικὸν βασίλειον. Εἰς ὅλας δὲ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἔλαβον τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τύραννοι ἐγγχώριοι ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ συμφέρον τῆς Περσίας. ✕✕

Ἄλωσις τῆς Βαβυλώνης καὶ θάνατος τοῦ Κύρου.

Ἄφου δὲ ὑπέταχθη ἡ Λυδία, ὁ Κῦρος ἐστρατηλάτησεν ἐπὶ τοὺς Βαβυλωνίους, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Λαβύνητος εἶχε συμμαχήσει πρὸς τὸν Κροῖσον. Οἱ Βαβυλώνιοι ἠττηθέντες παρὰ τὸ Μηδικὸν τεῖχος ἠναγκάσθησαν νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὴν ὄχυράν αὐτῶν πόλιν, ὅπου προϊδόντες τὴν ἐνδεχομένην πολιορκίαν εἶχον σωρεύσει τροφάς, δυναμείας νὰ ἐξαρκέσωσι περὶ τὰ 20 ἔτη. Ἄλλ' ὁ Κῦρος ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλώνα, ἀφου προηγουμένως μετωχέτευσε τὸν Εὐφράτην εἰς τὴν λίμνην τῆς Νιτώκριας, ἐζώγησε τὸν Λαβύνητον καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἀπηλευθέρωσεν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας (538). Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν καὶ τούτου τοῦ ἔθνους ἡ Συρία, ἡ Φοινίκη καὶ ἡ Παλαιστίνη εὐθὺς ἀνεγνώρισαν τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν. Ὁ δὲ Κῦρος τότε, θέλων νὰ ἐκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του καὶ πρὸς βορρᾶν ἀπεφάσισε νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τὸ Μασσαγετικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἦτο μέγα καὶ πολεμικὸν καὶ κατόκει πέραν τοῦ ποταμοῦ Ἰαξάρτου. Διέβη λοιπὸν τὸν ποταμὸν τοῦτον ἐπὶ σχεδίας καὶ συνῆψε μάχην πρὸς τὴν βασίλισσαν τῶν Μασσαγετῶν Τόμυριν, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἔπεσεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, βασιλεύσας ἔτη εἴκοσι καὶ ἑννέα (529).

Ἄλωσις τῆς Αἰγύπτου.

Τὸν Κῦρον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καμβύσης, ὅστις, ἐγκαταλιπὼν τὴν ἐπιχειρήσιν τοῦ πατρὸς του κατὰ τῶν βορείων νομάδων ἔθνων, ἐστρατηλάτησεν ἐπὶ τὴν πλουσίαν καὶ ἀκμάζουσαν Αἴγυπτον. Ὁ δὲ

βασιλεύς τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτος, θελήσας νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἐπερχομένων Περσῶν, ἔταξε τὸν στρατὸν του παρὰ τὸ Πηλοσίον. Ἄλλ' ἠττηθεὶς ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ὄχυρὰν αὐτοῦ πόλιν τὴν Μέμφιν. Ὁ Καμβύσης ἔστειλε διὰ τοῦ Νεῖλου πλοῖον Μιτυληναῖον μὲ κήρυκα Πέρσην, ἵνα προτείνῃ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους νὰ παραδοθῶσιν αὐτοὶ ὅμως ἐκχυθέντες ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ τὸ πλοῖον συνέτριψαν καὶ τοὺς ναύτας ἐκρεοῦργησαν. Οἱ Αἰγύπτιοι λοιπὸν πολιορκηθέντες ἐκυριεύθησαν (525), οἱ δὲ πλησιόχωροί των Λίβυες καὶ οἱ Κυρηναῖοι καὶ οἱ Βακριαῖοι, φοβηθέντες τὰ γενόμενα ἐν Αἰγύπτῳ, παρέδωσαν ἑαυτοὺς ἀμαχητί. Μετὰ δὲ τὴν κυρίευσιν τῆς Αἰγύπτου ὁ Κύρος ἀπεφάσισε νὰ προσθήσῃ εἰς τὸ ἀχανές αὐτοῦ βασιλείον καὶ τοὺς Ἀμμωνίους ἐν τῇ Λιβυκῇ ἐρήμῳ καὶ τοὺς Αἰθιοπας καὶ τοὺς Καρχηδόνιους. Διέταξε λοιπὸν τὸν ναυτικὸν στρατὸν νὰ πλεύσῃ ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα, ἀλλ' οἱ Φοίνικες ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσωσιν, εἰπόντες ὅτι δὲν ἤθελον πράξῃ δίκαια στρατηλατοῦντες κατὰ τῶν ἰδίων των τέκνων, διότι ἡ Καρχηδὼν ἦτο ἀποικία τῆς Τύρου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Φοίνικες δὲν ἤθελον, οἱ λοιποὶ δὲν ἦσαν ἀξιόμαχοι· οὕτω λοιπὸν οἱ Καρχηδόνιοι διετήρησαν τὴν αὐτονομίαν των· διότι ὁ μέγας βασιλεὺς δὲν ἔκρινε δίκαιον νὰ ἐπιφέρῃ βίαν εἰς τοὺς Φοίνικας, καθόσον εἶχον παραδοθῆ εἰς τοὺς Πέρσας ἐκουσίως καὶ ὄλον τὸ ναυτικὸν ἐξήρητο ἐξ αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ δύο ἄλλαι ἐστρατεῖαι ἐπίσης ἀπέτυχον, διότι ὁ μὲν κατὰ τῆς Αἰθιοπίας πορευόμενος στρατός, στερηθεὶς τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς ὕδριπορίας τῶν ἐπιτηδείων, ἐπέστρεψε κάκιστα εἰς Θήβας, ὁ δὲ πεμφθεὶς κατὰ τῆς Ἀμμωνίας εὗρεν ὡσαύτως τὸν τάφον του ἐν τῇ ἀμμῶδει ἐρήμῳ τῆς Λιβύης εἴτε ὑπὸ ὀλεθρίων ἀνέμων καταστραφείς εἴτε ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του. Ὁ Καμβύσης πλήρης ὀργῆς διὰ τὰς ἀτυχίας ταύτας ἐξεδικήθη μανιωδῶς τοὺς Αἰγυπτίους· ἐφόνευσε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφως καὶ τὸν θεὸν Ἄπιν, ἐμαστίγωσε τοὺς ἱερεῖς καὶ σὺνάμα ἐπέτρεψε τὴν γενικὴν διαρπαγὴν ὄλων τῶν Αἰγυπτιακῶν ναῶν. Ὅχι δὲ μόνον πρὸς τοὺς ξένους ἐδείχθη σκληρὸς ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους του. Ἐξ ἀπλῆς ὑπονοίας ἐπιβουλῆς διέταξε νὰ δολοφονήσῃ τὸν μόνον ἀδελφόν του Σμέρδιν, σατράπην τῆς Βακτρίας, ἐφόνευσε τὴν ἀδελφὴν του, τὴν ὁποίαν καὶ σύζυγον εἶχε, καὶ δῶδεκα Πέρσας μεγιστάνας ἔθαψε ζῶντας. Ἐνῶ δ' ἔπραττεν ἐν Αἰγύπτῳ τοιοῦτους παραλογισμοὺς, ἤλθεν ἀγγελία, ὅτι Σμέρδιν τις ἀδελφὸς τοῦ μάγου Πατιζέιθου, τὸν ὁποῖον ὁ Καμβύσης

εἶχεν ἀφήσει ἐπιμελητὴν τῆς ἐν Σούσοις οἰκίας του, ἔχων πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἤδη δολοφονηθέντα Σμέρδιν, ἐκάθισεν ὡς τοιοῦτος εἰς τὸν θρόνον καί, ἵνα στερεωθῇ ἐπ' αὐτοῦ, διεκήρυξεν ὅτι ἄφρινε τριῶν ἐτῶν φόρους εἰς τοὺς ὑπηκόους του. Ὁ Καμβύσης λοιπὸν ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν, ἀλλὰ πληγωθεὶς καθ' ὁδὸν διὰ τοῦ ἰδίου του ξίφους ἀπέθανεν ἐνδεκαταεὶς ἐν Βαβυλωνί, παρὰ γαίλας πρότερον εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ μὴ ἀφήσῃσι νὰ περιελεθῇ ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς Μήδους καὶ νὰ τιμωρήσῃσι μὲ θάνατον πάντα ὅστις ἤθελεν εἰπεῖ ὅτι ὁ καθίσας ἐπὶ τοῦ θρόνου εἶνε ὁ ἀδελφός του. Ἐν τούτοις ἡ ἀπάτη τοῦ Ψευδοσμέρδιος διετηρήθη κεκαλυμμένη ἐπὶ ἑπτὰ δλοκλήρους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καμβύσου· διότι οἱ Πέρσαι κατ' ἀρχὰς ἐνόμισαν ὅτι ὁ Καμβύσης ἐκ δυσμενείας πρὸς τὸν ἀδελφόν του ἤθελε νὰ πιστευθῆται βέβαιος ὁ θάνατός του, ἵνα μὴ βασιλεύσῃ ποτέ. Ἄλλὰ τὸν ὄγδοον μῆνα ἀνεκαλύφθη ἡ ἀλήθεια καὶ ἑπτὰ ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων Περσῶν, Πασαργάδαι τὸ γένος, συνομόσαντες εἰσῆλθον κατὰ ῥητὴν ἡμέραν καὶ ὤραν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐφόνευσαν τὸν τε Ψευδοσμέρδιν καὶ τὸν Πατιζεῖθην καὶ πάντας, ὅσοι ἀντέστησαν, καὶ ἀνηγόρευσαν ἕνα ἐξ ἑαυτῶν βασιλέα (521)· οὗτος δὲ ἦτο ὁ Δαρείος ὁ υἱὸς τοῦ Ὑστάσπου, ὅστις, ἵνα στερεώσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν δυνάμιν του, ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κύρου Ἰστοσπάρ.

Δαρεῖος. Ἀπόστασις Βαβυλωνός. Ζώπυρος.

Ὁ σφετερισμὸς τοῦ Ψευδοσμέρδιος εἶχε κλονήσει ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν, ἀλλὰ παρὰ πάσας τὰς ἐκραγείσας ἐπαναστάσεις πολὺ μᾶλλον ἐπικίνδυνος ὑπῆρξεν ἡ τῶν Βαβυλωνίων. Ὁ Δαρείος ἦλθεν αὐτοπροσώπως ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ του καὶ ἐπολιόρησε τὴν Βαβυλῶνα. Ἄλλ' οἱ Βαβυλώνιοι ἐχλεύαζον πᾶσαν αὐτοῦ ἀπόπειραν ἀπὸ τῶν τεραστίων τειχῶν των. Μάτην ἐπὶ ἕν ἔτος καὶ ἑπτὰ μῆνας ἐδοκιμάσθησαν τὰ πάντα καὶ αὐτὸ τὸ σόφισμα τοῦ Κύρου. Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἀμνηχανίαν ταύτην ζῆλος φιλοδοξίας ὤθησε τὸν στρατηγὸν τοῦ Δαρείου Ζώπυρον, υἱὸν ἐνὸς τῶν ἑπτὰ μαγοφόνων, εἰς ἀπίστευτον σχεδὸν ἀπόφασιν· ἀκρωτηριάσας αὐτοχειρῶς τὸ πρόσωπὸν του ἠτύμολησε πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους ὡς θῦμα δῆθεν τῆς σκληρότητος τοῦ Δαρείου καὶ ἐνέπνευσε τοιοῦτον ἔλεον, ὥστε οἱ Βαβυλώνιοι δὲν ἐδίστασαν ν' ἀναθέσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν μέρους τοῦ στρατοῦ. Ἀφοῦ δὲ δι' αὐτοῦ ἀπέκρουσεν ἐπιτυχῶς τὰς πρῶτας ἐφόδους τῶν πολιορκητῶν

κατὰ τὴν μετ' αὐτῶν προηγουμένην συνεννόησιν ἀπέκτεινε τοσαύτην ἐμπιστοσύνην, ὥστε καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν Βαβυλωνίων ἀνεδείχθη· ὡς τοιοῦτος λοιπὸν ἡμέραν τινα ἠνοιξεν εἰς τοὺς Πέρσας τὰς πύλας καὶ οὕτως ἠλώθη ἡ πόλις (517). Ὁ Δαρεῖος εὐγνωμονῶν πρὸς τὸν Ζώπυρον ὄχι μόνον ἀπέδειξεν αὐτὸν σατράπην τῆς Βαβυλώνας, ἀλλὰ τῷ παρεχώρησεν ἐφ' ὄρου ζωῆς καὶ πάσας τὰς προσόδους τῆς σατραπείας ταύτης.

Ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν.

Ὁ Δαρεῖος, ἵνα μὴ ὑπολειφθῆ τῶν δύο προκατόχων του, ἐφιλοτιμήθη νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ αὐτὸς τὴν δυναστείαν τῶν Περσῶν, στρατεῦων κατὰ τῶν Εὐρωπαϊῶν Σκυθῶν. Τὸ ἔκρ λοιπὸν τοῦ 513 διέβη μετὰ ἐβδομήκοντα μυριάδων ἀνδρῶν τὸν Θρακικὸν Βόσπορον ἐπὶ γεφύρας, τῆς ὁποίας ἀρχιτέκτων ὑπῆρξεν ὁ Σάμιος Μανδρακλῆς, καὶ παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἴωνας, Αἰολεῖς καὶ Ἑλλησποντίους νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον μέχρι τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ καὶ νὰ γεφυρώσωσιν αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ ὑπεδούλωσε τοὺς Γέτας, ὄντας καὶ ἀνδρειοτάτους καὶ δικαιοτάτους ἀφ' ὄλων των Θρακῶν, ἐπέρασε τὸν ποταμὸν ἐπὶ τῆς γεφύρας καὶ, τάξας αὐτῆς φρουροὺς τοὺς Ἕλληνας, προὐχώρησεν αὐτὸς περαιτέρω· ἀλλ' οἱ Σκύθαι φεύγοντες πασαν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην ὑπεχώρουν ἀδιακόπως πρὸς τὰ ἐνδότερα, ἕως οὗ ἔσυραν οὕτω τοὺς Πέρσας εἰς τόπους γυμνοὺς καὶ ἀνύδρους, οὗ ἕνεκα διεθάρη τὸ πλεῖστον αὐτῶν. Ὁ Δαρεῖος εἶχεν εἰπεῖ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐὰν μετὰ ἐξήκοντα ἡμέρας δὲν ἐπιστρέψῃ, νὰ μὴ τὸν περιμένωσι πλέον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ προθεσμία αὕτη ἔληξε καὶ οἱ Σκύθαι δι' ἀγγέλων προέτρεπον αὐτοὺς νὰ διαλύσωσι τὴν γέφυραν, ἵνα οὕτω καταστραφῆ ὁ Δαρεῖος, ἂν ἐξῆ ἀκόμη, καὶ ἐλευθερωθῆ ἡ Ἴωνία, ὁ Ἀθηναῖος Μιλιτιάδης, τύραννος τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ χερσονήσου συνεβούλευσε τοὺς Ἴωνας ν' ἀκούσωσι τὴν προτροπὴν τῶν Σκυθῶν. Ἀλλ' ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος ἀντίστη εἰπὼν εἰς τοὺς ἄλλους τυράννους ὅτι τῶρα μὲν διὰ τὸν Δαρεῖον ἕκαστος ἡμῶν τυραννεύει, ἐὰν δὲ ἡ δύναμις αὐτοῦ καταστραφῆ, οὐδεὶς θ' ἄρχη, διότι ἐκάστη τῶν πόλεων θὰ θελήσῃ μᾶλλον νὰ δημοκρατηθῆ ἢ νὰ τυραννηθῆ. Ἡ γνώμη λοιπὸν αὕτη ἔσωσε τὸν Δαρεῖον, ὅστις ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφήσας ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Μεγάβαζον μετὰ ὀκτακισμυρίων Περσῶν. Ὁ Μεγάβαζος συνεπλήρωσε τὴν κατὰκτησιν τῆς Θράκης καὶ τὸν βα-

σιλία τῆς Μακεδονίας Ἀμύνταν ἠνάγκασε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν. Ἐνῶ δ' ἐγίνοντο ταῦτα, ὁ Δαρείος ἀπέστειλεν εἰς τὰς ἐσχατίας τοῦ κράτους του δύο στρατούς, ὧν ὁ μὲν ὑπέταξεν εἰς αὐτὸν τοὺς Βακκαιοὺς ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, ὁ δὲ ἄλλος τὰς πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἰνδοῦ χώρας. Ἐπειτα διήρесе τὸ ἄχανές αὐτοῦ κράτος εἰς εἴκοσι σατραπείας διοικουμένας ὑπὸ σατραπῶν ἢ ὑπάρχων ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ βασιλέως· ἐκάνονισε τὰς προσόδους· ἔκοψε νομίσματα χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, τοὺς Δαρεικοὺς, καὶ εἰσήγαγε τακτικὴν συγκοινωνίαν τῶν σατραπειῶν μετὰ τῆς αὐλῆς διὰ συστάσεως ταχυδρομείων. Οὕτω τὸ Περσικὸν βασίλειον εὕρισκετο τότε εἰς τὴν ὑπερτάτην αὐτοῦ ἀκμὴν· διότι ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ καὶ τοῦ Ἰαζάρτου μέχρι τῶν ἐρήμων τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀραβίας καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ τὸ πᾶν ὑπήκουεν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα καὶ ἔμελλεν αὐτὸς οὗτος νὰ ὀδηγήσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τὰ πενήκοντα ἔθνη. Ἄλλ' οἱ Περσικοὶ ἢ Μηδικοὶ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους θέλομεν ἀφηγηθῆ ἔν τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, θέλουσι καταδείξει ὅτι ὁ κολοσσὸς οὗτος δὲν εἶχε βάσιν στερεάν.

Θρησκευμα τῶν Μήδων καὶ Περσῶν.

Ἐκ τῶν ἐθνῶν τῶν κατὰ τὸ ὑψίπεδον Ἰρὰν ἐπιστημότατον εἶνε τὸ Μηδοπερσικόν, τὸ ὁποῖον καὶ Ζενδικὸν καλεῖται ἐκ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ Ζενδικῆς γλώσσης (ἀδελφῆς τῆς Σανσκρίτης), ἣτις περιεσώθη ἐν τῇ Ζενδαβέστᾳ. Ἡ ἱερά αὕτη βιβλος περιλαμβάνει τὰς περὶ θρησκείας ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς διδασκαλίας, τὰς ὁποίας πρῶτος ἐκήρυξε Χέομὸς τις, μετερρῦθμισε δὲ καὶ προήγαγεν ὁ περιώνυμος Ζωροάστρης. Τοῦ θρησκευάματος τούτου αἱ κυριώταται ἀρχαὶ εἶνε αἱ ἐξῆς· ὁ κόσμος ὅλος, καίτοι προῆλθεν ἐξ ἐνὸς ὑπερτάτου ὄντος, τοῦ Ζερβάρη Ἀκερήνου, ἧτοι τοῦ ἀδημιουργήτου καὶ ἀπείρου χρόνου, διακρίνεται εἰς δύο βασιλεία, τὸ τοῦ φωτός, τοῦ ὁποίου ἄρχει ὁ Ὁρομάσσης, ἡ πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ, περικυκλούμενος ὑπὸ ἀγαθῶν δαιμόνων, καὶ τὸ τοῦ σκότους, τοῦ ὁποίου ἄρχει ὁ Ἀριμάνης, ἡ πηγὴ παντὸς κακοῦ, περικυκλούμενος ὑπὸ πονηρῶν δαιμόνων. Ἀμφότερα δὲ τὰ βασίλεια ταῦτα εὕρισκονται ἐν διηνεκεῖ πάλῃ καὶ εἰς ἕκαστον ἀνήκει πᾶν στοιχεῖον ἔμψυχον καὶ ἄψυχον· ἄλλ' εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἀνήκει ὅ,τι ἐκ τούτων εἶνε καθαρὸν καὶ ἀγαθόν, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ὅ,τι ἀκάθαρτον καὶ πονηρόν, ὥστε ἡ δυϊκὴ αὕτη διαφορὰ εἰσχωρεῖ διὰ τοῦ φυσικοῦ

καὶ ἠθικοῦ κόσμου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ λατρευτῆς τοῦ Ὁρομάσδου ὀφείλει νὰ εἶνε ἀγνός, νὰ προάγῃ τὸ κράτος ἐκείνου γεννῶν καὶ ἀνατρέφων τέκνα ἀγαθὰ, περιθάλπων καὶ πολλαπλασιάζων ὠφέλιμα ζῶα, καλλιεργῶν τὴν γῆν κτλ. καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ περιορίσῃ τὸ βασίλειον τοῦ ἐχθροῦ του Ἀριμάνου, ἐξολοθρεύων πᾶν ἐπιβλαβὲς καὶ ἀκάθαρτον πρᾶγμα. Προσέτι δὲ ὀφείλει νὰ καθαρίζῃ ἐπιμελῶς τὸ σῶμά του διὰ λουτρῶν, τὴν δὲ ψυχὴν του διὰ προσευχῆς ἐκτελουμένης ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρέων ἢ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου, τοῦ συμβόλου τῆς θεότητος. Ἀλλὰ μόνον τοῦ ἐκπληροῦντος πάντα ταῦτα ἡ ψυχὴ ἀνυψοῦται εἰς τὰ οὐράνια δώματα τοῦ Ὁρομάσδου, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τοῦ πράττοντος τὰ ἐναντία βυθίζεται εἰς τὸ ὑποχθόνιον βασίλειον τοῦ Ἀριμάνου. Ἀλλ' ὅμως ὑπάρχει καὶ πέρας τῶν βασάνων αὐτῆς μετὰ δωδεκακισχίλια περίπου ἔτη, ὅτε πᾶν κακὸν τρέπεται εἰς ἀγαθὸν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριμάνης μετὰ τῶν δαιμόνων του καταβαλλόμενος μεταβάλλει φύσιν καὶ τὸ βασίλειόν του συγχωνεύεται εἰς τὸ τοῦ Ὁρομάσδου.

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων συναγεται ὅτι ὁ πρεσβυῶν τὸ θρησκευτικὸν δόγμα τοῦ Ζωροάστρου δὲν ἐχρειάζετο οὔτε ναοὺς οὔτε ἀγάλματα ἀναβαίνων δέ, ὡς προεῖρηται, εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων ἀνέφερε τὴν δέησίν του πρὸς τὸν θεὸν τοῦ φωτός. Μόνον δὲ οἱ Πέρσαι ἔνεκα τοῦ πρὸς τὰ Σημιτικὰ ἔθνη συγχρωτισμοῦ των εἰσήγαγον εἰς τὴν λατρείαν των γλυπτὰ ἀγάλματα τοῦ Ὁρομάσδου καὶ ἐν γένει διεμόρφωσαν τὰ τῆς θρησκευτικῆς λατρείας ἐπὶ τὸ ὑλικώτερον, λατρεύοντες ἀντὶ μὲν τοῦ φωτός τὸ πῦρ, ἀντὶ δὲ τοῦ Ὁρομάσδου τὸν ἥλιον.

Κυδέρνησις, παιδεῖα, καὶ τέχνη τῶν Περσῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦτο ἀπόλυτος κύριος τῆς ζωῆς καὶ τῆς ιδιοκτησίας τῶν ὑπηκόων του καὶ ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ ὡς ἐπίγειος θεός. Ὡς λοιπὸν εἰς τὸ οὐράνιον βασίλειον ὁ Ὁρομάσδης περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ἑπτὰ πνευμάτων ἢ δαιμόνων, οὕτω καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας εἶχε περὶ ἑαυτὸν ἑπτὰ ἀνωτάτους αὐλικούς. Οἱ Πέρσαι ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἄρχοντες ἐν τῇ ἀχανεῖ μοναρχίᾳ· μεταξὺ δὲ τῶν προεξάρχοντων γενῶν ὁ βασιλεὺς ἐξέλεγε τοὺς περὶ αὐτόν, οἵτινες διεκρίνοντο κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὸ γένος εἰς ἑμοτραπέζους καὶ συγγενεῖς τοῦ βασιλέως. Ἐκ τούτων ἐλαμβάνοντο οἱ στρατηγοί, οἱ ἀνώτατοι ὑπάλληλοι, οἱ ἀνώτατοι δικασταί, οἱ σατράπαι καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν αὐλικῶν. Ἀλλ' ἵνα οὗτοι καταστῶσιν ἱκανοὶ εἰς τὴν προνομοιοῦχον

ταύτην τάξιν, παῖδες ἔτι ὄντες ἀνετρέφοντο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως. Κατὰ δὲ τὸν Ξενοφῶντα, ὅστις ἀναφέρει περὶ ἀγωγῆς τῆς Περσικῆς νεολαίας, ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν βασιλικὴν καθέδραν καὶ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν σατραπειῶν ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς οἱ παῖδες τῶν εὐγενῶν ἐξεπαιδεύοντο τὰ περὶ θρησκείας, τοὺς νόμους καὶ ἰδίως τὸ ἀγαπᾶν καὶ λέγειν τὴν ἀλήθειαν· σύναμα δ' ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ ἰππεύειν καὶ τοξεύειν. Ἄλλ' ἡ ἀνατροφή αὕτη, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπήγαζεν ἡ ἀνδρική δύναμις, ἡ κλίσις πρὸς τὴν γεωργίαν, πρὸς τὴν θήραν καὶ τὸν πόλεμον, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς, διεφθάρη προϊόντος τοῦ χρόνου, διότι εἰσεχώρησεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ τρυφή. Ταῦτα λοιπὸν ἐπήγαγον τὴν παρακμὴν τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ὀλίγα μνημεῖα ἤγειραν. Ἐν τούτοις οἱ ἀρχαῖοι ἐπῆνουν πολὺ τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἐκβατάνων, τὰ ὁποῖα περιεκύκλουν ἐπιτὰ περίβολοι, ὧν ὁ τελευταῖος ἐνέκλειε τὰ βασίλεια, καὶ οἱ νεώτεροι περιηγηταὶ ἐθαύμαζον τὰ μεγαλοπρεπῆ εἰρηπια τῆς Περσεπόλεως.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Ἑλλάς.

Τὸ ὄνομα «Ἑλλάς» προελθὸν ἐκ τινος παρὰ τὴν Δαυδώνην τῆς Ἠπείρου πόλεως, περιωρίσθη τὸ πρῶτον εἰς μικράν τινα πόλιν ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τὴν Φάρσαλον· ἐκεῖθεν δ' ἔπειτα κατ' ὀλίγον ἐξηπλώθη εἰς τὴν μεσημβρινὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου χώραν. Ἄλλ' ὕστερον ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰλλυρίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Θράκην. Τέλος Ἑλλάς ἐκλήθη κατὰ ταῦτα καὶ πᾶσα ἄλλη χώρα ὑπ' Ἑλλήνων οἰκουμένη ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ, τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀφρικῇ. Ὑπὸ τοιαύτην δ' ἔποψιν εἶχε δίκαιον Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, ὅστις ἠρώτα μετ' εἰρωνείας τοὺς Αἰτωλοὺς, τί ἐνόουν λέγοντες Ἑλλάδα καὶ τίνα ἦσαν τὰ ὄρια αὐτῆς. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι Ἑλλάδα ἐθεώρουν κυρίως τὴν χώραν τὴν ἀπὸ τῆς Ἀμβρακίας συνεχῆ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐντεῦθεν μέχρι Ταινάρου καὶ Σουνίου μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐσπαρμένων μικρῶν τε καὶ μεγάλων νήσων. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τὴν ὁποῖαν συνεχῆ Ἑλλάδα ὀνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι, ἐμεγαλοῦργησε τὸ Ἑλληνικὸν γένος· διότι ἐκ ταύτης διαδοθεὶς ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξημέρωσε καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ λαβὼν νέον τύπον ἱδρυσε βασιλείον εὐρὺ, τὸ ὁποῖον διέμεινεν ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη. Ἡ χώρα αὕτη ὑπῆρξεν ἡ γῆ, τὴν ὁποῖαν ἡ θεὰ Πρόνοια, ὅτε χειμῶν δουλείας κατέκλυσεν ἀπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὥρισεν ὡς πυρῆνα τῆς νέας ἐλευθερίας.

Ἡ Ἑλλάς ἀποκεχωρισμένη διὰ τὴν φυσικὴν αὐτῆς κατασκευὴν ἀπὸ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου συνδέεται πρὸς αὐτὴν διὰ τῶν νήσων, αἵτινες ἀποτελοῦσιν οἰνοὶ φυσικὴν γέφυραν. Οὕτω διὰ τῶν Ἴωνίων

νήσων συνδέεται πρὸς τὴν Ἰταλίαν, διὰ τῶν βορείων Σποράδων καὶ τῶν νήσων τοῦ Θρακικοῦ πελάγους πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, διὰ τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν νοτίων Σποράδων πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διὰ τῶν Κυθέρων, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου πρὸς τὴν Λιβύην, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἡ ἐξάπλωσις λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων καθ' ἅπαντα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου ὀφείλεται εἰς τὴν θάλασσαν, δι' ἧς ἡ Ἑλλὰς ὄχι μόνον ἐπέξετάθη, ἀλλὰ καὶ ἐμεγαλύθη. Ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν κυρίως αὐτῆς αἰγιαλῶν ἐπλευσαν πρῶτως οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς Ἠπείρου, τῆς Ἰλλυρίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Λιβύης καὶ τῆς Ἰσπανίας. Ὡστε ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος μέχρι τῆς Μασσαλίας καὶ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δνειπέρου μέχρι Κυρήνης ἤκμαζον Ἑλληνικαὶ πόλεις, ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐκόπτετο νόμισμα Ἑλληνικόν. Διὸ δυνάμεθα ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ ὀνομάσωμεν τὰς ἀκτὰς ταύτας *Μεγάλην Ἑλλάδα*, ὡς ὀνομάσθη ἡ μεσημβρινὴ Ἰταλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

ΜΥΘΙΚΟΣ ΚΑΙ ΗΡΩΙΚΟΣ ΑΙΩΝ (X—1124 π. X.)

Πελασγοί.

Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀναφέρονται πολλὰ καὶ πολυώνυμα φύλα ἢ γένη, οἷον Περαιβοί, Κραναιοί, Μινύαι, Γραικοί, Λαπίθαι, Λέλεγες, Δρύοπες, Θεσσαλοί, Βοιωτοὶ καὶ ἄλλα. Πάντα δὲ ταῦτα βραδύτερον περιελήφθησαν ὑπὸ ἓν κοινὸν ὄνομα, τὸ τῶν Πελασγῶν, οἵτινες ὡς ἀποτελοῦντες καθ' ἑαυτοὺς ἔθνος κραταῖον ἐνέμοντο ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Οἱ Πελασγοὶ ἀνήκοντες, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ περὶ Ἰνδίας κεφαλαίῳ, εἰς τὴν Ἀρίαν φυλὴν, ἣτις πρώτην κατοικίαν εἶχε τὰς κοιλάδας τοῦ Ὠξοῦ ποταμοῦ, εἶχον ἐκεῖ προαχθῆ εἰς ἰκανὸν πολιτισμόν. Οἱ Πελασγοὶ λοιπὸν δὲν ἦσαν φερίοικοι νομάδες, ἀλλ' εἶχον κατοικίας μονίμους καὶ ἦσαν ἐπιδομομένοι κυρίως εἰς τὸν γεωργικὸν καὶ ποιμενικὸν βίον· ἐκτιζόντες πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν ἀκροπόλεις, τὰς συνήθως λεγομένους *Ἀκροῦς*,

οἰαί τινες διατηροῦνται ἀκόμη, ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ἄργους καὶ ἡ πόλις τῆς Θεσσαλίας. Ἐν δὲ τῇ Ὀρχομενῷ, Τίρυνθι, Μυκῆναις, Ἄργει καὶ ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν σώζονται ἀκόμη λείψανα τῶν τειχῶν, τὰ ὅποια εἶνε ἐκδομημένα ἐπὶ ἀποτόμων βράχων ἐκ λίθων πελωρίων ἄνευ ἀμμοκονίας καὶ κοινῶς ὀνομάζονται *Κυκλώπεια*. Ἡ γλῶσσα τῶν Πελασγῶν ὑπῆρξεν ἡ ρίζα τῆς Ἑλληνικῆς, ἡ δὲ θρησκεία αὐτῶν ἐξ Ἀσίας μετενεχεῖσα ἦτο φυσιολατρεία. Ἐλάτρευον δηλαδὴ θεούς, τοὺς ὁποίους βλέπομεν κατόπιν, ὅτε ἐξέλιπον πλέον οἱ Πελασγοί, λατρουμένους ὑπὸ τῶν διαδεχθέντων αὐτοὺς Ἑλλήνων. Ὡς πρωτεύων δὲ μεταξύ τῶν θεῶν τούτων ἐθεωρεῖτο ὁ Ζεὺς, ὁ λατρουόμενος ἐν τῇ Δωδώνῃ τῆς Ἠπείρου, ὅπου μαντικαὶ ἱερείαι ἡρμήνευον τὰ βουλευματὰ του ἐκ τῆς κινήσεως τῶν φύλλων τῆς δρυὸς καὶ ἐκ τοῦ φλοίσβου τῆς γείτονος πηγῆς.

Ἑλληνες. Δευκαλίων καὶ Ἑλλην.

Οἱ Ἑλληνες, ἔθνος ὁμόφυλον πρὸς τοὺς Πελασγοὺς ἀλλὰ μάχιμον καὶ ἐπιχειρηματικόν, ἐνωθέντες μετὰ τῶν συγγενῶν των Θρακῶν Πιερίων τῶν πατέρων τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ τῶν μουσικῶν τεχνῶν κατάρθωσαν νὰ γείνωσι κύριοι κατὰ μικρὸν ὄλων τῶν ὑπὸ τῶν Πελασγῶν κατεχομένων χωρῶν καὶ νὰ μεταδώσωσι καὶ τὸ ὄνομα των εἰς τὴν νῦν Ἑλλάδα, πρότερον δὲ Πελασγίαν ὀνομαζομένην. Προπάτωρ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀναφέρεται ὁ Δευκαλίων ὁ τοῦ Προμηθέως καὶ τῆς Πανδώρας υἱός, ὅστις ἀπὸ τοῦ Κραυκάσου ἡρμηθεὶς περὶ τὸν ἀπομον αἰῶνα κατόκησε πρῶτον ἐν Λυκωρείᾳ ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Παρνασοῦ καὶ ἔπειτα ἐβασίλευσεν ἐν τῇ Φθιώτιδι τῆς Θεσσαλίας. Ἀποθανὼν δὲ κατέλιπε δύο υἱούς, ὧν ὁ μὲν Ἀμφικτύων διεδέχθη τὸν βασιλεῖα τῆς Ἀττικῆς Κραναὸν καὶ ἄρξας τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν συνέστησεν ἐν Θερμοπύλαις τὸ φερώνυμον αὐτοῦ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, ὁ δὲ Ἑλλην παρέλαβε τὴν πατρῴαν βασιλείαν καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὀνομάσθησαν Ἑλληνες πρῶτον μὲν οἱ ἐν τῇ Φθιώτιδι κατοικοῦντες, ἔπειτα δὲ πάντες οἱ λαλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁ γενάρχης τῶν Ἑλλήνων Ἑλλην ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, ὧν ὁ μὲν Αἰόλος καὶ ὁ Δῶρος ἐγένον γενάρχηαι τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Δωριέων, ὁ δὲ Εὐθύος προῶρως ἀποθανὼν κατέλιπε δύο υἱούς, τὸν Ἴωνα καὶ τὸν Ἀχαιοὺν, οἵτινες ἐγένον γενάρχηαι τῶν Ἰόνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν. Καὶ οἱ μὲν Ἀχαιοὶ ἐβασίλευσαν ἐν τῇ Ἀργολίδι καὶ τῇ Λακωνικῇ

καὶ βασιλεῖς αὐτῶν ἐπιφανέστατοι ὑπῆρξαν ὁ *Ἀγαμέμνων* καὶ ὁ *Μενέλαος*, υἱὸς τοῦ Ἀτρέως, βασιλέως τῶν Μυκηθῶν. Οἱ δὲ *Αἰολεῖς* κατέσχον τὸ κέντρον καὶ τὸ μεσημβρινὸν τῆς Θεσσαλίας, τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, νήσους τινὰς τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Ἡλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Οἱ δὲ *Ἴωνες* κατέφκησαν τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὐβοίαν, νήσους τινὰς τῶν Κυκλάδων καὶ τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Πελοποννήσου, τὴν Ἀχαΐαν, τότε δὲ Αἰγιάλειαν καλουμένην ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σικυῶνος Αἰγιάλειος. Καὶ τέλος οἱ *Δωριεῖς* κατέλαβον τὴν Ἐστιαϊώτιν παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύμπου. Ἐκ δὲ τῶν τεσσάρων τούτων φυλῶν οἱ μὲν Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἔγειναν ὀνομαστότεροι καὶ διαπρεπέστεροι ἐν τοῖς μυθικοῖς χρόνοις, οἱ δὲ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἐν τοῖς ἱστορικοῖς.

Ἔποικοι ξένοι ἐν Ἑλλάδι.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἡ Ἑλλάς ἤρξατο οἰκισομένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, μυθολογοῦσιν ὅτι ἔποικοί τινες ἦλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἵδρυσαν βασιλεία, τὰ ὅποια ἔγειναν ἐστία τοῦ ἐκείθεν ὑπ' αὐτῶν μετενεχθέντος πολιτισμοῦ. Τούτων δὲ ὀνομαστότατοι εἶνε ὁ *Κέκροψ*, ὁ *Δαναός*, ὁ *Κάδμος* καὶ ὁ *Πέλοψ*. Καὶ ὁ μὲν *Κέκροψ*, ἀρχηγὸς Αἰγυπτιακῆς τινος ἀποικίας ἐκ Σαΐος, ἦλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου τότε ἐβασίλευεν ὁ Ἀκταῖος, καὶ λαβὼν σύζυγον τὴν θυγατέρα τούτου Ἀγραυλον διεδέχθη τὴν βασιλείαν. Ὡς βασιλεὺς δὲ κτίσας τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ Κεκροπίαν (ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων) συνήκισε τοὺς τέως νομάδας κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς δώδεκα πόλεις. Ἐδίδαξε τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ ἄλλων καρπύμων δένδρων, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἐκθλιψιν τοῦ ἐλαίου καὶ εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Τέλος δέ, ἕνα συνδέσθη σφιγκτότερον τὰ μέλη τῆς νέας κοινωνίας εἰσήγαγε γάμους σταθερούς, καθιέρωσε τὴν ἱερότητα τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν καὶ συνέστησε δικαστήρια, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἄρειον Πάγον. Ὁ δὲ *Δαναός*, φυγὼν καὶ οὗτος ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ὀλίγω βραδύτερον ἐγκατέστη ἐν τῷ Ἄργει, ἐκθρονίσας τὸν τότε βασιλέα Ἀγελάνορα, τὸν τελευταῖον ἀπόγονον τοῦ Ἰνάχου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀρχίσει τὸ βασίλειον τοῦ Ἄργους. Ἐδίδαξε καὶ οὗτος τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἔγεινε γενάρχης τῶν Δαναῶν. Ὁ δὲ *Κάδμος* ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Ἀγήνορος,

ἀναζητῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπαγεῖσαν ἀδελφὴν τοῦ Εὐρώπην, ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, τὴν Καδμείαν, καὶ ἐδίδαξε τὴν τεichoδομίαν, τὴν ὑλοτομίαν, τὴν μεταλλευτικὴν καὶ τὴν χῶνευσις τῶν μετᾶλλων· δι' αὐτοῦ δ' ἔγειναν κατὰ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι γνωστὰ τὰ γράμματα καὶ εἰσῆχθη ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου (Βάκχου). Καὶ τέλος ὁ Πέλοψ ἦλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ πολλῶν Φρυγῶν καὶ Λυδῶν ἐποίκων εἰς τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν Πελοπόννησον, πρότερον δὲ Ἀπίαν καλουμένην, καὶ γενόμενος κύριος τῆς Ἡλίδος, τῆς Ἀργολίδος καὶ τῆς Λακωνικῆς ἀνεδείχθη γενάρχης τῶν Πελοπιδῶν.

Ἡρώες.

Ἡρώες ὀνομάζοντο ἄνθρωποι, οἵτινες ὄντες υἱοὶ θεῶν ἢ ἀνθρώπων εἶχον ῥώμην ὑπερβαίνουσαν τὸ ἀνθρώπινον μέτρον καὶ ἀντικείμενον τῆς ἐνεργείας τῶν τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας διὰ μυρίων κινδύνων εἰς κοινωνίαν ἀμόρφωτον ἀκόμη καὶ πολλάκις κακουργοῦσαν. Τῶν ἡρώων δὲ τούτων οἱ μὲν διέπραξαν μεμονωμένα κατορθώματα, οἱ δὲ μετὰ συνεταίρων. Ἐκ τῶν ἡρώων, οἵτινες διέπραξαν μεμονωμένα κατορθώματα, ἐπιφανέστατοι εἶνε ὁ Ἡρακλῆς ὁ ἥρωας τῶν Δωριέων καὶ ὁ Θησεύς ὁ ἥρωας τῶν Ἰώνων.

Ἡρακλῆς.

Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, συζύγου τοῦ Ἀμφιτρώωνος, βασιλέως πρῶτον τῆς Τίρουθος καὶ ἔπειτα τῶν Θηβῶν· ἐπιστεύετο δὲ ὅτι εἶχε στάδιον τῆς ἡρωϊκῆς του ἐνεργείας ὅχι μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ σχεδὸν ὅλον τὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους γνωστὸν κόσμον. Οἱ δὲ λεγόμενοι δώδεκα αὐτοῦ ἔθλοι, τοὺς ὁποίους ἐξετέλεσε κατὰ διαταγὴν τοῦ θεοῦ τοῦ Εὐρυσθέως, βασιλέως τῶν Μυκηθῶν καὶ τῆς Τίρουθος, εἶνε τὰ γνωστότατα καὶ ἐξοχώτατα τῶν παρατόλμων αὐτοῦ κατορθωμάτων. Ὁ Ἡρακλῆς λοιπὸν μυθολογοῦσιν ὅτι ἄλλοτε μὲν φονεῖει κακοποιὰ θηρία καὶ ληστές, ἄλλοτε δὲ ἀποτρέπει παταμοὺς ἀπὸ τῆς κτίτης τῶν ἢ προκαλεῖ πλήμμυραν λιμνῶν, ἄλλοτε δὲ κυριεῖει πόλεις καὶ γίνεται οὕτως ὁ τύπος τῆς καρτερίας καὶ τῆς ῥώμης.

Θησεύς.

Ὁ Θησεύς ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰγέως, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῆς Αἰθρας, θυγατρὸς τοῦ Πελοπίδου Πιπθέως, βασιλέως τῆς Τροιζήνης.

ἐφρόνευσε δὲ καὶ οὗτος ληστὰς καὶ θηρία καὶ ἀπήλλαξε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ φόρου ἐπτὰ νέων καὶ ἄλλων τόσων παρθένων, τὸν ὅποιον μετ' ἀτυχῆ πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα ἔπεμπον κατὰ πᾶν ἔνατον ἔτος βορὰν τοῦ ἐν τῷ λαβυρίνθῳ Μινωταύρου. Μετὰ δὲ τὸ ἀνδραγάθημα τοῦτο διεδέχθη τὸν πατέρα του καὶ διενόηθη τὴν πολιτικὴν διακόσμησιν καὶ αὐξήσιν τῆς πατρίδος του. Ἡ Ἀττικὴ ἀπὸ τοῦ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλείων διηρεῖτο εἰς δώδεκα πόλεις, αἵτινες προϊόντος τοῦ χρόνου κατέστησαν ἀνεξάρτητοι ἔχουσαι ἴδια βουλευτήρια καὶ ἰδίας ἀρχάς. Ὁ δὲ Θησεὺς γενόμενος μετὰ τοῦ συνετοῦ καὶ δυνατὸς κατέλυσε τῶν ἄλλων πόλεων τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχάς, συνήκισε τοὺς κατοίκους ἅπαντας εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνηῶν, διήρесеεν αὐτοὺς εἰς εὐπατρίδας, γεωμόρους καὶ δημιουργοὺς καὶ κατέστησεν ἐν βουλευτήριον καὶ ἐν πρυτανεῖον ἐν Ἀθήναις. Πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ συνοικισμοῦ τούτου ὄρισε νὰ πανυγυρίζωνται κατὰ πᾶν ἔτος τὰ *συνοικια*, τὴν δὲ τελουμένην πρὸς τιμὴν τῆς πολιούχου Ἀθηναῖς ἑορτήν, τὰ Ἀθηναῖα, μετέβαλεν εἰς *Παραθηναῖα*. Τέλος δὲ ἵδρυσε τὰ Ἰσθμια πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος μιμηθεὶς τὸν Ἡρακλῆ, ὅστις καθιέρωσε τὰ Ὀλύμπια εἰς τιμὴν τοῦ πατρὸς του Διὸς. Ἐκτοτε λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνεπλήσθησαν φρονήματος καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπέθυμνησαν· ἀλλ' ὁ Θησεὺς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του περιπεσὼν εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ πλήθους ἔφυγεν ἐκ τῶν Ἀθηνηῶν καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ Σκύρῳ.

Κοιναὶ ἐπιχειρήσεις.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν μεμονωμένων κατορθωμάτων τῶν δύο εἰρημένων ἡρώων ἔγειναν καὶ ἐπιχειρήσεις κοινὰι περισσοτέρων ἡρώων ὁμοῦ καὶ πολιτειῶν, τῶν ὁποίων ἀξιολογώταται εἶνε αἱ ἐξῆς.

α'. Ὁ Ἀργοναυτικὸς πλοῦς. 5.

Αἰτήτης ὁ βασιλεὺς τῶν Κόλχων ἐφημίζετο ὅτι εἶχεν ἀμύθητα πλοῦτη, κατέχων χρυσοῦν τι δέρας ἀνατεθειμένον εἰς τὸ ἄλσος τοῦ Ἄρεως καὶ φρουρούμενον ὑπὸ δράκοντος ἀύπνου καὶ δύο πυριπνῶν ταύρων. Ἦτο δὲ τοῦτο ἡ δορὰ τοῦ χρυσομάλλου κριοῦ, τὸν ὅποιον ὁ Ζεὺς εἶχε δώσει εἰς τὸν Φρίξον καὶ τὴν Ἑλλην, τέκνα τοῦ Ἀθάμαντος, βασιλέως τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενοῦ, ἵν' ἀποφύγῃσι τὰς ἐπιβουλὰς τῆς μητρειᾶς τῶν Ἰνοῦς. Ὅτι δὲ οὗτοι ἐπὶ τοῦ κριοῦ ἐφέροντο

διὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἡ μὲν Ἑλλη πεσοῦσα εἰς τὴν θάλασσαν ἐπνίγη, ὁ Φρίξος φθάσας εἰς τὴν Κολχίδα ἐθύσασε τὸν κριὸν εἰς τὸν Δία, τὸ δὲ δέρμα ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς χώρας. Τοῦτο λοιπὸν ἦτο τὸ θαυμασιώτατον ἀντικείμενον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὁ σκοπὸς τῆς γενικῆς ἐπιθυμίας. Ὄθεν, ὅτε ὁ Ἰάσων ὁ υἱὸς τοῦ πρώην βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ Αἴσωνος ἀπήτησε παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἐπιτρόπου του Πελίου τὴν πατρῶν βασιλείαν, οὗτος ὑπεσχέθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν αἰτησίαν του τότε μόνον, ὅτε πλεύσας εἰς τὴν Κολχίδα ἤθελε φέροι ἐκεῖθεν τὸ εἰρημένον χρυσοῦν δέρας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ἰάσων κατασκευάσας πλοῖον καθ' ὁδηγίαν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἀργώ, καὶ παραλαβὼν συμπλωτῆρας τοὺς τότε περιφημοτάτους ἥρωας, τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Θησεῖα, τὸν Πειρίθουν, τοὺς Διοσκούρους Κάστορα καὶ Πολυδεύκην, τὸν Πηλέα, τὸν Νηλέα, τὸν ἄοιδὸν Ὀρφέα, τὸν ἰατρὸν Ἀσκληπιὸν καὶ ἄλλους, ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ. Μετὰ πολλὰς δὲ μυθώδεις περιπετείας ἐφθασαν τέλος οἱ Ἀργοναῦται, οἵτινες ὠνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ τῆς Ἀργεῦς, εἰς τὴν Κολχίδα καὶ ὁ Ἰάσων παρακαλεῖ τὸν Αἰήτην νὰ τῷ δώσῃ τὸ χρυσομάλλον δέρας. Οὗτος ἔδιδεν αὐτό, ἂν μόνος ἐξεύγνυε τοὺς χαλκόποδας ταύρους, δῶρον τοῦ Ἡφαίστου, καὶ ἥροτρία τεμάχιον γῆς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἄρην. Ὁ Ἰάσων ἐξετέλεσε τὸν ἄθλον τοῦτον διὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου Μηδείας, φοβερᾶς μαγίσσης, ἣτις ἠράσθη αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῶν Κόλχων δὲν ἔδιδε τὸ δέρας· τὸναντίον δ' ἐμχανάτο καὶ τὴν Ἀργὴν νὰ πυρπολήσῃ καὶ τοὺς Ἀργοναύτας νὰ φονεύσῃ. Τότε δὲ ἡ Μήδεια ἀποκοιμίσασα διὰ τῶν φαρμάκων τῆς τὸν δράκοντα καὶ λαβοῦσα τὸ δέρας ἀποπλέει μετὰ τοῦ μνηστῆρος καὶ τῶν ἄλλων Ἀργοναυτῶν. Ὁ δὲ Αἰήτης κατεδίωξεν αὐτοὺς πυρτωδῶς, ἀλλ' οἱ Ἀργοναῦται τραπέντες νέαν ὁδὸν διέφυγον τὴν καταδίωξιν καὶ ἐπανῆλθον ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν Ἰωλκόν. X

6. Οἰδίπους καὶ ἐκστρατεία τῶν ἐπὶ ἐπὶ Θήβας.

Ἄγιος ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβαίων, μαθὼν παρὰ τῆς Πυθίας ὅτι ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννηθὸς υἱὸς θέλει γίνοι πατροκτόνος, ἐξέθηκεν αὐτὸν ἅμα γεννηθέντα ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρώνας. Ποιμένες δ' εὐρόντες τὸ νήπιον ἔφερον αὐτὸ εἰς τὴν Κόρινθον, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Πόλυβος ἔπαις ὦν υἰοθέτησεν αὐτὸ καὶ τὸ ὠνόμασεν Οἰδίποδα. Ἀνδραθεὶς δὲ ὁ Οἰδίπους ἔμαθεν ὅτι ἐμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα

του καὶ νὰ νυμφευθῆ τὴν μητέρα του. Φοβούμενος λοιπὸν τὴν ἐπαλθήσειν τοῦ χρησμοῦ φεύγει ἀπὸ τῆς Κορίνθου καὶ πλανώμενος κατὰ τὴν Φωκίδα φονεῖει τὸν Λαίον καὶ τελευταῖον καταπτᾷ εἰς τὴν Βοιωτίαν. Τότε δὲ πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Θηβῶν ἐκάθητο τέρας τι, Σφιγξ ὀνομαζόμενον, τὸ ὁποῖον προσέειπε τὸ ἐξῆς αἰνίγμα: «Ποῖον εἶνε τὸ ζῶον τὸ ὁποῖον τὸ μὲν πρῶτὸ εἶνε τετράπουν, τὸ δὲ μεσημέριον δίπουν καὶ τὸ ἑσπέρας τρίπουν;» καὶ κατεσπάραττε τοὺς μὴ δυναμένους νὰ τὸ λύσωσιν. Ὁ Κρέων, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαίου ἐβασίλευεν, ἵνα σώσῃ τοὺς πολίτας του, προέθηκεν ὡς ἄβλος τὴν ἀδελφὴν του Ἰοκάστην τὴν χήραν τοῦ Λαίου καὶ τὸν θρόνον εἰς ἐκείνον, ὅστις ἤθελεν ἀπαλλάξαι τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου τέρας. Ὁ Οἰδίπους ἀκούσας τὴν προκήρυξιν ταύτην προσῆλθε καὶ ἔλυσε τὸ αἰνίγμα εἰπὼν ὅτι τὸ τοιοῦτο ζῶον εἶνε ὁ ἄνθρωπος. Ἄφου λοιπὸν οὕτως ἤτηθη τὸ τέρας, κατεκρημνίσθη ἀπὸ τινος βράχου καὶ ὁ Οἰδίπους ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὸν Θηβαϊκὸν θρόνον καὶ τὴν Ἰοκάστην, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τέσσαρα τέκνα, τὸν Ἐτεοκλέα καὶ τὸν Πολυνεῖκην, τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην. Ἄφου δ' ἐπὶ τινι χρόνῳ ὁ Οἰδίπους ἐβασίλευσεν εὐτυχῶς, ἀνεγνώρισεν ὅτι ἔγεινε φονεὺς τοῦ πατρὸς του καὶ σύζυγος τῆς μητρὸς του. Τοῦτου λοιπὸν γενομένου γνωστοῦ ἢ μὲν Ἰοκάστη ἀπήγγαστο, ὁ δὲ Οἰδίπους ἐτύφλωσεν ἑαυτόν.

Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ διδυμοὶ αὐτοῦ υἱοὶ ἀνδρωθέντες παρέλαβον τὴν βασιλείαν καὶ συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους νὰ βασιλεύῃ ἐκάτερος παρ' ἑναιυτόν. Καὶ πρῶτος ἐβασίλευεν ὁ Ἐτεοκλῆς· ἐπειδὴ δὲ οὗτος μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἑναιυτοῦ δὲν ἤθελε νὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν, ὁ Πολυνεῖκς ἐλθὼν εἰς Ἄργος καὶ λαβὼν σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀδράστου ἐπιχειρεῖ μετὰ τοῦ πενθεροῦ του καὶ πέντε ἄλλων ἡγεμόνων τὴν κατὰ τῶν Θηβῶν ἐκστρατείαν, ἧτις ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀρχηγῶν ὠνομάσθη ἐκστρατεία τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Ὁ στρατὸς αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐκυρίευσεν τὰς Θήβας, νικήσας κατ' ἀρχὰς τοὺς Καδμείους, ὅτε ὁ ἐκούσιος θάνατος τοῦ Μενοικέως, υἱοῦ τοῦ Κρέοντος, ἔσωσε τὴν πόλιν κατὰ τὴν μαντείαν τοῦ Τειρεσίου. Πάντες λοιπὸν οἱ ἡγεμόνες ἐφονεύθησαν πλὴν τοῦ Ἀδράστου, οἱ δὲ δύο ἀδελφοὶ μονομαχήσαντες ἀπέκτειναν ἀλλήλους. Τότε τὸ στέμμα περιῆλθε πάλιν εἰς τὸν Κρέοντα, ὅστις ἀπηγόρευσε τὴν ταφὴν τῶν ὑπὸ τὰ τείχη πεσόντων. Καὶ ἐτάφη μὲν ζῶσα ἡ εὐσεβὴς Ἀντιγόνη ἧτις ἐτόλμησε νὰ παραβῆ διὰ τὸν ἀδελφόν της Πολυνεῖκην τὴν βάρβαρον ἐκείνην

διαταγήν, ἀλλ' ὁ Θησεύς φύλαξ καὶ ἐκδικητὴς τῶν ἠθικῶν νόμων ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ τυράννου Κρέοντος καὶ νικήσας ἐφόνευσεν αὐτόν.

Δέκα δ' ἔτη ὕστερον οἱ υἱοὶ τῶν ἐπτὰ εἰρημένων ἡγεμόνων, οἱ κληθέντες ἐπίγονοι, ἐστράτευσαν ἐκ νέου ἐπὶ τὰς Θήβας, ἵνα ἐκδικήσωσι τὴν ὀλέθριον ἦτταν τῶν πατέρων των. Ἀφοῦ δ' ἐκυρίευσαν μετὰ κρατερᾶν μάχην τὴν πόλιν καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνείκου Θέρσανδρον ἐπανῆλθον μετὰ πολλῶν λαφύρων εἰς τὰς πατρίδας των.

γ. Τρωικὸς πόλεμος.

Τὸ μᾶλλον ἀξιωματικόν γεγονός τῶν ἡρωικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὁ Τρωικὸς πόλεμος, διαρκέσας ἔτη δέκα (1193—1184). Ἀφορμὴ τούτου ἔγεινεν ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῶν Τρώων ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Πάρις ἢ Ἀλέξανδρος· διότι οὗτος ζηνισθεὶς παρὰ τῷ ἐν Σπάρτῃ βασιλεύοντι Μενελάῳ, ἐγγόνῳ τοῦ Πέλοπος, ἤρπασε τὴν σύζυγον τούτου Ἑλένην μετὰ πολλῶν θησαυρῶν καὶ τὴν ἀπήγαγεν εἰς τὴν Τρωάδα. Ὁ ὕβρισθὴς Μενέλαος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγαμέμνων ὁ κραταῖος βασιλεὺς τῶν πολυχρύσων Μυκηνῶν ἔπεισαν τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων καὶ ἡρώων, ἧται τὸν Νηλεΐδην Νέστορα, βασιλέα τῆς Πύλου, τὸν πολυμήχανον βασιλέα τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεά, τὸν Πηλεΐδην Ἀχιλλέα τὸν ἀνδρειότατον τῶν Ἑλλήνων σὺν τῷ φίλῳ του Πατρόκλῳ, ἀρχηγὸν τῶν ἐν τῇ Φθίᾳ Μυρμιδόνων, τὸν τολμηρὸν Διομήδην, βασιλέα τοῦ Ἄργους, τοὺς δύο Αἰάντας τὸν τοῦ Τελαμῶνος, βασιλέα τῆς Σαλαμῖνος, καὶ τὸν τοῦ Οἰλέως, ἀρχηγὸν τῶν Λοκρῶν, τὸν ἐκ Κρήτης Ἰδομενεά, ἀπόγονον τοῦ Μίνως καὶ ἄλλους, ἵνα ἐπιχειρήσωσι κοινὴν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Τρωάδος. Ὁ Ἑλληνικὸς λοιπὸν στόλος συγκεῖμενος ἐκ 1086 νεῶν καὶ φέρων δεκακισμυρίου μαχητᾶς ἀπέπλευσε ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Αὐλίδος. Οἱ δὲ Τρῶες ἐν τῷ μεταξύ μαθόντες τὰ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκστρατείας προσεκάλεσαν βοηθοὺς ἐκ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ ἐκ τῶν μέχρι τῆς Αἰθιοπίας ἐκτεινομένων χωρῶν. Οἱ Ἕλληες, τοὺς ὁποίους ἐκάλουν τότε Ἀχαιοὺς ἐκ τῆς ἐπικρατεστέραις αὐτῶν φυλῆς, ἀπέβησαν εἰς τὴν Τρωάδα καὶ μετὰ πρώτην εὐτυχῆ μάχην περιώρισαν τοὺς Τρῶας καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν εἰς τὰ τείχη τῆς πρωτεύουσας Τροίας. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον τροφὰς ἐχαρὰκώθησαν πρὸ τῆς πόλεως καὶ οἱ μὲν ἡμίσεις

ἐπολέμουν κατὰ τῶν Τρώων, οἱ δὲ ἄλλοι ἐτρέποντο εἰς δῆωσιν τῶν γειτόνων πόλεων καὶ εἰς γεωργίαν τῆς χερσονήσου πρὸς πορισμὸν τῶν ἐπιτηδείων. Τοῦτου λοιπὸν ἕνεκα ἡ πολιορκία ἀπέβη μακροτάτη, τέλος δὲ ἤρχισε ν' ἀποβ欉ν ἐπιβλαβὴς εἰς τοὺς Ἕλληνας· διότι ὁ Ἀχιλλεὺς ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀρπάσαντος ἀπ' αὐτοῦ τὴν αἰχμάλωτον Βρισηΐδα, ἀπεσύρθη τοῦ ἀγῶνος. Ἄλλ', ὅτε ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πριάμου Ἐκτορος τοῦ ἀνδρειοτάτου τῶν Τρώων ὁ Πάτροκλος, ὅστις εἶχε πολεμήσει κατ' αὐτοῦ μετὰ τῶν Μυρμιδόνων, ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφάνη πάλιν ἐν ταῖς μάχαις καὶ ἐξεδίκησε τὸν θάνατον τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του, φονεύσας τὸν Ἐκτορα καὶ διώξας τοὺς Τρώας μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ Ἰλίου, ἀκροπόλεως τῆς Τροίας. Ἄλλ' ὁ πόλεμος δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη· διότι νέαι ἐπικουραὶ ἐφθασαν εἰς τοὺς Τρώας ὑπὸ τὴν βασιλίισαν τῶν Ἀμυζόνων Πενθεσίλειαν καὶ τὸν βασιλέα τῶν Αἰθιοπῶν Μέμνονα, καὶ νέοι ἀγῶνες συνήφθησαν, καθ' οὓς ἔπεσον ἑκατέρωθεν πολλοὶ, ἐν οἷς τέλος καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Πάρις. Ὁ Αἶας ὁ τοῦ Τελαμῶνος καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐφιλονείκησαν διὰ τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλεῶς, ἀλλ' ἡ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων ἐπεδικάσεν αὐτὰ εἰς τὸν Ὀδυσσεά· τούτου ἕνεκα ὁ Αἶας γενόμενος ἐξω φρενῶν ἐπῆξε τὸ ξίφος του εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἀπέθανεν.

Ἡ Τροία τέλος ἐκυριεύθη διὰ πανουργίας· ὁ Ὀδυσσεὺς μεταμφιεσθεὶς εἰς ἐπαίτην εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Διομήδους εἰς τὸν Ἰλιον καὶ ἤρπασεν ἐκεῖθεν τὸ λεγόμενον *Παλλάδιον* ἤτοι ζῶνον τῆς Παλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐξ οὐρανοῦ ποτε πεσὸν ἐλατρεύετο ὡς ἔχον τὴν δύναμιν τοῦ κημιστᾶν τὴν πόλιν ἀπόρητον ἐν ὄσῳ ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ· διὰ δὲ τῆς συμβουλῆς του κατεσκευάσθη ὁ δούρειος (ξύλινος) ἵππος, εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ὁποίου ἐκρύβη αὐτὸς μετ' ἄλλων Ἑλλήνων. Τοῦτον οἱ Ἕλληνες ἀφήσαντες πρὸ τῆς πόλεως ἀπέπλεον πρὸς τὴν Τένεδον, προσποιούμενοι ὅτι φεύγουσιν. Οἱ Τρώες ἤθελον νᾶ εἰσαγάγῃσι τὸν ἵππον εἰς τὴν πόλιν των, ἀλλ' ἀντίστατο ἀποτρέπων αὐτοὺς ὁ ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος Λαοκόων. Ὅτε ὁμως δύο δράκοντες ἐξελθόντες ἀπὸ τῆς θαλάσσης περιέσφιζαν αὐτὸν καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο υἱοὺς του, οἱ Τρώες θεωρήσαντες τοῦτο ὡς τιμωρίαν τῶν θεῶν διὰ τὴν συμβουλὴν του εἰσῆγαγον τὸν ἵππον εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἀντικατάστασιν δῆθεν τοῦ ἀφαιρεθέντος ἀπ' αὐτῶν Παλλαδίου. Τὴν νύκτα δὲ οἱ κεκρυμμένοι ἤρωες ἐκπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ δουρείου ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τοὺς ἐκ Τενέδου ἐπιστρέψαντας Ἀχαιοὺς, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς

τὴν πόλιν μετέβαλον αὐτὴν εἰς σωρὸν ἐρείπιων. Ὁ γέρον Πρίαμος ἐφρονέθη καὶ μετ' αὐτοῦ συγκατεστράφη ὁ οἶκός του· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν Τρῶων οἱ μὲν ἐφρονέθησαν, οἱ δὲ ἐξηνδραποδίσθησαν, ὀλίγοι δὲ μόνον ἐσώθησαν διὰ φυγῆς, ἐν οἷς καὶ ὁ Αἰνεΐας μετὰ τοῦ πατρὸς του Ἀγχίσου καὶ ὁ Ἀντήνωρ.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων ἔπαθον πολλὰ δεινὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των. Ὁ Ἀγαμέμνων ἀπώλετο δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ συγγενοῦς του Αἰγίσθου, ἔχοντας πρὸς αὐτὴν ἀθεμίτους σχέσεις· ὁ Διομήδης ἀπειληθεὶς ἐν Ἄργει ὑπὸ τύχης ὁμοίως κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίσης κατέφυγε καὶ ὁ Ἰδομενεὺς ἀποβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀποστατησάντων ὑπηκόων του· ὁ Μενέλαος περιπλανηθεὶς μετὰ τῆς Ἑλένης ἔκτῳ ἔτη εἰς τὰ παράλια τῆς Κύπρου, τῆς Φοινίκης καὶ ἀλλαχοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Λοκρῶν Αἴας ἐξ ὀργῆς τοῦ Ποσειδῶνος εὗρεν ἐν τῇ θαλάσῃ κακὸν θάνατον. Ὁ Τεῦκρος ἐπιτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Τελαμῶνος, διότι δὲν ἐξεδίκησε τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Αἴαντος, ἔφυγεν εἰς Κύπρον καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ νέαν Σαλαμίνα. Ἄλλὰ πλήρης περιπετειῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ὀδυσσεῦς ὅστις περιπλανᾶτο δέκα ὄλα ἔτη εἰς τόπους ἀγνώστους καὶ κινδυνώδεις, παλαιῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀθηνᾶς κατὰ τοῦ Ποσειδῶνος ἕως οὐ κατάρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν προσφιλῆ του Ἰθάκην, ὅπου ἠλευθέρωσε τὴν πιστὴν σύζυγόν του Πηνελόπην ἀπὸ τῶν αὐθαδῶν μνηστήρων, οἵτινες ἐπεθύμουν τὴν χεῖρα αὐτῆς καὶ τὸν Ἰθακήσιον θρόνον.

Ὀμηρος καὶ κυκλικὸὶ ποιηταί.

➔ Ὁ Ὀμηρος ὁ πρῶτος καὶ ὁ μέγιστος ἐπικός ποιητὴς πάντων τῶν ἑθνῶν ἕμνησε τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἥρώων τῶν πρὸ τῆς Τροίας πολεμησάντων εἰς τὰ δύο αὐτοῦ ἀθάνατα ποιήματα, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι διηγεῖται τὰς ἐν 51 ἢ 53 ἡμέραις τοῦ δεκάτου ἔτους τοῦ πολέμου γενομένας περὶ τὸ Ἴλιον μάχας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Τρῶας, ἐν δὲ τῇ Ὀδύσειᾳ τὰς μακρὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεῦς, τὴν εὐστάθειαν τῆς Πηνελόπης του καὶ τὸν θάνατον τῶν μνηστήρων. Τὰ δ' ἔπη ταῦτα ἐξέμαθον κατὰ τεμάχια οἱ ῥαψῳδοὶ ἐκ τῆς στοματικῆς τοῦ Ὀμήρου ἀπαγγελίας ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ ταῖς πανηγύρεσι καί, περιτρέχοντες, ὡς αὐτός, πάσας τὰς χώρας ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ

γλώσσα, ἔψαλλον αὐτὰ ἕως οὗ τὰ συνήνωσεν ὁ ἐν Ἀθήναις τύραννος Πεισίστρατος. Τὸν Ὀμηρον ἐμιμήθησαν οἱ λεγόμενοι *κυκλικοὶ ποιηταί*, πραγματευθέντες διαφορὰ ἀντικείμενα τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων καὶ ἰδίως τὰ κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅσα δὲν περιέχονται ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεσι. Τούτων δ' ἀξιολογώτατοι εἶνε ὁ Μιλήσιος Ἀρκίτιος, ὁ Λεσβίος Λέσχης, ὁ Κυπριος Στασίος καὶ ὁ Κυρηνάιος Εὐγάμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΝΕΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ (1124—500 π. Χ.).

Μετανάστεις Θεσσαλῶν, Βοιωτῶν καὶ Δωριέων.

Ἐξήκοντα δ' ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά (1124) συνέβησαν ἐν Ἑλλάδι μεταναστάσεις γενικαί. Οὕτως οἱ Θεσσαλοὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ Θεσπρωτικῇ τῆς Ἡπείρου πισθέντες ὑπὸ Ἰλλυρικῶν φύλων μετενάστευσαν εἰς τὴν νῦν Θεσσαλίαν, τότε δ' Αἰμονίαν καλουμένην, καταβαλόντες τοὺς Βοιωτοὺς, τοὺς Αζαπίθας, τοὺς Περαιβοῦς, τοὺς Μάγνητας καὶ τοὺς Δωριεῖς. Ἐκ δὲ τῶν ἠττηθέντων τινὲς μὲν ἔγειναν ὑπηκοοὶ τῶν νικητῶν, ἄλλοι δὲ δοῦλοι ὑπὸ τὸ ὄνομα *πενέσται* καὶ ἄλλοι τέλος, τῶν ὀπίσθων ἀξιολογώτατοι εἶνε οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Δωριεῖς, ἐζήτησαν ἄλλας κατοικίας. Οἱ μὲν Βοιωτοὶ μετόκησαν εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Βοιωτίαν, ἐκδιώξαντες ἐντεῦθεν τοὺς Καδμείους καὶ τοὺς Μιθας· οἱ δὲ Δωριεῖς μετενάστευσαν εἰς τὴν νῦν Δωριίδα, τότε δὲ ὀνομαζομένην Δρυοπίδα, ἐκβαλόντες ἐκεῖθεν τοὺς Δρύοπας.

Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Ποῦ δὲ περὶ σόσκειον ἐδέγηται τὴν Ἑλλάδα ἡ κατάκτησις τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Δωριέων, ἧτις εἶνε γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς *κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν*. Οἱ Ἡρακλειδαὶ ἀπαιτοῦντες τὴν Τίρυνθα, ὅθεν ἐξεβλήθη ὁ πατερ τοῦ γενάρχου αὐτῶν Ἀμφιτρώων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μυσηνῶν Σθενέλου, ἐπεχείρησαν ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν υἱὸν τοῦ Ἡρακλείου Ἰλλιον ἀνακτῆσαι τὴν πατρῴαν κληρονομίαν διαβαίνοντες τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου· ἐπειδὴ δὲ ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ τῶν κατέφυγον εἰς τοὺς Δωριεῖς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ὡς οἰκείους,

διότι ὁ Ἡρακλῆς εἶχε βοηθήσει αὐτοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τῶν Λαπιθῶν. Καί μετ' αὐτῶν δὲ δις ὑπὸ στρατηγούς τὸν Κλεοδάϊον, υἱὸν τοῦ Ὑλλου, καὶ τὸν Ἀριστόμαχον, ἔγγονον τοῦ Ὑλλου, ἐπανελάβον ματαίως τὴν πρώτην ἀπόπειραν, ἕως οὗ τὸ τρίτον οἱ διεἰργονοὶ τοῦ Ὑλλου, *Τήμενος, Κρεσφόντης* καὶ *Ἀριστόδημος*, ἡγούμενοι δισμυρίων περίπου Δωριέων καὶ μετὰ τοῦ Ὄξυλου, βασιλείως τῶν Αἰτωλῶν, ἐπέτυχον τέλος τοῦ σκοποῦ ὄχι πλέον διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὅπου ματαίως ὁ Πελοπίδης *Τισαμενός* ὁ τότε βασιλεύων ἐν τῇ Ἀργολίδι καὶ τῇ Λακωνικῇ τοὺς περιέμενε, ἀλλὰ διὰ πλοίων ἐκ Ναυπάκτου εἰς Ῥίον (1104). Ἐκεῖθεν Δωριεῖς καὶ Αἰτωλοὶ προὐχώρησαν ἀμαχητὶ μέχρι τῶν μεθοριῶν τῆς Ἡλίδος· ἐκεῖ δ' ἐχωρίσθησαν καὶ οἱ μὲν Αἰτωλοὶ ἐνέβαλον εἰς τὴν χώραν τῶν Ἡλείων, ὅτινες ὄντες συγγενεῖς αὐτῶν τοὺς ἐδέχθησαν καὶ ἀνεγνώρισαν κοινὸν βασιλέα τὸν Ὄξυλον, οἱ δὲ Δωριεῖς προήλασαν πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς καὶ μετὰ πόλεμον ἐνὸς περίπου αἰῶνος τοὺς μὲν τῶν ἀρχαίων κατοίκων ὑποτάξαντες, τοὺς δ' ἐκβαλόντες ἔγειναν κύριοι τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς Πελοποννήσου, τὸ ὅπεσον καὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ ἐκείνων. Ὁ μὲν *Τήμενος* ἔλαχε τὴν Ἀργολίδα καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐβασίλευσαν ἐν Ἀργεῖ, Μυκήναις, Σικυῶνι, Ἐπιδαύρῳ, Φλιοῦντι, Τροιζίνι καὶ Αἰγιῇ· ὁ δὲ *Κρεσφόντης* ἔλαχε τὴν Μεσσηνίαν, ὅθεν ἐξέβαλε τοὺς Νηλεΐδας, ὅτινες κατέφυγον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ ἰδρύθη ἐν Στενυκλάρῳ· ὁ δ' *Εὐρυσθένης* καὶ ὁ *Προκλῆς* οἱ δίδυμοὶ υἱοὶ τοῦ Ἀριστοδήμου, ἀποθανόντος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, ἔλαχον τὴν Λακωνικὴν. Ἐκτοτε λοιπὸν ἡ Σπάρτη εἶχε πάντοτε δύο βασιλεῖς, καταγομένους ἐκ τούτων τῶν ἡγεμόνων. Βραδύτερον δ' ἐβασίλευσαν ἐν Κορίνθῳ τέταρτος Ἡρακλεΐδης, ὁ Ἀλήτης. Μόνη δὲ ἡ Ἀρκαδία διετήρησε τὴν αὐτονομίαν της, διότι ὁ τότε ἐν αὐτῇ βασιλεύων Κίψελος ἐξέδωκε τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν *Κρεσφόντην*. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀργολίδος ἐκδιωχθέντες Ἀχαιοὶ ἡγουμένου τοῦ *Τισαμενοῦ* ἐπέτεθησαν κατὰ τῶν Ἴωνων ἐν τῇ Αἰγιαλείᾳ καὶ νικήσαντες αὐτοὺς κατέλαβον τὴν χώραν ἐκείνην, ἣτις ἔκτοτε ἀπ' αὐτῶν μετωνομάσθη Ἀχαΐα. Οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐκβληθέντες Ἴωνες μετέβησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου πρὸ αὐτῶν εἶχε καταφύγει μετὰ τῶν Αἰολέων τοῦ ὁ ἐκ Πύλου φυγαδευθεὶς Πηλεΐδης *Μέλαρθος*, ὅστις νικήσας τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν Ἀττικὴν Βοιωτοὺς εἶχεν ἀναγορευθῆ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐξ εὐγνωμοσύνης βασιλεὺς.

Κόδρος καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Οἱ Δωριεῖς θέλοντες νὰ ἐκτείνωσι τὰς κατακτήσεις των καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν ὑπερέβαλον τὸν Κορινθιακὸν ἰσθμὸν, ἀλλ' ἀπέτυχον διὰ τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Κόδρου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μελάνθου. Ἐνῶ δηλαδὴ ἐπολέμουν πρὸς τοὺς ἐπελθόντας Δωριεῖς, τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἐρωτηθὲν περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου ἐξέδωκε χρησμόν, ὅστις ἠσφάλιζε τὴν νίκην εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς ἤθελε φονευθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ὅθεν ὁ Κόδρος μεταμφιεσθεὶς εἰς χωρικὸν εἰσῆλθεν οὕτως εἰς τὸ Δωρικὸν στρατόπεδον καὶ διαπληκτισθεὶς πρὸς τινὰς στρατιώτας ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν (1066). Οἱ δὲ Δωριεῖς ἰδόντες ὅτι ἐξεπληρώθη ὁ χρησμός καὶ ἀπελπισθέντες περὶ τῆς νίκης ἐγκατέλιπον τὴν Ἀττικὴν. Ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς Πελοπόννησον ἐκυρίευσαν τὴν Μεγαρίδα, ἣτις ἐζηρητημένη μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἔγεινε τοῦ λοιποῦ Δωρικῆ. Ἐκτοτε ἡ Πελοπόννησος κατέστη ἡ κυρία χώρα τῶν Δωριέων, ἣτις ἀπὸ Ἀχαικῆς, ὡς ἦτο μέχρι τοῦδε, ἔγεινε Δωρικῆ.

Σπάρτη καὶ διαίρεσις τῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς.

Ἡ ἱστορία τῶν δύο ἐφεξῆς αἰώνων, ἀφ' οὗτο ὁ Εὐρυσθένης καὶ ὁ Προκλῆς ἔλαχον τὴν Λακωνικὴν, οὐδὲν ἄλλο παρουσιάζει εἰμὴ πολέμους συνεχεῖς τῶν Δωριέων πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους. Οἱ Δωριεῖς τέλος ὑποτάξαντες τοὺς ἰθαγενεῖς Λάκωνας εἰς πληρωμὴν φόρου ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς νὰ ζῶσιν ἐν τῇ χώρᾳ των· καὶ οὗτοι εἶνε οἱ λεγόμενοι *περίοικοι*, οἵτινες ἀπέλαυον καὶ ἀστικῶν τινῶν δικαιωμάτων. Ἐκ τούτων ὅμως οἱ ἀνδρείότεροι θελήσαντες ν' ἀποσεύσωσι τὸν ζυγόν, ἠττήθησαν καὶ ὑπετάγησαν εἰς σκληροτέρους ἄρους· καὶ οὗτοι εἶνε οἱ λεγόμενοι *εἰλωτες*, οἵτινες, στερηθέντες τῆς περιουσίας των καὶ πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἄφειλον νὰ ἐργάζωνται χάριν τῶν κυρίων των. Οὕτω λοιπὸν διεμορφώθησαν ἐν τῇ Λακωνικῇ τρεῖς τάξεις ἀνθρώπων, οἱ Δωριεῖς ἢ οἱ κύριοι, οἱ Λάκωνες ἢ οἱ περίοικοι καὶ οἱ εἰλωτες ἢ οἱ δουλοπάροικοι. Οἱ δὲ Δωριεῖς, εὐάριθμοι ὄντες ἐν μέσῳ πολυαριθμῶν ὑπηκόων καὶ δούλων, συνεσπειρώθησαν εἰς τὴν *Σπάρτην* ἢ *Λακεδαίμονα* ὅθεν καὶ ἡ ἐπωνυμία *Σπαρτιάται* ἢ *Λακεδαιμόνιοι*, καὶ εἶχον πάντοτε τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας, ὡς στρατὸς ἐστρατοπεδευμένος ἐν χώρᾳ πολεμικῇ. Ἄλλ' ἡ ὑπάρχουσα παρὰ τοῖς Δω-

ριεῦσι κτηματικῆ ἰσότης ἐπαράχθη κατ' ὀλίγον, διότι ἄλλοι μὲν ἔγειναν πλούσιοι, ἄλλοι δὲ πένητες. Ἀφοῦ δὲ τὰ δεινὰ ἐκορυφώθησαν ἡσθάνθησαν τέλος πάντες τὴν ἀνάγκην τῆς θεραπείας αὐτῶν καὶ εὐτυχῶς ἐνεφανίσθη ὁ ἄνθρωπος, ὅστις μόνος ἠδύνατο νὰ ἐπαρκίσῃ εἰς τὴν κοινὴν ταύτην ἐπιθυμίαν· ἦτο δὲ οὗτος ὁ περιώνυμος Λυκοῦργος, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος νομοθέτης τῆς Σπάρτης. †

Λυκοῦργος.

Ἁ) Ὁ Λυκοῦργος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Προκλειδῶν ἢ Εὐρυπωντιδῶν τὸν πατέρα του φονευθέντα (929), ὅτε ἠθέλησε νὰ χωρίσῃ διαπληκτιζομένους τινὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ, διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ Πολυδέκτης (886), ὅστις μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. Ὁθεν, ἐφ' ὅσον ἦτο ἄγνωστον ὅτι ἡ σύζυγος ἐκείνου ἦτο ἔγκυος, ὁ Λυκοῦργος ἐβασίλευεν (884). Ἄλλ' ἀφοῦ τοῦτο ἔμαθεν οὗτος, διεκήρυξεν ὅτι, ἐὰν ἐκείνη γεννήσῃ ἄρρεν, θελεῖ παραιτηθῆ τὴν βασιλείαν. Καὶ τῷ ὄντι τὸ μετ' ὀλίγον τεχθὲν παιδίον ἀνεκήρυξε προθύμως ὡς βασιλέα, ὀνομασας αὐτὸ Χαρίλκον. Ἀφοῦ δ' ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐξηκολούθησε νὰ διευθύνῃ τὰ τῆς βασιλείας -ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου ἀνεψιοῦ του, κατέλιπε τὴν Σπάρτην εἴτε θέλων ν' ἀποφύγῃ τὰς κατ' αὐτοῦ διασπαρειασας ὑπονοίας, ὅτι δῆθεν ἐπεβούλευε τὴν ζωὴν τοῦ νέου βασιλέως, εἴτε θέλων νὰ λάβῃ πολιτικὴν ἐμπειρίαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδος του. Μετεβῆ λοιπὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἔμαθε παρά τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Θαλήτου τοὺς νόμους τοῦ βασιλέως Μίνως Β' καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον, ὅπου ἐμελέτησε καὶ τῶν ἐθνῶν τούτων τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα. Μετὰ δεκαετῆ δὲ τέλος ἀπουσίας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὅποια εἶχεν ἀντιγράψῃ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀλλ' εὔρε τὴν πολιν πλήρη ταραχῶν καὶ ὁ λαὸς ἀπειρηκῶς ἐκ τούτων ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ἀρχαίων Δωρικῶν συνθησῶν. Ἐν στιγμῇ λοιπὸν ἦτο εὐνοϊκὴ καὶ, ἵνα μᾶλλον εὐπρόσδεκτον καταστήσῃ τὸ σχέδιόν του, συνεβουλεύθη τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον. Ἐν δὲ Πυθίᾳ αὐτὸν μὲν προσηγόρευσε θεοφιλῆ καὶ θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, τὴν δὲ σκοπομένην νομοθεσίαν του ὀνόμασεν ἀρίστην. Ὁ Λυκοῦργος λοιπὸν τότε μετὰ πλείονος θάρρους ἐπελάβετο τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον.

Πολιτικοὶ νόμοι τοῦ Λυκούργου. 7.

Ὁ Λυκούργος διετήρησε τὴν βασιλείαν διηρημένην εἰς τοὺς δύο βασιλικούς οἴκους· συνέταξε τὴν γερουσίαν ἦτο τὴν βουλὴν τῶν εἴκοσι ὀκτὼ γερόντων, ἐκλεγομένων ἰσοθίως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ δήμου. Ἄλλ' ἵνα τις ἐκλεχθῆ γερουσιαστής, ὄφειλε νὰ ἔχη ἡλικίαν ἐξήκοντα τοῦλάχιστον ἐτῶν καὶ νὰ διακρίνηται διὰ τῆς ἐπιφανοῦς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀμέμπτου διαγωγῆς του. Οἱ γερουσιασταὶ ἦσαν ἀνύθουνοι καὶ εἶχον εἰς χεῖράς των ὅλην τὴν ἐξουσίαν, βουλευόμενοι περὶ πάντων τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ δικάζοντες περὶ ζωῆς καὶ θανάτου. Οἱ δὲ βασιλεῖς εἶχον πολὺ ὀλίγην δύναμιν· ἠδύναντο μὲν ὡς στρατηγοὶ ἐν πολέμῳ νὰ ἐνεργῶσιν ἀπεριορίστως, ἀλλ' ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ ἴδια ὄφειλον νὰ δίδωσιν εὐθύνας εἰς τὴν βουλὴν· ὅτε δ' ἔμεινον ἐν Σπάρτῃ, προήδραυον ἐν τῇ γερουσίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐδίκαζον περὶ τινων ὑποθέσεων, αἵτινες ἀπέβλεπον εἰς οἰκογενειακὰς σχέσεις, καὶ ἐξεπλήρουν θρησκευτικὰ τινὰ καθήκοντα. Ὡς ἀντίθετον δὲ στοιχεῖον πρὸς τοὺς γέροντας καὶ τοὺς βασιλεῖς, οἵτινες ἀπετέλουσαν τὴν ἀριστοκρατίαν, ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνεργουμένη κανονικῶς κατὰ πᾶσαν πανσέληνον ἠδύναντο νὰ συνεδριάξωσι μόνον οἱ πολῖται τῆς Σπάρτης οἱ ἔχοντες συμπληρωμένον τὸ τριμῶστον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ὁ δῆμος ἦτο κύριος νὰ ἐπιδοκιμάζῃ ἢ ν' ἀποδοκιμάζῃ διὰ βοῆς καὶ ὄχι διὰ ψήφου τὰ ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ βασιλέων εἰς αὐτὸν προτεινόμενα νομοσχέδια, νὰ ἐκλέγῃ ὅλας τὰς ἀρχὰς καὶ ν' ἀποφασίζῃ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης. Ἐκτὸς δὲ τῶν εἰρημένων τούτων ἀρχῶν ὑπῆρχε καὶ ἡ τῶν πέντε ἐφόρων, ἣτις κατ' ἀρχὰς μὲν περιορίζετο εἰς ἀστυνομικὰ τινὰ καθήκοντα, ἀλλ' ἔπειτα ηὐξήθη τοσούτον, ὥστε ἴσχυε περισσότερον καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς γερουσίας αὐτῆς· διότι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγαλείου τῆς Σπάρτης οἱ ἔφοροι, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ δήμου κατ' ἔτος καὶ ὄντες ἀντιπρόσωποι τῆς δημοτικῆς ἐξουσίας, ἀπετέλουσαν τὸ ἀνώτατον πολιτικὸν δικαστήριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὄφειλον εὐθύνας ὅλαι αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ καὶ αὐτοὶ βασιλεῖς. Οἱ ἔφοροι προσέτι εἶχον τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων χρημάτων, ἐδέχοντο καὶ ἔπεμπον ἐξω τοὺς πρέσβεις, διέτασσον τὰς ἐκστρατείας καὶ δύο ἐξ αὐτῶν παρηκολούθουν πάντοτε τὸν ἕτερον τῶν βασιλέων ἐκστρατεύοντα.

Ἄστικοὶ νόμοι τοῦ Λυκούργου.

Ὁ Λυκούργος, ἵνα ἐπαναγάγῃ τὴν διαταραχθεῖσαν κτηματικὴν ἰσότητά, διήρπασεν ὅλην τὴν χώραν εἰς 39,000 κλήρους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν τρισμῦριοι ἀφίθησαν εἰς τοὺς περιόικους, οἱ δὲ ἑνεακισχίλιοι διενεμήθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Οἱ κλήροι ὁμῶς τῶν Σπαρτιατῶν περιελάμβανον τὸ γονιμώτερον μέρος τῆς Λακωνικῆς, τὸ ὁποῖον οἱ εἰλωτῆς ὄφειλον νὰ καλλιεργῶσιν ἐπιμελῶς χάριν τῶν πολιτῶν τῆς Σπάρτης. Ὁ δὲ κατὰ τὸν ἀναδασμὸν τοῦτον λαβὼν ἀπαξ τὸν κλήρον του δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀπαλλοτριώσῃ αὐτὸν διὰ πωλήσεως ἢ διανομῆς, διότι ἐντεῦθεν ἠδύνατο πάλιν νὰ διαταραχθῇ ἡ ἰσότης. Μετεθιβάζετο ὁμῶς ὁ κλήρος συνήθως εἰς τὸν πρωτότοκον, ὅστις λεγόμενος ἐπίκληρος ὄφειλε νὰ διατρέφῃ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Ἄλλ' ἵνα ἐδραιώσῃ τὴν ἰσότητά ταύτην, ἠτύρωσε τὸ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νόμισμα, εἰσαγαγὼν ἀντ' αὐτοῦ τὸ σιδηροῦν, ἐξώρισεν ὅλας τὰς ἀχρήστους καὶ περιττὰς τέχνας καὶ συνέστησε κοινὰς τραπέζας, καλουμένας *συσσίτια*, ἐν οἷς ἐπεκράτει ἄκρα λιτότης, καὶ τῶν ὁποίων εἰς οὐδένα ἦτο ἐπιτετραμμένον οὐδὲ εἰς τοὺς βασιλεῖς αὐτοὺς νὰ μὴ μετέχωσι. Τὸ δὲ ἀγαπητότερον μεταξὺ τῶν ἄλλων βρωμάτων ἦτο ὁ περίφημος μέλας ζωμός, μίγμα τι ἐκ ζωμοῦ χοιρείων κρεάτων, αἵματος, ὄξου καὶ ἄλατος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐνέβαπτον τὸν κριθινὸν αὐτῶν ἄρτον.

Τὰ λοιπὰ τῆς Λυκουργείου νομοθεσίας ἀποθλέπουσι κυρίως πρὸς τὴν ἀγωγὴν, ἣτις ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ πολίτας εὐρώστους καὶ ἀφωσιωμένους εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον. Ὅθεν ἐκ τῶν γεννωμένων παιδῶν οἱ μὲν ἀσθενεῖς καὶ ἀνάπηροι ἐρρίπτοντο εἰς τὸν καλούμενον *καϊάδα*, τόπον βαραθρῶδη παρὰ τὸν Ταύγετον, ὡς ἄχρηστοι εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ ῥωμαλέοι καὶ ἀρτιμελεῖς ἀνετρέφοντο ὑπὸ τῶν γονέων τῶν μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἔκτου ἔτους. Γενόμενοι δ' ἐπταετῆς παρεδίδοντο εἰς τοὺς παιδονόμους καὶ ὑπὸ τούτων κατετάσσοντο εἰς ἀγέλας, ὅπου συνέζων διαρκῶς. Πάσης δ' ἀγέλης προϊστάτο ὁ μεταξὺ τῶν ἰδίων παιδῶν διακρινόμενος ἐπὶ φρονήσει καὶ ἀνδρείᾳ, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς διαταγὰς οἱ λοιποὶ ὄφειλον νὰ ὑπακούωσι. Γράμματα δ' ἐμάθων τόσα μόνον, ὅσα ἦσαν ἀπολύτως ἀναγκαῖα· πᾶσα δ' ἡ ἄλλη παιδείαις ἀπέβλεπε πρὸς τὸ πειθεσθαι εἰς τοὺς ἄρχοντας, πρὸς τὸ ὑπομένειν τοὺς πόνους καὶ πρὸς τὸ νικᾶν

ἐν ταῖς μάχαις. Καὶ οἱ ἔφηβοι δὲ (ἔχοντες ἡλικίαν 12 ἐτῶν ἕως 18) διηροῦντο ὡσαύτως εἰς ἴλας καὶ εἶχον προστάτας τοὺς καλουμένους *εἴρενας* (νέους ἄγοντας ἤδη τὸ 20 ἔτος τῆς ἡλικίας των) οἵτινες ὠδήγουν αὐτοὺς εἰς ἀσκήσεις καὶ εἰς μάχας. Καὶ οἱ μὲν μᾶλλον ἡλικιωμένοι κατὰ διαταγὴν των ἔφερον ξύλα, οἱ δὲ νεώτεροι λάχανα, τὰ ὁποῖα ὠφείλον νὰ κλέπτωσιν ἐκ τῶν κήπων ἢ ἐκ τῶν συσσιτίων τῶν ἀνδρῶν· διότι ἡ μετ' ἐπιτηθειότητος γινομένη κλοπὴ δὲν ἐθεωρεῖτο αἰσχρὰ παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις· ὅστις ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐφωρᾶτο κλέπτων, ἐμαστιγοῦτο ὄχι διὰ τὴν πράξιν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνεπιτηθειότητά του. Προσέτι δὲ οἱ ἔφηβοι προϋόντος τοῦ χρόνου ἐμάνθανον καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὄπλων καὶ παρεσκευάζοντο εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα δυστυχῶς ἠριθμεῖτο καὶ ἡ *κρυπτεία*. Οἱ ἰκανώτεροι δηλαδὴ μεταξὺ αὐτῶν ἐνήδρευον καὶ ἐφόνεον πάντα εἴλωτα παρερχόμενον ἔμπροσθέν των.

Ἄλλὰ πρὸς τὰς σωματικὰς καὶ πολεμικὰς ἀσκήσεις τῶν νέων δὲν ἡμελεῖτο καὶ ἡ διανοητικὴ αὐτῶν διάπλασις. Οἱ εἴρενας καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι ἄνδρες διελέγοντο μετ' αὐτῶν περὶ πραγμάτων ἐπιτηθειῶν εἰς τὸ νὰ διεγείρωσιν εἰς τὴν ψυχὴν των φρονήματα γενναῖα καὶ ὑψηλά. Πρὸ πάντων δὲ τοὺς ἐσυνειθίζον ν' ἀποκρίωνται συντόμως καὶ εὐστόχως εἰς τὰ προτεινόμενα εἰς αὐτοὺς ἐρωτήματα· ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς ἐκφράσεως ἐλέγετο *λακωνισμός*, ὅστις περιεῖχεν ἐν ὀλίγοις μέγα νόημα, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον οἱ Σπαρτιάται ἦσαν περίφημοι ἀναπᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐγυμνάζοντο δὲ πρὸς τούτοις οἱ νέοι καὶ περὶ τὰ ὄψα, διὰ τῶν ὁποίων ψαλλομένων συνήθως κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐπηνοῦντο μὲν οἱ ἀποθνήσκοντες ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἐψέγοντο δ' οἱ βιψάσιδες. Αἱ αὐταὶ σχεδὸν γυμναστικαὶ διατάξεις ἐπεκράτου καὶ εἰς τὴν ἀγωγήν τῶν γυναικῶν· διότι καὶ αἱ μητέρες τῶν Σπαρτιατῶν ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ εἶνε βωμαλαῖα, ὅπως ἀντέχωσι πρὸς τὰς ὠδῖνας καὶ τίκτωσιν ἄνδρας γενναίους· ὅθεν τὰ συνήθη γυμνάσματα τῶν παρθένων ἦσαν δρόμος, πᾶλη καὶ βολαὶ δίσκων. Ἀφοῦ δ' ὁ Λυκούργος ἐπεράτωσε τὴν νομοθεσίαν του, ἐπιθυμήσας νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἀκίνητον εἰς τὸ μέλλον, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς πολίτας ὅτι ἐσκόπει ν' ἀπέλθῃ εἰς Δελφούς, ἵνα συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον, ἂν ἡ νομοθεσία του εἶχε χρεῖαν προσθήκης τινός· ἀπῆλθε δὲ ὀρκίσας αὐτοὺς νὰ μὴ μεταβάλλωσιν αὐτὴν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του. Ἡ Πυθία ἐρωτηθεῖσα ἀπεκρίθη ὅτι καὶ οἱ νόμοι εἶνε καλοὶ καὶ ἡ πόλις θὰ καταστῇ ἐνδο-

ζοτάτη μεταχειριζομένη τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου. Τὸν χρησμὸν τοῦτον ἔπεμψεν ὁ Λυκούργος εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἵνα μὴ ἀπολυθῶσι τοῦ ὄρκου αὐτῶν οἱ Σπαρτιαταί, ἀπέθανον ἑκουσίως ἀποκαρτερήσας ἐν Κρίση τῆς Φωκίδος ἢ ἐν Κρήτῃ. Χ

Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος καὶ ἄφορμὴ αὐτοῦ.

Ἄφορμὴ τοῦ πρώτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου ἐπῆρξεν ἡ παρὰ Μεσσηνίων ἀρπαγὴ Σπαρτιατῶν παρθένων κατὰ τὴν τέλεισιν κοινῆς εορτῆς παρὰ τὸ ἱερόν τῆς Λιμνάτιδος Ἀρτέμιδος. Πρῶτος δὲ ἤρχισαν αὐτὸν ἀκηρυκτοὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, καταλαβόντες ἐν ἔτει 743 τὴν ὀρεινὴν πόλιν Ἄμφειαν ἐπὶ τῶν μεθορίων τῶν δύο χωρῶν καὶ ἐντεύθεν ὀρμώμενοι εἰδῆρον τοὺς γονίμους ἀγρούς τῶν Μεσσηνίων. Οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν *Εἰφάμη* ἀντείχον γενναίως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν Σπαρτιατῶν βασιλέων *Θεοπόμου* καὶ *Πολυδάφου*, δηρῶντες καὶ αὐτοὶ τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς· ὁ πόλεμος οὕτω παρετείνετο· τρεῖς φοινικαὶ μάχαι συνήφθησαν, ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων ἔπεσαν ὁ *Εἰφάμης*. Τέλος δὲ οἱ Μεσσηνιοὶ μὴ δυνάμενοι πλέον ν' ἀντιστῶσιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους κατέλιπον τὴν πεδινὴν χώραν καὶ ἐκλεισθησαν μετὰ τοῦ νέου αὐτῶν βασιλέως *Ἀριστοδήμου* ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου *Ἰθώμης*. Ὁ δὲ *Αἰπυτιδης Ἀριστόδημος* (ἀπὸγονος τοῦ *Αἰπύτου*, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείδου Κρεσφόντου), ἀποχωρησάντων τῶν συμμάχων τοῦ Ἀρκάδων, Ἀργείων καὶ Σικωνίων, θυσίασε τὴν θυγατέρα του κατὰ χρησμὸν τινα, ἐλπίζων ὅτι οὕτως ἤθελε σώσει τὴν πατρίδα του, ἀλλ' ἰδὼν ψευθεῖσας τὰς ἐλπίδας του ἠτοκτόνησεν ὁ ἦρωρ τῆς *Ἰθώμης* ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς θυγατρὸς του, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ λαοῦ του μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπερασπίσει ἅλα ἔτη (724). Ἐκ δὲ τῶν Μεσσηνίων τινὲς μὲν ἀπεδήμησαν εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ ἔκτισαν ἐκεῖ τὸ *Ῥήγιον*, ἄλλοι δὲ κατέφυγον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ οἱ λοιποὶ ἠναγκάσθησαν νὰ καλλιερῶσι τὴν γῆν ὡς εἰλωτες καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ θεωρῶσιν ὡς μητρόπολιν τῶν τῆν Σπάρτην.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Τριακοντα ἐννέα ἔτη ἐστίαζον οἱ Μεσσηνιοὶ ὑπὸ τὸν ἀφόρητον ζυγὸν τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτε τῷ 685 νέος ἦρως, ὁ *Αἰπυτιδης Ἀριστομένης*, ἀνεπέτασεν ἐν Ἀνδανίᾳ τὴν σημαίαν τῆς ἐνεξαρτησίας. Οἱ

δὲ Σπαρτιᾶται εὐθὺς ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Μεσσήνιος ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος καὶ ὑπερβαλὼν τὰ ὄρη ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῆς Σπάρτης· ἔντρομοι δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐζήτησαν κατὰ συμβουλήν τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου στρατηγὸν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, εἴτε μὴ θέλοντες νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς Σπάρτης, εἴτε προτιθέμενοι νὰ ὑποδειξῶσιν εἰς αὐτὴν ὅτι πρὸς τὴν σωματικὴν ἀνδρείαν ἀπηρτίτο καὶ νοῦς, ἐπεμφαν τὸν ποιητὴν Τυρταίον. Καίτοι δὲ τὰ φρονημακρώδη αὐτοῦ ἐμβατήρια ἀνερίπισαν τὸ πεπτωκὸς θάρρος τῶν Σπαρτιατῶν, ἐν τούτοις ἡ εὐτολμία τοῦ Ἀριστομένους ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τοὺς Μεσσηνίους κατὰ τὴν Στενούκλαρον. Ἀλλὰ τὸ ἔκτον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ Ἀριστομένης προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρκαδίων Ἀριστοκράτους ἠττήθη ἐν τῇ καλουμένῃ *Μεγάλῃ Τάφρῳ* καὶ ἠναγκάσθη νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ φρούριον *Εἶραρ* ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Ὀλυμπίας. Ἐκεῖθεν δὲ ἄρρωστον ὄντι μόνον διήρπαξε τοὺς ἀγρούς τῆς Μεσσηνίας, ἀλλὰ τολμηρῶς ἐπήρξατο καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Λακωνικῆς, τὴν ὁποίαν συγχρόνως ἐλεγχάτου καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Πύλου καὶ τῆς Μεθώνης Μεσσήνιοι. Μετὰ ἑνδεκαετῆ δὲ τοιοῦτον κλερτοπόλεμον παρεδόθη τέλος ἡ Εἶραρ (668) καὶ ὁ Ἀριστομένης ἔφυγεν εἰς Ῥόδον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐκ τῶν Μεσσηνίων τινὲς μὲν πάλιν ἔγειναν εἰλωτες, οἱ δὲ πλείστοι ἔφυγον εἰς τὴν ξένην γῆν· οἱ μὲν δηλονότι κατοικοῦντες ἐν τῇ μεσογαίᾳ κατέφυγον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, οἱ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν εἰς τὴν Κυλλήνην πρὸς τοὺς Ἠλείους. Ἐκεῖθεν δὲ βραδύτερον ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀριστομένουσ Γόργον κατέπλευσαν εἰς τὸ Ῥήγιον, ὅπου πολλοὶ τῶν ἁμοφύλων τῶν εἶχον ἤδη καταφύγει μετὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον.

Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἀντλοῦντες ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν νέον θάρρος προσέβαλον ἐπανειλημμένως τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὸ Ἄργος. Μετὰ μακρὸν δὲ ἀγῶνα μέγα μὲν μέρος ἐκείνης ὑπετάγη εἰς αὐτοὺς, ἀφ' οὗ ἐκυριεύθη ἡ ὀχυρὰ πόλις Τεγέα (554)· τὸ δὲ Ἄργος, ἂν καὶ διετήρησε τὴν αὐτονομίαν του, ἀπέβαλεν ὅμως τὴν Κυνουριάαν καὶ τὴν νῆσον Κύθηρα, τὰ ὅποια τῶς κατεῖχεν (546). Ἐκτοτε δὲ ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ἠῤῥξε καὶ σχεδὸν πᾶσαι αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ὅτε ἐξερράγησαν οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι, εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν ἡγεμονίαν τῆς

Αἱ Ἀθῆναι πρὸ τοῦ Σόλωνος.

Ὅπως ἐν Πελοποννήσῳ ἐπεκράτησε βασιμῆδὸν καὶ διεκρίθη ἡ Σπάρτη, οὕτω καὶ ἐκτὸς τοῦ ἰσμοῦ διεκρίθησαν αἱ Ἀθῆναι. Μετὰ τὸν ἐκούσιον ἥρωικόν θάνατον τοῦ Κόδρου ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του, οἱ Ἀθηναῖοι εἶπον ὅτι οὐδεὶς πλέον ἦτο ἄξιος νὰ διαδεχθῆ αὐτὸν καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦτο ἡ βασιλεία καταλύθη. Ἀντὶ λοιπὸν κληρονομικοῦ βασιλείως ἐξελέγετο πλέον εἰς ἄρχων ἰσόβιος καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνεδείχθη ἐξ εὐγνωμοσύνης πρῶτος ὁ Μέδων ὁ υἱὸς τοῦ Κόδρου. Δεκατρεῖς τοιοῦτοι ἄρχοντες ἐκ τῶν Μελανθιδῶν ἢ Κοδριδῶν διεδέχθησαν ἀλλήλους ἀπὸ τοῦ 1066 μέχρι τοῦ 752 τῶν ὁποίων ὁ τελευταῖος ὠνομάζετο Ἀλκμαίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ 752 μέχρι τοῦ 683 ἡ ἰσόβιος ἀρχοντία περιωρίσθη εἰς δεκαετίαν. Μετὰ δὲ τὸ ἔτος 683 καὶ ἐφεξῆς ἐξελέγοντο πλέον ἐννέα ἄρχοντες ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ὠνομάζετο ἐπώνυμος, διότι ἀπ' αὐτοῦ ἠριθμεῖτο τὸ ἔτος, ὁ δὲ δεῦτερος βασιλεὺς, ἐπιμελούμενος ἰδίως τὰ θρησκευτικά, ὁ τρίτος πολέμαρχος, διαχειριζόμενος τὰ στρατιωτικά καὶ οἱ λοιποὶ ἐξ θεσμοθέται, διορθοῦντες τοὺς νόμους καὶ ἔχοντες τὴν προεδρίαν τῶν δικαστηρίων, ἐν οἷς ἐδίκαζον δρωκοτοί. Ἄλλ' οἱ ἄρχοντες οὗτοι ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν εὐπατριδῶν κατήντησαν προϊόντες τοῦ χρόνου τυραννικοὶ δι' ἔλλειψιν γραπτῶν νόμων· ὅθεν κατ' ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ ἀνετέθη τῷ 621 ἡ συγγραφή νόμων εἰς ἓνα ἐκ τῶν τελευταίων ἀρχόντων, τὸν Δράκοντα. Ἄλλ' οἱ νόμοι αὐτοῦ ἐπέβαλλον τὴν αὐτὴν ποινὴν, θάνατον ἢ ἔξορίαν, διὰ τὰ μικρότατα ἀδικήματα καὶ διὰ τὰ βαρύτερα ἐγκλήματα. Ὅθεν ἡ ἄκρα αὐτῶν αὐστηρότης κατέστησε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀδύνατον καὶ εἰσήγαγε τὴν γενικὴν ἀνομίαν. Ἐν ᾧ δ' ἐπεκράτει τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων, οἱ μὲν εὐπατρίδαι ἐδεικνύοντο ἔτι μᾶλλον ἀυθαδέστεροι, ὁ δὲ λαὸς ὠργισμένος κατ' αὐτῶν ἐπεθύμη· μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος. Τὴν ὄργην δὲ ταύτην τοῦ λαοῦ καρποῦμενος τότε ὁ Κύλων ὁ ἀγαπητὸς εἰς τὸ πλῆθος ἰδίως ὡς Ὀλυμπιονίκης ἐφαντάσθη νὰ γείνη τύραννος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀναπέισας δὲ τοὺς φίλους του καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του Θεαγένους, τυράννου τῶν Μεγάρων, κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν τῷ 612. Ἄλλ' οἱ εὐπατρίδαι καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ ἰσχυροὶ Ἀλκμαϊωνίδαι, τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς Μεγακλῆς ἦτο τότε ἄρχων ἐπώνυμος, ἐπολιόρκησαν τὸν Κύλωνα καὶ τοὺς συνωμότες του ἐν τῇ ἀκροπόλει. Ὅτε δὲ αἱ τροφαὶ ἐξείλιπον, ὁ

μὲν Κύλων ἐδραπέτευσεν, οἱ δὲ ἑταῖροί του ἐκάθισαν ἰκέται εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Μεγακλῆα ἐσήκωσαν ἐκεῖθεν τοὺς ἰκέτας δι' ἀπάτης καὶ τοὺς ἀπέσφαξαν ἀνηλεῶς. Λοιμὸς δὲ συμβᾶς μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὡς ἐκδίκησις τῆς θεᾶς καὶ οἱ Ἀλκμαϊωνίδαι ἐξωρίσθησαν ὡς ἑναγεῖς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ συμβουλήν τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου προσεκάλεσαν τῷ 596 ἐκ τῆς Κρήτης τὸν Ἐπιμενίδην, ἄνδρα σοφὸν καὶ θεοφιλῆ, ὅστις ἐκαθάρισε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μιάσματος, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη *Κυλῶναιον ἄγος*. Ἀποπλέων δὲ εἰς Κρήτην ὁ σεβάσμιος Ἐπιμενίδης συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀποβλέψωσι πρὸς τὸν συμπολίτην των Σόλωνα.

Σόλων καὶ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμῆνος. 639

Ὁ Σόλων ἦτο ἀνὴρ Κοδριδῆς, ἀλλ', ἵνα ἐπαναρθῶσῃ τὰς γενομένας εἰς τὴν πατρίδα του περιουσίαν ζημίας, εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὸ ἐμπόριον. Οὕτω δὲ ἠδυνήθη νὰ σπουδάσῃ τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους τῶν ξένων ἐθνῶν καὶ ν' ἀριθμηθῆ εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐπτὰ λεγομένων σοφῶν τῆς ἐποχῆς του. ἦτο δὲ καὶ ποιητῆς καὶ ὡς τοιοῦτος κατὰ πρῶτον ὑπηρετήσε σπουδαιῶς τὴν πατρίδα του. Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ἄτυχεῖς ἀγῶνας πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῆνος ἀπὸ τῶν Μεγαρέων εἶχον ἐπιβάλλει διὰ νόμου θάνατον εἰς ἐκείνον, ὅστις ἤθελε προτείνει νὰ προσβάλωσιν ἐκ νέου τὴν νῆσον. Ὁ Σόλων ὅμως ἀπαγγείλας ἐν τῇ ἀγορᾷ στίχους τινὰς ἐνθουσιαστικούς ὑπὲρ τῆς Σαλαμῆνος ἀνερρίπισε τὸ θάρρος τῶν συμπολιτῶν του, εἴτινες ἀκυρώσαντες τὸν νόμον ἀνέλαβον τὰ ὄπλα καὶ ὁ ποιητῆς γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος κατώρρωσε ν' ἀνακτήσῃ τὴν Σαλαμῆνα. τῷ δ' ἔτει 954 ἐξελέγη ἀρχων ἐπώνυμος καὶ ἔλαβε τὴν ἐντολήν νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ πολίτευμα.

Νόμοι τοῦ Σόλωνος. 10

Ὁ Σόλων πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ καταχρέου καὶ τεταλαιπωρημένου λαοῦ πρῶτον εἰσήγαγε τὴν λεγομένην *σεισάχθειαν*, δι' ἧς ἡλαττώθησαν οἱ τόκοι καὶ ἠΰξησεν ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος, ἀναβιθασθεΐσης τῆς μνᾶς ἀπὸ 73 δραχμῶν εἰς 100, καὶ κατήργησε τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον εἶχον οἱ δανεισταὶ ἐπὶ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τῶν χρεωφειλετῶν. Ἐπειτα διήρσε τοὺς πολίτας κατὰ τὸ καθερὸν εἰσόδημα ἐκάστου εἰς τέσσαρας τάξεις, εἰς πεντακοσιομεδῖμονους τοὺς ἔχοντας

πρόσδον 500 και ἐπέκεινα μεδίμων, εἰς τριακοσιομεδίμων ἢ ἔπειρα τοὺς ἔχοντας πρόσδον κατωτέραν τῶν 500 μέχρι τῶν 300 μεδίμων, εἰς *λευγίτας* τοὺς ἔχοντας πρόσδον κατωτέραν τῶν 300 μέχρι τῶν 150 μεδίμων, και εἰς *θητας* τοὺς ἔχοντας πρόσδον ὀλιγοτέραν τῶν 150 μεδίμων. Μόνοι δὲ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις ἦσαν δεκτοὶ εἰς τὰς δημοσίας ἀρχάς, ἀλλὰ και μόνοι αὐτοὶ ὑπέκειντο εἰς τὰς δημοσίας εἰσφοράς και εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν· οἱ δὲ ἀνήκοντες εἰς τὴν τετάρτην εἶχον κοινὸν μόνον τὸ συνεκκλησιάζειν και συνδικάζειν.

Κατὰ τὴν πολιτικὴν διαρρύθμισιν τοῦ Σόλωνος οἱ ἐννέα ἐνιαύσιοι ἄρχοντες ἔβαιναν, ὅπως εἶχον, ἀλλ' ἐξελέγοντο ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμων και πρὶν κατασταθῶσιν εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν ἀνάκρισιν τῆς βουλῆς και εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ δήμου. Τὴν δὲ ὑπερτάτην ἐξουσίαν τῆς πολιτείας εἶχεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, τὴν ὁποῖαν συνεκρότου μόνον οἱ ἐλεύθεροὶ Ἀθηναῖοι πολῖται, ἀποκλειομένων τῶν μετοίκων και τῶν δούλων. Συνήρχετο δὲ αὕτη τὸ πρῶτον εἰς Πρύττα και ἔπειτα εἰς τὸ Διορυσιακὸν θέατρον και ἐπεκύρου τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς προβουλευμένα, τὰ ὁποῖα τότε ἐγίνοντο νόμοι ἢ ψηφίσματα. διώριζε πάντας τοὺς ὑπαλλήλους και ἐβουλεύετο περὶ ὧν ἐν γένει τῶν ὑποθέσεων. Περὶ παντός δὲ πράγματος, τὸ ὁποῖον προετίετο εἰς τὸν δῆμον πρὸς συζήτησιν και ἐπιψήφισιν, προεβούλευεν ἡ βουλή, ἥτις ἀπετελεῖτο ἐκ 400 βουλευτῶν ἐκλεγομένων ἐκατὸν ἐξ ἐκάστης τῶν τεσσάρων φυλῶν. Οἱ βουλευταὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν 30 ἐτῶν και ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν αὐστηρὰν δοκιμασίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου, καλουμένου και ἄνω βουλῆς. Ὁ Ἀρειὸς Πάγος, συγκείμενος ἐκ τῶν ἀποτιθεμένων τὴν ἀρχὴν ἐννέα ἀρχόντων συνῆδρευεν ἐπὶ τοῦ πρὸς δυσμᾶς τῆς ἀκροπόλεως ὁμωνύμου λόφου και ἦτο τὸ ἀρχαιότατον και ἀνώτατον τῶν δικαστηρίων. Ὀρίσθη λοιπὸν νὰ εἴναι ἐπίσκοπος πάντων και φύλαξ τῶν νόμων και ὡς τοιοῦτος ἐπετήρει τὰ τῆς θρησκείας, τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων και τὰ ἔθη τῶν πολιτῶν· ἐξήταζε πῶθεν ἐκαστος ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐτιμῶρει τοὺς ἀργούς, τοὺς ἀσώτους και ἀσεβεῖς, και τὸ μέγιστον ἐδικαιοῦτο ν' ἀναθεωρῇ και τὰς ἀποφάσεις τοῦ δήμου και ν' ἀκυρώσῃ αὐτά, ἐν τὰς εὑρίσκε παρανόμους. Πλὴν δὲ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἦσαν και δέκα ἄλλα δικαστήρια, ὧν τὸ ἀξιολογώτατον ἦτο ἡ *Ἡλιαία*. Συνεκροτοῦντο δὲ αὐτά, καθὼς τὰ παρ' ἡμῖν ὀρκωτὰ δικαστήρια;

ἐκ πολιτῶν κληρουμένων μὲν, ἀλλ' ἐχόντων ὁμολογουμένην ἰκνότητα. Ὁ Σόλων, ἀφοῦ διωργάνωσεν ἐν γένει τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν, ὤρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ μεταβάλῃσι τὴν νέαν νομοθεσίαν ἐπὶ δέκα ἔτη· ἔπειτα δὲ ἀπέδημῃσεν εἰς Αἴγυπτον, Κύπρον, καὶ τελευταῖον εἰς Λυδίαν ὅπου ἐλθὼν εἰς λόγους μετὰ τοῦ βασιλεῖος Κροίσου ἔδωκε συμβουλὰς φρονίμους, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάμνησις, ὡς εἶδομεν, ἔσωσεν αὐτὸν ἔπειτα κινδυνεύοντα ὑπὸ τοῦ Κύρου τὸν ἐσχατὸν κίνδυνον.

Πεισίστρατος τύραννος.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ Σόλωνος ὠπλίσθησαν κατ' ἀλλήλων τρεῖς φατρίαί, οἱ *πεδιεῖς* ἢ *πεδιαῖοι* (κάτοικοι τῶν πεδινῶν τόπων τῆς Ἀττικῆς), οἱ *διάκριοι* (κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν μερῶν) καὶ οἱ *πάραλοι* (κάτοικοι τῶν περαλιῶν). Ἐκάστης δὲ τούτων προΐσταντο τρεῖς ἐπίσημοι ἄνδρες ὁ *Λυκοῦργος*, ὁ *Πεισίστρατος* καὶ ὁ *Ἀλκμαϊονίδης Μεγακλῆς*· καὶ οἱ τρεῖς δὲ οὗτοι ἐπεθύμουν μεταβολὴν τινα τοῦ καθιστώ-
τος, διότι ἕκαστος ἠλπίζεν ἐν ταύτῃ νὰ κατισχύσῃ τῶν ἄλλων. Ἐν ᾧ δὲ οἱ κομματάρχαι οὗτοι ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους, ἐπανηθήεν ὁ Σόλων εἰς Ἀθήνας καὶ ἐτιμάτο μὲν παρὰ πάντων, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσεν οὔτε τὰς στάσεις νὰ καταστείλῃ οὔτε τὴν πρὸς τὴν τυραννίδα κλίσιν τοῦ μητροθέην συγγενοῦς του Πεισιστράτου ν' ἀφαιρῆσθ. Ὁ Πεισίστρατος πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του προσεταιρίζεται τὸν δῆμον καὶ μηχανᾶται τὸ ἐξῆς· πληγώνει ἡμέραν τινὰ ἑαυτὸν ἐλαφρῶς καὶ τρέχει καθηματωμένος εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ φωνάζει ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ δήμου ἀπεπειράθησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσιν. Ὁ δῆμος ἐκπατηθεὶς ἐψήφισε νὰ τῷ δοθῶσι πενήτηκοντα *κορυνηφόροι* ὡς σωματοφύλακες, ἀλλὰ δι' αὐτῶν αὐξηθέντων ὕστερον ὁ Πεισίστρατος κατέλαβεν τὴν ἀκροπολιν καὶ ἔδρυσεν οὕτω τὴν τυραννίδα (560), διατηρήσας κατὰ τὸ πλεῖστον τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος. Μετ' ὀλίγον ὅμως οἱ δύο ἀντίπαλοι τοῦ Λυκοῦργος καὶ Μεγακλῆς ὁμοηόσαντες τοῦ ἀπέρριψαν τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸν ἐξέβαλον ἐκ τῆς πόλεως. Ἄλλ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα οἱ ἐκδιώξαντες τὸν Πεισίστρατον ἔστρεψαν πάλιν τὰ ὅπλα κατ' ἀλλήλων. Ἐκ τούτων δὲ ὁ Μεγακλῆς, στενοχωρημένος παταχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν, ὑπεσχέθη εἰς τὸν Πεισίστρατον δὲ μυστικῶν διαπραγματεύσεων νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ τύραννον τῶν Ἀθηναίων, ἃν ἐλάμβανε σύζυγον τὴν θυγατέρα του. Ὁ Πεισίστρατος ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ οὕτω κατῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέλαβεν πάλιν

τὴν τυραννίδα. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὁ Πεισίστρατος εἶχεν υἱοὺς νεανίας καὶ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ἐθεωροῦντο ἐναγεῖς, ἀπέφυγε νὰ γεννήσῃ τέκνα μὲ τὴν νεόγαμον γυναῖκα. Ἄλλ' ὡς ἔμαθε τοῦτο ὁ Ἀλκμαιωνίδης Μεγακλῆς ἐφιλιώθη ἐκ νέου μὲ τὸν Λυκοῦργον πρὸς καταδίωξιν τοῦ γαμβροῦ του, ὅστις ἀδυνατῶν ν' ἀντιστῆ εἰς τὰς ἠνωμένας δυνάμεις ἐκείνων κατέφυγεν εἰς τὴν Ἐρέτριαν, ὅπου διέτριψεν ἔνδεκα ἔτη. Ὁ δὲ Πεισίστρατος, ὅστις κατὰ τὰς δύο πρώτας περιόδους τῆς τυραννίδος του εἶχε δειχθῆ πολυειδῶς εὐεργετικὸς πρὸς τε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ξένους, ὑποστηριζόμενος χρηματικῶς καὶ δι' ἐνόπλων ἀνθρώπων κατάρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ τυραννήσῃ αὐτῶν τὸ τρίτον (538). Ἴνα δὲ ριζώσῃ πλέον τὴν τυραννίδα τοὺς μὲν ἐχθροὺς του ἐξώρισε, τῶν δὲ ἀμφιβόλων τοὺς παῖδας, λαβῶν δμηροὺς τοὺς ἀπέθηκεν εἰς τὴν Νάξον, τὴν ὁποίαν ὑποτάξας ἐπέτρεψεν εἰς τὸν φίλον του *Λύγδαμιν*. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἀποκατέστησε τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ πόλει προσεπάθησε νὰ κερδίσῃ μὲ πάντα τρόπον τὴν ἀγάπην τῶν Ἀθηναίων· ἐπροστάτευσε καὶ προήγαγε τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας· ἐπανήγαγεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐνότητα τὰ διεσπασμένα ἔπη τοῦ Ὀμήρου, τὸ ὁποῖα διετηροῦντο ἕως τότε ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν, περιτρεχόντων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους, ἵνα διὰ τῆς αἰοδῆς των κερδίζωσι τὰ τοῦ βίου, καὶ διέταξε ν' ἀπαγγέλλωνται ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Παναθηναίων· ἵδρυσεν πρῶτος τὴν ἐν Ἀθήναις βιβλιοθήκην καὶ ἐξύψωσε τὴν φιλοκαλίαν τῶν πολιτῶν κτίσας τὸ Λύκειον, τὴν Καλιρρόνην, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καταβαλὼν. Ἀπέθανεν δὲ τῷ 527 θρηνούμενος ὑπὸ πάντων ὡς κοινὸς πατήρ.

Πεισιστρατίδαι, Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος.

Ὁ Πεισίστρατος ἀποθανὼν κατέλιπε τρεῖς υἱοὺς, τὸν Ἰππίαν, τὸν Ἰππαρχον καὶ τὸν Θεσσαλόν· τούτων δὲ ὁ Ἰππίας ὡς πρεσβύτατος ἔλαβε τὴν τυραννίδα καὶ ἐδείχθη κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του ἐνθερμος προστάτης τῆς γεωργίας, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπ' αὐτοῦ ὄλαι αἱ ἀγυαὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ δρόμοι τῆς Ἀττικῆς ἐστολισθησαν δι' Ἐρμῶν (ἀγαλμάτων) φερόντων διάφορα γνομικὰ πρὸς φωτισμὸν τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ὅμως δύο φίλοι, *Ἀρμόδιος* καὶ *Ἀριστογείτωρ*, ἔχοντες προσωπικὸν πάθος κατὰ τοῦ Ἰππαρχοῦ συνώμο-

σαν μετ' ἄλλων ἐχθρῶν τῶν Πεισιστρατιδῶν νὰ τοὺς φονεύσωσι καὶ ν' ἀποκαταστήσωσιν ἐν Ἀθήναις τὴν ἀρχαίαν δημοκρατίαν. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ σκοποῦ των περιέμενον τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ὅτε ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ὁ μὲν Ἴππίας μετὰ τῶν δορυφόρων του διεκόσμηε τὰ τῆς πομπῆς ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ὁ δὲ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἔχοντες ἐγχειρίδιον προὔχωρου εἰς τὴν πρᾶξιν. Ἀλλ' ὡς εἶδόν τινα τῶν συνωμοτῶν των διαλεγόμενον οἰκειῶς μετὰ τοῦ τυράννου, νομίσαντες ὅτι ἔχουσι προδοθῆ ὤρμησαν ὡς εἶχον εἰς τὴν πόλιν, ὅπου συναντήσαντες τὸν Ἴππαρχον ἀπέκτειναν αὐτὸν (514). Καὶ ὁ μὲν Ἀρμόδιος ἐφονεύθη εὐθύς, ὁ δὲ Ἀριστογείτων βραδύτερον πρὸς τιμὴν δὲ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῦς ἀνδριάντας. Ἀλλὰ μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰππάρχου ἡ τυραννὶς κατέστη σκληροτέρα εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὁ Ἴππίας φοβούμενος τότε περισσότερο ἐφόνευσε πολλοὺς τῶν πολιτῶν. Οἱ δὲ Ἀλκμαιωνῖδαι, οἵτινες ἔζων ἐξόριστοι διὰ τὴν πρὸς τοὺς Πεισιστρατίδας ἔχθραν των, νομίσαντες εὐκαιρον τὴν στιγμήν πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ Ἰππίου κατέλαβον τὸ Λειψύθριον πρὸς βορρᾶν τῶν Ἀχαρνῶν (Μενιδίου) καὶ ἀπεπειράθησαν ἐκείθεν τὴν κάθοδόν των. Ἴνα δ' ἐπιτύχωσι καὶ τὴν συνδρομὴν τῆς Σπάρτης ἐδωροδόκησαν τὴν Πυθίαν, ἥτις ἔπεισε τοὺς μισοτυράννους Λακεδαιμονίους νὰ ἐλευθερώσωσι τὰς Ἀθήνας. Ἀνέλαβον λοιπὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν ἀγῶνα καὶ μετὰ τινα πρώτην κατὰ θάλασσαν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν ἐπεμψαν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ πλειοτέρου στρατοῦ τὸν βασιλέα Κλεομένην, ὅστις τρέψας εἰς φυγὴν τοὺς εἰς βοήθειαν τοῦ Ἰππίου σταλέντας ἐκ Θεσσαλίας χιλιούς ἰππεῖς καὶ ἔλθων εἰς Ἀθήνας ἐπολιόρησε τοὺς Πεισιστρατίδας ἐν τῇ ἀκροπόλει. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πεισιστρατίδαι ἦσαν καλῶς ἐφωδιασμένοι καὶ γενναίως ἠμύναντο, οἱ Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι. Ἀλλ' ὁμως σύμπτωσις τις ἐβοήθησε τοὺς Ἀθηναίους· οἱ παῖδες τοῦ Ἰππίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του πεμπόμενοι ἔξω τῆς χώρας πρὸς ἀσφάλειαν συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ Ἰππίας, ἵνα λυτρώσῃ τοὺς παῖδας, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ ἐκχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐντὸς πέντε ἡμερῶν. Οὕτω δὲ παρητήθη τὴν τυραννίδα (510) καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ Σίγειον παρὰ τὴν ἀρχαίαν Τρωάδα.

Κλεισθένης. Δέκα φυλαί. Ὅστροικισμός.

Αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν καὶ πρότερον μεγάλαι, ἀλλ' ἀπαλλαγῆσαι τῶν

Πεισιστρατιδῶν ἤρχισαν νὰ γίνωνται μεγαλύτεραι. Ἐν αὐταῖς δύο ἄνδρες εἶχον μεγάλην δύναμιν ὁ Ἄλκμαιωίδης Κλεισθένης καὶ ὁ Ἰσαγόρας, οἵτινες ἐστασίαζον περὶ τῶν πρωτείων. Ὁ δὲ Κλεισθένης ἠττηθεὶς προσηταιρίσατο τὸν δῆμον καὶ γενόμενος ἄρχων ἐπωνυμῶς τῷ 509 ἤρχισεν εὐθὺς τὴν μεταρρυθμίσειν τοῦ πολιτευματος· ἐπολιτογράφησεν ὄχι μόνον μετοίκους ἀλλὰ καὶ δούλους καὶ τὰς μέχρι τοῦδε τέσσαρας φυλάς, ἐν αἷς ἴσχυον πολὺ οἱ ἀριστοκρατικοί, ἤξισεν εἰς δέκα, αἵτινες ἔφερον τὰ ὀνόματα ταῦτα· Ἐρεχθίδης, Αἰγίης, Παρδιορίς, Λεορτίς, Ἀκαμαρτίς, Οἰνήϊς, Κεκροπίς, Ἰπποβοωρτίς, Αἰαντίς καὶ Ἀρτιοχίς. Ἡἴξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τετρακοσίων εἰς πεντακοσίους, λαμβανομένων πενήτηκοντα ἐξ ἐκάστης φυλῆς, καὶ τὰς ἀρχαιεσίας ἀπὸ αἰρετῶν ἢ χειροτονητῶν κατέστησε κυκαμευτὰς (κληρωτὰς). Καὶ τέλος εἰσήγαγεν, ὡς λέγεται, καὶ τὸν ὀστρακισμὸν ἤτοι τὴν ἐπὶ δέκα ἔτη ἐξορίαν παντός, τὸν ἰσοῖον ὁ πλοῦτος ἢ ἡ δημοτικότης καθίστα ἐπικίνδυνον εἰς τὴν δημοκρατίαν.

Ἰσαγόρας.

Ἀλλὰ τὰ τολμηρὰ βήματα τοῦ Κλεισθένου ἠρέθισαν τὴν ἀριστοκρατικὴν φατρίαν· ὅθεν ὁ προστῶς αὐτῆς Ἰσαγόρας ἐπεκαλέσθη τὸν Κλεισθένη τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης, ὅστις πέμψας εἰς Ἀθήνας κήρυκα ἐζήτησε ν' ἀπελάσῃ τὸν Κλεισθένην, ὡς ἐνεχόμενον δῆθεν εἰς τὸ Κυλώνειον ἄγος. Ἄφ' οὗ δ' ἐπέτυχεν οὕτω τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ, ἦλθε παλιν εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ὄχι μετὰ μεγάλης δυνάμεως, καὶ ἐξώρισεν ἐπτακοσίας οἰκογενείας, ὅσας τῷ ὑπηγόρευσεν ὁ Ἰσαγόρας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεχείρησε νὰ καταλύσῃ τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων καὶ νὰ ἐγχειρίσῃ τὰς ἀρχὰς εἰς τριακοσίους ὀπαδοὺς τοῦ Ἰσαγόρου. Ἐπειδὴ ὁ δῆμος ἢ βουλὴ ἀντίστη καὶ κατὰ προτροπὴν αὐτῆς ὁ δῆμος ἐξέπλησθη, ὁ Κλεισθένης καὶ ὁ Ἰσαγόρας μετὰ τῶν συστασιωστῶν του ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ὅπου τὸ πλῆθος τοὺς ἐπολιόρχησε δύο ἡμέρας· τὴν δὲ τρίτην ἐξῆλθον ἐκ τῆς χώρας ὑπόσπονδοι· οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὁ Ἰσαγόρας μόνος, οἱ δὲ ὀπαδοὶ του ἐθανατώθησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, καταγαγόντες τὸν Κλεισθένην καὶ τὰς ἐπτακοσίας οἰκογενείας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς τὸς Σάρδεις, ἵνα συμμαχίσωσι πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὁ δὲ Ἄρταφέρνης, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Δαρείου καὶ ὑπαρχος τῶν Σάρδεων ὑπέσχετο εἰς αὐτοὺς τὴν συμμαχίαν, ἂν ἐδίδον εἰς τὸν μέγαν βασιλέα γῆν καὶ ὕδωρ τὰ σημεῖα τῆς ὑπο-

ταγῆς. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις ἔστερξαν εἰς τοῦτο, ἀποβλέψαντες εἰς τὸν κίνδυνον τῆς πατρίδος, ἀλλὰ οἱ συμπολιταὶ τῶν ἐπανεληθόντας τοὺς κατέκριναν μεγάλως. ✕

Εἰσβολὴ τοῦ Κλεομένους εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ὁ δὲ Κλεομένης, συναισθανόμενος τὴν ὕβριν τὴν ὁποίαν ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, συνέλεξεν ἐξ ὅλης τῆς Πελοποννήσου στρατόν, ἵνα τὸν ἐκδικηθῆ καὶ καταστήσῃ τύραννον τὸν Ἰσαγόραν. Ὁ Πελοποννησιακὸς λοιπὸν στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ἐνῶ οἱ σύμμαχοι τοῦ Κλεομένους, Βοιωτοὶ καὶ Χαλκιδεῖς, προσέβαλον τὴν Ἀττικὴν ἀπ' ἄρκτου καὶ ἀπ' ἀνατολῶν (507). Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀντεπεξῆλθον πρῶτον κατὰ τῶν Πελοποννησίων, ἀλλ' ἐνῶ ἔμελλον οἱ δύο στρατοὶ νὰ συμπλακῶσι, πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι νομίσαντες ὅτι δὲν ἔπραττον δίκαια ἀνεχώρησαν· μετὰ τούτους δὲ καὶ ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων ὁ Δημάρατος διαφωνήσας πρὸς τὸν Κλεομένην ἐπέστρεψε μετὰ τινος μοίρας τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Σπάρτην. Ταῦτα δὲ βλέποντες οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐπέστρεψαν καὶ αὐτοὶ ταχέως εἰς τὰς πόλεις τῶν. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἀδόξως διελύθη ὁ Πελοποννησιακὸς στρατός, οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν κατὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ ἐνίκησαν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν διαβάντες εἰς τὴν Εὐβοίαν προσέβαλον τοὺς Χαλκιδεῖς, ἐνίκησαν καὶ τούτους κατὰ κράτος καὶ καταλιπόντες τετρακισχιλίους κληρούχους ἐν τοῖς ἀγροῖς τῶν πλουσίων Χαλκιδέων, καλουμένων ἵπποβοτῶν, ἐπανῆλθον ἐν θριάμβῳ. Οὕτω δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἠῤῥξαν καὶ ἀπεδείχθη πόσον ὠφέλιμον πρᾶγμα εἶνε ἡ ἰσηγορία· διότι ἐν ὅσῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτυραννοῦντο δὲν ἦσαν καλλίτεροι εἰς τὰ πολεμικὰ ἀπὸ τῶν περιοικούντων, ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν τυράννων ἔγειναν πρῶτοι πάντων. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιαῖται, ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠῤῥξαν καὶ δὲν ἐπέιθοντο εἰς αὐτούς, στοχασθέντες ὅτι τὸ Ἀττικὸν γένος, ἐὰν μὲν εἶνε ἐλεύθερον, ἠδύνατο νὰ γείνη ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἰδικόν των, ἐὰν ὅμως κατέχηται ὑπὸ τυράννων, θὰ εἶνε ἀδύνατον καὶ εὐπειθές, προσεκάλεσαν τὸν Ἰππῖαν ἀπὸ τοῦ Σιγείου, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν πάλιν τύραννον τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν συμμάχων ὁ Κορίνθιος Σωσικλῆς ἐξέθηκε μετὰ τῆς παρηρησίας τὰ δεινὰ τῆς τυραννίδος, ὥστε πάντες οἱ σύμμαχοι ἐψήφισαν κατὰ τοῦ βουλευήματος τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ δὲ Ἰππίας ἀποτυχὼν ν' ἀποκατασταθῆ δι' Ἑλληνικῆς συνδρομῆς, ἀνέθηκε πάσας αὐτοῦ τὰς

ἐλπίδας εἰς τοὺς Πέρσας, μεθ' ὧν καὶ συνεστράτευσεν ἐν ἔτει 490 κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ δευτερεύουσαι πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος.

Μέχρι τοῦδε εἶδομεν τὴν ἱστορίαν τῶν δύο μεγαλειτέρων πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅποια ἦτο ἡ δύναμις αὐτῶν πρὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων· ἐφεξῆς δὲ θέλομεν γνωρίσει συνοπτικῶς καὶ τοὺς ἄλλους λαούς, οἵτινες θέλουσι διαδραματίσει πρόσωπον ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἀγῶνι συμπάμασι τῶν ὕστερον χρόνων.

α'. Αἱ δευτερεύουσαι πολιτεῖαι τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ Ἀρκαδία κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Πελοποννήσου ἔβασιλεύτο ἀνεκαθεν μέχρι τοῦ 6'. Μεσσηνιακοῦ πολέμου· τότε δὲ κατέλυσε τὴν βασιλείαν λιθοβολήσασα τὸν τελευταῖον αὐτῆς βασιλέα Ἀριστοκράτην, διότι προῦδωκε τὸν ἥρωα τῆς Εἰρας Ἀριστομένην καὶ διηρέθη εἰς πολὺς μικρὰς αὐτονόμους πολιτείας. Τούτων δὲ προεῖχον ἡ Τεγέα, ἡ Μαντίνεια καὶ ὁ Ὀρχομενός. Ἡ Ἥλις κειμένη βορειοδυτικῶς τῆς Ἀρκαδίας διετελεῖ ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν ὑπὸ Αἰτωλοῦ βασιλεῖς, ἀπογόνους τοῦ Ὄξυλου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει καὶ ὁ σύγχρονος τοῦ Λυκούργου Ἴφιτος, ὅστις ἀνεκκίνησε τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἰδρυμένους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ἀλλὰ περὶ τὸ ἔτος 580 κατελύθη ἡ βασιλεία καὶ εἰσῆχθη ἡ ὀλιγαρχία. Ἡ Ἀχαΐα ἔβασιλευθή ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου Τισαμενοῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ δυναστεία διέμεινε μέχρι τοῦ Ὠλύγου· μετὰ δὲ τὴν ἐξωσιν αὐτοῦ ἡ βασιλεία κατηργήθη καὶ ἡ Ἀχαΐα διηρέθη εἰς δώδεκα αὐτονόμους πολιτείας, αἵτινες συνεδέοντο ὁμοσπονδιακῶς. Ὅθεν γενικὸν συνέδριον συγκαίμενον ἐκ δώδεκα δημιουργῶν συνήρχετο ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Ὀμαγυρίου Διὸς παρὰ τὸ Αἰγίον καὶ ἐβουλεύετο περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων αὐτῶν. Ἡ Σικωνίων πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀχαΐας βασιλευθεῖσα μέχρι τοῦ 750 περιῆλθεν ἔπειτα ὑπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Ὀρθαγόρου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ, Ἀνδρέου, Μύρωνος, Ἀριστωνόμου καὶ Κλεισθένους, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀξιολογώτερος πάντων τῶν ἄλλων (750—570). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου τὴν τυραννίδα διεδέχθη ἡ ἀριστοκρατία καὶ ἀνολούθως ἡ δημοκρατία.

Ἡ Κόρινθος εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἡρακλείδου Ἀλήτου, τοῦ ὁποῖου εἰ ἀπόγονοι ἔβασίλευσαν μέχρι τοῦ Βάκχιδος

(850). Οἱ δὲ ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθέντες *Βακχιάδαι* ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ Τελέστου (747), ὅτε καταλυθείσης τῆς βασιλείας εἰσῆχθη ἡ ὀλιγαρχία. Ἀπὸ τοῦδε λοιπὸν ἐξελέγοντο ἐκ τῶν Βακχιαδῶν ἄρχοντες ἐνιαύσιοι καλούμενοι *πρυτάνεις*. Ἄλλ' ἐν ἔτει 657 ὁ Δωριεὺς *Κύψελος* προσεταιρισάμενος τὸν δῆμον κατέλυσε τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν πρυτάνεων καὶ ἀπὸ δημαγωγῶ ἔγεινε τύραννος. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν εἰδείχθη σκληρὸς, ἀλλ' ἔπειτα ἐκυβέρνησεν ἡπιώτατα· διὰ τοῦτο καὶ ἡ τυρηνία του διήρκεσε τριάκοντα ἔτη καὶ τοσοῦτον ἐπαγιώθη, ὥστε περιῆλθε καὶ εἰς τὸν υἱὸν του *Περσίδρου*, ἓνα τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἐτυράνησεν ἀπὸ τοῦ 627—587, καὶ εἰς τὸν ἑγγονόν του *Ψαμμήτιχον*. Ἄλλ' ὁ *Ψαμμήτιχος* τυραννήσας τρία μόνον ἔτη καθηρέθη τῷ 584 ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἰδρύθη πάλιν ἡ ἀριστοκρατία. Ἡ Κόρινθος ἔχουσα δύο λιμένας τὸν τοῦ Λεχαιῶν ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ καὶ τὸν τῶν Κεχερῶν ἐν τῷ Σαρωνικῷ εἶχε καταστῆ ἐπὶ τῶν Βακχιαδῶν καὶ ἐπὶ τῶν Κυψελιδῶν μία τῶν ἀξιολογωτάτων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἀπέκτισε τὴν Κέρκυραν, τὰς Συρακούσας καὶ ἄλλας πόλεις, ἐναυπήγησε τὴν πρώτην τριήρη, πλεῖστον πολεμικόν, καὶ ὑπέρξεν ἡ μήτηρ πάσης βιομηχανίας καὶ κτῆσης καλλιτεχνίας· ἐν αὐτῇ κατεργάζοντο τὰ χαλκοχυτὰ σκευῆ, τὰ εὐαφῆ ὑφάσματα καὶ τὰ ζωγραφιστὰ ἀγγεῖα, διὰ τῶν ὁποίων εἰσέφερεν εἰς τὴν πόλιν πλοῦτος ἀμύθητος· ἀλλὰ ζηλοτυποῦντες οἱ Κορίνθιοι τοὺς θαλασσοκράτορας Ἀθηναίους προσεχώρησαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἡ Ἄργος περιεχουσα πολλὰς ὀχυράς πόλεις, ἐν αἷς ὑπερεῖχον αἱ *Μυκῆναι*, τὸ Ἄργος καὶ ἡ *Τίρυνς*, πρὸς μετὰ μεγάλης δυσκολίας εἰς τὴν κυρίευσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Τήμενον Δωριεῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἄργου προῆλθον πλειότεραι Δωρικαὶ πολιτεῖαι, τῶν ὁποίων προΐσταντο Ἡρακλεῖδαι ὡς βασιλεῖς. Ἐκ δὲ τῶν βασιλέων τούτων ἀξιολογώτατος ὑπέρξεν ὁ *Τημερίδης Φεῖδων* (750), ὅστις ὑπέταξε τὴν Αἰγίαν καὶ τὴν Ἐπίδαυρον καὶ τὴν Κόρινθον αὐτὴν ἠνάγκασε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Ἄλλ' ὅτε οὗτος ἐξέπεσεν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν Ἡλείων, τότε καὶ τὸ Ἄργος ἀπέβαλε τὴν κυριαρχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ τῆς Κόρινθου, τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Ἐπίδαυρου. Περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἐδημοκρατήθη καὶ ἔκτοτε οἱ Ἄργεῖοι διέμενον ἐχθροὶ ἀδιάλλακτοι τῶν Σπαρτιατῶν. Τέλος δὲ ὁ *Φλοῖος* βασιλευθεὶς καὶ οὗτος τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Τη-

μενιδῶν διετήρησε τὴν αὐτονομίαν του καὶ ἀφ' οὗ ἔπειτα κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων γειτόνων πολιτειῶν μετέβλεπε τὸ πολίτευμά του.

6. Αἱ ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ δευτερεύουσαι πολιτεῖαι.

Τὰ *Μέγαρα* εἶχον, ὅπως ἡ Κόρινθος, δύο λιμένας, τὸν τῶν *Πηγῶν* ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ, καὶ τὸν τῆς *Νισαίας* ἐν τῷ Σαρωνικῷ· ἐπὶ δὲ τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν δεχθέντες ἐκ Κορίνθου ἐποίκους Δωριεῖς ἀπε-έλεσαν ἐπὶ τινα χρόνον μέρος τῆς Δωρικῆς Κορίνθου. Μετὰ δὲ ταῦτα κατώρθωσαν νὰ γείνωσιν αὐτόνομοι καὶ ταχέως ἐκ τῆς ἐπικαίρου θέσεώς των προήχθησαν εἰς μεγάλην ἀκμήν, ὥστε ἐξέπεμψαν ὄχι μόνον πολλὰς ἀποικίας, ἀλλ' ἐτόλμησαν νὰ ναυμαχήσωσι καὶ πρὸς τὴν κατὰ θάλασσαν κραταιὰν Σάμον ἕνεκα τῆς Περίνθου. Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος δημαγωγός τις ἐπιτήδειος, ὁ *Θεαγένης*, κατώρθωσε νὰ γείνη τύραννος καὶ διὰ τὸν γαμβρόν του *Κύλωνα* οἱ *Μεγαρεῖς* περιπλέχθησαν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καθ' ὃν ἐκυρίευσαν τὴν *Σαλαμῖνα* ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ διετήρησαν αὐτὴν ἕως οὗ ὁ *Σόλων* κατώρθωσε νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἐξῶσιν τοῦ *Θεαγένους* εἰσῆχθη τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα καὶ οἱ *Μεγαρεῖς* ἦσαν πολέμιοι ἀδιλλάκτοι τῶν Ἀθηναίων ὡς οἱ Ἀργεῖοι τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν τῇ *Βοιωτίᾳ* ὑπῆρχον πολλαὶ αὐτόνομοι πόλεις, τῶν ὁποίων ἐπισημότεραι ἦσαν αἱ *Θῆβαι*, ὁ *Ὀρχομενός*, αἱ *Πλαταιαί*, αἱ *Θεσπιαί*, ἡ *Χαιρώρεια* καὶ ἡ *Τύραγγρα*. Αἱ δὲ πόλεις αὗται ἠνοῦντο δι' ὁμοσπονδίας, τῆς ὁποίας τὴν ἡγεμονίαν εἶχον αἱ *Θῆβαι*. Ἄλλ' μετ' ὀλίγον οἱ *Θηβαῖοι* μὴ ἀκούμενοι εἰς τὴν προτίμησιν ταύτην ἠθέλησαν νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς δεσποτείαν. Τούτου δ' ἕνεκα πρῶτον οἱ *Πλαταιεῖς* καὶ ἔπειτα οἱ *Θεσπιεῖς* μετέστησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Αἱ δὲ τρεῖς *Λοκίδες*, ἡ τῶν *Ὀπουρτίων* καὶ τῶν *Ἐπικνημιθίων* πρὸς νότον τῶν *Θερμοπυλῶν* καὶ ἡ τῶν *Ὀζολῶν* ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἦσαν ἀφανεῖς.

Ἡ *Φωκίς* περιελάμβανε πολλὰς αὐτονόμους πολιτείας, αἵτινες ἠνοῦντο δι' ὁμοσπονδίας· μόνοι δὲ οἱ *Δελφοί*, οἵτινες ἐκυβερνῶντο ὑπὸ πέντε *ἰσοβίων* ὁσίων, ἔμενον ἔξω τῆς ἐνώσεως ταύτης. Ἡ *Κρήσα* ἢ *Κίρρα*, ἣτις ἦτο τὸ ἐπίνειον τῶν *Δελφῶν*, κατεστράφη ἐπὶ τοῦ λεγομένου πρώτου ἱεροῦ πολέμου (595—586), διότι ἐτελώνιζε παρανόμως τοὺς προσκυνητάς. Καὶ τὰ μὲν λάφυρα τῆς καταστραφείσης πόλεως ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν ἰδρυσιν τῶν *Πυθικῶν* ἀγῶνων, οἵτινες ἡμιλ-

λῶντο κατὰ τὴν λαμπρότητα πρὸς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς, ἡ δὲ χώρα αὐτῆς ἀπερῶθη εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἐπὶ ποιῆ ἱεροσυλίας ἔμενον ἀγεώργητος. Ἡ Δωρίς ὡς μητρόπολις τῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβαλόντων Δωριέων ἐτιμᾶτο διαρκῶς ὑπὸ τῆς Σπάρτης καὶ πάντοτε ὑπὸ ταύτης ἐβοηθεῖτο κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῆς ἐχθρῶν καὶ ἰδίως κατὰ τῶν Φωκίων. Τὸ πολίτευμα αὐτῆς ἐστηρίζετο εἰς τοὺς ἀρχαίους Δωρικούς θεσμούς, ἐκ τῶν ὁποίων διεπλάσθη τὸ τῆς Σπάρτης. Ἡ Θεσσαλία περιεῖχε πολλὰς αὐτονόμους πολιτείας, τῶν ὁποίων μάλιστα ὑπερεῖχον ἡ Λάρισα καὶ ἡ Κρανῶν, διότι ἐν αὐταῖς ἴσχυον πολὺ αἱ δυναστεῖαι τῶν Ἀλεωδῶν καὶ τῶν Σκοπαδῶν. Ἐνίοτε ὅμως ἡ χώρα ἅπασα ἐτάσσετο καὶ ὑπὸ ἑνα ταρόν. Ἡ Ἡπειρος κατφεκίτο ἀνέκαθεν ἐκ διαφόρων βαρβάρων ἐθνῶν· ἐκ δὲ τῶν πόλεων αὐτῆς μόνον ἡ Ἀμβρακία (Ἄρτα) ἦτο Ἑλληνική. Αὕτη κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γόργου, υἱοῦ τοῦ ἐν Κορίνθῳ Κυψέλου, τὸ μὲν πρῶτον ἐτυραννήθη, ἔπειτα δ' ἐδημοκρατήθη καὶ ἐγένεεν ἡ ἐστία, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλληνική παιδεία εἰσεχώρησε κατὰ μικρὸν πανταχοῦ τῆς Ἡπείρου καὶ ἰδίως εἰς τὴν χώραν τῶν Μολοσσῶν, ὅπου καὶ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἐβασίλευε δυναστεία τις, ἀναφέρουσα τὴν καταγωγὴν της εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτόλεμον. Ἡ Αἰτωλία, πλὴν τῶν κατοικούντων τὰ παράλια Αἰτωλῶν, οἵτινες εἶχον καταγωγὴν Ἑλληνικὴν καὶ μετέδσαν εἰς ὅλην τὴν πόλιν τὸ ὄνομά των, περιελάμβανε διάφορα ἡμιβάρβαρα γένη, τὰ ὁποῖα διετήρουν κατὰ τὸν Θουκυδίδην τὰ ἦθη τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, τὴν ληστείαν καὶ τὴν διαρκῆ σιδηροφορίαν. Ἀπὸ τῶν Αἰτωλῶν οὐδὲως διέφερον οἱ Ἀκαρναῆνες κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ὕστερον παρουσιάζονται πολὺ περισσότερον ἐκείνων προωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμὸν, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος, τὸ ὁποῖον ἔκτισαν οἱ Ἀργεῖοι, τὸ Σόλλιον, τὸ Ἀνακτόριον, ἡ Λευκάς καὶ ἄλλαι πόλεις, τὰς ὁποίας ἀπόμισαν οἱ Κορίνθιοι ἐπὶ τῶν Βακχιαδῶν καὶ Κυψελιδῶν.

γ'. Αἱ πολιτεῖαι τῶν κυριωτάτων νήσων.

Ἐν τῇ Εὐβοίᾳ ἦτις εἶχε κατοικισθῆ ὑπὸ Ἴώνων, ἦσαν δύο ἀξιόλογοι πόλεις, ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἐρέτρια, αἵτινες ταχέως προήχθησαν εἰς εὐδαιμονίαν διὰ τῆς γεωργίας καὶ ἰδίως διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς ἐμπορίας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ θου αἰῶνος ἡ Χαλκίς συμμαχήσασα πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους κατὰ τῶν Ἀθη-

ναίων προὐκάλεσε τὴν καταστροφὴν τῆς ἡττηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἔπικυσε ν' αὐτονομηται, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας περιῆλθεν εἰς κληρῶντας Ἀθηναίους. Ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐρετρίας δὲν ἐβράδυνεν ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ἐπήγαγον τὰ παρ' αὐτῆς χρηρηθέντα πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας πέντε πλοῖα κατὰ τῶν Περσῶν (490). Ἡ *Ἀλγίνα* ἐποικισθεῖσα ὑπὸ τῶν Δωριέων τῆς Ἐπιδάουρου ἀνεγνώριζεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὴν κυριαρχίαν τῆς καὶ τὴν τοῦ Ἄργου ἐπὶ τοῦ βασιλείως Φεῖδωνος. Ἀλλ' ὕστερον εὐανδρήσασα κατῴρωσε νὰ γείνη αὐτόνομος· ἔκτοτε δὲ διέπρεπε διὰ τὸ ναυτικὸν τῆς, διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς καὶ διὰ τὰς πλαστικὰς τέχνας τῆς. Ἡ *Κέρκυρα* ἀποικισθεῖσα ὑπὸ τῶν Κορινθίων τῷ 735 ἐκυβερνήθη κατ' ἀρχὰς ὀλιγαρχικῶς· ἀλλ' ἔπειτα ὑπονομήθη, ὅτε τὸ ἐν Κορίνθῳ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα κατελύθη. Τέλος δὲ ἡ *Κρήτη* κατὰφίση ὑπὸ Δωριέων μεταναστευσάντων ἐκ Θεσσαλίας καὶ μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν τῆς Πελοποννήσου, οἵτινες ἐπεκρατήσαν βαθμηδὸν τῶν παλαιῶν κατοικῶν καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου ἀπετέλεσαν ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων πολιτείας· τούτων δ' ἐπιφανέσταται ἦσαν ἡ *Κνωσός*, ἡ *Γόρτυρα*, ἡ *Κυδωνία*, καὶ ἡ *Λάκτος*. Τῶν Δωρικῶν δὲ πολιτειῶν κατὰ τοὺς ἀρχαιστάτους χρόνους προΐσταντο βασιλεῖς Ἡρακλειῖδαι, ἀλλὰ μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἡ βασιλεία κατελύθη καὶ πανταχοῦ ἐπεκράτησε τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Κατ' αὐτὸ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν εὐγενῶν δέκα ἐνιαύσιοι ἄρχοντες, οἵτινες ὠνομάζοντο *κόσμοι*· τριάκοντα ἰσόβιοι καὶ ἀνεύθυνοι γέροντες ἐβουλευόντο περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων· ἡ δὲ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπεδέχετο ἢ ἀπέρριπτεν, ὡς ἐν Σπάρτῃ, βοῆ καὶ οὐ ψήφῳ τὰ ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ τῶν κόσμων προτεινόμενα· τέλος ὁ ἰδιωτικὸς βίος τῶν Δωριέων τῆς Κρήτης ἦτο ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς τὸν τῶν Σπαρτιατῶν.

Πρώτη περίοδος ἀποικισμού 12^ο καὶ 11^ο αἰῶνα. | 15

Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς δὲν περιορίζετο εἰς μόνας τὰς εἰρημένους χώρας· διότι αὕτη εἶχε καλύψει διὰ τῶν ἀποικίων τῆς σχεδὸν ὅλας τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀπὸ τῆς Ὀδησσοῦ μέχρι τῆς Κυρήνης. Οἱ Διολεῖς ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς νῦν Βοιωτίας (1124) ὑπὸ τῶν ἐκ Θεσσαλίας ἐλθόντων Βοιωτῶν κατέλαβον τὰς νήσους, *Λέσβοι*, *Τέρεδοι* καὶ *Ἐλατονησοὺς*, καὶ τὴν

βορειοδυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔκτισαν ἐν αὐτῇ πόλεις δώδεκα. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς Χερσονήσου ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἐρμου ὠνομάσθη *Αἰολίς*, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα θεωρεῖτο ἡ *Κύμη*. Οἱ Ἴωνες (1054), στενοχωρούμενοι ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὅπου εἶχον καταφύγει μετὰ τὴν ἐκ τῆς νῦν Ἀχαΐας ἔξωσιν των ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ἐξέπλευσαν ὑπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Κόδρου *Νηλέα* καὶ *Ἀνδροκλον* καὶ κατέλαβον ἅπασαν τὴν πρὸς νότον τῶν Αἰολικῶν ἀποικιῶν ἀκτὴν ἀπὸ τοῦ Ἐρμου μέχρι τοῦ Μαιάνδρου, τὴν ὁποίαν ἀφ' ἐαυτῶν ὠνόμασαν Ἴωρίαι. Ἐκτίσαν καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Αἰολέων δώδεκα ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων πόλεις, τῶν ὁποίων ὀνομαστικότητα ἀπέβησαν προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ *Μίλητος*, ἡ *Φώκαια*, ἡ *Κολοφών*, αἱ *Κλαζομεναι*, ἡ *Ἐφεσος*, ἡ *Πριήνη* ἡ *Τέως* καὶ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων νήσων ἡ *Σάμος* καὶ ἡ *Χίος*. Αἱ δὲ πόλεις αὗται, εἰς τὰς ὁποίας ὕστερον συγκατελέγη καὶ ἡ Αἰολικὴ *Σμύρνη* ἀφαίρεθεῖσα ἀπὸ τῆς Αἰολίδος ὑπὸ τῶν Κολοφονίων, συνεπολιτεύοντο ὁμοσπονδιακῶς. Κέντρον δὲ τοῦ συνδέσμου αὐτῶν ἦτο κοινόν τι ἱερόν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς *Μυκάλης*, τὸ καλούμενον *Παριώριον*, ἀφιερωμένον εἰς τὸν *Ἐλικώριον Ποσειδῶνα*. Εἰς αὐτὸ λοιπὸν συνήρχοντο οἱ Ἴωνες εἰς κοινὰς πανηγύρεις, τὰ *Παριώρια*, τελοῦντες ἀγῶνας, βουλευόμενοι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ συμβιβάζοντες τὰς διαφορὰς τῶν κατὰ μέρος πόλεων. Αἱ Ἴωνικαὶ ἀποικίαι ἤκμασαν ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου των. Τούτων δὲ ἡ μεγίστη καὶ ἡ ἀξιολογωτάτη ὑπήρξεν ἡ Μίλητος, ἥτις ἀπὸ τῶν τεσσάρων αὐτῆς λιμένων συνεκοινωνεῖε διὰ τῶν πολυαρίθμων αὐτῆς πλοίων ὄχι μόνον μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν πλείστων παραλίων χωρῶν τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου διὰ ξηρὰς δὲ αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῆς Μιλήτου ἐξετείνοντο μέχρι τῶν ἐνδοτάτων τῆς Ἀσίας. Οὐχ ἦττον δὲ πλούσιαι καὶ ἰσχυραὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου των ἀνεδείχθησαν καὶ ἡ Σάμος καὶ ἡ Χίος. Οἱ δὲ *Δωριεῖς* ὀλίγον ὕστερον τῶν Ἰώνων ὁρμηθέντες ἐκ τῆς *Τροιζῆνος* καὶ τῶν *Μεγάρων* κατέλαβον τοὺς νήσους *Μῆλον*, *Κῶν* καὶ *Ρόδον*, καὶ ἅπασαν τὴν νοτιοδυτικὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀκτὴν, ἥτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη *Δωρίς*, καὶ συνεκρότησαν *ἐξάπολιν ὁμοσπονδίαν*, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο τὸ ἐπὶ τοῦ Τριοπίου ἀκρωτηρίου ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκ τῶν ἐξ δὲ πόλεων τρεῖς μὲν ἦσαν ἐπὶ τῆς *Ρόδου*, ἡ *Δίωδος*, ἡ *Ἰακυσός* καὶ ἡ *Κάμειρος*, μία δὲ ἐπὶ

τῆς Κῶ καὶ αἱ δύο ἄλλαι ἐπὶ τῆς ἠπείρου, ἡ Ἀλικαρνασὸς καὶ ἡ Κνίδος. *H*

**Δευτέρα περίοδος ἀποικισμοῦ ἐν 8^ῳ, 7^ῳ καὶ 6^ῳ αἰῶνι
περὶ Ἑλλάσποντον, Προποντίδα, Βόσπορον, Εὐ-
ξεινον Πόντον καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἑλλάδος.**

Δύο αἰῶνας μετὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ ἀποικισμοῦ ἐπανε-
λήφθη ἡ ἀποίκισις μετὰ μείζονος δραστηριότητος. Κυριώτεροι δὲ ἀ-
ποικισταὶ ὑπῆρξαν οἱ Ἴωνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἰδίως οἱ Μιλήσιοι,
ἔπειτα δὲ οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ Ἐρετριεῖς, οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.
Ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας ὑπῆρχον ἡ Ἄβυδος, ἡ Λάμ-
ψακος, ἡ Κόζικος, ἡ Κίος, ἡ Μύρλεια καὶ ἡ Χαλκηδών, ἐπὶ δὲ
τῆς Θρακικῆς ἡ Σηστός, ἡ Πέρινθος, ἡ Σηλυμβρία καὶ τὸ Βυζάν-
τιον, κτίσμα τῶν Μεγαρέων. Περαιτέρω δὲ πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον
ἐπὶ τῆς νοτίου αὐτοῦ ἀκτῆς ἦσαν ἡ Ἡράκλεια, ἡ Σινώπη, ἡ Ἀμισὸς
καὶ ἡ ὑπὸ ταύτης κτισθεῖσα Τραπεζοῦς, ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς ἡ Σαλμη-
δυσσός, ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Μεσημβρία, καὶ ἡ Ὀδησσός, ἐπὶ δὲ τῆς βο-
ρείου ἡ Ὀλβία, ἡ Χερσῶν καὶ τὸ Παντικάπαιον καὶ τέλος ἐπὶ τῆς
ἀνατολικῆς ἡ Διοσκουριάς. Δι' ἐπὶ τῶν παραλίῳν τῆς Θράκης καὶ τῆς
Μακεδονίας προῆλθον κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ Κο-
ρινθίων καὶ ἀπέβησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἄξια λόγου πο-
λιτικῶς μᾶλλον ἢ ἐμπορικῶς. Ἦσαν δὲ αὐταὶ ἡ Ὀλυνθος, ἡ Ποτί-
δαια, ἡ Μένδη, ἡ Τορώνη, ἡ Σκιώρη, ἡ Ἀκαυθος, τὰ Στάγειρα, ἡ
Ἀμφίπολις καὶ ἡ Θέρμη ἢ μετὰ ταῦτα Θεσσαλονίκη. Ἡ Κέρκυρα
καὶ ἡ Λευκάς ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων νήσων, τὸ Σόλλιον καὶ τὸ Ἀνα-
κτόριον ἐπὶ τῆς Ἀκαρνανίας, ἡ Ἀμβρακία ἐπὶ τῆς ἠπείρου, καὶ ἡ
Ἀπολλωνία καὶ ἡ Ἐπίδαμος (Δυρράχιον) ἐπὶ τῆς Ἰλλυρίας, ἦσαν
κτίσματα τῶν Κορινθίων συντρεχόντων καὶ τῶν Κερκυραίων.

Ἐκ τῶν Ἴωνων πρῶτοι οἱ Χαλκιδεῖς πλεύσαντες ἐκ τῆς Εὐβοίας εἰς
τὴν Σικελίαν μετὰ τοῦ οἰκιστοῦ Θουκλέους ἔκτισαν ἐν ἔτει 736 τὴν
Νάξον καὶ ἤγειραν τὸν βωμὸν τοῦ ἀρχηγέτου Ἀπόλλωνος. Ἐκ ταύ-
της προῆλθον ἔπειτα οἱ Λεοντῖνοι καὶ ἡ Κατάνη. Τὸ δὲ ἐπόμενον
ἔτος (735) ὁ Βακχιάδης Ἀρχίας ἔλθων ἐκ Κορίνθου ἔκτισε τὰς Συ-
ρακοῦσας, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψαν ἔπειτα αἱ Ἄκραι, αἱ Κασμέραι
καὶ ἡ Καμάρινα. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Λάμις ἐκ Μεγάρων ἔκτι-
σεν ἄνωθεν τοῦ ποταμοῦ Παντακίου τὴν πόλιν Τρώτιλιν καὶ ἀπο-

λούθως τὴν *Θάψον*. Οἱ Μεγαρεῖς τῆς Θάψου ὕστερον ἔκτισαν τὴν *Ἰβλιν* καὶ τὴν *Σελινούντα*· ὁ ἐκ Ρόδου *Ἀρτίγημος* καὶ ὁ ἐκ Κρήτης *Ἐντιμος* ἔκτισαν τὴν *Γέλαν*, ἣτις ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ *Γέλα*. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Γελῶοι ὄκισαν τὴν πόλιν *Ἀκράγαντα*, ὠνομάσαντες οὕτως αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ *Ἀκράγαντος*. Ἡ *Ζάγκλη* ἀρχῆθεν μὲν ὄκισθη ὑπὸ ληστῶν ἐλθόντων ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς πόλεως *Κύμης*· ὕστερον δὲ οἱ *Κυμαῖοι* ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ *Σαμίων* καὶ ἄλλων *Ἴώνων*, οἵτινες φεύγοντες τοὺς *Μήδους* ἦλθον εἰς τὴν *Σικελίαν*. Ἄλλὰ καὶ οἱ *Σάμιοι* ἐξεδιώχθησαν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν *Ῥηγίων* *Μεσσηνίου Ἀναξιλάου*, ὅστις συνήθροισεν εἰς τὴν πόλιν πληθυσμὸν σύμμικτον καὶ τὴν ὠνόμασε *Μησσήνην* ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ πατρίδος· θυγατέρες δὲ τῆς *Μεσσήνης* ἦσαν αἱ *Μυλαί* καὶ ἡ *Ἰμέρα*.

Ὀλίγα δ' ἔτη μετὰ τὴν ἀποίκισιν τῶν *Συρακουσῶν*, οἱ Ἕλληνες κατόκησαν ἐν τῇ νοτίῳ *Ἰταλίᾳ* καὶ τοσοῦτον ἐξηπλώθησαν ἐκεῖ προέοντος τοῦ χρόνου, ὥστε αὕτη ὠνομάσθη *Μεγάλη Ἑλλάς*. Οἱ *Ἀχαιοὶ* ἔκτισαν τὴν *Κρότωναν* καὶ τὴν *Σύβαριν*, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἔγενεν ἔπειτα μητρόπολις τῆς *Καυλωνίας* καὶ *Πανδοσίας*, ἡ δὲ τῆς *Ποσειδωνείας* καὶ τοῦ *Μεταπορτίου*· οἱ *Ἴωνες* τῆς *Χαλκίδος* ἔκτισαν τὴν *Κύμην*, ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψεν ἀκολούθως ἡ *Παρθερόπη* ἢ μετὰ ταῦτα *Νεάπολις*. Οἱ *Ὀζόλαιοι* καὶ *Ὀπούντιοι Λοκροὶ* (*Διολεῖς*) ἰδρύσαν τοὺς *Ἐπιζεφύριους Λοκρούς*, οἵτινες ἐδέχθησαν τοὺς νόμους τοῦ περιφήμου νομοθέτου *Ζαλεῦκου*. Οἱ *Δωριεῖς* τῆς *Σπάρτης* ἀπόκισαν τὸν *Τάραντα* καὶ οἱ *Μεσσηνιοὶ* μετὰ τῶν *Χαλκιδίων* τὸ *Ῥήγιον*, τὸ ὁποῖον ὀφείλει τοὺς νόμους του εἰς τὸν νομοθέτην τῆς *Κατάνης Χαρόνδαρ*. Οἱ *Φωκαεῖς* τῆς *Μικρᾶς Ἀσίας* ἰθμελίωσαν ἐν τῇ νοτίῳ *Γαλλίᾳ* τὴν *Μασσαλίαν* καὶ οἱ *Ζακύνθιοι* ἐν τῇ *Ἰσπανίᾳ* τὸ *Σάγγουρον*. Τέλος δὲ οἱ Ἕλληνες, ἵνα μηδεμίαν τῶν ἀκτῶν τῆς *Μεσογείου* ἐκφύγη τοῦ ἀποικιστικοῦ αὐτῶν πνεύματος, συνέστησαν καὶ ἐν τῇ *Ἀφρικῇ* σπουδαία ἔμπορεῖα· οἱ *Δωριεῖς* τῆς *Θήρας* ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν *Βάττον* ἔκτισαν τὴν *Κυρήνην*, περὶ τὴν ὁποίαν ἰδρύθησαν ὕστερον τέσσαρες ἄλλαι πόλεις, ἡ *Ἀπολλωνία*, ἡ *Βάρχη*, τὰ *Ταύχειρα* ἢ *Ἀρισκόνη* καὶ ἡ *Ἐσπερίς*. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς *Αἰγύπτου* ἡ πόλις *Ναύκρατις*, τῆς ὁποίας τὸν χῶρον ἐχάρισεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ φιλέλλην βασιλεὺς *Ἄμμασις* καὶ ἣτις ἀπέβη τὸ μονοπώλιον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔμπορίου· προσέτι δ' ἔδωκεν ὁ *Ἄμμασις* καὶ ἄλλους τόπους,

ἵνα ἐνιδρύσασιν οἱ Ἕλληνες βωμούς καὶ τεμένη πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν· τὸ δὲ μέγιστον τέμενος αὐτῶν εἶνε τὸ καλούμενον Ἑλληῖον, τὸ ὑποῖον Ἰδρυσαν κοινῇ δαπάνῃ τέσσαρες Ἴωνικαὶ πόλεις, ἄλλαι τέσσαρες Δωρικαὶ καὶ μία Αἰολικὴ. Οὕτως οἱ Ἕλληνες, τολμηροὶ καὶ ἀποφασιστικοί, διέδωσαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν τριῶν εἰς τοὺς ἀρχαίους γνωπτῶν ἡπείρων, τὰς ὁποίας περιβρέχει ἡ Μεσόγειος· διὸ ἄνευ ὑπερβολῆς δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὰς ἀκτὰς ταύτας *Μεγάλην Ἑλλάδα*, ὡς ὀνομάσθη ἡ κάτω Ἰταλία· διότι ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Φάσιος μέχρι τῆς Μυσαλίας καὶ ἀπὸ τῆς Χερσῶνος μέχρι τῆς Κυρήνης ἐλαλείτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ νόμισμα Ἑλληνικὸν ἐκόπτετο.

Μέσα συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐνὸς ἔθνους.

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν μὲν διηρημένοι εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους αὐτονομίους πολιτείας, ἀλλ' εἶχον ἄλλα μέσα τὰ ὁποῖα συνέδεον αὐτοὺς ὡς ἓν ἔθνος· τοιαῦτα δὲ ἦσαν, πλὴν τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, δι' ὧν διεκρίνοντο ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν, θεωρουμένων ὡς βαρβάρων, ἡ θρησκεία, αἱ ἀμφοκτιοναίαι καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες καὶ αἱ πανηγυρεῖς.

α'. Θρησκεία καὶ λατρεία.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων ἦτο κατ' ἀρχὰς ὁμοία πρὸς τὴν τῶν Πελασγῶν φυσικὰ δῆλον ὅτι φαινόμενα καὶ στοιχεῖα, οἶον ὁ αἰθήρ, ὁ ἥλιος, τὸ πῦρ, ὁ ὠκεανὸς κτλ. θεωρούμενα ὡς σύμβολα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἡ τύχη τῶν θνητῶν ἐξαρτάται, ἦσαν καὶ παρ' αὐτοῖς τὰ μόνα ἀντικείμενα λατρείας. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ αἱ Πελασγικαὶ θεότητες καὶ αἱ ὑπὸ τῶν ἐπείκων εἰς τὴν Ἑλλάδα μετενεχθεῖσαι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἔπαθον μεταβολὴν σύμφωνον πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα· διότι ὁ Ἕλληνας, ἀγαπῶν συνήθως τὰ ὠρισμένα καὶ καταληπτά, ἐξέλαβε τοὺς θεοὺς τοῦ ὄχι κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν ὡς σύμβολα πραγματικὰ ἀφηρημένων ἰδεῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὄντα συγκεκριμένα καὶ ἀνθρωπόμορφα. Οὕτω λοιπὸν πρωτεύοντες θεοί, Ὀλύμπιοι καλούμενοι ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης αὐτῶν κατοικίας, τοῦ Ὀλύμπου, ἦσαν δώδεκα τὸν ἀριθμὸν· ὁ Ζεὺς, θεὸς τοῦ αἰθέρος ἢ τοῦ οὐρανοῦ καὶ βασιλεὺς καὶ πατὴρ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν θεῶν· ἡ Ἥρα, ἀδελφὴ ἅμα καὶ σύζυγος τοῦ Διός, θεὰ τοῦ γάμου καὶ ὡς τοιαύτη φύλαξ τῆς ἐσερότητος αὐτοῦ· ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ ἡλίου, τῆς μαντείας,

τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως· ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης, παράττων διὰ τῆς τριαίνης του τὸν πόντον καὶ σείων τὴν γῆν· ἡ Ἀθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας καὶ τοῦ πολέμου καὶ προστάτις τῶν γυναικείων ἔργων καὶ τῆς βιομηχανίας· ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ἔρωτος· ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνδρείας ἐν ταῖς μάχαις. ὁ Ἡραϊστος, θεὸς τοῦ πυρός καὶ τῶν δι' αὐτοῦ τεχνῶν· ἡ Ἑστία, θεὰ τῆς οἰκιακῆς ἐστίας, τῆς ξενίας καὶ τῶν ἱκετῶν· ἡ Δημήτηρ, θεὰ προστάτις τῆς γεωργίας καὶ τῶν γεωργῶν· ἡ Ἄρτεμις, ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, θεὰ τῆς σελήνης καὶ τῆς θήρας· καὶ τέλος ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν καὶ προστάτης τῆς ἐμπορίας, τοῦ κέρδους, τῆς κλοπῆς καὶ οἰασδ' ἅποτε πανούργου ἐπιχειρήσεως.*

Ἐκτός δὲ τῶν εἰρημένων θεῶν ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι θεοὶ· ὁ Πλούτων, ὁ δυνάστης τοῦ Ἄϊδου, υἱὸς τοῦ Κρόνου, ὡς ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν. ὁ Διόνυσος ἢ Βάκχος, θεὸς τῆς ἀμπελοουργίας καὶ ἐν γένει τῆς παραγωγῆς δυνάμεως τῆς γῆς· ὁ Ἀσκληπιός, ὁ ἔξοχος ἰατρός. Τέλος δὲ οἱ δευτερεύοντες θεοὶ τῶν ἐξοχῶν, τῶν δασῶν καὶ τῶν ὑδάτων· ὁ Πάν, οἱ Σάτυροι, αἱ Ἀρνάδες, καὶ αἱ Ναϊάδες· αἱ Ὠκεανίδες, αἱ Νηρηίδες καὶ οἱ Τρίτωνες, οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης· ὁ Αἰόλος ὁ ἔφορος τῶν ἀνέμων, αἱ Μοῦσαι καὶ αἱ Μοῖραι. Ἄλλὰ καὶ μυριοὶ ἄλλοι καὶ πλῆθος ἡμιθέων καὶ ἥρώων. Οὕτω δ' ἐκάστη πόλις εἶχεν ἴδιον θεὸν καὶ τὸν ἐλάτρευεν ὡς πολιούχον.

Οἱ Ἕλληνες ἐτίμων καὶ ἐλάτρευον τοὺς θεοὺς ἐν ναοῖς καὶ βωμοῖς, ἐν ὄρεσι καὶ ἀλλαχοῦ δι' ἀγαλμάτων, ἀναθημάτων, δεήσεων καὶ θυσιῶν ταύρων, δαμάλεων, προβάτων καὶ αἰγῶν. Ἐδηλοῦτο δὲ ἡ θέλησις τῶν θεῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῶν σπλάγχχνων τῶν σφαγείων, ἐκ τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ὄνείρων. Ἀλλὰ καὶ ἀπ' εὐθείας οἱ θεοὶ ὠμίλουσαν πολλάκις πρὸς τοὺς ἱερεῖς διὰ τῶν μαντείων· τούτων δ' ἐπιφανέστατα ἦσαν τὸ τῶν Δελφῶν ἐν τῇ Φωκίδι, τὸ τῆς Δωδώνης ἐν τῇ Ἠπείρῳ καὶ τὸ τοῦ Ἄμμωνος ἐν Ἀφρικῇ.

Ἐν Δελφοῖς γυνὴ τις ἱέρεια, Πυθία καλουμένη, ἐφέρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων εἰς τι χάσμα τῆς γῆς, ὅθεν ἀνεπέμποντο ἀτμοὶ τινες. Ἐκεῖ καθήμενὴ ἐπὶ τρίποδος, ἐνεθουσίαζεν ὑπὸ τῆς λεγομένης προφητικῆς ἀναθυμιάσεως καὶ, μανικῆ γενομένη, προέφερε λόγους τινὰς ἀσυμμετρήτους καὶ συγκεχυμένους. Οἱ δὲ ἱερεῖς συνέρραπτον αὐτοὺς καὶ μετεποιοῦν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς εἰς στίχους διστίμους καὶ τοὺς ἐδίδον εἰς τοὺς ἐρωτῶντας τὸ μαντεῖον.

6'. Ἀμφικτιονεαὶ καὶ ἐθνικοὶ ἀγῶνες.

Ἐκάστη πόλις Ἑλληνικὴ ἤθελε μὲν νὰ εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι ἤθελον νὰ διατηρῶσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἐνό-
τητα. Ἐντεῦθεν προῆλθον τὰ συνέδρια, τὰ ὀνομαζόμενα ἀμφικτιον-
εαὶ, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς μὲν ἦσαν θρησκευτικὰ, ἀλλ' ἔπειτα ἀπέβησαν
πολιτικά. Τούτων δὲ τὸ γνωστότατον ἀπετελεῖτο ἐκ δώδεκx πόλεων,
αἵτινες ἔπεμπον ἀντιπροσώπους, ἱερομνήμονας καὶ πυλαγόρας κα-
λουμένους, τὸ μὲν ἕαρ εἰς Δελφούς, τὸ δὲ μετόπωρον εἰς Θερμοπύλας.
Ἐκεῖ δὲ οὗτοι ἐτέλουν ἑορτὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐνίοτε ἐψήφιζον καὶ
ἀμοιβὰς ἐθνικὰς εἰς τοὺς εὐεργετήσαντας τὴν κοινὴν πατρίδα, ἢ κατ-
ηρώντο τοὺς προδότας αὐτῆς καὶ τοὺς παρέδιδον εἰς τὴν κοινὴν
ἐκδίκησιν.

Τὸ δὲ αἶσθημα τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσεν
ἐπίσης εἰς τὴν σύστασιν τῶν δημοσίων ἀγῶνων, εἰς τοὺς ὁποίους συνέρ-
ρεον πανταχόθεν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἀγωνισταὶ καὶ θεαταί.
Τούτων δὲ περιφημότεροι ἦσαν οἱ τέσσαρες ἀγῶνες, οἱ Ἰσθμικοὶ, τε-
λούμενοι παρὰ τὴν Κόρινθον πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ Νέμωι,
ἐν τῇ μεταξὺ τῶν Κλεωνῶν καὶ τοῦ Φλιουῦντος πεδιάδι πρὸς τιμὴν τοῦ
Ἡρακλέους, οἱ Πυθικοὶ, ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ
οἱ Ὀλυμπιακοὶ, ἐν τῇ Ἥλιδι πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Τὰ Ὀλύμπια ἐτε-
λοῦντο κατὰ τετραετίαν, ὅθεν προῆλθον αἱ Ὀλυμπιάδες, περίοδος
τετραετής, τὴν ὁποῖαν οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο ὡς χρονολογίαν,
καὶ ἣτις ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 776 ἐπὶ Κοροΐβου ὀλυμπιονίκου Ἡλείου.
Διεκόπτοντο δὲ οἱ πόλεμοι, καθ' ὃν μῆνα ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες, καὶ
πρόστιμον βαρὺ ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς παραβάτας τῆς διακοπῆς, ἣτις
ἐλέγετο ἐκεχειρία. Οἱ δὲ ἀγῶνες συνίσταντο εἰς πεζοδρομίαν, ἵππο-
δρομίαν, ἀρματοδρομίαν, ἄλμα, πάλην, πυγμαχίαν καὶ παγκράτιον.
Καίτοι δὲ ἡ ἀμοιβὴ ἦτο στέφανος μόνον ἐκ δάφνης ἢ ἐξ ἀγριελαιας,
ἦτο ὅμως αὕτη σημεῖον ἐνδοξόν διὰ τὸν νικητὴν, διὰ τὴν οἰκογεν-
εῖάν του καὶ διὰ τὴν γενέθλιόν του πόλιν.

Εἰς τοὺς γυμνικούς ἀγῶνας προσετέθησαν ἔπειτα καὶ οἱ διαγω-
νισμοὶ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐν τοῖς Πυθικοῖς ὁ Παν-
ελληνικὸς λυρικός ποιητὴς Πίνδαρος ἐκ Θεβῶν, καθήμενος ἐπὶ ὑψηλῆς
ἑδρας, διήγειρε διὰ τῶν ᾄσμάτων του ἐνθουσιαστικὰς ἐπευφημίας, καὶ
ὁ θρόνος, ἐφ' οὗ ἐκάθητο, ἐτέθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ

ναῶ μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν. Καὶ Ἀρχίλοχος δὲ ὁ Πάριος καὶ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος ἔτυχον τῶν αὐτῶν τιμῶν. Προσέτι δὲ συνέρρεον εἰς τὰ Ὀλύμπια καὶ λογογράφοι καὶ γλύπται καὶ ἐξέθετον εἰς τὸν θαυμασμὸν τοῦ πλήθους τὰ ἀριστουργήματα αὐτῶν. Ἦτο λοιπὸν γενικὸς διαγωνισμὸς ἐν τῇ Ὀλυμπιακῇ πεδιάδι, τῆς ὁποίας ἐδέσποζεν ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Διὸς· ἵδρυτο δ' ἐν τῷ βᾶθει τοῦ ἱεροῦ ἀγαλμα τοῦ θεοῦ πεποιημένον ὑπὸ τοῦ Φειδίου καὶ ἦτο χρυσοῦν καὶ ἐλεφάντινον, ἔχον ὕψος δέκα ὀκτώ μέτρων· ὥστε ἡ κεφαλὴ του ἤγγιζεν εἰς τὸν θόλον τοῦ ναοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (500—431).

Ἀποστασία τῶν Ἰώνων. Ἰστιαῖος, Ἀρισταγόρας.

Εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ Κύρου εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ τυράννοι ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀριστοκρατικῶν, οἵτινες ἐφρόντιζον παντοίῳ τρόπῳ νὰ διατηρῶσι τὴν ἐξουσίαν των ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν· διότι ἐγνώριζον τὴν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν κλίσιν τῶν πόλεων, τῶν ὁποίων ἐτυράνουν. Ὅθεν ὁ τυράννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος παρὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Μιλτιάδου, ἄρχοντας τότε τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ χερσονήσου, διετήρησε τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰστρου γέφυραν καὶ ἔσωσεν οὕτω τὸν Δαρεῖον μετὰ τὴν ἀτυχῆ αὐτοῦ ἐστρατείαν ἐπὶ τοὺς Σκύθας. Εὐγνωμονῶν δὲ ὁ Δαρεῖος ἐδώρησεν εἰς τὸν Ἰστιαῖον τὴν Μύρκινον τὴν Ἠδωνίδα. Ἀλλ' ὁ κατὰ τὴν Θράκην Πέρσης στρατηγὸς Μεγάβζος θεωρῶν ἀσύμφορον Ἑλλήν νὰ κατέχη τοιαύτην χώραν, ἣτις περιεῖχεν ἀφθονον ναυπηγήσιμον ξυλείαν καὶ μέταλλα, ἐλθὼν εἰς Σάρδεις παρέστησεν εἰς τὸν βασιλέα ὅτι ἦτο ἀνάγκη ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῆς Θράκης τὸν τολμηρὸν ἐκείνον Ἕλληνα, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς ἰδίους του ὑπηκόους. Ὁ Δαρεῖος πεισθεὶς ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Ἰστιαῖον λόγῳ μὲν ὅτι ἤθελε δῆθεν νὰ τὸν συμβουλευθῆ περὶ μελλουσῶν ἐπιχειρήσεων, πράγματι δὲ ἵνα τὸν καταστήσῃ ἀκίνδυνον διὰ τῆς αὐλικῆς τιμῆς.

Ὀλίγα δ' ἔτη παρήλθον ἐν εἰρήνῃ, ὅτε μικρά τις ἀφορμὴ προὐκάλεσε τὴν Ἰωνικὴν ἀποστασίαν. Ἡ νῆσος Ναξος ἡ μεγίστη τῶν Κυκλάδων ἦτο τότε λίαν ἰσχυρά, διότι ἦρχε τῆς Πάρου, τῆς Ἀνδρου καὶ ἄλλων

νήσων, καὶ εἶχεν ἀξιόλογον ναυτικὸν καὶ πεζὸν στρατόν. Δυστυχῶς ὁμοῦς εἶχεν, ὡς πᾶν Ἑλληνικὸν κρατίδιον, δύο μερίδας, τὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν τῶν πλουσίων· οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐξορισθέντες ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ἦλθον εἰς τὴν Μίλητον καὶ προέτειναν εἰς τὸν Ἀρισταγόραν, γαμβρὸν τοῦ Ἰστιαίου καὶ ἐπίτροπον αὐτοῦ, νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πατρίδα των. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας στοχασθεὶς ὅτι, ἐὰν δι' αὐτοῦ κατέλθωσιν οἱ ἐξόριστοι, θὰ ἐξουσιάσῃ τὴν Νάξον, ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτελέσῃ μόνος τοιοῦτον ἐπιχειρήμα ἀπέταθη πρὸς τὸν Ἀρταφέρνην, ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου καὶ ὑπαρχον τῶν Σάρδεων. Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἔδωκεν αὐτῷ, συναινοῦντος καὶ τοῦ βασιλέως, διακοσίας τριῆρεις ὑπὸ τὸν Πέρσην Μεγαβάτην. Ὁ δὲ Μεγαβάτης παραλαβὼν ἐκ τῆς Μιλήτου τὸν Ἀρισταγόραν καὶ τὸ Ἴωνικὸν στρατεύμα μετὰ τῶν ἐξοριστῶν Ναξίων ἔπλεεν ἐπὶ τὴν Νάξον. Ἀλλὰ καθ' ὅδον διαφωνήσας πρὸς τὸν Ἀρισταγόραν, προὔδωκε τὸ ἐπιχειρήμα εἰς τοὺς Ναξίους. Οὗτοι τότε παρεσκευάσθησαν τόσον καλῶς, ὥστε ὁ Ἀρισταγόρας μετὰ τετράμηνον πολιορκίαν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπρακτος. Φοβούμενος δέ, μήπως ἐνεκα τούτου καὶ τῶν διαβολῶν τοῦ Μεγαβάτου στερηθῇ τῆς τυρανίας τῆς Μιλήτου, διενόηθη ὡς μόνον μέσον σωτηρίας τὴν ἀπόστασιν τῆς Ἰωνίας· προετρέπετο δὲ εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ τοῦ Ἰστιαίου, ὅστις δυσφορῶν δια τὴν ἐν Σούσις διαμονὴν του ἱλπιζεν ὅτι, ἀποστάσεως γενομένης, ὁ Δαρεῖος ἤθελε τὸν πέμψει πρὸς καταστολὴν αὐτῆς. Τὸ στρατεύμα, τὸ ὁποῖον αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων τυράννων εἶχεν ὀδηγήσει εἰς τὴν Νάξον δὲν εἶχεν ἀκόμη διαλυθῆ καὶ σχεδὸν πάντες οἱ τύραννοι ἦσαν παρόντες. Ὅθεν συλλαμβάνει τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὸν βασιλέα τυράννου, τοὺς παραδίδει εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν κυβερνωμένας πόλεις, αἰτινες τοὺς μὲν ἐξώρισαν, τοὺς δὲ ἐφινευσαν, καὶ ἀποκαθιστᾷ πανταχοῦ τὴν δημοκρατίαν (500).

Ἄλωσις καὶ ἐμπρησμός τῶν Σιρδεων.

Ὁ Ἀρισταγόρας μετὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν Ἴωνων ἔχων ἀνάγκην συμμάχων ἰσχυρῶν, μετέβη εἰς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ παρέστησεν εἰς τὸν βασιλέα Κλεομένη ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ὀφείλουσιν ὡς προεστῶτες τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐλευθερώσωσιν ἐκ τῆς δυναστείας τοὺς Ἴωνας, ἄνδρας συγγενεῖς. Ὁ δὲ Κλεομένης ἠρώτησεν αὐτὸν πόσων ἡμερῶν ἕδος εἶνε ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῶν Σούσων, πρωτεύουσας τῶν

Περσῶν. Τριῶν μηνῶν, ἀπεκρίθη ὁ Ἴων, δείξας αὐτῷ σύναμα καὶ γεωγραφικὸν χάρτην. Τότε δὲ ὁ Σπαρτιάτης εἶπεν· ὦ Μιλήσιε, ἀπέλθε ἐκ τῆς Σπάρτης πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος· διότι οἱ Σπαρτιάται δὲν δύνανται ν' ἀπομακρυνθῶσι τόσον πολὺ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ὁ Ἀρισταγόρας ἀπειράθη ν' ἀγοράσῃ τὴν συναίνεσίν του διὰ χρημάτων, ἀλλ' ὁ Σπαρτιάτης ἔμεινεν ἀδιάφθορος καὶ ὁ Μιλήσιος μετέβη εἰς Ἀθήνας, διότι ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ δυνατωτάτη τῶν λοιπῶν. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ὠμίλησε περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς Ἀσίας, περὶ τῆς πολεμικῆς ἀνικανότητος τῶν Περσῶν καὶ ὅτι ἡ Μίλητος εἶνε ἀποικία τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι μνημόνες τῆς Ἰωνικῆς των καταγωγῆς καὶ γνωρίζοντες ὅτι ὁ Ἰππίας καταφυγὼν εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Περσῶν προσεπάθει διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἐν Ἀθήναις τυραννίδα προθύμως ἐπεμψαν εἰς βοήθειαν τῶν Ἰώνων εἴκοσι τριήρεις, μεθ' ὧν συνέπλευσαν καὶ πέντε τῶν Ἐρετριέων· αὗται δὲ αἱ τριήρεις ἔγειναν ἀρχὴ κακῶν εἰς Ἕλληνας καὶ βαρβάρους. Οἱ Ἴωνες μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἐρετριέων κατέπλευσαν εἰς τὴν Ἐφεσον καί, ἀφέντες τὰ πλοῖα ἐν τῷ Κορησσῶ, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὰς Σαρδεῖς καὶ κυριεύουσιν αὐτὰς πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, τὴν ὁποίαν ἔσωζεν αὐτὸς ὁ Ἀρταφέρνης (499). Ἐπειτα δὲ, πυρποληθέντος τοῦ ἄστεως ἐνεκα ἀπροσεξίαι στρατιώτου τινός, οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὰ πλοῖα των καὶ ἠττηθέντες ἐν Ἐρέσῳ ὑπὸ τῶν Περσῶν διελύθησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἀφήσαντες παντάπασιν τοὺς Ἴωνας ἀνεχώρησαν· εἰς δὲ τὸν Ἀρισταγόραν ἐπικαλούμενον αὐτοὺς εἶπον ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ τοὺς βοηθήσωσιν. +

Ἄλωσις τῆς Μιλήτου.

Οἱ Ἴωνες καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀθηναίων ἐξηκολούθησαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως καί, πλεύσαντες εἰς τὸν Ἐλλησπόντον, ὑπέταξαν τὸ Βυζάντιον καὶ πάσας τὰς ἄλλας πόλεις τὰς κατ' ἐνεῖκα τὰ μέρη· ἔπειτα δ' ἐξελθόντες ἐκ τοῦ Ἐλλησπόντου μετέστησαν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς Κάρας, τοὺς Καυνοὺς καὶ τοὺς Κυπρίους. Ἄλλ' ὁμως οἱ Πέρσαι ἐκράτησαν εἰς τέλος· πρῶτον ὑπέταξαν τὴν Κύπρον, τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις τοῦ Ἐλλησπόντου καὶ τὴν Καρίαν (498), ἔπειτα κυριεύσαντες τὰς Κλαζομενάς καὶ τὴν Κύμην, προῆγον εἰς τὴν Μίλητον. Ἄλλ' ἡ Μίλητος δὲν εἶχε πλέον ἀρχηγὸν τὸν ταράξαντα τὴν Ἰωνίαν Ἀρισταγόραν, διότι εἶχε φύγει ἀνανδρῶς εἰς τὴν Μύρ-

κινον καὶ ὀλίγω ὕπερον ἐφονεΐθη ὑπὸ τῶν Θρακῶν· ὁ δὲ Ἰστιάϊος ἀπατήσας τὸν Δαρεΐον, εἶχεν ἀνακτήσει τὴν ἐλευθερίαν του, ἀλλ' οἱ Μιλήσιοι δὲν ἤθελον πλέον τύραννον καὶ ἐπομένως δὲν τὸν ἐδέχθησαν. Κατορθώσας δὲ νὰ συλλέξῃ Λεσβίους τινὰς ἐπειράτευε μετ' αὐτῶν μέχρις οὗ ἐζωγράφη ὑπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μυσίας καὶ ἀνεσκολοπίσθη ἐν Σάρδεσιν. Οἱ Ἴωνες λοιπόν, ὡς εἶδον τοὺς Πέρσας προχωροῦντας ἐπὶ τὴν Μιλητον καὶ τὴν ἄλλην Ἴωνίαν, συνελθόντες εἰς τὸ Πανιώνιον ἀπεφάσισαν, πληρώσαντες πάσας τὰς ναῦς των, νὰ συλληθῶσιν ὡς τάχιστα εἰς τὴν νῆσον Λάδην, ἵνα ναυμαχήσωσιν ὑπὲρ τῆς Μιλήτου. Ἄλλ', ὅτε ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς ναυμαχίας, πρῶτοι οἱ Σάμιοι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης κατέλιπον τὴν τάξιν των, μετὰ δὲ τούτους οἱ Λέσβιοι καὶ οἱ περισσότεροι τῶν Ἴωνων. Ἐκ δὲ τῶν παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ οἱ Χίοι καὶ οἱ Φωκαεῖς ὑπὸ τὸν Διονύσιον ἐβλάφθησαν σπουδαίως διαπράττοντες ἔργα λαμπρά. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Πέρσαι ἐπολιόρησαν τὴν Μίλητον κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτήν (494). Πλεῖστοι τῶν Μιλησίων ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ζωγρηθέντες ἀπήχθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἐκυρίευσαν τὴν Χίον, τὴν Λέσβον καὶ τὴν Τένεδον καὶ ἔπειτα τὰς ἐν τῇ Εὐρώπῃ πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου. Οἱ Βυζάντιοι καὶ οἱ Καλχηδόνιοι, ἀφέντες τὰς πόλεις των, κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν Μεσημβρίαν. Καὶ ὁ Μιλιτιάδης αὐτὸς ἀφῆσας τὴν ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ χερσόνησον ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας μετὰ τεσσάρων τριήρων. Τοιοῦτο θλιβερὸν πέρας ἔλαβεν ἡ ἀποστασία τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας!

Πρώτη ἀτυχῆς ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Μαρδόνιον.

75 Ο Δαρεῖος πένον ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριῶν, διότι ἐτόλμησαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἀποστάτας ὑπηκόους του, ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ κατ' αὐτῶν καὶ ἐν γένει κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον ἐξολοθρευτικόν. Πρὸς τοῦτο λοιπόν ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν πανπόλλου πεζοῦ καὶ ναυτικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον, ὅστις, φθάσας εἰς τὴν Ἴωνίαν, κατέλυσε πάντας τοὺς τυράννους τῶν Ἴωνων καὶ κατέστησε δημοκρατίαν εἰς τὰς πόλεις. Μετὰ δὲ ταῦτα διαβάς τὸν Ἑλλησπόντον ὑπέταξε τὴν νῆσον Θάσον καὶ τὴν Μακεδονίαν (492), διότι τὰ ἐντὸς τῶν Μακεδόνων ἔθνη πάντα ἦσαν ὑπὸ

κοα εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ἄλλ' ἐν ᾧ περιέπλεον οἱ Πέρσαι τὸν Ἄθων ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν ἄνεμος δυνατὸς καὶ ἐναντίος, ὅστις ἔρριψε πολλὰς τῶν νεῶν ἔξω εἰς τὸ ἀκρωτήριον, ὅπου συνετρίβησαν πλείονες τῶν τριακοσίων καὶ ἀπόλοντο ὑπὲρ τοὺς δυσμυρίους ἄνδρας· συγχρόνως δὲ οἱ Βρύγοι Θρακικῆς ἐνέπεσον εἰς τὸν Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸν πεζὸν στρατὸν ἐστρατοπεδευμένον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἐπλήγωσαν δὲ καὶ τὸν Μαρδόνιον αὐτόν. Διὰ τοῦτο ὁ Μαρδόνιος δὲν προὔχωρησε περαιτέρω, ἀλλ' ὑποδουλώσας τοὺς Βρύγους ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἀδόξως.

Κήρυκες Πέρσαι αἰτοῦσι γῆν καὶ ὕδωρ. Κατηγορία Αἰγινητῶν ὡς προδοτῶν καὶ πόλεμος αὐτῶν καὶ Ἀθηναίων.

Ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τῆς πρώτης ἐπιχειρήσεως ἀντὶ νὰ μεταπέισῃ τὸν Δαρεῖον ἠρέθισεν ἔτι μάλλον αὐτόν· ἐνῶ δὲ ἡσχολεῖτο εἰς νέας ἐτοιμασίας πολέμου, θέλων νὰ δοκιμάσῃ τοὺς Ἕλληνας ἂν διανοοῦνται νὰ πολεμήσωσιν ἢ νὰ παραδοθῶσιν ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας, ἵνα ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ (491). Πάντες οἱ νησιῶται καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Αἰγινῆται ἔδωσαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ ἠπειρωτῶν· μόνοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται ὄχι μόνον ἀπέριψαν τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ καὶ ἐνέβαλον τοὺς κήρυκας, ἐκείνοι μὲν εἰς βάρκηρον, οὗτοι δὲ εἰς φρέαρ, ἵνα λαθῶσιν ἐκεῖθεν γῆν καὶ ὕδωρ. Ἐπειδὴ δ' ἐνόμισαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι οἱ Αἰγινῆται ἔδωσαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἵνα μετὰ τοῦ Πέρσου ἐστρατεύσωσι κατ' αὐτῶν, κατηγορήσαν αὐτοὺς ἐν τῇ Σπάρτῃ ὅτι προὔδωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κλεομένης διέβη εἰς τὴν Αἴγιναν, ἵνα συλλάβῃ τοὺς αἰτιωτάτους τῶν Αἰγινητῶν, ἀλλ' ὁ Δημάρατος ἐμήνυσε τοῦτο εἰς τοὺς Αἰγινῆτας καὶ οὕτως ἡ ἐπιχείρησις ἀπέτυχεν. Ὁ δὲ Κλεομένης τότε ἀπεφάσισε τέλος νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν βραδιοῦργον ἀντίπραξιν τοῦ συμβασιλείως του. Πείθει λοιπὸν διὰ χρημάτων τὴν Πυθίαν νὰ χρησιμοδοτήσῃ ὅτι ὁ Δημάρατος δὲν ἦτο ἐκ βασιλικοῦ γένους καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκθρόνισίν του. Ὁ Λεωτυχίδης, ὅστις ἦτο σύμφωνος μὲ τὸν Κλεομένην, διεδέχθη τὸν ἔκπτωτον βασιλέα καὶ διὰ τῶν ὕβρεων τῶν ἠνάγκασαν αὐτόν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Δαρεῖον. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κλεομένης παράλαβὼν τὸν Λεωτυχίδην ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ ἄνευ ἀντιστάσεως ἐκλέξας

δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν Αἰγινήτων τοὺς ἀξιολογωτάτους, παρέδωκεν αὐτοὺς ὡς ὁμήρους εἰς τοὺς ἐχθίστους τῶν Αἰγινήτων Ἀθηναίους. Ἄλλ' ὅτε μετ' ὀλίγον ὁ Κλεομένης ἀπέθανε (491) καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ὁ ἀδελφός του Λεωνίδα, οἱ Αἰγινήται ἀπήτησαν τοὺς ἄνδρας τῶν· ἐπεὶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἤρουντο τὴν ἀπόδοσιν, συνέλαβον εἰς τὸ Σούνιον τὴν Θεορίδα ναῦν, πλήρη ἀνδρῶν ἐκ τῶν πρώτων Ἀθηναίων. Τοῦτο δ' ἔγεινεν ἀφορμὴ ἐκρήξεως πολέμου, ὅτις ἐκτὸς μικρᾶς διακοπῆς ἐπεκράτη τῷ 481.

Δευτέρα ἐστρατεία Περσῶν ὑπὸ Δᾶτιν καὶ Ἄρτα- φέρην. Μάχη ἐν Μαραθῶνι.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας, ὁ Δαρεῖος ἀπέστειλε τοὺς στρατηγοὺς Δᾶτιν καὶ Ἄρταφέρην ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν καὶ τὰς Ἀθήνας, διατάξας νὰ ἐξανδραποδίσωσι τὰς πόλεις ταύτας καὶ νὰ τῷ φέρωσι τὰ ἀνδράποδα, ἵνα τὰ ἴδῃ. Ὅτε λοιπὸν οἱ στρατηγοὶ κινήσαντες ἐκ τῶν Σούσων ἔφθασαν εἰς τὸ Ἀλγίον πεδίον τῆς Κιλικίας, ἄγοντες στράτευμα πεζῶν πολὺ καὶ καλῶς παρεσκευασμένον, ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ἅπαν τὸ ναυτικόν. Ἀφ' οὗ δ' ἐπέβησαν οἱ Πέρσαι εἰς ἐξακοσίας τριήρεις, ἔπλευσαν πρῶτον εἰς τὴν Ἴωνίαν, ὅθεν παρέλαβον τοὺς Ἴωνας καὶ Αἰολεῖς, καὶ ἔπειτα ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Νάξον. Οἱ δὲ Νάξιοι ἐνθυμούμενοι τὰ προλαβόντα ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη· οἱ Πέρσαι ἀνδραποδίσαντες ὅσους ἐξ αὐτῶν κατέλαβον, ἐνέπηρσαν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὴν πόλιν. Ταῦτα δὲ πράξαντες ἐπέπλεον εἰς τὰς ἄλλας νήσους, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐλάμβανον στράτευμα καὶ ὁμήρους, παῖδας τῶν νησιωτῶν. Ὅτε δὲ περιπλεύσαντες τὰς νήσους προσωρμίσθησαν καὶ εἰς τὴν Κάρυστον, διότι οἱ Καρύστιοι δὲν ἔδιδον ὁμήρους, τότε ἐπολιόρκουν αὐτοὺς καὶ ἐδήουν τὴν γῆν, ἕως οὗ καὶ οἱ Καρύστιοι ἠναγκάσθησαν νὰ μηδίσωσιν. Ἐκεῖθεν δὲ οἱ Πέρσαι ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν, ἣτις τὴν ἐβδόμην ἡμέραν ἀπὸ τῆς προσβολῆς παρεδόθη διὰ προδοσίας· εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν πόλιν τὰ μὲν ἱερὰ ἐνέπηρσαν, ἀφ' οὗ πρῶτον τὰ ἐσύλησαν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἠνδραπόδισαν κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Δαρείου (490). Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἐρετρίας οἱ Πέρσαι ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Πεισιστρατίδου Ἴππίου, ὅστις συνεστρατεύετο μετ' αὐτῶν, ἔπλευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, τόπον τῆς Ἀττικῆς ἐπιτηδεύομενον διὰ τὸ ἵππικόν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμαθον τοῦτο, ἔτρε-

χον καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Μαραθῶνα· ἦσαν δὲ αὐτῶν στρατηγοὶ δέκα, ὧν ὁ δέκατος ἦτο ὁ Μιλτιάδης, ὁ πρῶτον τύραννος τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ χερσονήσου, καὶ ἕκαστος ἤρχε μίαν ἡμέραν κατὰ διαδοχὴν. Οἱ στρατηγοὶ, ὄντες ἀκόμη ἐν Ἀθήναις, ἐπεκαλέσθησαν τοὺς Λακεδαιμονίους ἀποστείλαντες εἰς τὴν Σπάρτην τὸν ἡμεροδρόμον Φειδιππίδην· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνέκριναν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' εὐθύς δὲν ἠδύναντο, μὴ θέλοντες νὰ λύσωσι νόμον τινὰ ἀπαγορευόντα εἰς αὐτούς νὰ ἐκστρατεύωσι πρὸ τῆς πανσελήνου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι φθάσαντες εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐτάχθησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον, ὅπου ἦλθον βοηθοὶ οἱ Πλαταιεῖς πανδημεῖ. Ἄλλ' αἱ γυνῶμαι τῶν στρατηγῶν ἦσαν διηρημέναι εἰς δύο· πέντε μὲν στρατηγοὶ δὲν ἤθελον νὰ συμπλακῶσιν εὐθύς, λέγοντες ὅτι ἦσαν ὀλίγοι ὡς πρὸς τὸ στράτευμα τῶν Μήδων, οἱ δὲ ἄλλοι πέντε, ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ὁ Μιλτιάδης, παρεκίουν τοῦτο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο φόβος, μήπως νικήσῃ ἢ χειροτέρα τῶν γυναιῶν, ὁ Μιλτιάδης ἐλθὼν πρὸς τὸν πολέμαρχον Καλλιμαχον, ὅστις ἦτο ἡμῶν μετὰ τοὺς στρατηγούς, εἶλκυσε καὶ αὐτὸν εἰς τὸ μέρος του καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας ἑνδεκακισχίλιοι Ἕλληνας πρὸς ἑνδεκακισμυρίους βαρβάρους.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἕκαστος τῶν ὁμογνημόνων τῷ Μιλτιάδῃ στρατηγῶν παρέδιδεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του· οὗτος δὲ δεξιόμενος αὐτὴν δὲν διετάττε τὴν μάχην ἕως οὐ ἔφθασεν ἡ ἰδική του ἡμέρα. Τότε λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάχθησαν ὡς ἐξῆς· τὸ μὲν δεξιὸν κέρας διώκει ὁ πολέμαρχος Καλλιμαχος, ἐφεξῆς δὲ ἡκολούθουσι αἱ φυλαὶ κατὰ τάξιν, οἱ δὲ Πλαταιεῖς κατεῖχον τὸ ἀριστερόν. Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἦσαν ἐν τῷ μέσῳ, ὁ δὲ Μιλτιάδης πανταχοῦ. Ἀφοῦ δὲ διετάχθησαν οὕτω καὶ αἱ θυσίαι ἐγένοντο καλαί, τότε ἀφῆθησαν οἱ Ἕλληνας μετὰ βῆμα ταχὺ κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀπὸ τῶν ὁποίων τοὺς ἐχώριζε διάστημα ὀκτῶ μόνον σταδίων. Οἱ δὲ Πέρσαι βλέποντες ὅτι ἐπῆρχοντο δρομαῖοι, ἠτοιμάζοντο νὰ τοὺς δεχθῶσι, καὶ ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι παρεφρόνησαν· διότι ἔβλεπον ὅτι ἦσαν ὀλίγοι καὶ τόσοι ὄντες ἤρχοντο μετὰ σπουδῆν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, ὡς ἐπλησίασαν ἀθροῖοι εἰς τοὺς βαρβάρους, ἐπολέμου ἀνδρείως Ἡ μάχη διήρκεσε πολλὴν ὥραν· καὶ κατὰ μὲν τὸ μέσον ἐνίκησαν οἱ βάρβαροι καὶ, ῥήξαντες αὐτό, ἐδίωκον τοὺς κατὰ τοῦτο ἀντιτεταγμένους Ἕλληνας εἰς τὴν μεσόγειον· εἰς ἑκάτερον ὅμως τῶν κεράτων ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς. Νικῶντες δὲ τοὺς μὲν βαρβάρους ἄφινον νὰ φεύγωσιν, αὐτοὶ δὲ συνά-

φαντες τὰ δύο κέρατα ἐμάχοντο πρὸς τοὺς βήξαντας τὸ μέσον αὐτῶν καὶ ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι· ἀκολουθοῦντες δὲ τοὺς Πέρσας φεύγοντας ἔκοπτον αὐτούς, ἕως οὗ φθάσαντες εἰς τὴν θάλασσαν ἐζήτουν πῦρ καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν πλοίων. Εἰς ταύτην τὴν μάχην πρῶτον μὲν ἐφονεύθη ὁ πολέμαρχος Καλλιμάχος, δείξας μεγάλην ἀνδρείαν, καὶ ἐκ τῶν στρατηγῶν ὁ Στησίλαος· ἔπειτα ὁ Κυνέγειρος ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νέως τινος, ἔπαιον ἀποκοπεῖς τὴν χεῖρα μὲ πέλεκυν. Ἔπειον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν Ἀθηναίων πολλοὶ καὶ ὀνομαστοί. Ἐπτὰ λοιπὸν πλοῖα ἐκράτησαν τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ δὲ τῶν λοιπῶν οἱ Πέρται ἐσπευσαν νὰ περιπλεύσωσι τὸ Σούνιον, θέλοντες νὰ φθάσωσι εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλ' οἱ νικηταὶ ἔτρεχον ὡς τάχιστα εἰς τὴν πόλιν καὶ, ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι Ἡρακλείου, εἶχον στρατοπεδεύσει εἰς ἄλλο Ἡρακλεῖον τὸ ἐν Κυνοσάργει, ὅτε οἱ βάρβαροι ἐφάνησαν μακρὰν τοῦ Φαλήρου· σταθέντες δ' ἐκεῖ ὀλίγον, ἀπέπλευσαν ὀπίσω εἰς τὴν Ἀσίαν κατησχυμμένοι (490). Ἐν τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ αὐτῇ πρώτη κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἐτόλμησαν ν' ἀντιβιβέωσι πρὸς τοὺς Μήδους, τῶν ὁποίων καὶ τὸ ὄνομα ἕως τότε ἦτο φόβος εἰς αὐτούς» ἔπαιον ἐκ μὲν τῶν βαρβαρῶν ἑξακισχίλιοι καὶ τετρακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο. Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν τῆς μάχης ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας δισχίλιοι Σπαρτιαῖται καὶ, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωσι τοὺς Μήδους, μετέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τοὺς εἶδον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπαινέσαντες τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ κατόρθωμα αὐτῶν ἀνεχώρησαν ὀπίσω.

Ἐκστρατεία Μιλτιάδου εἰς τὴν Πάρον.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μαραθῶνι θραῦσιν τῶν Περσῶν ὁ Μιλτιάδης ἔχων ὑπόληψιν καὶ πρότερον παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, τότε περισσότερον ἠύξησεν. Ἐζήτησε λοιπὸν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐβδομήκοντα τριῖρεις καὶ στρατεύμα καὶ χρήματα, χωρὶς νὰ εἶπῃ κατὰ τίνων θὰ ἐκστρατεύσῃ, ἀλλὰ μόνον ὅτι θὰ καταπλουτίσῃ αὐτούς, ἐὰν τὸν ἀκολουθήσωσιν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἐπαρθέντες ἐκ τῶν λόγων τούτων, ἔδωκαν τὰ αἰτηθέντα. Παραλαβὼν δὲ αὐτὰ ὁ Μιλτιάδης, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Πάρον, λόγῳ μὲν ὅτι πρῶτοι οἱ Πάριοι τῶν νησιωτῶν ἐστράτευσαν μετὰ τῶν Περσῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἔργῳ δὲ ὅτι ἐκεῖνος εἶχε πάθος κατὰ τῶν Παρίων ἕνεκα τοῦ Λυσαγόρου, ὅστις ὦν Πάριος τὸν

εἶχε διαβάλει ὄντα ἐτι ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ πρὸς τὸν Ἰθάρην τὸν Πέρσην. Φθάσας δὲ ὁ Μιλτιάδης εἰς τὴν νῆσον, ἐπολιόρκει τοὺς Παρίους κεκλεισμένους ἐντὸς τοῦ τείχους καί, πέμπων εἰς τὴν πόλιν κήρυκα, ἐζήτηε ἑκατὸν τάλαντα λέγων ὅτι ἂν δέν τὰ δώσωσι, δέν θά λύσῃ τὴν πολιορκίαν πρὶν κυριεύσῃ αὐτούς. Οἱ δὲ Πάριοι οὐδὲ διενόηθησαν νὰ δώσωσι χρήματα εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἠμύνοντο γενναίως. Τέλος δὲ ὁ Μιλτιάδης, σπᾶσας τὸν μῆρόν του κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἠναγκάσθη μετὰ 26 ἡμέρας ν' ἀποπλευσῇ ὁπίτω ἄπρακτος. Ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας, κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ Ξανθίππου, ἀνδρὸς Ἀλκμεωνίδου, ὡς ἐνοχος θανάτου, διότι ἠπάτησε τοὺς Ἀθηναίους. Εἰσκαθεῖς δὲ εἰς δίκην τῆς μὲν θανατικῆς ποινῆς ἀπελύθη διὰ τῆς ἀπολογίας τῶν φίλων καὶ χάριν τοῦ Μαραθωνίου ἔργου του, κατεδικάσθη ὅμως εἰς χρηματικὴν ποινὴν πεντήκοντα τάλαντων καὶ ὁ μὲν Μιλτιάδης μετ' ὀλίγον, σαπέντος τοῦ μῆροῦ του, ἀπέθανε, τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἀπέτισεν ὁ υἱὸς του Κίμων.

Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, οἵτινες ἀμφοτέροι διεκρίθησαν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος, προήχθησαν ἐν Ἀθήναις καὶ προσέστησαν αὐτῶν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἦσαν ὅμως ἀντιθέτων φρονημάτων καὶ χαρακτήρων. Ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἦτο μεγελοπρόβουλος, τολμηρὸς καὶ πανούργος· ἐθήρευε τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου καὶ εἶχε πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου· ὁ δὲ Ἀριστείδης χρηστός, φιλαλήθης καὶ ἀκέραιος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως ὠνομάζετο δίκαιος· ζηλωτῆς δὲ πολὺ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας ἔκλινε μᾶλλον πρὸς τὴν ἀριστοκρατικὴν πολιτείαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο καρπούμενος ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀντιπάλου του, διέδωκεν ὅτι ὁ Ἀριστείδης ἐνεργεῖ ν' ἀποκλεισθῇ ὁ λαὸς τοῦ δικαστικοῦ ἀξιώματος. Ἡ συκοφαντία αὕτη ἐπήγαγε τὸ ἀποτελέσμα τῆς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνελθόντες πανταχόθεν εἰς τὸ ἄστυ ἐψήφισαν τὴν ἐξοστράκισιν τοῦ δικαίου (483). Ὁ Ἀριστείδης ἀπερχόμενος τῆς πόλεως ὕψωσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ηὐχάθη νὰ μὴ συμβῆ εἰς τὴν πατρίδα του κακόν, τὸ ὅποιον ν' ἀναγκάσῃ αὐτὴν νὰ ποθήσῃ τὸν ἐξόριστόν της. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς γενόμενος τοῦ λοιποῦ μόνος κύριος τῶν πολιτικῶν πραγμάτων κατώρθωσε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ πολιτικὴ του, ἥτις καὶ αὐτὸν καὶ τὰς Ἀθήνας ἐδόξασε. Προϋδῶν ὅτι

οι Πέρσαι ἤθελον ἐπαναλάβει τὴν ἀπόπειραν αὐτῶν μετεχειρίσθη πάντας τοὺς πόρους τῆς πόλεως εἰς τὴν αὐξήσει τοῦ στόλου αὐτῆς. Ὄθεν κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον διακοσίας τριήρεις ἐξωπλισμένους καὶ εἰθισμένους εἰς τοὺς ναυτικούς ἐλιγμούς, αἵτινες ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα. Χ

Προπαρασκευαὶ Δαρείου καὶ Ξέρξου.

Ὁ Δαρεῖος, ὅτε ἦλθεν εἰδησις εἰς αὐτὸν περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ὧν καὶ πρότερον θυμωμένος κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Σάρδεων, τότε πολὺ περισσότερον ἐθυμώθη. Ὄθεν ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτὸς κατὰ τῆς Ἑλλάδος, μετὰ πλειοτέρων δυνάμεων καὶ πρὸς τοῦτο ἐπὶ τρία ἔτη συνεκλόνηε τὴν Ἀσίαν ὅλην. Ἄλλ' ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει ἡ Αἴγυπτος ἀπέστη καὶ ὁ Δαρεῖος ἠτοιμάζετο νὰ πορευθῆ πρῶτον κατ' αὐτῆς, ὅτε ἀποθνήσκει (485). Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ξέρξης, καταστήσας ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὴν Αἴγυπτον πολὺ δουλοτέραν ἢ ὡς ἐπὶ Δαρείου ἦτο, ἡσχολήθη εὐθύς εἰς τὰς προπαρασκευαίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ νέος βασιλεὺς δὲν ἦτο πολὺ πρόθυμος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ παρεκίνησεν αὐτὸν πολὺ ὁ ζωηρὸς Μαρδόνιος, ὅστις ἐλπίζων νὰ ὑπαρχήσῃ αὐτῆς ἔλεγε: «Δέσποτα, ἡ ὑποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐπαγάγῃ τὴν τῆς Εὐρώπης, τῆς περικαλλεστάτης χώρας τοῦ κόσμου, ἧτις πρέπειν εἶναι νὰ ὑπακούῃ εἰς μόνον τὸν βασιλέα.» Εἰς δὲ τὸν Μαρδόνιον προσετίθεντο οἱ δυνάσται τῆς Θεσσαλίας Ἀλευάδαι, οἵτινες θέλοντες νὰ παγιώσωσι τὴν ἀρχὴν των ὑπέσχοντο εἰς τὸν Ξέρξην τὴν σύμπραξιν των κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅσοι τῶν Πεισιστρατιδῶν εἶχον ἀναβῆ εἰς Σοῦσα, οἵτινες ὄχι μόνον ἔλεγον ὅσα καὶ οἱ Ἀλευάδαι, ἀλλὰ πρὸς τούτοις τῷ ἔδιδον καὶ ἐλπίδας ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Ὀνομάκριτον, Ἀθηναῖον χρησμολόγον καὶ διαθέτην τῶν χρησμῶν τοῦ Μουσαιοῦ, ὅστις ἐδείκνυεν εἰς τοὺς Πέρσας τὴν νίκην των ἐκ παλαιοῦ χρόνου προειρημένην. Ταῦτα λοιπὸν ἀνέπεισαν τὸν Ξέρξην νὰ στρατηλατήσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· ἀλλὰ πρὸς περάτωσιν τῶν προπαρασκευῶν ἐχρειασθήσαν ἀκόμη τέσσαρα ἔτη· τὸ δὲ πέμπτον ἔτος ἐστρατηλάτει μὲ πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μεγίστη ὅλων τῶν προηγουμένων ἐκστρατειῶν, διότι ὑπὲρ τὰ πενήτηντα ἔθνη διαφέροντα τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη, τὴν δίκαιαν καὶ τὸν ὕπλισμόν ὠδήγησεν ὁ Ξέρξης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ δὲ τὰς

παρασκευάς ταύτας, αἵτινες ἐδόνησαν ὅλην τὴν Ἀσίαν, ἐξετέλεσεν ὁ βασιλεὺς δύο μεγάλα ἔργα, τὸ διόρυγμα τοῦ Ἄθω, ἔνθα εἶνε ἡ πόλις Σάνη, καὶ τὴν ἐκ πλοίων ζευξίν τοῦ Ἑλλησπόντου, θέλων νὰ δεῖξῃ δύναμιν καὶ ν' ἀφήσῃ μνημόσυνον ἑαυτοῦ.

Τρίτη ἐκστρατεία Περσῶν ὑπὸ Ξέρξης.

Ἀφ' οὗ δὲ τὰ πάντα ἠτοιμάσθησαν τῷ 481, ὁ μὲν ναυτικὸς στρατὸς διεχειμάσεν εἰς Κύμην καὶ Φώκαιαν, ὁ δὲ πεζὸς μετὰ τοῦ Ξέρξου εἰς Σάρδεις, τὸ δὲ ἔαρ τοῦ 480 ἅπασαι αἱ δυνάμεις ἦσαν ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ καὶ τῇ Ἀβύδῳ, ὅθεν διέβησαν διὰ τῶν γεφυρῶν εἰς τὴν Σηστόν ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ἑπτὰ νυκτῶν. Ἐκεῖθεν δ' ἔφθασαν εἰς Δορίσκον, αἰγιαλὸν ὄντα τῆς Θράκης, ὅπου ὁ βασιλεὺς ἠρίθμησε τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικὸν στρατόν. Καὶ αἱ μὲν εἰς Ἀσίας ἐλθοῦσαι δυνάμεις ἀνέβαινον, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἰς ἑκατομμύριον καὶ ἑπτακοσίας χιλιάδας πεζῶν, εἰς ὀκτὼ μυριάδας ἵππέων, εἰς διςμυρίους ἄνδρας ἐπὶ καμήλων καὶ ἄρμάτων καὶ εἰς πεντακοσίας δέκα ἑπτὰ χιλιάδας καὶ ἑξακοσίους δέκα διανεμομένους ἐπὶ 1207 τριήρων καὶ 3000 σιταγωγῶν, αἱ δὲ ἐκ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας συλλεγεῖσθαι ἀνέβαινον εἰς τριακοσίας χιλιάδας πεζῶν καὶ εἴκοσι τέσσαρας χιλιάδας ναυτῶν ἐπὶ ἑκατὸν εἴκοσι νεῶν. Σύμπαρ λοιπὸν ὁ πεζὸς καὶ ὁ ναυτικὸς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 2,641,610 μαχίμους ἄνδρας, πλὴν τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν, οἵτινες ἦσαν σχεδὸν ἰσάριθμοι. Ἀφ' οὗ δ' ἔγεινεν ἡ ἐξαρίθμησις, ὁ Ξέρξης ἠρώτησε τὸν ἐξόριστον βασιλεῖα τῆς Σπάρτης Δημόρατον, συστρατευόμενον μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἂν οἱ Ἕλληνας θὰ τολμήσωσι νὰ σηκώσωσι χεῖρας ἐναντίον του· ὁ δὲ Λακεδαιμόνιος ἀπεκρίθη· αἴ μὲν πενία εἶνε ἀείποτε σύντροφος τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ ἀρετὴ εἶνε πρᾶγμα ἐπίσκακτον, διότι ἀποκτᾶται διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου, τὰ ὁποῖα μεταχειριζομένη ἡ Ἑλλάς ἀποκρούει καὶ τὴν πενίαν καὶ τὴν δεσποτείαν. Καὶ ἐπιαινω μὲν πάντας τοὺς Ἕλληνας, περὶ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων μόνων λέγω τὸ ἐξῆς· πρῶτον μὲν εἶνε ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι τοὺς λόγους σου ἀποτεινομένους εἰς δουλείαν τῆς Ἑλλάδος, ἔπειτα δὲ ὅτι θὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην κατὰ σοῦ, καὶ ἂν πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληνες συμμερισθῶσι τὸ φρόνημά σου. Περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν μὴ ἐρώτα, πόσοι ὄντες δύνανται νὰ πράξωσι ταῦτα, διότι ἔχουσιν ἰσχυρὸν δεσπότην, τὸν νόμον, ὅστις διατάσσει αὐτοὺς νὰ νικήσωσιν ἢ ν' ἀπόθάνωσιν.» Ὁ δὲ

δεσπότης τῶν στρατιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐπορεύοντο οὐχὶ πρὸς μάχην ἀλλὰ πρὸς μαστίγωσιν, ἐγέλασεν ἀκούσας τὸν Δημάρατον νὰ λέγῃ, ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι χωροῦντες μετὰ θάρρους εἰς τὸν θάνατον ἢ εἰς τὴν νίκην, διότι ὁ νόμος διατάσσει αὐτό. Μετὰ δὲ τὴν ἡμιλίαν ταύτην ὁ μὲν Ξέρξης μετὰ τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ πορευόμενος διὰ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, αἵτινες ἦσαν δασμοφόροι εἰς αὐτόν, ἔφθασεν εἰς τὴν παρὰ τὸν ὁμώνυμον κόλπον κειμένην Θέρμην (Θεσσαλονίκη), ὅπου καὶ ἐστρατοπεδευσεν· ὁ δὲ στόλος διαπλεύσας τὴν ἐν τῷ Ἄθῳ γενομένην διώρυχα εἶχε φθάσει ὀλίγω πρότερον εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον.

Σχέδιον ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ξέρξης διαχειμάζων ἐν Σάρδεσιν εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας, ἵνα ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ. Ἐκ τῶν δόντων μὲν ταῦτα ἦσαν οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ Λοκροὶ, οἱ Δωριεῖς, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ πλὴν τῶν Θεσπιέων καὶ τῶν Πλαταιέων· οἱ δὲ συνωμόται τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Πέρσου, συνελθόντες ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου, ἐφιλιώθησαν, παύσαντες τοὺς πρὸς ἀλλήλους πολέμους· διότι ἦσαν καὶ μεταξύ ἄλλων τινῶν πόλεμοι, ὁ μεγαλύτερος ὅμως ἦτο ὁ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰγινήτων. Μετὰ δὲ ταῦτα πρῶτον μὲν ἐπεμφαν κατασκόπους εἰς τὰς Σάρδεις ἄνδρας τρεῖς, οἵτινες ὅμως γνωρισθέντες συνελήφθησαν. Ὁ δὲ Ξέρξης, ἀντὶ νὰ διατάξῃ τὴν ἀποκεφάλισιν αὐτῶν, διέταξε νὰ τοῖς δεῖξωσιν ἅπαν τὸ στράτευμά του καὶ νὰ τοὺς ἀποπέμψωσιν ἀβλαβεῖς, θέλων νὰ μάθωσιν οἱ Ἕλληνες παρὰ τῶν κατασκόπων τὴν περὶ τῆς δυνάμεώς του. Ἐπειτα δὲ ἀπέστειλαν πρέσβεις εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὴν Κέρκυραν, εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς τὸν ἰσχυρὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Γέλωνα, ἵνα ζητήσωσι παρ' αὐτῶν βοήθειαν. Ἄλλ' οἱ πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Οὕτως οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ ἀγῶνι ἦσαν διηρημένοι. Τίς λοιπὸν ἔσωσεν αὐτούς; Οἱ Ἀθηναῖοι, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσι· διότι, ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεχώρουν ἀπὸ τῆς χώρας τῶν ἢ παρεδίδοντο εἰς τὸν βασιλέα, οὐδεὶς κατὰ θάλασσαν θὰ ἠνταντιοῦτε εἰς τὸν μέγαν στόλον τῶν Περσῶν καὶ ἡ Πελοπόννησος, πολιορκουμένη ὑπ' αὐτοῦ ὡς πόλις, θὰ ὑπέκυπτεν ἀφεύκτως μεθ' ὄλον τὸν ἡρωϊσμόν τῶν Σπαρτιατῶν.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἐρωτηθὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, εἶχε χρη-

σμοδοτήσει ν' ἀρήσῃσι τὰς κατοικίας των καὶ νὰ φύγῃσιν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς· διότι ἡ πόλις των θὰ πυρποληθῇ καὶ θὰ κατασκαφῇ. Ἄλλὰ μετὰ ἰκεσίαν ἀδιάκοπον ἡ Πυθία ἔδωκε δεύτερον χρησμόν, δι' οὗ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ μείνῃ ἀπόρθητον μόνον τὸ ξύλινον τεῖχος. Ἄλλὰ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ χρησμοῦ τούτου ἐδόθησαν πολλαὶ γνώμαι· τινὲς μὲν τῶν πρεσβυτέρων ἐνόμιζον ὅτι μόνον ἡ ἀκρόπολις θὰ σωθῇ· διότι αὕτη τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦτο περίφρακτος μὲ γέρρα· ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἔλεγεν ὅτι ξύλινον τεῖχος ἐνέει ὁ θεὸς τὰ πλοῖα καὶ παρεκίνει νὰ ἐξοπλίζωσιν αὐτά. Ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπεκράτησεν ἐπὶ τέλους· οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐξώπλισαν ἑκατὸν εἴκοσιν ἑπτὰ τριήρεις καὶ πεντήκοντα τρεῖς ἄλλας ἡτοιμάζον.

Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ, οἵτινες ἐξ ἀνάγκης τὸ πρῶτον ἐμῆδισαν, δυση-
ρεστημένοι δι' ὅσα οἱ Ἀλευαδαὶ ἐμηχανῶντο, ἔσπευσαν νὰ ζητήσωσι
στρατὸν παρὰ τῶν ἐν τῷ ἰσθμῷ συνηγμένων Ἑλλήνων, ἵνα συμφυλά-
ξωσι τὴν εἴσοδον τοῦ Ὀλύμπου. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεμψαν μυρίους
δπλίτας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐκλείτου καὶ τοῦ
Ἀθηναίου Θεμιστοκλέους εἰς τὰ Τέμπη, ἵνα μετὰ τῶν Θεσσαλῶν φυ-
λάξωσι τὴν ἀπὸ τῆς κάτω Μακεδονίας φέρουσαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν
εἰσβολὴν. Ἄλλ' ἐκαὶ ἔμειναν ὀλίγας μόνον ἡμέρας, τὸ μὲν διότι ὁ βασι-
λεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀλέξανδρος φιλοφρόνως ἔχων πρὸς τοὺς Ἕλληνας
συνεβούλευσεν αὐτοὺς δι' ἀγγέλων ν' ἀναχωρήσωσιν, ἵνα μὴ καταπα-
τηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐπερχομένου στρατεύματος, τὸ δὲ διότι ἔμαθον ὅτι
κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίαν παρὰ τὴν πόλιν Γόννον ὑπῆρχε καὶ ἄλλη
εἴσοδος εἰς τὴν Θεσσαλίαν, διὰ τῆς ὁποίας καὶ εἰσέβαλεν ὁ Ξέρξης.
Ὅθεν οἱ Ἕλληνες ἐπέστρεψαν εἰς τὸν ἰσθμὸν· οἱ δὲ Θεσσαλοὶ, ἐρημω-
θέντες συμμάχων, τότε ἐμῆδισαν προθύμως καὶ τοῦ λοιποῦ ἐδείχθη-
σαν χρησιμώτατοι εἰς τοὺς Πέρσας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπεφασίσθη νὰ
φυλάξωσι τὴν διόδον τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ὑπῆρχε καὶ σθερὸν τι
τεῖχος ἐκ παλαιοῦ χρόνου ἐκτισμένον ὑπὸ τῶν Φωκίων, καὶ τὸ ἀκρω-
τήριον τῆς Εὐβοίας Ἀρτεμίσιον· διότι αἱ Θερμοπύλαι καὶ τὸ Ἀρτεμί-
σιον εἶνε πλησίον ἀλλήλων, ὥστε εὐκόλως τὸ ἐν στρατεὺμα ἡδύνατο
νὰ ἔχῃ εἰδήσεις ἐκ τοῦ ἄλλου.

Ναυμαχία ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Θεμιστοκλῆς.

Ὅτε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου (480) ὁ περσὸς καὶ ὁ ναυτικὸς στρατὸς
τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταλάβει τὰς ἀριστέρας θέσεις, ὁ Ξέρξης ἦτο ἐν

τῇ Πιερίᾳ. Ἐν ᾧ δὲ ἡ στρατιά του εἰσεχώρει εἰς τὴν Θεσσαλίαν διὰ τῶν Περικιδῶν, ὁ στόλος του προύχώρει πλέον παρὰ τὰς ἀκτάς. Δέκα πλοῖα ταχύπλοα, εἰσελθόντα εἰς τὸ στενὸν τῆς Σκιαθοῦ, ὅπου προφυλάσσον τρία Ἑλληνικὰ πλοῖα, συνέλαβον δύο ἐξ αὐτῶν, καὶ ὁ ὠραιότατος τῶν αἰχμαλώτων, Λέων ὀνομαζόμενος, ἐσφάγη ἐπὶ τῆς πρῶρας τοῦ πλοίου του. Ὡς δ' ἔμαθον ταῦτα οἱ ἐπὶ τὸ Ἄρτεμισιον Ἕλληνες, εὐθύς μεθωρμίσθησαν εἰς τὴν Χαλκίδα, ἵνα φυλάξωσι τὸν Εὐριπον. Ἐν τούτῳ δ' ἔφθασε καὶ ὁ λοιπὸς στόλος τῶν Περσῶν εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς Μαγνησίας γῆς, τὸν μεταξὺ τῆς Κασθαναϊκῆς πόλεως καὶ τῆς Σηπιάδος ἀκτῆς. Ἄλλ' ἐκεῖ τὴν ἐπιούσαν κατελήφθη ὑπὸ φοβερᾶς τρικυμίας καὶ ἀπέβαλεν ὑπὲρ τὰς τετρακοσίας τριήρεις αὐτάνδρους καὶ ἀναριθμητον πλῆθος σιταγωγῶν πλοίων. Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Ἕλληνες, ἐπανῆλθον εἰς τὸ Ἄρτεμισιον, ὅπου δέκα πέντε πλοῖα ἐχθρικὰ ἀποπλανηθέντα ἔπεσον εἰς χεῖρας των. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἀκόμη ὑπερεῖχε κατὰ τὸν ἀριθμὸν ὁ Περσικὸς στόλος, ὅστις τότε εἶχε καταπλεύσει εἰς τὸν Παγασσητικὸν κόλπον καὶ ἀγκυροβολήσει εἰς τοὺς Ἀφέτας, ὥστε οἱ Πελοποννήσιοι ἰδίως φοβηθέντες ἐσκέπτοντο νὰ φύγωσιν ἐκ τοῦ Ἄρτεμισίου. Οἱ δὲ Εὐβοεῖς, νοήσαντες τοῦτο, παρεκάλεσαν τὸν Λακεδαιμόνιον Εὐρυβιάδην, ὅστις διώκει τὸν συμμαχικὸν στόλον, νὰ περιμεῖνῃ ὀλίγον χρόνον, ἕως οὗ ὑπεκθέσῃσι τὰ τέκνα των. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔπειθον αὐτόν, μεταβάντες ἔπεισαν τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλέα, δόντες αὐτῷ τριάκοντα τάλαντα. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, ἵνα κρατήσῃ ἐκεῖ τοὺς Ἕλληνες, μετέδωκεν ἐκ τῶν χρημάτων τούτων εἰς μὲν τὸν Εὐρυβιάδην πέντε τάλαντα, εἰς δὲ τὸν Ἀδεύμαντον, στρατηγὸν τῶν Κορινθίων, τρία, ὡς δίδων δῆθεν παρ' ἑαυτοῦ. Οὕτω λοιπὸν κατέμεινεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος συγκεῖμενος ἐκ 280 τριήρων εἰς τὸ Ἄρτεμισιον. Ἐν τούτῳ δὲ αὐτόμολός τις ἔλθων ὑπὸ τῶν Ἀφετῶν ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ἕλληνες τὴν ἀναχώρησιν διακοσίων νεῶν, αἵτινες περιπλεύουσαι τὴν Εὐβοϊαν ἔμελλον νὰ περικλείσωσιν αὐτούς. Οἱ δ' Ἕλληνες εὐθύς ἀπεφάσισαν νὰ προλάβωσι τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπέπλευσαν κατ' αὐτοῦ. Γενομένης δὲ ναυμαχίας, οἱ βάρβαροι ἠττήθησαν κατὰ κράτος, καὶ ἡ ἐπελοῦσα νύξ ὑπῆρξεν ἀκόμη ὀλεθριωτέρα εἰς αὐτούς· διότι νέα τρικυμία ἐγερθεῖσα μετὰ ῥαγδαίας βροχῆς κατέβαλεν αὐτούς, καὶ αἱ περιπλεύουσαι τὴν Εὐβοϊαν νῆες, καταληφθεῖσαι μεταξύ Καφηρέως καὶ Γερκιστοῦ, ἐξώκειλαν εἰς τοὺς σκοπέλους καὶ συνετρίβησαν.

Οἱ δὲ Ἕλληνες λαβόντες μετὰ ταῦτα βοήθειαν πεντήκοντα τρεῖς Ἀττικὰς τριήρεις ἐπέπεσον εἰς τὸν στόλον τῶν Κιλικίων καὶ, διαφθείραντες αὐτόν, ἐπανήλθον εἰς τὸ Ἄρτεμισιον. Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων, φοβούμενοι τὸν Ξέρξην, δὲν ἀνέμειναν πλέον τοὺς Ἕλληνας ν' ἄρξωσι τῆς μάχης, ἀλλὰ παρακαλεύσαντες ἀλλήλους ἐπέπλευσαν κατ' αὐτῶν. Συνέπιπτε δὲ ὥστε τὰς αὐτὰς ἡμέρας νὰ γίνωνται καὶ αἱ ναυμαχίαι αὐταὶ ἐνταῦθα καὶ αἱ πεζομαχίαι ἐν ταῖς Θερμοπύλαις. Οἱ δὲ ἐχθρικοὶ στόλοι συνεπλάκησαν καὶ δεῖξαντες ἑκάτεροι μεγάλην ἀνδρείαν διεχωρίσθησαν. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Ἕλληνες ἐδοκίμασαν μεγάλην ζημίαν καὶ συγχρόνως ἔμαθον ὅτι ἡ δίοδος τῶν Θερμοπυλῶν ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, ἔφυγον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος (Ἰουλίῳ 480).

Μάχη ἐν Θερμοπύλαις. Λεωνίδας.

Ὅτε ἡ ἄμυνα τῶν Θερμοπυλῶν εἶχεν ἀποφασισθῆ, ἐπανηγουρίζετο ἐν Σπάρτῃ ἡ ἑορτὴ τῶν *Καρπειῶν*, συνέπιπτε δὲ νὰ τελῶνται τότε καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Καίτοι δὲ μέγας κίνδυνος ἐπέκειτο, οἱ Ἕλληνες ὁμως δὲν ἀφῆκαν τὰς ἑορτάς των. Ὅθεν εὐάριθμος συμμαχικὸς στρατὸς ἀριθμῶν ὑπὲρ τοὺς πεντακισχιλίους καὶ διακοσίους ἀνδρας δίκην προφυλακῆς ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης *Λεωνίδα* εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ὅτε δὲ ὁ Ξέρξης, ὀδοιπορήσας διὰ τῆς Θεσσαλίας, ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Τραχίνα τῆς Μηλίδος γῆς παρὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον, οἱ Ἕλληνες καταπλαγέντες ἐσκέπτοντο περὶ ἀναχωρήσεως. Οἱ μὲν ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἐγνωμοδότην, ἐλθόντες εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ φυλάττωσι τὸν ἰσθμόν, ὁ δὲ Λεωνίδας, ἐπειδὴ οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Λοκροὶ δυσηρεστοῦντο εἰς αὐτὴν τὴν γνώμην, ἔδωκε ψῆφον νὰ μένωσιν ἐκεῖ. Ἐν ᾧ δὲ αὐτοὶ ἐσκέπτοντο ταῦτα, ὁ Ξέρξης ἐπέμψε κατάσκοπον ἰππεία, ἵνα ἴδῃ πόσοι ἦσαν καὶ τί ἐπραττον. Ὅτε δὲ ἐπλησίασε πρὸς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ὁ ἰππεύς, ἔβλεπε μόνον τοὺς τεταγμένους ἔξω τοῦ τείχους, τὸ ὅποιον ἀνακτίσαντες ἐφύλαττον, ἀλλ' ὄχι καὶ τοὺς ἔσω. Ἐτυχον δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ εἶνε τεταγμένοι ἔξω οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὄντες τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι, καὶ ἐξ αὐτῶν ἄλλοι μὲν ἐγυμνάζοντο, ἄλλοι δὲ ἐκτενίζοντο. Ἀφ' οὗ δὲ παρετήρησεν ὁ κατάσκοπος ὅλα ἀκριβῶς, ἐπέστρεψεν ὀπίσω καὶ τὰ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν βασιλέα. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί ἐσήμαινεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον οἱ Λακεδαι-

μόνοι ἔκαμνον, καὶ προσεκάλεσε τὸν Δημάρατον, ἵνα παρ' αὐτοῦ τὸ μάθη. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης τῷ εἶπεν· «οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, βασιλεῦ, ἦλθον ἵνα πολεμήσωσι καθ' ἡμῶν περὶ τῆς εἰσόδου καὶ αὐτὸ ἐτοιμάζονται νὰ κάμωσι, διότι ἔχουσι νόμον τοιοῦτον· ὅταν μέλλωσι νὰ κινδυνεύωσι περὶ ζωῆς, τότε κοσμοῦσι τὰς κεφαλὰς των.» Ὁ δὲ Ξέρξης δὲν ἐπειθετο, ἀλλ' ἀρῆκε νὰ παρελθῶσι τέσσαρες ἡμέραι, ἐλπίζων ὅτι αὐτοὶ θὰ φύγωσι· τὴν δὲ πέμπτην, ἐπειδὴ δὲν ἀνεχώρουν, ἀλλ' ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ὅτι ἔμενον ἐξ ἀναιδείας καὶ ἀβουλίας, θυμωθεὶς πέμπει κατ' αὐτῶν τοὺς Μῆδους, προστάζας νὰ τοὺς συλλαβῶσι καὶ νὰ τοὺς φέρωσιν ἔμπροσθέν του. Οἱ δὲ Μῆδοι ἐπέπεσον εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' ἐφρονέοντο πολλοί· πλὴν ἄλλοι διεδέχοντο αὐτούς, καὶ δὲν ἔφρουγον ὀπίσω μεθ' ὅλην τὴν μεγάλην φθοράν, τὴν ὅποιαν ἐδοκίμαζον. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐνόησεν ὅτι ἀνθρώπους μὲν ἔχει πολλούς, ἀλλ' ἄνδρας ὀλίγους.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μῆδοι ὑπέφερον πολὺ, τότε αὐτοὶ μὲν παρεχώρησαν καὶ διαδεχθέντες αὐτοὺς ὤρμησαν οἱ δεκακισχίλιοι ἐπίλεκτοι τῶν Περσῶν, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς ὠνόμαζεν ἀθανάτους καὶ στίβες εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Ἰδάρην, ἐλπίζοντες ὅτι αὐτοὶ εὐκόλως θὰ κατατροπώσωσι τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀθάνατοι δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι· διότι ἐμάχοντο ἐν στενωπῷ μέρει καὶ μετεχειρίζοντο δόρατα βραχύτερα ἢ οἱ Ἕλληνες καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῶσι πολὺ πλῆθος. Οἱ δὲ Σπαρτιάται ἐπολέμουν θαυμασίως, δεικνύοντες καὶ ἄλλα πολλὰ ἀνδραγαθήματα ὡς ἄνθρωποι γνωρίζοντες τὰ πολεμικὰ κατὰ τῶν μὴ γνωριζόντων αὐτὰ καὶ πρὸς τούτοις στρέφοντες τὰ νῶτα ἀθρόοι πάντες προσεποιοῦντο ὅτι ἔφρουγον. Τότε οἱ μὲν βάρβαροι βλέποντες αὐτοὺς φεύγοντας ἔτρεχον κατόπι μετὰ βοῆς καὶ κρότου τῶν ὀπλῶν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ὅτε ἐπλησίαζον ἐκεῖνοι νὰ τοὺς φθάσωσι, ἐπανέστρεφον καὶ ἐπερχόμενοι κατ' αὐτῶν ἔρριπτον κάτω ἀναριθμητὸν πλῆθος Περσῶν, ἐνῶ ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν ὀλίγοι ἐπιπτον τότε. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι μετεχειρίσθησαν ὅλας τὰς δυνάμεις των καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κυριεύσωσι τὴν εἰσόδον, ἔφρουγον ὀπίσω. Τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν οἱ βάρβαροι ἐπεχείρησαν νέαν προσβολὴν, ἐλπίζοντες ὅτι οἱ Ἕλληνες ὄντες ὀλίγοι κατεπληγώθησαν καὶ ὅτι δὲν θὰ εἶνε πλέον ἱκανοὶ ν' ἀντιστῶσι. Ἀλλὰ καὶ τότε οὐδὲν ἔργον καλλίτερον ἐπραξάν· διότι οἱ Ἕλληνες ἦσαν διηρημένοι κατὰ τάξεις καὶ ἔθνη καὶ διεδέχοντο ἀλλήλους εἰς τὴν μάχην κατὰ σειρὰν. Ἦν ὃ δὲ ὁ Ξέρξης ἦτο ἐν ἐπιμηχανίᾳ, ὁ Μῆλιος Ἐπιβαλτὴς ἐλπίζων

νά λάβῃ μεγάλας δωρεὰς παρὰ τοῦ βασιλέως προσέρχεται εἰς αὐτὸν καὶ τῷ λέγει τὴν ἀτραπὸν Ἀνόπαιαν, ἧτις διὰ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους φέρει εἰς τὰς Θερμοπύλας. Εὐθύς λοιπὸν ὁ βασιλεὺς διέταξε τὸν Ὑδάρην ν' ἀκολουθήσῃ τὸν προδότην μετὰ τῶν ἀθανάτων. Οἱ Πέρσαι κινήσαντες περὶ λύχων ἀφὰς ἔφθασαν περὶ τὸ λυκαυγὲς εἰς ἄκραν τινα τοῦ ὄρους, ὅπου χίλιοι Φωκεῖς εἶχον ταχθῆ πρὸς σωτηρίαν τῆς χώρας τῶν καὶ φρουρὰν ἅμα τῆς ἀτραποῦ. Τρέψαντες δὲ τοὺς Φωκεῖς εἰς φυγὴν, κατέβαινον ταχέως τὸ ὄρος.

Εἰς δὲ τοὺς φυλάττοντας τὰς Θερμοπύλας Ἕλληνας πρῶτον ὁ μάντις Μειγιστίας παρατηρήσας εἰς τὰ σφάγια εἶπε τὸν θάνατον, ὅστις ἔμελλε νὰ τοῖς συμβῆ περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου· ἔπειτα δὲ ἦλθον καὶ αὐτόμολοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ ἡμεροσκοποὶ ἀγγέλλοντες εἰς αὐτοὺς τὴν περικύκλωσιν τῶν Περσῶν. Τότε οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο καὶ αἰγνώμει αὐτῶν ἦσαν διηρημένοι· διότι ἄλλοι μὲν δὲν ἐπέτρεπον ν' ἀφήσωσι τὴν θέσιν, ὅπου ἐτάχθησαν, ἄλλοι δὲ ἀντέτεινον εἰς τοῦτο. Ὁ δὲ Λεωνίδας βλέπων ὅτι οἱ σύμμαχοι δὲν ἦσαν πρόθυμοι νὰ διακινδυνεύσωσι τοὺς ἀπέπεμψεν, ἵνα μὴ χαθῶσιν ἀνωφελῶς· εἰς ἑαυτὸν δὲ καὶ τοὺς παρόντας Σπαρτιάτας δὲν ἔκρινεν εὐπρεπὲς ν' ἀφήσωσι τὴν θέσιν, τὴν ὅποιαν ἄπαξ ἦλθον νὰ φυλάξωσιν. Οἱ σύμμαχοι λοιπὸν ἀνεχώρησαν· μόνοι δὲ οἱ Θεσπιεῖς, ἑπτακῶσιοι ὄντες τὸν ἀριθμὸν, καὶ τετρακῶσιοι Θηβαῖοι ἔμειναν ἐκεῖ παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις. Ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ μὲν Θηβαῖοι ἔμειναν ἄκοντες, διότι ὁ Λεωνίδας τοὺς ἐκράτει ὡς ἡμέρους, οἱ δὲ Θεσπιεῖς ἐκόντες, φιλοτιμούμενοι νὰ συναποθάνωσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ δὲ Ξέρξης, ἀφ' οὗ ἐσπείσατο μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, προσμείνας τὴν μετὰ τοῦ Ἐριάλτου ὠρισμένην ὄραν, ἐφώρμησε κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες βέθαιοι ὄντες περὶ τοῦ θανάτου εἶχον ἐξέλθει εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ στενοῦ. Ἐνταῦθα δὲ γενομένης μάχης, ἐπίπτε πολὺ πλῆθος τῶν βαρβάρων· διότι ὅπισθεν οἱ ἡγεμόνες τῶν ταγματῶν ἐρράπιζον αὐτοὺς διὰ μαστιγῶν, ἵνα χωρῶσιν εἰς τὰ πρόσω· ὥστε πολλοὶ μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπίπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπίνοντο, πολὺ δὲ περισσότεροι κατεπατοῦντο ζῶντες ὑπ' ἀλλήλων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἀφ' οὗ τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων ἐσπασαν πλέον, ἐφόνεον τοὺς Πέρσας μετὰ τῆς ξίφης· ἐν ταύτῃ δὲ τῇ μάχῃ πίπτει ὁ Λεωνίδας καὶ ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ γίνεται μέγας ὄπισμός, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες τετράκις ἀπέκρουσαν τοὺς Πέρσας· καὶ ἐφύλαττον ἀκόμη

τὸ ἔνδοξον ἐκείνο τρόπαιον, ὅτε οἱ μετὰ τοῦ Ἐφιάλτου βάρβαροι ἐφάνησαν ὀπισθέν των. Τότε οἱ Ἕλληνες ἀνεχώρησαν ὀπίσω εἰς τὸ στενὸν καὶ παρελθόντες τὸ τεῖχος ἐστάθησαν ἅπαντες οἱ ἄλλοι, πλὴν τῶν Θηβαίων αὐτομολησάντων, ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅπου νῦν ἴσταται ὁ λίθινος λέων εἰς τιμὴν τοῦ Λεωνίδου. Ἐκεῖ δὲ ὑπερασπιζόμενοι μὲ μαχαίρας, ὅσοι εἶχον ἀκόμη, καὶ μὲ χεῖρας καὶ στόματα ἔπεσον πάντες, βαλλόμενοι πανταχόθεν ὑπὸ πετρῶν καὶ βελῶν (Ἰουλίφ 480). Εἰς τούτους δὲ ταφέντας ἐκεῖ, ὅπου ἔπεσον, καὶ εἰς τοὺς πεσόντας πρὶν ἀναχωρήσωσιν οἱ ἀποπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου ἐπεγράφη ἐπίγραμμα λέγον τάδε: *«εἰδῶ ἐμάχοντό ποτε μὲ τρία ἑκατομμύρια Περσῶν τέσσαρες χιλιᾶδες ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου»* διὰ δὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἰδιαιτέρως ἔγεινε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα: *«ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.»* Ἐν ταῖς Θερμοπύλαις ἔπεσον ἐκ τῶν Περσῶν δισμύριοι, ἐν οἷς δύο ἀδελφοὶ ἑτερομήτριοι τοῦ Ξέρξου καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὀνομαστοί.

Ἡ ἔρημωσις Φωκίδος. Ἡ ἀπόπειρα συλήσεως Δελφῶν.

Μετὰ τὰς ἐν Θερμοπύλαις καὶ ἐν Ἀρτεμισίῳ μάχαις ὁ μὲν στόλος τῶν Περσῶν ἔπλεε διὰ τοῦ Εὐρίπου διευθυνόμενος πρὸς τὸ Φάληρον, ὁ δὲ Ξέρξης εἰσέβαλε διὰ τῆς μηδιζούσης Δωρίδος εἰς τὴν Φωκίδα, ἣτις ἅπασα ὑπετάγη εἰς φρικτὴν ἐρήμωσιν. Ἐντεῦθεν τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ στρατοῦ καὶ τὸ δυνατώτατον πορευόμενον μετ' αὐτοῦ τοῦ Ξέρξου εἰσῆλασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, οἱ δὲ ἄλλοι διετάχθησαν νὰ συλήσωσι τὸ ἐν Δελφοῖς πλούσιον ἱερόν. Οἱ Δελφοὶ ἔντρομοι ἠρώτων τὸ μακτεῖον περὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων, ὁ δὲ θεὸς τοῖς εἶπεν ὅτι αὐτὸς εἶνε ἰκανὸς νὰ φυλάττῃ τὰ ἑαυτοῦ. Τότε τὰ μὲν τέκνα των καὶ τὰς γυναῖκας των διεβίβασαν εἰς τὴν Ἀχαΐαν· ἐκ τούτων δὲ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνέβησαν εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασοῦ, ἄλλοι δ' ἔφυγον εἰς τὴν Ἀμφισαν. Ὅτε δὲ οἱ βάρβαροι ἐπερχόμενοι ἦσαν κατὰ τὸ ἱερόν τῆς Προναΐας Ἀθηνᾶς, τότε ἐξ αὐτοῦ μὲν ἠκούετο βοή καὶ ἀλαλαγμός, ἐκ δὲ τοῦ οὐρανοῦ ἐπέπιπτον κεραινοὶ καὶ ἀπὸ τοῦ Παρνασοῦ κρημνισθέντες δύο βράχοι κατέβησαν πολλοὺς τῶν ἐχθρῶν, οἱ δὲ ἄλλοι περίτρομοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Τότε καταβάντες οἱ Δελφοὶ ἐδίωξαν αὐτούς μέχρι τῆς Βοιωτίας.

**Κατάληψις Ἀθηνῶν. Ἐμπρησμός αὐτῶν.
Συμβούλιον Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.**

Ὁ δὲ ναυτικός στρατός τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου κατάγει τὰς ναῦς εἰς τὴν Σαλαμίνα κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἤθελον νὰ μετακομίσωσιν ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας τῶν καὶ νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου· διότι, ἐν ᾧ ἤλπιζον νὰ εὕρωσι τοὺς Πελοποννησίους πανδημεὶ ἑστρατοπεδευμένους ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ἐμάνθανον ὅτι αὐτοὶ ἐτείχιζον τὸν ἰσθμὸν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν, φροντίζοντες μόνον νὰ σωθῇ ἡ Πελοπόννησος. Οἱ μὲν λοιπὸν ἄλλοι προσωρμίσθησαν εἰς τὴν Σαλαμίνα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν χώραν τῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἄφιξίν τῶν ἐκήρυξαν, ὅπως δύναται ἕκαστος τῶν Ἀθηναίων, νὰ σώζῃ τὰ ἅμαχα μέλη τῆς οἰκογενείας του. Τότε οἱ μὲν πλείστοι ἀπέστειλαν αὐτὰ εἰς τὴν Τροϊζῆνα, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Αἴγινα καὶ εἰς τὴν Σαλαμίνα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐμβάντες οἱ μάχμοι εἰς τὰς τριήρεις, ἔπλευσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἕλληνες στρατηγοί, τῶν ὁποίων προίστατο ὡς ἐν Ἀρτεμισίῳ ὁ Εὐρυβιάδης, ἐβουλεύοντο περὶ τοῦ ἐπιτηδαιοτάτου εἰς ναυμαχίαν τόπου, ἔφθασεν ἐξ Ἀθηνῶν φυγὰς τις ἀγγέλλων εἰς τὸ συμβούλιον ὅτι οἱ Πέρσαι καύσαντες τὰς Θεσπιάς καὶ τὰς Πλαταιὰς ὡς μὴ μηδίζουσας ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐνέπρσαν τὰς Ἀθῆνας καὶ τὴν ἀκρόπολιν, σφάζαντες τοὺς ὀλίγους ἐκείνους, οἵτινες ἐκ παρεξηγήσεως τοῦ χρησμοῦ εἶχον ὀχυρωθῆ ὀπισθεν ξυλίνων περιφραγμάτων. Ἡ εἰδήσις αὕτη τοσοῦτον κατέπληξε τοὺς στρατηγούς, ὥστε τινὲς ἐξ αὐτῶν, χωρὶς νὰ προσμείνωσιν ἀπόφασιν, ἐνέπεσον εἰς τὰς ναῦς τῶν, ἵνα τάχιστα ἀποπλεύσωσιν, οἱ δὲ μείναντες ἐν τῷ συμβουλίῳ ἀπεφάσισαν νὰ ναυμαχήσωσι πρὸ τοῦ ἰσθμοῦ ἐν ταῖς Κεχρεαῖς. Ἐν τούτῳ δ' ἐπῆλθεν ἡ νύξ, καὶ αὐτοὶ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐνέβαινον εἰς τὰ πλοῖά τῶν.

Τότε ἐλθόντα τὸν Θεμιστοκλέα εἰς τὸ πλοῖόν του ἠρώτησεν ὁ Μνησίφιλος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τί ἀπεφάσισαν καὶ ἀκούσας παρ' αὐτοῦ τὰ δεδομένα εἶπε· «Βέβαια, ἐὰν αὐτοὶ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς Σαλαμίνας, ἡ Ἑλλὰς θ' ἀπολεσθῇ δι' ἀβουλίαν. Ἐπίστρεψον λοιπὸν καὶ προσπάθησον ν' ἀναπαίσης τὸν Εὐρυβιάδην νὰ μεταβάλλῃ γνώμην.» Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, μετέβη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Εὐρυβιάδου καὶ ἀνέπεισεν αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ ἐκ νέου τοὺς στρατηγούς. Ἀλλὰ

πρὶν προβάλλῃ ὁ Εὐρυβιάδης τὸ ζήτημα, διὰ τὸ ὑποῖον συνήγαγεν αὐτοῦς, ὁ Θεμιστοκλῆς, ἵνα κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν του, ὠμίλει εἰς ὄλους πολλὰ. Ἐν ᾧ δ' ἔλεγεν αὐτός, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος εἶπεν· «ὦ Θεμιστόκλεις, ἐν τοῖς ἀγῶσιν οἱ προέξινιστάμενοι ῥαπιζῶνται. Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος, ἀλλ' οἱ ἐγκαταλειπόμενοι δὲν στεφانوῦνται.» καὶ ἐξηκολούθησε νὰ καταδεικνύῃ τὸ πλεονέκτημα τῆς προτάσεώς του. Ἀλλὰ πάλιν ὁ Ἀδείμαντος ἠναντιοῦτο λέγων νὰ σιωπήσῃ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔχει πατρίδα, καὶ ἀποτρέπων τὸν Εὐρυβιάδην νὰ θέσῃ εἰς ψηφοφορίαν τὴν γνώμην ἀνδρὸς ἀπόλιδος· τῷ ἔλεγε δὲ αὐτά, διότι αἱ Ἀθηναῖαι ἦσαν εἰς χεῖρας τῶν βαρβάρων. Ἀλλὰ τότε ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐφ' ὅσον εἶνε κύριοι διακοσίων τριήρων, ἔχουσι καὶ πόλιν καὶ γῆν· διότι οὐδὲν ἔθνος τῶν Ἑλλήνων θὰ δυνηθῇ νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν ἑφοδὸν των. Ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἐπίσειεν ἐπὶ τέλους τὸν Εὐρυβιάδην νὰ προτιμήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Θεμιστοκλέους, νὰ ναυμαχήσῃσι δηλαδὴ ἐν τῇ Σαλαμῖνι. 1981

Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι. Θεμιστοκλῆς. 24.

Ἀφοῦ δὲ εἶχεν ἀποφασισθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νὰ συγκροτηθῇ ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι, αἴφνης ἦλθεν ἀγγελία, ὅτι τὸ πεζὸν στράτευμα τῶν βαρβάρων ἐπορεύετο εἰς τὴν Πελοπόννησον· τοῦτο βεβαίως ἐθούρῳθη πάλιν τοὺς Πελοποννησίους καὶ ἡ πλειοψηφία τοῦ νέου συμβουλίου ἐδείκνυτο διατεθειμένη εἰς τὴν ὑποχώρησιν. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου κρούσας καὶ πέμπει ἄνθρωπον εἰς τοὺς Μήδους, προσταξάσας νὰ εἴπῃ· «ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, φρονῶν τὰ τοῦ βασιλέως, μ' ἐπεμψε νὰ σὰς εἶπω ὅτι οἱ Ἕλληνες περὶτρομοὶ σκέπτονται νὰ φύγῳσιν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος. Δύνασθε λοιπὸν νὰ φράξῃτε τοὺς δύο πόρους αὐτῆς καὶ νὰ συλλάβῃτε αὐτοὺς ἄνευ ἀντιστάσεως, διότι εἶνε καὶ ἀσύμφωνοι.» Ὁ Ξέρξης ἐκλαβὼν τὸ μήνυμα τοῦτο ὡς εἰλικρινὲς διέταξεν εὐθύς νὰ περικυκλώσῃσι τὰ στενά, ἵνα μηδεὶς ἐκφύγῃ τῶν ἐν Σαλαμῖνι Ἑλλήνων· ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς εἶχεν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ συνέδριον καὶ παρέρπειν ἐπίτηδες τὴν συζήτησιν. Ἐν ᾧ δὲ οἱ στρατηγοὶ ἐλογομάχουν ἐν τῷ συμβουλίῳ, ἦλθεν ἐκ τῆς Αἰγίνης ὁ Ἀριστείδης ὡστρακισμένος ὑπὸ τοῦ δήμου ἀπὸ τοῦ 483, καὶ ἐκάλεσεν ἔξω τὸν Θεμιστοκλέα, μὴ ὄντα φίλον του, ἀλλὰ μάλιστα μέγαν ἐχθρόν· διὰ τὸ μέγεθος ὅμως τῶν παρόντων κακῶν παρέδωκεν ὅλα ἐκεῖνα εἰς λήθην. Ὡς δ' ἐξῆλθεν ὁ Θεμιστοκλῆς τῷ

ἔλεγεν « Ἡμεῖς καὶ πρότερον καὶ τώρα πρέπει νὰ στασιάζωμεν, πότερος νὰ κάμῃ περισσότερα καλὰ εἰς τὴν πατρίδα. Σοὶ λέγω λοιπὸν ὅτι τώρα εἴμεθα περικυκλωμένοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. » Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπεκρίθη· « αἰ εἰδήσεις σου εἶνε πολὺ καλαί· διότι εἶδες ὁ ἴδιος ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἤθελον νὰ γείνη. Μάθε δὲ ὅτι ἐγὼ συνήργησα εἰς τοῦτο· διότι, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες προαιρετικῶς δὲν ἤθελον νὰ συνάψωσιν ἐν ταῦθα ναυμαχίαν, ἔπρεπεν ἄκοντας νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ τις εἰς τοῦτο. » Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἄριστειδης εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον κατὰ παράκλησιν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἀνεκοίνωσεν αὐτὸς τὴν περικύκλωσιν εἰς τοὺς στρατηγούς. Ἄλλ' οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἀκόμη ἐδίσταζον ἕως οὗ Τηνία τριήρης αὐτομολήσασα διέλυσε πάντα δισταγμὸν. Τότε λοιπὸν οἱ Ἕλληνες παρεσκευάσθησαν νὰ ναυμαχήσωσι καὶ τὴν πρωίαν τῆς 20 Σεπτεμβρίου (480) συνεπλάκησαν οἱ δύο στόλοι, ὧν ὁ μὲν Ἑλληνικὸς ἠρίθμει κατὰ τὸν Αἰσχύλον τριακοσίας δέκα ναῦς, ὁ δὲ Περσικὸς χιλίας διακοσίας ἑπτὰ. Οἱ Φοίνικες, οἵτινες ἦσαν τεταγμένοι ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων, ἐναυμάχουν ἀνδρείως, ἀλλ' ὅτε ὁ ναύαρχος αὐτῶν Ἀριαβίγνης, ἀδελφὸς τοῦ Ξέρξου, ἔπεσεν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἡ τροπὴ μετεδόθη εἰς πάσας τὰς τάξεις τῶν βαρβάρων· ἐν τῇ καταδιώξει, ὅσα πλοῖα οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔφθανον νὰ συλλάθωσιν ἢ νὰ βυθίσωσι, ταῦτα οἱ Αἰγινῆται περιμένοντες ἐν τῷ πορθμῷ κητέστρεπον. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν περίστασιν ἔλαβε μεγάλην ὑπόληψιν παρὰ τῷ βασιλεῖ ἢ βασίλισσᾳ τῆς Καρίας Ἀρτεμισία· καταδιωκομένη ὑπὸ Ἀττικῆς νεῶς καὶ μὴ δυναμένη νὰ διαφύγῃ, διότι ἔμπροσθεν τῆς ἦταν ἄλλαι νεῆς φίλιαι, ἐνέβηκεν εἰς ναῦν φίλιαν καὶ ἐβύθησεν αὐτήν. Ὁ δὲ Ἀθηναῖος νομίσας ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἦτο Ἑλληνικὸν ἢ ὅτι νητομόλει ἐκ τῶν βαρβάρων, ἀπέστρεψε καὶ κητεδιώξεν ἄλλας ναῦς. Οὕτως ἐσώθη ἡ Ἀρτεμισία· ὁ δὲ Ξέρξης, ὅστις ἐκαθητο ὑπὸ τὸ ἀντικεῖρ τῆς Σαλαμίνος ὄρος Αἰγάλεων, νομίσας ὅτι τὸ ὑπ' αὐτῆς βυθισθὲν πλοῖον ἦτο Ἑλληνικὸν λέγουσιν ὅτι εἶπεν· « Οἱ ἄνδρες μοὶ ἔγειναν γυναῖκες, καὶ αἰ γυναῖκες ἄνδρες. » Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ μὲν Πέρσαι ἀπέβηλον διακοσίας ναῦς οἱ δὲ Ἕλληνες τεσσαράκοντα μόνον. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐν Σαλαμίνι ναυμαχίας, οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας ἐκέρδιζον περιφανῆ νίκην, ὡς οἱ τῆς μητροπόλεως. Γέλων ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν καὶ Θήρων ὁ τύραννος τοῦ Ἀκράγαντος συμπλακέντες πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, συμμαχοῦς τοῦ Ξέρξου, παρὰ τὴν πόλιν Ἰμέραν ἐνίκησαν

αυτούς κατά κράτος ἐξολοθρεύσαντες καὶ τὸν στόλον καὶ τὸν στρατὸν αὐτῶν

Φυγὴ τοῦ Περσικοῦ στόλου καὶ τοῦ Ξέρξου.

Ὁ Ξέρξης, ὡς εἶδε τὴν ἐν Σαλαμῖνι φθορὰν τοῦ στόλου του, φοβηθεὶς μήπως οἱ Ἕλληνες πλεύσαντες εἰς τὸν Ἑλλησποντον λύσασιν τὰς γεφύρας καὶ οὕτω περιορισθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κινδυνεύσῃ νὰ καθῆ διενόηθῃ νὰ φύγῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ μὴ καταλάβωσι τοῦτο μήτε οἱ Ἕλληνες μήτε οἱ ἰδιοὶ του, κατεγίνετο νὰ γεώσῃ τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς ἀκτῆς μέχρι τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ παρεσκευάζετο ὡς διανοούμενος δῆθεν καὶ ἄλλην ναυμαχίαν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐπίστευον ὅτι πράγματι ἤτοιμάζετο νὰ πολεμήσῃ, ὁ Μαρδόνιος ὁμως νόησας ὅτι ὁ βασιλεὺς διανοεῖτο νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐστοχάσθη ὅτι θὰ τιμωρηθῆ, διότι τὸν ἔπεισε νὰ στρατηλατήσῃ κατ' αὐτῆς. Ὅθεν, ἵνα ἀποτρέψῃ τὴν τιμωρίαν, προὔτεινε νὰ μείνῃ αὐτὸς ἐν τῇ Ἑλλάδι μετὰ τριακοσίων χιλιάδων στρατιωτῶν, ἀναδεχόμενος νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτήν. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Ξέρξης ἐχάρη καὶ εὐθὺς προσέταξεν αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τοῦ στρατεύματος, ὁποῖους θέλει. Τὴν νύκτα ἐδόθη διαταγὴ ν' ἀποπλεύσῃ ὁ στόλος ἐκ τοῦ Φαλήρου εἰς τὸν Ἑλλησποντον, ἵνα φυλάξῃ τὰς γεφύρας, δι' ὧν ἔμελλε νὰ διέλθῃ ὁ βασιλεὺς. Ὅτε δ' ἔγεινεν ἡμέρα, ἰδόντες οἱ Ἕλληνες ὅτι τὰ πλοῖα εἶχον φύγει ἔπλευσαν εὐθὺς κατόπιν πλὴν δὲν ἀπήντησαν τὸ ναυτικὸν στρατεῦμα τῶν βαρβάρων, καίτοι τὸ ἐδίωξαν μέχρι τῆς Ἄνδρου. Ὁ δὲ Ξέρξης ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκίνησεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς Βοιωτικῆς καὶ ἀφήσας ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ τὸν Μαρδόνιον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεχθέντων στρατιωτῶν, αὐτὸς ἔσπευδεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ φθάνει εἰς τὴν Σηστόν ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν, φέρων ὀπίσω οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον τοῦ στρατεύματος. Ἐπειδὴ δὲ αἱ γέφυραι εἶχον διαλυθῆ ὑπὸ τῶν τρικυμιῶν, ἐπεραιώθη εἰς τὴν Ἄβυδον διὰ τοῦ στόλου του. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπορεύθη εἰς Σάρδεις, ὁ δὲ ναυτικὸς στρατός του κατέπλευσεν εἰς τὴν Κύμην καὶ εἰς τὴν Σάμον, ἵνα φυλάττῃ τοὺς Ἴωνας, μήπως ἀποστατήσωσιν. Ἐτέρωθεν δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀφοῦ ἐφορολόγησε νησιώτας τινάς, οἵτινες εἶχον προθύμως μηδίσει, ἐπκνήθην εἰς Σαλαμῖνα. Ἐνταῦθα δὲ οἱ Ἕλληνες πρῶτον ἐξέλεξαν διὰ τοὺς θεοὺς ἀκροβίνια, καὶ ἔπειτα διένειμαν τὰ λάφυρα καὶ ἔστειλαν τὰ

ἀκροθίνια εἰς τοὺς Δελφούς, ἐκ τῶν ὁποίων κατεσκευάσθη ἀνδριάς δώδεκα πηχῶν κατὰ τὸ μέγεθος. Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθον εἰς τὸν ἰσθμὸν ἵνα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος δώσωσιν ἀριστεῖα εἰς τὸν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ διακριθέντα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἀνεφάνησαν εὐθύς τὰ πάθη τῆς ζηλοτυπίας. Ἐκαστος τῶν στρατηγῶν ἑαυτὸν ἔκρινε πρῶτον, δεύτερον δὲ τὸν Θεμιστοκλέα· ὥστε οἱ μὲν ἄλλοι ἐμειοῦντο, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ὑπερέβαινε πολὺ κατὰ τὰ δευτερεῖα. Καίτοι δὲ οἱ Ἕλληνες δὲν ἤθελον ἐκ φθόνου νὰ κρίνωσιν αὐτό, ἀλλ' ἀπέπλεον εἰς τὴν πατρίδα των ἀναποφάσιστοι, ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμως ἠκούσθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδοξάσθη ὅτι ἦτο ἀνὴρ σοφώτατος ἐκ πάντων τῶν Ἑλλήνων.

Προτάσεις Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Μάχη ἐν Ἐρυθραῖς.

Τὸ ἔαρ τοῦ 479 ὁ Μαρδόνιος ἐπεμφεν ἐκ Θεσσαλίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου, ἵνα προτεινῆ καὶ ὑποσχεθῆ τὰ ἐξῆς ἐν ὀνόματι τοῦ Ξέρξου· τὴν αὐτονομίαν των, τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν πυρποληθέντων ναῶν καὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως των καὶ τέλος τὴν ἀύξησιν τῆς χώρας των, ἂν ἤθελον νὰ συμμαχήσωσι πρὸς τοὺς Πέρσας. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μαθόντες τὰς προτάσεις ταύτας ἐφοβήθησαν πολὺ καὶ εὐθύς ἐπεμφαν πρέσβεις ἵνα παρακαλέσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ τὰς δεχθῶσιν. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον παρήγγειλαν νὰ εἴπῃ τῷ Μαρδονίῳ «ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος θὰ πορεύηται τὴν αὐτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν καὶ σήμερον πορεύεται, οὐδέποτε αὐτοὶ θὰ δυνηθῶσι νὰ συμμαχήσωσι πρὸς τὸν Ξέρξην, ἀλλὰ θὰ πολεμῶσι κατ' αὐτοῦ πεποιθότες εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ὁ βασιλεὺς ἀσεβῶς ἐνέπρησε·» πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους πρέσβεις ἀπεκρίθησαν· «ἕως ἂν καὶ εἰς τῶν Ἀθηναίων μὲνη, οὐδαμῶς αὐτοὶ θὰ συμφωνήσωσι πρὸς τὸν Πέρσην.» Παρεκάλεσαν ὁμως αὐτοὺς νὰ ἐκπέμψωσιν ὡς τάχιστα στρατὸν εἰς τὴν Βοιωτίαν, διότι ταχέως ὁ βάρβαρος θὰ ἐμβάλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βεβαιοθέντες ἀπαξὶ περὶ τῆς πίστεως τῶν Ἀθηναίων ἠσχολήθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐν τῷ ἰσθμῷ τείχους. Ὄθεν ὁ Μαρδόνιος ἠδυνήθη νὰ διέλθῃ τὴν Βοιωτίαν ἀκωλύτως καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας εὖρεν ἐρήμους· διότι οἱ

Ἄθηναῖοι ἰδόντες τὴν ὀλιγωρίαν τῶν Πελοποννησίων κατέλιπον πάλιν τὴν πόλιν καὶ διέβησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐξ Ἀθηνῶν δ' ἐπεμψε πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἑλλησποντίου Μουρυχίδου τὰς αὐτὰς περὶ συμμαχίας προτάσεις· ἀλλ' ἐκ τῶν βουλευτῶν ὁ Λυκίδης, ὅστις ἐτόλμησε νὰ γνωμοδοτήσῃ περὶ παραδοχῆς αὐτῶν, ἐφρονεῖσθαι παραχρῆμα λιθοβοληθεὶς αὐτός, ἢ σύζυγός του καὶ τὰ τέκνα του. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἄθηναῖοι ἐστείλαν πρὸς τοὺς βραδύνοντας Σπαρτιάτας ἀγγέλους, ἵνα προτρέψωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κοινὴν ἄμυναν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' οὗτοι ἐορτάζοντες τότε τὰ Ἰακίνθια καὶ καταγινομένοι ἀκόμη εἰς τὴν τείχεσιν τοῦ ἰσθμοῦ ἀνέβηκλον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν ἀπόκρισιν· Ὅτε δὲ ὁ Χίλειος, ἀνὴρ Τεγεάτης, τιμῶμενος μεγάλως ἐν Σπάρτῃ, εἶπεν εἰς τοὺς ἐφόρους ὅτι, ἐὰν οἱ Ἄθηναῖοι συμμαχήσωσι μὲ τὸν βάρβαρον, μυρία πύλαι εἶνε ἀνοικταὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον δι' αὐτόν, τότε τέλος μετεπείσθησαν καὶ εὐθὺς ἐξαπέστειλαν πεντακισχιλίους Σπαρτιάτας, ὧν ἕκαστος εἶχε περὶ αὐτὸν ἑπτὰ ἑλωτας καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλους πεντακισχιλίους ἐπιλέκτους Λάκωνας. Ὁ δὲ Μακρόνιος, ὡς ἔμαθε παρὰ τῶν μηδιζόντων Ἀργείων τὴν ἐξοδὸν τῶν Σπαρτιατῶν, πυρπολήσας τὰς Ἀθήνας καὶ ἐρημώσας πᾶν ὅτι ἤτο ἀκόμη ὄρθον ἀπῆλθεν εἰς τὰς Θήβας, ἵνα συνάψῃ μάχην πλησίον πόλεως φιλίας καὶ χώρας ἱππασίμου, καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Ἀσωπὸν, ἔχων μεθ' αὐτοῦ καὶ πεντακισμυρίους Ἑλλήνας μηδιζοντας. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τὸν Παυσανίαν, ὄντα ἐπίτροπον τοῦ Πλειστάρχου τοῦ υἱοῦ τοῦ Λεωνίδου, διέβησαν τὸν ἰσθμὸν ὑποδεχόμενοι κατὰ τὴν πορείαν πάντας τοὺς μένοντας πιστοὺς εἰς τὴν πατρίδα. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Ἐλευσίνα ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἐκ τοῦ στόλου ἀποβάντων Ἀθηναίων, ὧν ἐστρατήγει ὁ Ἀριστείδης καὶ γενόμενοι οὕτως ἑνδεκακισμύριοι ἐφθασαν εἰς τὰς Ἐρυθρὰς τῆς Βοιωτίας καὶ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὰς ὑπαρείας τοῦ Κιθαιρώνος ἀπέναντι τῶν βερβάρων. Ὁ δὲ Μακρόνιος, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν κατέβαινον εἰς τὴν πεδιάδα, ἐπεμψε κατ' αὐτῶν ἅπαν τὸ ἱππικόν, τοῦ ὁποίου ἱπάρχει ὁ Μασίστιος, εὐδοκιμῶν παρὰ τοῖς Πέρσας. Οἱ ἱππεῖς ἐκτύπων τοὺς Ἕλληνας καὶ μεγάλην φθορὰν ἐπροξένουν εἰς αὐτοὺς, ἰδίως δὲ εἰς τοὺς Μεγχερεῖς, οἵτινες ἔτχον ταχθέντες εἰς τὸ ἐπιμαχώτατον μέρος. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὗτοι ἐπιζόντο πολὺ περισσότερον, ἐζήτησαν ἐπικουρίας παρὰ τῶν στρατηγῶν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ δὲ Παυσανίας, ὁ διοικῶν σύμπαντα τὸν συμμαχικὸν στρατόν, ἐδοκίμαζε τὴν γνώμην τῶν Ἑλλήνων ἂν

τινες προαιρετικῶς ἤθελον νὰ διαδεχθῶσι τοὺς Μεγαρεῖς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι δὲν ἤθελον, διεδέχθησαν αὐτοὺς προθυμότεροι πάντων τῶν Ἑλλήνων τριακόσιοι ἐπίλεκτοι Ἀθηναῖοι, ὧν λοχαγὸς ἦτο ὁ Ὀλυμπιόδωρος, λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν τοὺς τοξότας. Οὗτοι δ' ἐπιπεσόντες εἰς τοὺς ἵππεῖς, ἐφόνευσαν τὸν Μασίστιον καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

Μάχη ἐν Πλαταιαῖς.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ βάρβαροι ἐθρήνουσιν μεγάλως τὸν Μασίστιον, διότι ἦτο ἀνὴρ σημαντικώτατος μετὰ τὸν Μαργδόνιον παρὰ τοῖς Πέρσαις, οἱ Ἕλληνες κατέβηκιν ἀπὸ τοῦ Ἐρυθραίου πεδίου εἰς τὸ Πλαταικόν, τὸ ὁποῖον εἶνε εὐδρότερον, καὶ ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τῆς κρήνης Γαργαφίας. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἀφ' οὐ ἀπεκίθουσαν τὸν Μασίστιον ἦλθον καὶ αὐτοὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ Ἀσωποῦ καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων. Ἐνταῦθα δ' ἔμειναν ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐν ἀπραξίᾳ, διότι οἱ μάντιες ἐν ἑκατέρῳ τῷ στρατοπέδῳ ἠσφάλιζον τὴν νίκην ὑπὲρ τῶν ἀμυνομένων, ἀλλὰ τὴν ἐνδεκάτην ἀποβαλὼν τὴν ὑπομονὴν ὁ Μαργδόσιος ἔπεμψε κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ ἱππικόν. Οἱ ἵππεῖς ἐβλαπτον πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα καὶ τὴν Γαργαφίαν κρήνην, ἀφ' ἧς ὑδρεύετο, συνέχωσαν. Τότε δὲ οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσωσι τὴν νύκτα εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀσωποῦ Ὠερόην καλουμένην. Κατὰ τὴν ὠρισμένην λοιπὸν ὥραν τῆς νυκτὸς οἱ περισσότεροι ἐκίνησαν, ἀλλ' ἀντὶ νὰ σταθῶσιν εἰς τὸν ὁποῖον συνεφώνησαν τόπον προέβησαν μέχρι τοῦ Ἡραίου πρὸ τῶν Πλαταιῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν περὶ τὸ λυκαυγές, διότι ὁ Παυσανίας δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ πείσῃ εἰς τὴν ὑποχώρησιν τὸν ἀνδρείον λοχαγόν του Ἀμομφάρετον. Ὁ δὲ Μαργδόσιος, ὡς εἶδε κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀφήσει τὴν θέσιν των, διέβη περιχαρὴς τὸν Ἀσωπὸν καὶ ἐδίωκε κατὰ πόδας τοὺς Λακεδαιμόνιους καὶ τοὺς ἀχωρίστους ἀπ' αὐτῶν Ἐγεάτας· διότι ἕνεκα τῶν ὄχθων δὲν ἔβλεπε τοὺς Ἀθηναίους, τραπέντας εἰς τὴν πεδιάδα. Ὁ δὲ Παυσανίας, ὡς ἐνάπεσεν εἰς αὐτοὺς τὸ ἱππικόν, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ἑπορεύοντο πρὸς τοὺς Λακεδαιμόνιους, ἐπέτεθησαν κατ' αὐτῶν οἱ μηθίζοντες Ἕλληνες μετὰ τοσαύτης ἔρμης, ὥστε δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ σκεθῶσι περὶ ἄλλου ἢ πῶς νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς. Οὕτω δὲ μονωθέντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ

οὐ Τεγεᾶται, ὄντες μετὰ τῶν ψιλῶν οἱ μὲν πρῶτοι πεντακισμῦριοι, οἱ δὲ Τεγεᾶται τρισχίλιοι, προὔχώρουσαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ οἱ Πέρσαι κατ' αὐτῶν. Πρῶτη δὲ μάχη ἔγεινε περὶ τὰ γέριρα καὶ, ἄφ' οὗ ταῦτα ἐπεσον, δευτέρα μανιώδης παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἕως οὗ κατήντησαν εἰς ὄθισμόν. Ἐν ὅσῳ δὲ ὁ Μακρόνιος ἐμάχετο ἐφ' ἵππου λευκοῦ, ἔχων περὶ ἑαυτὸν χιλίους ἐκ τῶν Περσῶν λογάδας, ἡ νίκη ἔμενον ἄκριτος· ἀλλ' ὅτε οὗτος ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Ἀριμνήστου καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον ἐπίλεκτον σῶμα ἔπεσε, τότε καὶ οἱ ἄλλοι ὄρμησαν εἰς φυγὴν (Σεπτεμβρίῳ 479).

Οἱ βάρβαροι ἠττηθέντες ἔφευγον ἀτάκτως εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, τὸ ὁποῖον ὁ Μακρόνιος εἶχε κατασκευάσει παρὰ τὰς Θήβας. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐδίωξαν αὐτοὺς ἕως ἐκεῖ. Ἄλλ', ὅτε ἠθέλησαν νὰ ἐκβιάσῃσι τὸ ὄχυρμα, εἰδείξαν τὴν ἀπειρίαν των περὶ τὴν τειχομαχίαν. Ἀποκρουόμενοι λοιπὸν ἠναγκάσθησαν νὰ περιμείνωσι τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες νικῆσαντες καὶ αὐτοὶ τοὺς μηδίζοντας Ἕλληνας ἐδραμον ἐκεῖσε καὶ μετὰ κρατερὰν μάχην ἐκρήμνισαν μέρος τοῦ τεύχους. Τότε δὲ ὄρμησαν εἰς αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ἀθροοὶ καὶ ἕκαμαν τοιαύτην σφαγὴν, ὥστε ἐκ τριακοσίων χιλιάδων βαρβάρων, πλὴν τεσσαράκοντα μόνον, τὰς ὁποίας λαβῶν ὁ Ἀρτάβαζος ἔφυγε, δὲν διεσώθησαν ἢ τρεῖς χιλιάδες μόνον. Ἐκ μὲν τῶν Λακεδαιμονίων ἐφρονεύθησαν ἐνενήκοντα καὶ εἰς, ἐκ δὲ τῶν Τεγεατῶν δέκα ἕξ καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων πεντήκοντα δύο· διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν εἶχον συμπολεμήσει, πλὴν τῶν Μεγαρέων, οἵτινες πορευόμενοι διὰ τῆς πεδιάδος καὶ πλησιάζοντες εἰς τοὺς ἐχθροὺς προσεβλήθησαν αἰφνης ὑπὸ τοῦ ἵππικοῦ τῶν Θηβαίων καὶ ἀπέβαλον ἑξακοσίους ἄνδρας. Οἱ νικηταὶ γενόμενοι κύριοι ἀμυθῆτων λαφύρων ἀφιέρωσαν ἓν δέκατον εἰς τοὺς θεοὺς, ἄλλο δ' ἔδοσαν εἰς τὸν Παιστανίαν καὶ τὰ ἄλλα διένειμαν πρὸς ἀλλήλους. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔθασαν ἐν Πλαταιαῖς τοὺς πεσόντας καὶ ἐψήφισαν κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου νὰ τελεῖται ἐκεῖ πενταετηρικὸς ἀγών, ὁ τῶν Ἐλευθερίων, εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης, ἣτις ἀπῆλλαξε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς δουλείας.

Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν, καθ' ἣν ἐγεινεν ἐν Πλαταιαῖς τὸ τραῦμα τῶν βαρβάρων, συνέπεσε νὰ γείνη καὶ ἐν Μυκάλῃ. Ἐν ᾧ ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν βασιλεῖα τῆς Σπάρτης Λεωτυχίδην ὄρμει πρὸ τῆς

Δήλου, ἦλθον ἐκ Σάμου πρέσβεις, ζητοῦντες τὴν συνδρομὴν τοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀσιατῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωτυχίδης ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, ὅπου εἶχον καταφύγει τὰ λείψαλα τοῦ Περσικοῦ στόλου. Οἱ δὲ Πέρσαι, ὡς ἔμαθον τοῦτο, ἔφυγον ἐκεῖθεν καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Μυκάλην ἀνείλκυσαν τὰς νῆς των καὶ, περιβαλόντες αὐτάς μὲ περιφραγμα ἐκ λίθων καὶ ξύλων, ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν σκέπην ἐξ μυριάδων πεζῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Ξέρξης εἶχεν ἀφήσει ἐν τῇ Ἰωνίᾳ, ἵνα φυλάττωσιν αὐτήν. Οἱ δ' Ἕλληνες τοὺς ἠκολούθησαν καὶ, ὅτε ἐπλησίασαν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετο πλέον κατ' αὐτῶν, πρῶτον μὲν παρήγγειλαν διὰ κήρυκος εἰς τοὺς Ἰωνᾶς νὰ ἐνθυμηθῶσιν ἐν τῇ μάχῃ τὴν ἐλευθερίαν των, ἔπειτα δὲ ἀπέβησαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ παρετάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἅμα εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους εἰς μάχην καὶ συμβουλεύσαντας τοὺς Ἰωνᾶς, τοὺς μὲν Σαμίους ἀφοπλίζουσι, τοὺς δὲ Μιλησίους ἀπομακρύνουσι ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν τεταγμένοι Κορίνθιοι καὶ Σικυῶνιοι ἐκίνησαν διὰ τῆς παραλίας, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται καὶ μετ' αὐτῶν διὰ χαράδρας τινός· ὥστε, ἐν ᾧ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκαμνον τὸν κύκλον, οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν τὴν μάχην· ἀλλ', ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Ξανθίππου, θέλοντες νὰ φανῇ τὸ κατόρθωμα ἑαυτῶν καὶ ὄχι τῶν Σπαρτιατῶν, ἐφόρμησαν προθυμότερον, τότε τὸ πρᾶγμα ἤλλαξε μορφήν· διότι αὐτοὶ ἀπωθήσαντες τὰ γέρρα εἰσέπεσον ἀθρόοι εἰς τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἔφυγον εἰς τὸ τεῖχος. Οἱ δ' Ἕλληνες διώκοντες αὐτοὺς κατόπιον εἰσέπιπτον μετ' αὐτῶν εἰς τὸ τεῖχος. Ἀφ' οὗ δ' ἐκυριεύθη καὶ αὐτό, οἱ βάρβαροι πλέον δὲν ἀντέστησαν, ἀλλ' ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν πάντες οἱ ἄλλοι, πλὴν τῶν Περσῶν. Αὐτοὶ καίτοι ἔμειναν ὀλίγοι ἐμάχοντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἕως οὗ ἔφθασαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ συνετελείωσαν τὰ λοιπά.

Συμβούλιον Ἑλλήνων ἐν Σάμῳ περὶ Ἰώνων.

Οἱ Ἕλληνες ἀφοῦ ἐνέπρησαν τὰς ἐν Μυκάλῃ νῆς τῶν βαρβάρων καὶ τὸ τεῖχος αὐτῶν, ἦλθον εἰς τὴν Σάμον· ἐκεῖ δ' ἐβουλεύοντο περὶ μετοικισμοῦ τῶν Ἰώνων εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἔβλεπον ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κάθηται πάντοτε καὶ νὰ φυλάττωσι τοὺς Ἰωνᾶς· ἔτι δὲ, ἐὰν αὐτοὶ δὲν τοὺς φυλάττωσιν, οὐδαμῶν ἐλπίδα εἶχον οἱ Ἰωνᾶς νὰ

διαφύγωσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν. Ὅτε δ' ἔγεινεν αὕτη ἡ πρότασις, οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐδίδον γνώμην νὰ ἐξαναστήσωσι τὰς ἐμπορικὰς πόλεις τῶν ἐθνῶν, ὅσα ἐμήδισαν, καὶ νὰ κατοικήσωσιν εἰς αὐτάς τοὺς Ἴωνας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παντελῶς δὲν ἐνέκριναν νὰ μετακισθῶσιν οἱ Ἴωνες, οὐδὲ συνεχώρουν εἰς τοὺς Πελοποννησίους νὰ γνωμοδοτῶσι περὶ τῶν ἰδικῶν τῶν ἀποικιῶν. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ ἀντέτειναν, οἱ Πελοποννήσιοι προθύμως ἐνέδωσαν· οὕτω λοιπὸν τοὺς Σαμίους, τοὺς Χίους, τοὺς Λεσβίους καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας, ὅσοι ἔτυχον νὰ συστρατεύωσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, κατέταξαν εἰς τὴν συμμαχίαν, καταλαβόντες αὐτοὺς δι' ὄρκων νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς αὐτὴν καὶ νὰ μὴ ἀποστατήσωσι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἑλλησποντον, ἵνα διαλύσωσι τὰς γεφύρας· ἐπειδὴ δὲ εὔρον αὐτάς διαλελυμένας, οἱ μὲν περὶ τὸν Λεωτυχίδην ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ περὶ τὸν Ξάνθιππον ἀπομείναντες ἐπολιόρησαν τὴν Σηστόν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Μῆδοι, καὶ κυριεύσαντες αὐτὴν ἐπαῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς πόλεις τῶν τὸ ἔαρ τοῦ 487.

Ἄνοικοδόμησις Ἀθηνῶν καὶ τῶν τειχῶν. Θεμιστοκλῆς.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἅμα οἱ Πέρσαι ἀπέηλθον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, εὐθύς μετεκόμισαν τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐκεῖθεν, ὅθεν τὰς εἶχον καταθέσει, καὶ ἤρχισαν ν' ἀνοικοδομῶσι τὴν πόλιν καὶ τὰ τεῖχη. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, προβλέποντες τὸ μέλλον, συνεβούλευσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ τειχίζωσι τὴν πόλιν τῶν, ἀλλὰ νὰ κατεδαφίσωσι μετ' αὐτῶν πάντας τοὺς ἔξω τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχοντας περιβόλους, προφασίζόμενοι ὅτι ὁ βάρβαρος, ἂν πάλιν ἐπέλθῃ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὀρμᾶται ὑπὸ ὄχυροῦ τινος τόπου, ὅπως πρὸ ὀλίγου ὤρματο ἀπὸ τῶν Θηβῶν. Προσέτι δ' ἔλεγον ὅτι ἡ Πελοπόννησος εἶνε καταφύγιον καὶ δρμητήριον ἀρκετὸν δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς κατῴρθωσαν διὰ στρατηγῆματος τοῦ Θεμιστοκλείους καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως τῶν ν' ἀνεγείρωσιν εἰς ἱκανὸν ὕψος καὶ τὴν φιλίαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ μὴ διαρρηξῶσι φανερώς. Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τὸν δῆμον νὰ τειχίσῃ καὶ τὸν Πειραιᾶ, νομίζων ὅτι ἡ θέσις εἶνε καλὴ, ὡς ἔχουσα τρεῖς αὐτοφειῖς λιμένας, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι γενόμενοι ναυτικοὶ θ' ἀποκτήσωσι μεγάλην δύναμιν. Προσέτι δ' ἔπεισε τὸν δῆμον νὰ κατασκευάζῃ καὶ ἕκαστον ἔτος εἴκοσι τριῆρεις

πρὸς ταῖς ὑπαρχούσας καὶ νὰ κηρύξῃ ἀτελεῖς πάντας τοὺς μετοίκους καὶ τεχνίτας, ἵνα ἐλύσῃ οὕτω πολλοὺς ξένους εἰς τὴν πόλιν καὶ πλουτίσῃ αὐτὴν διὰ παντοδαπῶν χειροτεχνῶν καὶ ἐπιδεξιῶν νευτῶν.

Παυσανίας. Ἡγεμονία Ἀθηῶν. Φόροι συμμάχων.

Οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ διεκρίθη ἅπαξ ἡ ὑπεροχὴ αὐτῶν, ἀπὸ ἀμυνομένων ἐθάρρησαν νὰ γείνωσιν ἐπιθετικοί· ὅθεν ὁ Παυσανίας ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξεπέμφθη (477) ὡς στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων μετὰ εἴκοσι νεῶν ἀπὸ Πελοποννήσου· συνέπλεον δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην καὶ τὸν Κίμωνα τὸν υἱὸν τοῦ Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου μετὰ τριάκοντα τριήρων καὶ πολλοὶ τῶν ἄλλων συμμάχων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐστράτευσαν εἰς Κύπρον καὶ ὑπέταξαν αὐτῆς τὰ περισσώτερα μέρη, ἔπειτα εἰς Βυζάντιον, καὶ ἐκπολιορκήσαντες αὐτὸ ἤρχμαλώτευσαν καὶ πολλοὺς συγγενεῖς τοῦ Εἰέρξου. Ὁ δὲ Παυσανίας τότε ἐπεθύμησε τὴν Ἑλληνικὴν τυραννίδα· ἀπολύει λοιπὸν κρύφα τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς αἰχμαλώτους καὶ πέμπει πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Ἑρετρία Ρογγύλον μὲ ἐπιστολήν, ἐν ἣ ἐζήτει τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον ὑποσχόμενος τὴν ὑποταγὴν τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ὁ Εἰέρξης ὑπερευχαριστήθη διὰ τοῦτο, καὶ ἀποστέλλει εἰς τὸ Δασκύλιον τῆς Βιθυνίας σατράπην τὸν Ἀρτάβαζον, ἵνα ἐγχειρήσῃ τῷ Παυσανίᾳ ἀπόκρισιν εἰς τὴν ἐπιστολήν του καὶ συνεννοῖται μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Παυσανίας, λαβὼν τὴν ἐπιστολήν τοῦ βασιλέως, ἐπήρθη τότε παρὰ πολὺ καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ζῆ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ἀλλ' ἐνεδύετο Μηδικὴν στολήν, ἐδορυφορεῖτο ὑπὸ Μήδων καὶ Αἰγυπτίων, παρέθετε δεῖπνον Περσικὸν καὶ εἰς πάντας ἐδείκνυτο βίαιος. Δι' ὅλα δὲ ταῦτα ἠγανάκτησαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Ἴωνες καὶ ὅσοι ἀπὸ τοῦ βασιλέως πρὸ ὀλίγου εἶχον ἐλευθερωθῆ, καὶ μεταβάντες πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα παρεκάλεσαν αὐτοὺς νὰ γείνωσιν ἠγεμόνες των καὶ νὰ μὴ συγχωρῶσιν εἰς τὸν Παυσανίαν νὰ μεταχειρίζεται βίαν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐδέχθησαν τοὺς λόγους των. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνεκάλεσαν τὸν Παυσανίαν, ἵνα τὸν ἀνακρίνωσι δι' ὅσα ἤκουον περὶ αὐτοῦ. Συνέπεσε δὲ νὰ γείνη ἡ ἀνάκλησις του τὸν αὐτὸν χρόνον, καθὼν οἱ σύμμαχοι μετέστψαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πλὴν τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατιωτῶν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, διὰ μὲν τὰ πρὸς ἰδιώτας ἀδικήματα ἐτιμωρήθη, διὰ δὲ τὰ πρὸς τὴν πολιτείαν

ἀπελύθη. Ἐν τούτοις ἐκείνον μὲν δὲν ἐξέπεμψαν πλέον ἄρχοντα, ἀλλὰ τὸν Δόρκιν καὶ ἄλλους τινάς, εἰς τοὺς ὁποίους ὁμῶς δὲν ἐπέτρεψαν πλέον οἱ σύμμαχοι τὴν ἡγεμονίαν. Τούτου λοιπὸν ἕνεκα ἀπῆλθον ἐκεῖνοι καὶ ἄλλους ὕστερον δὲν ἐξέπεμψαν πλέον οἱ Λακεδαιμόνιοι, φοβούμενοι τὴν διαφθορὰν τῶν ἐξερχομένων ἐκ τῆς χώρας των, τὸ ὅποιον καὶ ἐν τῷ Παυσανίᾳ παρετήρησαν. Ἐπειδὴ δ' ἐπεθύμουν ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, ἐνεπιτεύθησαν τὴν ἡγεμονίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζον τότε φίλους. Ἀφ' οὗ δὲ παρέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων ἐκόντων τῶν συμμάχων διὰ τὸ μῖσός των πρὸς τὸν Παυσανίαν, διώρισαν τίνες τῶν πόλεων ἔπρεπε νὰ παρέχῃσι χρήματα διὰ τὸν πρὸς τὸν βάρβαρον πόλεμον καὶ τίνες πλοῖα, διότι πρόφαισι ἦτο νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Πέρσας δι' ὅσα ἔπαθον ὑπ' αὐτῶν δρῶντες τὰς χώρας τοῦ βασιλείως. Καὶ τότε πρῶτον συνεστάθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡ ἀρχὴ τῶν Ἑλληνοταμιῶν, οἵτινες ἐδέχοντο τὸν φόρον. Ἦτο δὲ ὁ πρῶτος φόρος, ὅστις διωρίθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου, τετρακόσια ἐξήκοντα τάλαντα· ταμεῖον δὲ αὐτῶν εἶχον οἱ σύμμαχοι τὴν Δῆλον καὶ αἱ σύνοδοι αὐτῶν ἐγένοντο εἰς τὸ ἐκεῖ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὅντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἡγεμόνες τῶν συμμάχων, οἵτινες ἦσαν αὐτόνομοι τὸ πρῶτον καὶ εἶχον ἴσῃ ψῆφον εἰς τὰς κοινὰς συνόδους, διέπραξαν μέχρι τοῦ 431 διὰ τοῦ πολέμου καὶ διὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν πραγμάτων τὰ ἐξῆς μεγάλα ἔργα, πολεμήσαντες ὄχι μόνον πρὸς τὸν βάρβαρον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους των συμμάχους, ὅσοι ἐπεχείρησαν ν' ἀποστατήσωσι, καὶ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, ὅσοι ἐπενέβησαν εἰς τὰς πολεμικὰς των ἐπιχειρήσεις.

Νίκαι Κίμωνος. Ὅσπᾶ Ἰθυσίας. Δούλωσις Ναξίων. Αἰτίαι ἀποστασιῶν συμμαχιῶν πόλεων.

Ὁ Κίμων ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐπλευσεν εἰς Θράκην (471) καὶ ἐξεπολιόρκησε πρῶτον μὲν τὴν ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ κειμένην πόλιν Ἡδόνα, τὴν ὁποίαν κατείχον οἱ Μῆδοι, ἔπειτα δὲ τὴν Σκύρον τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ νῆσον καὶ ἐξήλασεν ἐκεῖθεν τοὺς πειρατὰς Δόλοπας. Ἐξέτελεσε δὲ σύναμα καὶ ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον πρὸ πάντων ἡγαπήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· εὗρεν ἐν τῇ εἰρημένῃ νήσῳ τὰ ὅσπᾶ τοῦ Ἰθυσίας, τὰ ὁποῖα μεγαλοπρεπῶς κοσμήσας μετήνεγκεν εἰς Ἀθήνας. Τὰ ἀνακομισθέντα δὲ λείψανα ἐκηδύθησαν ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου ἡγέρθη ναὸς περιβλεπτος τῷ

ἀκόμη σφζόμενον Θησεϊον (469). Τὸ δὲ ἀκόλουθον ἔτος ὁ Κίμων μετὰ διακοσίων Ἀττικῶν καὶ ἑκατὸν ἄλλων συμμαχικῶν τριήρων πλεύσας πρὸς τὴν Καρίαν καὶ Λυκίαν τὰς μὲν παραλίους αὐτῶν πόλεις, αἵτινες ἦσαν Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἔπεισε ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τῶν Περσῶν, τὰς δ' ἐχούσας μικτοὺς κατοίκους καὶ φρουρὰς Περσικὰς ὑπέταξε διὰ τῆς βίας. Οἱ δὲ Πέρσαι καταπλαγέντες διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ταύτας νίκας τῶν Ἑλλήνων καὶ θέλοντες νὰ σταματήσωσι τὰς προόδους αὐτῶν συνεκέντρωσαν περὶ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν τῆς Παμφυλίας πολυάριθμον πεζὸν στρατὸν καὶ ναυτικὸν ἰσχυρὸν συγχείμενον ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα τριήρων. Ἄλλ' ὁ Κίμων ἐνίκησε τοὺς Μήδους τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν περὶ τὸν εἰρημένον ποταμὸν, κυριεύσας καὶ καταστρέψας ἕως διακοσίας Φοινίσσας ναῦς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔστρεψε τὰ ὄπλα πρὸς τοὺς Ναξίους, οἵτινες ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ πολιορκίαν ἐνὸς περιπόου ἔτους ὑπέταξεν αὐτούς. Καὶ αὕτη ἦτο ἡ πρώτη συμμαχίς πόλις, ἣτις παρὰ τὰ καθεστῶτα ἐδουλώθη, ὕστερον δὲ καὶ ἄλλαι ὑπέστησαν κατὰ μικρὸν τὴν αὐτὴν τύχην.

Αἰτίαι δὲ τῶν ἀποστάσεων ἦσαν πρὸ πάντων τὰ καθυστερήματα τῶν φόρων καὶ τῶν νεῶν καὶ ἡ ἄρνησις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας· διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἰσέπραττον τὰ βάρη τοῦ πολέμου αὐστηρῶς καὶ ἦσαν μισητοί, ἀναγκάζοντες τοὺς μὴ θέλοντας νὰ ὑποφέρωσιν αὐτά. Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤρχον πλέον ἡπίως, ὡς πρότερον· οὔτε συνεστράτευον μετὰ τῶν συμμάχων ὡς ἴσοι, καὶ εὐκόλον ἦτο εἰς αὐτούς νὰ ὑποτάσσωσι τοὺς ἀποστατοῦντας· ταύτης δὲ τῆς καταστάσεως αἰτίαι ἦσαν αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι· διότι οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν, μὴ θέλοντες ν' ἀπομακρύνωνται ἐκ τῆς πατρίδος των, ἀπεδέχθησαν νὰ εἰσφέρωσι χρήματα ἀντὶ τῶν νεῶν, καὶ τῶν μὲν Ἀθηναίων τὸ ναυτικὸν κινδύανετο ἀπὸ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἐκεῖνοι συνεῖσεφρον, αὐτοὶ δὲ, ὡς αἰεὶ ἀφίσταντο, κατήρχοντο εἰς τὸν πόλεμον ἀπαράσκευοι καὶ ἄπειροι.

45) **Ἀποστασία Θασίων. Κίμων. Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.** 299

Οἱ Θάσιοι συνέβη τῷ 465 ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, διενεχθέντες περὶ τῶν μεταλλείων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὰ ὅποια κατεῖχον ἐν τῇ Θράκῃ ἀπέναντι τῆς νήσου των. Ὁ Κίμων ἐστάλη εὐθύς

κατὰ τῆς Θάσου, ἐνίκησεν ἐν ναυμαχίᾳ καὶ ἀπέβη εἰς τὴν νῆσον. Οἱ δὲ Θάσιοι νικηθέντες ἐν πολλαῖς μάχαις καὶ πολιορκούμενοι παρεκάλεσαν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ τοὺς βοηθήσωσιν, εἰσβάλλοντες εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπεσχέθησαν κρυφίως τῶν Ἀθηναίων νὰ τοὺς βοηθήσωσιν, ἀλλὰ διεκωλύθησαν ὑπὸ σεισμοῦ τρομεροῦ, ὅστις πλὴν πέντε οἰκιῶν ἐκρήμισε ὅλας τὰς ἄλλας τῆς Σπάρτης καὶ ἠφάνισε δύο μυριάδας κατοίκων. Τὴν συμφορὰν ταύτην καρποθέντες οἱ εἰλωτες ἀπέστησαν ἀπ' αὐτῶν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ἰθώμην· πλείστοι δὲ τῶν εἰλωτῶν ἦσαν ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Μεσσηνίων, οἵτινες εἶχον δουλωθῆ κατὰ τοὺς πρώτους Μεσσηνιακοὺς πολέμους, διὰ τὸ ὅποιον καὶ Μεσσήνιοι ἐκλήθησαν οἱ πάντες καὶ ὁ πόλεμος τρίτος Μεσσηνιακός (464). Οἱ μὲν λοιπὸν Λακεδαιμόνιοι ἤρχισαν τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰθώμῃ· οἱ δὲ Θάσιοι μετὰ τριετῆ πολιορκίαν συνεβιάσθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀνδεχθέντες νὰ κρημνίσωσι τὰ τεῖχη των, νὰ παραδώσωσι τὰς ναῦς των, ν' ἀποδώσωσι τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου, νὰ εἰσφέρωσι τοῦ λοιποῦ καὶ ν' ἀφήσωσι τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ κτήματα καὶ μεταλλεῖα (463).

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ πικρετέτετο ὁ πόλεμος αὐτῶν πρὸς τοὺς Μεσσηνίους, ἐπεκαλέσθησαν καὶ ἄλλους συμμάχους καὶ τοὺς Ἀθηναίους· οὗτοι δὲ ἦλθον στρατηγοῦντος τοῦ Κίμωνος μετὰ πολλοῦ στρατοῦ· ἐπεκαλέσθησαν δὲ αὐτοὺς προπάντων διότι ἐνομιζοντο δυνατοὶ εἰς τὸ τειχομαχεῖν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία ἐλάμβανε μῆκος, ἡ τέχνη τῆς τειχομαχίας ἐφαινετο ἐλλιπής· διότι ἄλλως οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἐκυρίεον τὴν Ἰθώμην διὰ τῆς βίας. Ἐκ ταύτης τῆς ἐκστρατείας πρῶτον ἔγεινε φανερὰ ἡ διαφορὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων· διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ τὸ φρούριον δὲν ἐκυριεῖτο διὰ τῆς βίας, βοηθέντες τὸ τολμηρὸν καὶ τὴν νεωτεροποιίαν τῶν Ἀθηναίων, ἀπέπεμψαν αὐτοὺς μόνους ἐκ τῶν συμμάχων, εἰπόντες μόνον ὅτι δὲν τοὺς χρειάζονται πλέον. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, νοήσαντες τὸν ἀληθῆ λόγον τῆς ἀποπομπῆς, ἠγανάκτησαν καὶ εὐθύς, ἀφ' οὗ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφήσαντες τὴν κατὰ τῶν Μήδων γενομένην συμμαχίαν πρὸς αὐτοὺς, συνεμάχησαν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους τοὺς πολεμίους ἐκείνων καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ἰθώμῃ, πολιορκούμενοι κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος, ἐπειδὴ πλέον δὲν ἠδύνακτο ν' ἀντέχωσι, συνεβιάσθησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι θὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ὅτι

οὐδέποτε πλέον θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς αὐτήν. Ἐξῆλθον λοιπὸν (455) οἱ Μεσσηνιοὶ καί, δεχθέντες αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἦδη πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μίσος των, κατέφκισαν αὐτοὺς εἰς τὴν Ναύπακτον, τὴν ὁποῖαν πρὸ ὀλίγου εἶχον κυριεύσει ἀπὸ τῶν Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν.

Στρατεία Ἀθηναίων εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἰνάρως, βασιλεὺς τῶν Λιθύων, ἀπέστησε τῷ 460 ἀπὸ τοῦ βασιλείως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου τὰ περισσότερα μέρη τῆς Αἰγύπτου καί, γενόμενος αὐτὸς ἄρχων, ἐπεκαλέσθη τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι δέ, ἐπειδὴ ἔτυχον στρατευόμενοι εἰς τὴν Κύπρον μετὰ διακοσίων νεῶν, ἦλθον, ἀπολιπόντες τὴν νῆσον, καὶ ἀναπλεύσαντες εἰς τὸν Νεῖλον καὶ γενόμενοι κύριοι τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν δύο τρίτων τῆς Μέμφιδος ἐπολέμου πρὸς τὸ τρίτον, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Λευκὸν τεῖχος· ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ὑπῆρχον ὅσοι τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων κατέφυγον ἐκεῖ καὶ ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων δὲν συναπέστησαν. Ὁ δὲ Ἀρταξέρξης φοβηθεὶς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Μεγάβαζον μετὰ χρημάτων, ἵνα πείσῃ τοὺς Πελοποννησίους νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπομακρύνῃ οὕτω τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑπόθεσις του δὲν προῶδευε, διότι ὁ Μεσσηνιακὸς πόλεμος ἀπασχολεῖ τότε ἀρκούντως τὰς δυνάμεις τῶν Σπαρτιατῶν, ἀνεκάλεσε μὲν τὸν Μεγάβαζον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἔπεμψε δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸν Μεγάβυζον τὸν υἱὸν τοῦ Ζωπύρου μετὰ στρατιᾶς πολλῆς, ὅστις ἐλθὼν ἐνίκησε τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς συμμάχους των καὶ ἐκ τῆς Μέμφιδος ἐξεδιῶξε τοὺς Ἕλληνας καὶ τέλος τοὺς κατέκλεισεν εἰς τὴν Προσωπίτιδα νῆσον· ἐν αὐτῇ δ' ἐπολιόρκει αὐτοὺς ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ ἐξ ἡμέρας, μέχρις οὗ ξηράνας τὴν διώρυχά καί, παρατρέψας εἰς ἄλλο μέρος τὸ ὕδωρ, κατέστησε καὶ τὰ πλοῖα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ καὶ τὰ περισσότερα μέρη τῆς νήσου ἠπειρον· τότε διαβάς ἐκυριεύσει τὴν νῆσον διὰ πεζοῦ στρατοῦ. Τοιοῦτο τέλος ἔλαβεν ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀφ' οὗ ἐπὶ ἐξ ἔτη ἐπολέμησαν (455)· ὀλίγοι μὲν ἀπὸ πολλῶν πορευόμενοι διὰ τῆς Λιθύης ἐσώθησαν εἰς τὴν Κυρήνην, οἱ δὲ πλεῖστοι κατεστράφησαν. Οὕτω καὶ ἡ Αἴγυπτος ἐπκνήθη πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλείως, πλὴν τοῦ Ἀμυρταίου τοῦ ἐν ταῖς ἔλεσι βασιλείως, καὶ ὁ Ἰνάρως συλληφθεὶς ἀνεσταυρώθη.

Μετάθεσις τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας. Πόλεμος Κορινθίων, Μεγαρέων, Ἀθηναίων καὶ Αἰγινήτων.

Ἐν δ' ἔτος μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐστρατείαν τῶν Ἀθηναίων κατωρθώθη καὶ ἡ μετάθεσις τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου ἀπὸ τῆς Δήλου εἰς Ἀθήνας (459). ὥστε τοῦ λοιποῦ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦτο μὲν ἐθεώρουν ὡς ἴδιον, τοὺς δὲ εἰσφέροντας συμμάχους ὡς ὑπηκόους των. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον οἱ Μεγαρεῖς ἐρίσαντες περὶ ὀρίων πρὸς τοὺς Κορινθίους κατέλιπον τὴν Πελοποννησιακὴν συμμαχίαν καὶ προσετέθησαν εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες προσκεκλημένοι κατέλαβον τὰ Μέγαρα καὶ τὰς Πηγάς καὶ οἰκοδομήσαντες τὰ μακρὰ τεῖχη τῶν Μεγαρέων τὰ ἀπὸ τῆς πόλεως μέχρι τῆς Νισαίας ἐφρούρουν αὐτά. Τούτου δ' ἕνεκα οἱ Κορινθιοὶ ὀργισθέντες ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι προέλαβον αὐτοὺς ἀποβάντες εἰς τὴν Ἀλιάδα τῆς Ἀργολίδος καὶ ἐνίκηθησαν μὲν τότε ὑπὸ τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Ἐπιδαυρίων, ἀλλ' ὕστερον ἐνίκησαν τοὺς Πελοποννησίους, ναυμαχήσαντες πρὸς τὸν στόλον των περὶ τὴν νῆσον Κεκρυφάλειαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκρήγυται πόλεμος μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Αἰγινήτων καὶ γίνεται ναυμαχία αὐτῶν μεγάλη, καθ' ἣν οἱ σύμμαχοι ἐκατέρων ἦσαν παρόντες· ἐνίκησαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καί, κυριεύσαντες ἐβδομήκοντα ναῦς, ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐπολιόρησαν τὴν πόλιν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Λεωκράτη. Ἐπειτα θέλοντες οἱ Πελοποννήσιοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Αἰγινήτας, διεβίβασαν εἰς τὴν Αἴγιναν τριακοσίους ὀπλίτας καὶ εἰς τὴν Μεγαρίδα κατέβησαν οἱ Κορινθιοὶ, νομίζοντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἦσαν εἰς κατὰστασιν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Μεγαρεῖς· διότι πολὺς στρατὸς αὐτῶν ἦτο ἀπὸν καὶ ἐν Αἴγινῃ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐν τούτοις ἔφθασαν εἰς τὰ Μέγαρα οἱ πρεσβύτατοι καὶ οἱ νεώτατοι τῶν ἐν τῇ πόλει ὑπολειμμένων ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Μυρωνίδην καὶ ἐνίκησαν τοὺς Κορινθίους (458). Καὶ οὗτοι μὲν, ὑποστάντες μεγάλην φθοράν, ἀπεχώρησαν ἀπὸ τῆς Μεγαρίδος, οἱ δὲ Αἰγινήταιμι τὰ τριετῆ πολιορκίαν συνεβιάσθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀναδεχθέντες νὰ κρημνίσωσι τὰ τεῖχη των, νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖά των καὶ νὰ τελῶσι φόρον εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον (456).

Οἰκοδόμησις μακρῶν τευχῶν. Πόλεμος Φωκέων πρὸς Δωριεῖς. Μάχη ἐν Τανάγρα καὶ Οἶνοφύτοις.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὸν πρὸς τοὺς Κορινθίους πόλεμον ἤρχισαν νὰ

οικοδομῶσι καὶ τὰ μακρὰ αὐτῶν τείχη, τὸ μέχρι Φαλήρου καὶ τὸ μέχρι Πειραιῶς. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον συνέβη καὶ ἡ πρώτη ἐχθρική σύγκρουσις μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Οἱ Φωκεῖς ἐν ἔτει 457 ἐστράτευσαν εἰς τὴν Δωρίδα, μητρόπολιν τῆς Σπάρτης, καὶ ἐκυρίευσαν μίαν πόλιν τῶν Δωριέων· τούτου δ' ἕνεκα ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τὸν Νικομήδη, ἐπίτροπον τοῦ νέου ἀκόμη βασιλέως Πλειστοάνακτος, μετὰ μυρίων καὶ χιλίων πεντακοσίων στρατιωτῶν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Φωκεῖς διὰ συνθήκης ν' ἀποδώσωσι τὴν πόλιν. Ἐν ᾧ δὲ ἠτοιμάζοντο νὰ ἐπιστρέψωσιν, εἶδον αἰφνης κεκλεισμένην τὴν διάβασιν τῶν· οἱ Ἀθηναῖοι εἰχον ἤδη καταλάβει διὰ τοῦ στόλου τῶν τὸν Κρισαῖον κόλπον καὶ κατὰ γῆν τὰς παρόδους τῆς δυσπορεύτου Γερανεΐας. Οὕτω λοιπὸν ἠναγκάσθησαν νὰ μένωσιν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ἵνα σκεφθῶσι περὶ τοῦ ἀσφαλεστάτου τρόπου τῆς ἐπανόδου τῶν. Ἐκεῖ δὲ ὄντας προσεκάλεσαν αὐτοὺς κρυφίως Ἀθηναῖοι τινες ἐκ τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος ἵνα καὶ τὴν δημοκρατίαν καταλύσωσι καὶ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν μακρῶν τειχῶν καταπαύσωσιν. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες δὲν ἠγνοῦν τὰ γινόμενα, ἐπῆλθον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν βοηθούμενοι ὑπὸ χιλίων Ἀργείων καὶ πολλῶν Θεσσαλῶν ἱππέων. Γενομένης δὲ μάχης (457) ἐν Τανάγρα τῆς Βοιωτίας, οἱ Ἀθηναῖοι ἠττήθησαν διὰ τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτομόλησιν τῶν Θεσσαλῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἐλθόντες εἰς τὴν Μεγαρίδα καὶ δενδροτομήσαντες αὐτὴν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα τῶν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐξήκοντα δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην εἰσέβαλον εἰς Βοιωτίαν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Μυρωνίδην καὶ νικήσαντες τοὺς Βοιωτοὺς ἐν Οἰνοφύτοις ἔγειναν κύριοι τῆς χώρας αὐτῶν καὶ τῆς Φωκίδος. Κρημνίσαντες δὲ τὸ τεῖχος τῶν Ταναγραίων καὶ λαβόντες ἡμέρους ἑκατὸν ἄνδρας τοὺς πλουσιωτάτους ἐκ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐτελείωσαν τὰ μακρὰ αὐτῶν τείχη τὸ μέχρι Φαλήρου καὶ τὸ μέχρι Πειραιῶς.

Τολμίδου περίπλους περὶ Πελοπόννησον. Περικλῆς. Κέμων.

Ὁ Τολμίδης ἀμιλλώμενος πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Μυρωνίδου περιέπλευσε μετὰ πενήτηνδεκα τριήρων (456) τὴν Πελοπόννησον, ἔκαυσε τὸ Γύθειον, νεώριον τῶν Σπαρτιατῶν, ἐκυρίευσε τὴν Χαλκίδα, πόλιν

τῶν Κορινθίων, καὶ ἀποβὰς εἰς τὴν γῆν ἐνίκησε τοὺς Σικυωνίους. Δύο δ' ἔτη ὕστερον ὁ Περικλῆς ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Μυκάλῃ νικῆσαντος τοὺς Πέρσας μετὰ χιλίων Ἀθηναίων ἐπιβὰς εἰς τὰς ἐν ταῖς Πηγαῖς ναῦς παρέπλευσεν εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ ἐνίκησε τοὺς ἀντιστάντας κατ' αὐτοῦ Σικυωνίους. Ἐπειτα παραλαβὼν τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων Ἀχαιοὺς ἐστράτευσεν εἰς τὰς Οἰνιάδας τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐπολιόρηκε τὴν πόλιν, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ τὴν κυριεύσῃ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ δὲ Κίμων κατώρθωσε μετὰ τριετεῖς διαπραγματεύσεις νὰ συνομολογηθῇ ἀνακωχὴ ὄπλων μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ πέντε ἔτη (450). Ἴνα δὲ παγιώσῃ τὴν οὕτω γεννηθεῖσαν ἡσυχίαν ἐστρεψε τὰς δυνάμεις τῆς πατρίδος του κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ. Ἠγούμενος λοιπὸν διακοσίων τριήρων ἐστράτευσεν εἰς τὴν Κύπρον, τὴν ὁποίαν πάλιν εἶχον ὑποτάξει οἱ Πέρσαι· καὶ ἐξήκοντα μὲν ἐκ τῶν τριήρων τούτων ἐπλευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐν τοῖς ἔλεσι βασιλέως Ἀμυρταίου, αἱ δὲ ἄλλαι ἐπολιόρησαν τὸ Κίτιον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κίμων ἀπέθανε καὶ αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον, ἀπεχώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ Κιτίου· πλεύσαντες δὲ ἀπέναντι τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμίνας ἐναυμάχησαν καὶ ἐπέζομάχησαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν πρὸς τοὺς Φοίνικας καὶ τοὺς Κίλικας, καὶ νικῆσαντες καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ γῆν ἐπέστρεψαν εἰς Ἀθήνας καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ὅσα πλοῖα ἦλθον ὀπίσω ἐκ τῆς Αἰγύπτου (449).

Ἱερὸς πόλεμος. Μάχη ἐν Κορωνεῖα.

Οἱ Δελφοὶ εἶχον τὴν ἐφορείαν τοῦ Δελφικοῦ ναοῦ, οἱ δὲ Φωκεῖς τὴν ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτῶν (448). Τότε δὲ οἱ Σπαρτιάται κατὰ πρόσκλησιν τῶν Δελφῶν ἐστράτευσαν καὶ γενόμενοι κύριοι τοῦ ἱεροῦ παρέδωσαν αὐτὸ εἰς τοὺς Δελφοὺς. Ἄλλ' ὕστερον, ἀφοῦ ἀπεχώρησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐστράτευσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ διὰ βίας ἀφαιρέσαντες τὸ ἱερόν ἀπὸ τῶν Δελφῶν τὸ παρέδωσαν πάλιν εἰς τοὺς Φωκεῖς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον (447) ἐξερράγη τὸ πῦρ εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Οἰνοφύτοις μάχην εἶχον γεῖναι προστάται τῶν δημοκρατικῶν. Οἱ φυγάδες ἀριστοκρατικοὶ Βοιωτοὶ κατέλαβον τὸν Ὅρχομενὸν καὶ τὴν Χαιρώνειαν· ὅθεν ὁ Τολμίδης παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Περικλέους ἐνέβηκε μετὰ χιλίων Ἀθηναίων καὶ ἄλλων συμμάχων εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκυρίευσε μὲν τὴν Χαιρώνειαν, ἀλλ' ἐν ᾧ ἀπεχώρει ἐπατέθη-

σαν κατ' αὐτοῦ ἐν Κορωνεῖα οἱ φυγάδες καὶ οἱ Λακροὶ καὶ νικήσαντες ἐν μάχῃ ἄλλους μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐφόνευσαν, ἐν οἷς καὶ τὸν Τολμίδην, ἄλλους δ' ἐζώγησαν. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐκένωσαν τὴν Βοιωτίαν, ἀφοῦ συνωμολόγησαν εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ λάβωσι τοὺς ἄνδρας τῶν ὀπίσω. Οὕτως οἱ φυγάδες τῶν Βοιωτῶν καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐπανελθόντες εἰς τὰς πατρίδας τῶν εἰσήγαγον τὸ ἀριστοκρατικὸν πολιτεύμα.

Ἀποστασία Εὐβοίας. Εἰσβολὴ Πελοποννησίων εἰς Ἀττικὴν.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ (445) ἀπέστη καὶ ἡ Εὐβοία καὶ ἐνῶ ὁ Περικλῆς μετὰ στρατοῦ εἶχεν ἤδη διαβῆ εἰς αὐτήν, ἤλθεν εἰς αὐτὸν ἀγγελία ὅτι καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἀπέστησαν, φονεύσαντες τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων πλὴν τῶν εἰς Νίσαιαν καταφυγόντων καὶ ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι, Κορίνθιοι, Σικυώνιοι, Ἐπιδαύριοι καὶ Σπαρτιᾶται, διανοοῦνται νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ὁ Περικλῆς λοιπὸν μετεκόμισε ταχέως τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Εὐβοίας καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸ Θριάσιον πεδίον, ὅπου εἶχον ἤδη προχωρήσει οἱ Πελοποννήσιοι ἡγουμένου τοῦ βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων Πλειστούρακτος, τὸν ὁποῖον ὄντα πολὺ ἀκόμη νέον ἠκολούθει ὡς σύμβουλος ὁ Κλεανδρίδης. Ὁ δὲ Περικλῆς μὴ δυνάμενος νὰ συνάψῃ μάχην πρὸς τὰς ἡνωμένας ἐκεῖνας δυνάμεις διέφθειρε κρυφίως διὰ χρημάτων τὸν Πλειστοάνακτα καὶ οὕτως ἐπεισεν αὐτὸν ν' ἀπαγάγῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς τοὺς Πελοποννησίους. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι διέβησαν πάλιν εἰς τὴν Εὐβοίαν ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Περικλέα, ὑπέταξαν τὴν νῆσον ὅλην καὶ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις διευθέτησαν διὰ συνθήκης, τοὺς δὲ Ἑστιαεῖς ἐκβαλόντες ἐκ τῶν οἰκιῶν τῶν, κατέλαβον τὴν χώραν τῶν αὐτοῖ· ὀλίγῳ δὲ ὕστερον (445) συνωμολόγησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν εἰρήνην τριακονταετῆ, ἀναδεχθέντες ν' ἀποδώσωσι τὴν Νίσαιαν, τὰς Πηγὰς, τὴν Τροιζῆνα καὶ τὴν Ἀχαΐαν· διότι τὰ μέρη ταῦτα κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνῶ ἦσαν τῶν Πελοποννησίων.

Ἀποστάσις Σάμου καὶ Βυζαντίου. Ἐποταγὴ αὐτῶν.

Τὸ δ' ἕκτον ἔτος (440), ἅρ' οὐ συνωμολογήθη ἡ τριακονταετής εἰρήνη, ἐξερράγη πόλεμος μετὰ τῶν Σαμίων καὶ Μιλησίων περὶ τῆς Πριήνης· ἐπειδὴ δὲ οἱ Μιλησιοὶ ἐνικῶντο, ἤλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ

εφώναζον κατὰ τῶν Σαμίων. Ἐβοήθουν δὲ αὐτοὺς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Σάμου ἰδιῶται τινες, θέλοντες νὰ μεταβάλωσι τὸ πολίτευμα αὐτῆς. Πλεύσαντες λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Σάμον μὲ τεσσαράκοντα ναῦς κατέστησαν δημοκρατίαν καὶ ἔλαβον ὁμήρους τῶν Σαμίων ἑκατὸν ἄνδρας καὶ παῖδας, καὶ κατέθεσαν αὐτοὺς εἰς τὴν Λῆμνον, καὶ ἀφῆσαντες ἐν Σάμῳ φρουρὰν ἀνεχώρησαν. Τινὲς δὲ τότε τῶν Σαμίων, οἵτινες εἶχον φύγει εἰς τὴν ἤπειρον, διότι δὲν ὑπέμενον τὴν δημοκρατίαν, συμμαχήσαντες πρὸς τοὺς πρώτους τῶν ἐν τῇ πόλει ἀριστοκρατικῶν καὶ πρὸς τὸν Πισοῦθνην, σατράπην τῶν Σάρδεων, καὶ συλλέξαντες ἕως ἑπτακοσίους ἐπικούρους, διέβησαν τὴν νύκτα εἰς τὴν Σάμον. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπέπεσον εἰς τοὺς δημοκρατικούς καὶ συνέλαβον τοὺς πλείστους αὐτῶν, ἔπειτα, κλέψαντες ἐκ τῆς Λήμνου τοὺς ὁμήρους των, ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων ἐξέδωσαν εἰς τὸν Πισοῦθνην, καὶ εἰθὺς παρεσκευάζοντο νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς τὴν Μίλητον· συναπέστησαν δὲ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Βυζάντιοι.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμαθον ταῦτα, ἔπλευσαν εἰς τὴν Σάμον μὲ ἐξήκοντα ναῦς, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως τὰς δέκα ἔξ δὲν μετεχειρίσθησαν· διότι τὰς μὲν ἐπεμψαν εἰς τὴν Καρίαν, ἵνα κατασκοπεύσωσι τὰς Φοινίσσας ναῦς, τὰς δὲ εἰς τὴν Χίον καὶ εἰς τὴν Λέσβον, ἵνα ζητήσωσιν ἐκεῖθεν βοήθειαν. Ἐναυμάχησαν λοιπὸν μὲ τὰς λοιπὰς, στρατηγούντος τοῦ Περικλέους μετὰ ἑννέα ἄλλων, καὶ ἐνίκησαν τὰς ἐβδομήκοντα ναῦς τῶν Σαμίων. Ὑστερον δ' ἔλαβον βοήθειαν ἐκ μὲν τῶν Ἀθηνῶν τεσσαράκοντα πλοῖα, ἐκ δὲ τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου εἴκοσι πέντε, καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν γῆν, ἐπολιόρχουν τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Ὁ δὲ Περικλῆς, λαβὼν ἐξήκοντα πλοῖα ἐκ τῶν πολιορκούντων, ἐπῆλθε ταχέως εἰς Καῦνον καὶ Καρίαν, διότι ἦλθεν ἀγγελία ὅτι Φοινίσσαι νῆες ἔπλεον πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Σαμίων. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σάμιοι ἐξεληθόντες αἰφνης μὲ τὸν στόλον των ἐκ τοῦ λιμένος καὶ ἐμπεσόντες εἰς τὴν πολιορκουσαν αὐτοὺς ναυτικὴν μοῖραν τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἦτο ἄφρακτος, κατέστρεψαν τὰς προφυλακίδας ναῦς καὶ, ναυμαχήσαντες πρὸς τὰς κινήσας ἐναντίον των, ἐνίκησαν καὶ ἔγειναν κύριοι τῆς θαλάσσης των περὶ τὰς δέκα τέσσαρας ἡμέρας, καθ' ἃς εἰσεκόμιζαν καὶ ἐξεκόμιζαν ὅσα ἤθελον. Ἄλλ', ἂφ' οὗ ἐπανῆλθεν ὁ Περικλῆς, πάλιν μὲ τὰ πλοῖα κατεκλείσθησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθε δευτέρα βοήθεια, ἐξήκοντα νῆες ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τριάνκοντα ἐκ τῆς Χίου καὶ ἐκ τῆς Λέσβου. Οἱ Σάμιοι τότε συνήψαν ναυ-

μαχίαν τινα ἀσήμαντον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ἀδύνατοι ν' ἀνθέξωσιν, ἐξεπολιορκήθησαν τὸν ἑαυτὸν μῆνα καὶ συνεβιάσθησαν, ἀφ' οὗ καὶ τὸ τεῖχος τῶν ἐκρήμνισαν καὶ ἡμέρους ἔδωσαν καὶ τὰ πλοῖά τῶν παρέδωσαν καὶ ἀνεδέχθησαν νὰ πληρώσωσι τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου. Συνεβιάσθησαν δὲ καὶ οἱ Βυζάντιοι ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ εἶνε, ὅπως καὶ πρότερον, ὑπήκοοι.

Ἄκμῃ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν ἐπὶ Περικλέους.

Ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἐστηρίζετο τόσοσιν εἰς τὴν ὑλικὴν αὐτῶν δύναμιν, ὅσον εἰς τὸ δαιμόνιον πνεῦμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς πόλεως· διότι τὰ ἀριστουργήματα τῶν χειρῶν καὶ τοῦ νοῦ αὐτῶν, ναοὶ καὶ ἀγάλματα, ποιήματα καὶ ἐπιστῆμαι προσεῖλκυον εἰς τὰς Ἀθήνας πάντας τοὺς ἐξόχους ἀνδρας, οἵτινες ἐτίμων τότε τὸν ἑλληνικὸν λαόν· ἤρχοντο λοιπὸν πανταχόθεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς ὡς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς μεγαλοφυΐας, θέλοντες νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τὰ θεάματα. Ἡ δ' ἐποχὴ αὕτη δικαίως καλεῖται αἰὼν τοῦ Περικλέους, διότι εἶδεν ἐν Ἀθήναις μίαν τῶν ζωηροτάτων λάμπσεων τοῦ πολιτισμοῦ· ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐπὶ τοῦ Περικλέους ἀνεφάνησαν οἱ μέγιστοι σοφοὶ πάντων τῶν αἰώνων. Οἱ δύο τραγωδοποιοί, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης, ὁ δεινὸς ῥήτωρ Λυσίας, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ἀστρονόμος Μένων, ὁ πατὴρ τῆς ἰατρικῆς Ἱπποκράτης, ὁ Ἀριστοφάνης ὁ πρῶτος τῶν κωμικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Φειδίαις ὁ περικλεέστατος πάντων τῶν καλλιτεχνῶν, καὶ οἱ περιφημότατοι ζωγράφοι Ἀπολλόδωρος, Ζεῦξις, Πολύγνωτος καὶ Παρράσιος· τέλος δὲ οἱ δύο ἀθάνατοι φιλόσοφοι, ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Σωκράτης. Ἐὰν δ' ἐναριθμήσωμεν εἰς τούτους καὶ τὸν πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντα Αἰσχύλον τὸν Σκλαμινομάχον καὶ πατέρα τῆς τραγωδίας, καὶ τοὺς ὀλίγῳ ὕστερον ἀναφανέντας, τὸν Θεουκιδίδην καὶ τὸν Ξενοφῶντα, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλην, οὐδὲν τὸ θαυμαστὸν ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν κατέστη διδασκαλεῖον οὐ μόνον ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου ὅλου.

Ὁ Περικλῆς, ἵνα κκλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας μὲ λαμπρὰ μνημεῖα, μετεχειρίσθη τὰ συμμαχικὰ χρήματα, τῶν ἠποίων τὸ ταμεῖον ἐκ τῆς Δήλου εἰχε μετακομισθῆ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 459. Ἀνέθηκε λοιπὸν τὴν ὑπερτάτην διεύθυνσιν τῶν ἔργων τούτων εἰς τὸν Φειδίαν (438—431), τοῦ ἠποίου τὰ πρῶτα ἔργα ὑπῆρξαν τὸ κο-

λοσσαίων εκείνο ἔγαλμα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διός, περὶ οὗ ἔχομεν ἤδη ὀμιλήσει, πολλὰ ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μέρος τῶν ἀναγλύφων τῶν κοσμοῦντων τὰ ἔξω τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ Φειδίας εἶχεν ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς ἀρχιτέκτονας Ἰκτῖνον καὶ Καλλικράτην, οἵτινες ἔκτισαν τὸν Παρθενῶνα ὅλον ἐκ μαρμάρου Πεντελικοῦ· τὸν Μιλήσιον Ἴππόδαμον, ὅστις ἀπετελείωσε τὸν Πειραιᾶ, τὴν πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος κτισθεῖσαν ἐπὶ κανονικοῦ σχεδίου. Τότε δὲ φιλοδομήθη τὸ ᾠδεῖον κατὰ τὸ σχέδιον τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου καὶ ὠρίσθη διὰ μουσικούς ἀγῶνας· ἀνηγέρθη τὸ Ἐρέχθειον, τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ὅπως εἶνε ὁ Παρθενῶν τὸ ἀριστούργημα τοῦ Δωρικοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιτέκτων Μνησικλῆς φιλοδόμησε τὰ μεγαλοπρεπῆ Προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως ἐντὸς πέντε ἐτῶν. Μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ εὐδαίμονος τούτου αἰῶνος ἀναφέρομεν προσέτι τὸν Καλλιμαχον, τὸν ἐφευρετὴν τοῦ Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ καὶ τὸν Πάνκινον, ἀδελφὸν τοῦ Φειδίου, ὅστις μετὰ τοῦ Πολυγνώτου καὶ τοῦ Μήκωνος διεκόσμησε τὴν ποικίλην στοὰν μὲ εἰκόνας, αἵτινες ἀνεμίμησκον τοὺς Ἀθηναίους τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν πατέρων των.

Πόλεμος Κερκυραίων καὶ Κορινθίων διὰ τὴν Ἐπίδαμον.

Ἡ Ἐπίδαμος ἦτο μὲν ἀποικία Κερκυραίων, ἀλλὰ θεμελιωτὴς αὐτῆς ἔγεινε Κορίνθιος, προσκληθεὶς ἐκ τῆς μητροπόλεως. Κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ δῆμος τῶν Ἐπιδαμνίων ἐξεδίωξε τοὺς ὀλιγαρχικούς, αὐτοὶ δὲ ἀπελθόντες ἐλήστευον μετὰ τῶν Ταυλαντίων βαρβάρων τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ δὲ δημοκρατικοί, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο, ἐζήτησαν τὴν ἐπικουρίαν τῆς Κερκύρας ὡς μητροπόλεως· ταύτης δὲ ἀρνηθείσης, ἀπετάθησαν πρὸς τοὺς Κορινθίους ὡς θεμελιωτάς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Κορίνθιοι ἀνέλαβον τὴν Ἐπίδαμον καὶ φρουροὺς ἔθεσαν ἐν αὐτῇ, οἱ Κερκυραῖοι μετὰ τῶν φυγάδων Ἐπιδαμνίων ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν προσλαβόντες καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς ὡς βοηθούς. Τότε δὲ οἱ Κορίνθιοι ἐπεμψαν εἰς βοήθειαν τῆς Ἐπιδάμου ἐβδομήκοντα πέντε ναῦς μετὰ δισχιλίων ὑπλιτῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη, ναυμαχήσασα παρὰ τὸ Ἄκτιον πρὸς ὀγδοήκοντα ναῦς τῶν Κερκυραίων, ἠττήθη· καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνέβη νὰ παραδοθῇ καὶ ἡ Ἐπίδαμος εἰς τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὴν (434). Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν Κορίνθιοι ἐπέστρε-

ψαν εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ Κερκυραῖοι, πλεύσαντες εἰς τὴν Λευκάδα, ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, ἐδήλωσαν τὴν νῆσον καὶ ἔκαυσαν τὴν Κυλλήνην τὸ ἐπίγειον τῶν Ἑλλείων· διότι εἶχε δώσει εἰς τοὺς Κορινθίους πλοῖα καὶ χρήματα.

Κατὰ δὲ τὰ δύο ἔτη τὰ μετὰ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κορινθιοὶ ὄργισμένοι διὰ τὸν πρὸς τοὺς Κερκυραίους πόλεμον ἐναυπήγουν καὶ παρεσκευάζον στόλον φοβερόν. Μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευὴν αὐτῶν, ἐφοβήθησαν καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν σύμμαχοι κανενὸς τῶν Ἑλλήνων, ἐζήτησαν τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι δὲ, ἵνα μὴ λύσωσι τὴν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους συνθήκην, δὲν συνεμάχισαν πρὸς αὐτοὺς, ὥστε νὰ θεωρῶσι τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους, ἀλλ' ἐπεμάχισαν, ὥστε νὰ βοηθῶσι τὴν χώραν ἀλλήλων καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέστειλαν εἰς τὴν Κέρκυραν δέκα ναῦς εἰπόντες εἰς τοὺς ναυάρχους αὐτῶν νὰ μὴ ναυμαχήσωσι πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἐάν δὲν πλεύσωσι κατὰ τῆς Κερκύρας. Τὸ ἔαρ τοῦ 432 οἱ Κορινθιοὶ μετὰ ἑκατὸν πενήτηκοντα πλοίων καὶ οἱ Κερκυραῖοι μετὰ ἑκατὸν δέκα συνητήθησαν παρὰ τὰς νήσους Σύβοτα, παρὰ τὴν Ἥπειρον, καὶ συμπλακέντες ἐναυμάχησαν μανιωδῶς. Οἱ Κερκυραῖοι ἐνίκων κατὰ τὸ ἀριστερὸν κέρασ, ἀλλ' ἐνίκωντο κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ μέσον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἦσαν παρόντες, ἐβοήθουν αὐτοὺς πιεζομένους, ἐν ᾧ τὸ πρῶτον ἀπεῖχον ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως· ἀλλ' ἄμα ἡ τροπὴ ἔγινε φανερὰ καὶ οἱ Κορινθιοὶ ἐδίωκον τοὺς Κερκυραίους, τότε πλέον ἐξ ἀνάγκης συνεπλάκησαν οἱ Κορινθιοὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλοῖα ἀμφοτέρων ἦσαν πολλὰ καὶ μέγα μέρος τῆς θαλάσσης κατεῖχον, συνέβη τότε νὰ μὴ διακρίνονται εὐκόλως, ἥποιοι ἐνίκων ἢ ἐνίκωντο· διότι ἡ ναυμαχία αὕτη Ἑλλήνων πρὸς Ἑλληνας ὑπῆρξε διὰ τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ἢ μεγίστη τῶν πρὸ αὐτῆς. Οἱ δὲ Κορινθιοὶ, ἰδόντες ὅτι προσέπλεον εἰκοσι νῆες τῶν Ἀθηναίων, τὰς ὁποίας εἶχον ἀποστείλει εἰς βοήθειαν τῶν δέκα πρώτων, ὑπεχώρησαν καὶ οὕτως ἔδωσαν τέλος εἰς τὴν ναυμαχίαν. Ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς τὰ ἴδια, ἐκυρτίσθησαν δι' ἀπάτης τὸ Ἀνακτόριον, τὸ ὅποιον ἀνῆκεν εἰς τοὺς Κερκυραίους καὶ εἰς ἐκείνους, καὶ ἀφήσαντες ἐν αὐτῷ Κορινθίους κατοίκους ἀνεχώρησαν. Οὕτω μὲν λοιπὸν ἡ Κέρκυρα ἐσώθη καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀπεχώρησαν ἐξ αὐτῆς. Αὕτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αἰτία τοῦ πολέμου τῶν Κορινθίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· διότι οὗτοι μετὰ τῶν Κερκυραίων ἐναυμάχησαν πρὸς ἐκείνους, ἐν ᾧ ὑφίστατο ἡ συνθήκη.

Ἀποστασία Ποτιδαίας. Σύνοδος ἐν Σπάρτῃ καὶ κήρυξις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Εὐθύς δὲ μετὰ τὴν ἐν Κερκύρα ναυμαχίαν συνέβη καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς Ποτιδαίας. Ἡ Ποτίδαια ἦτο ἀποικία τῶν Κορινθίων, ἀλλὰ σύμμαχος φόρου ὑποτελὴς τῶν Ἀθηναίων. Τούτων δ' ἕνεκα ἐπηρέαζον αὐτὴν ἡ Κόρινθος, ἥτις ὡς μητρόπολις ἔπεμπε κατ' ἔτος ἄρχοντας καλουμένους ἐπιδημιουργούς, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Περδίκκας. Οἱ Κορίνθιοι λοιπὸν καὶ ὁ Περδίκκας, κοινοὶ πολέμιοι τῶν Ἀθηναίων, ἐνήργουν ν' ἀποστατήσωσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν Χαλκιδικήν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμαθον ταῦτα, διέταξαν τοὺς Ποτιδαίαντας νὰ κρημνίσωσι τὸ εἰς τὴν Παλλήνην τεῖχος, νὰ δώσωσιν ἡμέρους καὶ ν' ἀποπέμψωσι τοὺς Κορινθίους ἐπιδημιουργούς. Οἱ δὲ Ποτιδαῖαται ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, μήπως πείσωσι τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀνακαλέσωσι τὴν διατάγην, ἦλθον δὲ καὶ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα μετὰ Κορινθίων καὶ ἐνήργουν νὰ τοῖς δοθῇ βοήθεια ἐν ἀνάγκῃ. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν εὐνοικὸν ἔτυχον παρὰ τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ ἄρχοντες τῶν Σπαρτιατῶν ὑπεσχέθησαν εἰς αὐτοὺς ὅτι θὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐάν οἱ Ἀθηναῖοι πορευθῶσι κατὰ τῆς Ποτιδαίας, ἀπεστάτησαν μετὰ τῶν Χαλκιδίων καὶ τῶν Βοττιαίων. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν ἑβδομήκοντα πέντε ναῦς καὶ τρισχιλίους ὀπλίτας ἐκτὸς πολλῶν συμμάχων κατὰ τῆς Ποτιδαίας, εἰς βοήθειαν τῆς ὑποίας οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἀποστείλει δισχιλίους ἄνδρας. Γενομένης δὲ μάχης ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς Ποτιδαίαντας καὶ τοὺς Πελοποννησίους. Ὑστερον δὲ λαβόντες καὶ ἄλλην βοήθειαν χιλίους ἑξακισίους ὀπλίτας ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Φορμίωνα, ἀπέκλεισαν τὴν Ποτιδαίαν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἐν ᾧ δ' ἐπολιορκεῖτο ἡ Ποτίδαια, οἱ Κορίνθιοι δὲν ἠσύχαζον, διότι εἶχον συμπολίτας κεκλεισμένους ἐν αὐτῇ. Συνεκάλεσαν λοιπὸν τοὺς συμμάχους εἰς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ κατηγοροῦν ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἔλυσαν τὴν συνθήκην καὶ ἀδικοῦσι τὴν Πελοπόννησον. Μετ' αὐτῶν δὲ συνετάσσοντο πολὺ περισσότερον οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Μεγαρεῖς· διότι ἐκεῖνοι μὲν παρεπονοῦντο, ὅτι δὲν ἦσαν αὐτόνομοι κατὰ τὴν συνθήκην, οὗτοι δὲ καὶ δι' ἄλλα πολλά, πρὸ πάντων δὲ διότι εἶχον ἀποκλεισθῆ ἄφ' ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων λιμένων καὶ ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς ἀγορᾶς παρὰ τὴν συν-

θήκην. Ἡ συνέλευσις ἐπέισθη ὑπὸ τοῦ ἐφόρου Σθeneλαΐδου ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀδικοῦσι καὶ ὅτι πρέπει ταχέως νὰ πολεμηθῶσιν (ὀκτωβρίῳ 432). Ἄλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὶν κηρύξωσι τὸν πόλεμον φανερώς, διεπραγματεύθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα ἔχωσι πρόφασιν τοῦ πολέμου δικαιοτάτην, ἃν δὲν εἰσηκούοντο. Ἐζήτησαν λοιπὸν παρ' αὐτῶν νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς ἐνεχομένους εἰς τὸ Κυλώνειον ἄγος, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆκε καὶ ὁ Περικλῆς, ὦν Ἀλκμαιωνίδης, νὰ λύτῳσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας, ν' ἀφήσωσιν αὐτόνομον τὴν Αἴγιναν καὶ πάσας τὰς ἄλλας πόλεις καὶ ν' ἀκυρώσωσι τὸ περὶ Μεγαρέων ψήφισμα. Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ αἰτήματα αὐτῶν, συνῆλθον εἰς γενικὴν συνέλευσιν καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Περικλέους ἀπεκρίθησαν, ὅτι οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἐπιτασσόμενοι· εἶνε ὅμως πρόθυμοι νὰ λύσωσι τὰς διαφορὰς τῶν ἐπὶ ἴσοις καὶ ὁμοίοις δικαίαις. Οὕτω τὰ γεγόμενα ἦσαν σύγχυσις τῆς συνθήκης καὶ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου. Ἡ ἀληθὴς ὅμως πρόφασις ἀλλ' ἀφανὴς ἦτο ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι γινόμενοι ἰσχυροὶ καὶ φόβον ἐμπνέοντες εἰς τοὺς Λακεδαιμόνιους ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
(431—338 π. Χ.)

Ἀπόπειρα Θηβαίων ἐπὶ καταλήψει Πλαταιῶν.

Ἐξ μῆνας μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας συνέβη ἡ ἀπόπειρα τῆς καταλήψεως τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τῶν Θηβαίων, ἧτις ἐπήγαγε τέλος τὴν ἐκρηξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅστις διήρκεισεν ἕτη ἑπτὰ καὶ εἴκοσι (431—404). Ἐν ἔαρι τοῦ 431 ὑπερτριακόσιοι Θηβαῖοι εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον εἰς τὴν Πλάταιαν, οὗσαν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων προσεκάλεσαν δὲ καὶ ἡνοιξάν τὰς πύλας ἄνδρες τῶν Πλαταιέων ὀλιγαρχικοί, θέλοντες καὶ τοὺς ἐναντίους τῶν νὰ φονεύσωσι καὶ τὴν πόλιν νὰ προσθέσωσιν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς. Οἱ Πλαταιεῖς ἀφύπνισθησαν ὑπὸ τῆς φωνῆς κήρυκος, καλοῦντος αὐτοὺς νὰ συμμαχήσωσι πρὸς τοὺς Θηβαίους κατὰ τὰ πάτρια τῶν πάντων Βοιωτῶν. Ἐντρομοὶ δὲ τὸ πρῶτον ἐχώρησαν εἰς τὴν σύμβασιν, ἀλλ' ἔπειτα, ἐν ᾗ διεπραγματεύοντο, ἰδόντες τὴν μικρὸν αὐτῶν ἀριθμὸν,

ἀνεθάρρησαν καὶ συνεννοηθέντες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Θηβαίων, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐφόνευσαν, ὀλίγοι δ' ἐξέφυγον καὶ ἑκατὸν ὀδοθήκοντα ἐζωγρήθησαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμαθον ταῦτα, συνέλαβον εὐθύς τοὺς Βοιωτοὺς, ὅσοι ἦσαν ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ εἰς τὴν Πλάταιαν ἔπεμψαν κήρυκα, διατάξαντες αὐτὸν νὰ τοῖς εἴπῃ νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃσι νέον τι κατὰ τῶν αἰχμαλώτων, πρὶν καὶ αὐτοὶ σκεφθῶσιν. Ἄλλ', ὅτε ὁ κήρυξ ἔφθασεν, οἱ ζωγρηθέντες εἶχον σφαγῆ. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐλθόντες μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Πλάταιαν, καὶ τροφὰς εἰσήγαγον καὶ φρουροὺς κατέλιπον ἐν αὐτῇ καὶ τὰ ἄμαχα μέλη ἐξεκόμισαν ἐκεῖθεν.

Σύμμαχοι Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων.

Ἄφ' οὗ δ' ἔγεινε τὸ ἐν Πλαταιαῖς ἔργον καὶ ἡ τριακονταετής συνθήκη ἐλύθη πλέον φανερῶς, οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ἕνα πολεμῆσῃσι, παρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι. Τούτων μὲν σύμμαχοι ἦσαν πάντες οἱ Πελοποννήσιοι πλὴν τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου καὶ τῶν Ἀργείων καθ' ὅλον τὸν πόλεμον· ἔξω δὲ τῆς Πελοποννήσου ἦσαν οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Φωκεῖς, οἱ Λοκροί, οἱ Βοιωτοί, οἱ Ἀμβρακιῶται, οἱ Λευκάδιοι καὶ οἱ Ἀνακτόριοι. Ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἀνήρχετο εἰς ἑξ̄ μυριάδας λογάδων ἀνδρῶν· πλεῖστοι δὲ πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας ὑπεσχέθησαν πλοῖα ὡς ἑπτακόσια καὶ ναῦτας ὡς ὀκτῶ μυριάδας. Τῶν δὲ Ἀθηναίων σύμμαχοι ἦσαν οἱ Χῖοι, οἱ Λέσβιοι, οἱ Πλαταιεῖς, οἱ ἐν Ναυπάκτῳ Μεσσήνιοι, οἱ πλείοτεροι τῶν Ἀκαρνανῶν, οἱ Κερκεραῖοι, οἱ Ζακύνθιοι καὶ ἄλλαι πόλεις ἐν τούτοις τοῖς ἔθνεσιν, αἵτινες ἦσαν ὑποτελεῖς, ἡ Καρία, οἱ γείτονες τῶν Καρῶν Δωριεῖς, ἡ Ἰωνία, ὁ Ἑλλήσποντος, αἱ πόλεις τῆς Θράκης, αἱ νῆσοι, ὅσαι κεῖνται ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Κρήτης πρὸς ἀνατολάς, πᾶσαι αἱ ἄλλαι Κυκλάδες, πλὴν τῆς Μήλου καὶ τῆς Θήρας. Ἡ δὲ πολεμικὴ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἀνήρχετο εἰς εἴκοσι καὶ ἑννέα χιλιάδας ὀπλιτῶν, εἰς χιλίους διακοσίους ἵππεῖς καὶ εἰς τριακοσίας τριήρεις, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ὑπελογίζοντο εἰς ἑξ̄ μυριάδας ναυτῶν. Αὕτη λοιπὸν ἦτο ἡ συμμαχία ἑκατέρων καὶ ἡ πολεμικὴ παρασκευή.

Πρώτη εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ ἐν Πλαταιαῖς εὐθύς παρήγγειλαν εἰς τὰς συμμάχους πόλεις νὰ ἐτοιμασῶσι στρατόν, διότι ἐσκόπουν νὰ

εισβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἄφ' οὐ δὲ τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, συνῆλθον τὰ δύο τρίτα ἐξ ἑκάστης πόλεως εἰς τὸν ἰσθμὸν καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχιδάμου. Οὗτος δέ, πρὶν διαβῆναι τὸν ἰσθμὸν, ἔπαμφεν εἰς Ἀθήνας τὸν Μελήσιππον, μήπως ἦβελον ἐνδώσει οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες πλέον αὐτοῦ στρατεύοντα. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους ἀπέπεμφαν τὸν ἀπεσταλμένον πρὶν τὸν ἀκούσῃσι, καὶ διάταξαν νὰ προσθεύωνται τοῦ λοιποῦ, ἀφ' οὐ πρῶτον ἀναχωρήσωσιν εἰς τὰ ἴδια. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης ἀποχωρῶν εἶπεν ὅτι «ἤδη ἡ ἡμέρα τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει.» Τότε πλέον ὁ Ἀρχίδαμος, κινήσας τὸν στρατὸν, προὔχωρει εἰς τὴν γῆν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ δὲ Περικλῆς, στρατηγὸς ὢν μετὰ ἑνῆς ἄλλων, ἄμα ἐνόησεν ὅτι ἡ εἰσβολὴ θὰ γείνη ἀφύκτως, συνβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ παρασκευάζωνται εἰς τὸν πόλεμον, νὰ εἰσομιζῶνται εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ μὴ ἐξέρχωνται εἰς μάχην, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσι τὴν πόλιν καὶ τοὺς συμμάχους ἐπιμελῶς, ἵνα μὴ ἀποστατήσωσι καὶ νὰ ἐξαρτύωσι τὸ ναυτικόν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀνακπεισθέντες ἔφυγον ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Ἀρχίδαμος προχωρῶν ἔφθασεν εἰς τὸ φρούριον Οἰνόην, εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας, τὸ ὅποιον προσβαλὼν δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ. Ἐκεῖθεν δὲ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ πρῶτον μὲν ἐδενδροτόμησε τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Ἀθηναίους ἰππεῖς περὶ τοὺς καλουμένους Ῥεῖτους· ἔπειτα προὔχωρησε διὰ τῆς Κρωπειᾶς εἰς τὰς Ἀχαρνάς, ἐλπίζων ὅτι οἱ Ἀχαρνεῖς, οἵτινες παρεῖχον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τρισχιλίους ὀπλίτας, δὲν θὰ παρέβλεπον τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἀλλὰ θὰ παρεκίνουν καὶ τοὺς πάντας νὰ ἐξέλθωσιν εἰς μάχην. Ὁ δὲ Περικλῆς, πρὶν τὰς κραυγὰς τοῦ πλήθους ἀπαιτοῦντος τὴν ἐκ τῶν τειχῶν ἐξοδὸν του, ἵνα πολεμήσῃ, ἐξέπεμπεν ἑκάστοτε τοὺς ἰππεῖς καὶ δι' αὐτῶν παρηνώχλει τοὺς πολεμίους. Καὶ ἡ τακτικὴ αὕτη ἐπέτυχε· διότι οἱ Πελοποννήσιοι, βλέποντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐπεξήρχοντα, ἀπῆλθον ἐκ τῶν Ἀχαρνῶν καὶ, δηρώσαντες ἄλλους τινὰς τῶν δῆμων, ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια. †

Στρατεία Ἀθηναίων περὶ Πελοπόννησον καὶ Λοκρίδα.

Πρὶν δὲ ἀπέλθωσιν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκ τῆς Ἀττικῆς, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀποστείλει εἰς τὴν Πελοπόννησον ἑκατὸν πεντήκοντα τρι-

ήρεις, ὧν αἱ πεντήκοντα ἦσαν τῶν Κερκυραίων. Ἐν ᾧ δὲ περιέπλεον, ἐλεηλάτουν καὶ ἄλλα μέρη καὶ εἰς τὴν Μεθώνην ἀποβάντες προσέβηκον τὸ τεῖχος αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ Σπαρτιάτης Βρασιδάς, ὅστις ἔτυχε περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους, διαδραμὼν μὲ ἑκατὸν ὀπλίτας τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων, εἰσιπίπτει εἰς τὴν Μεθώνην καὶ σώζει τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἄραντες περιέπλεον καὶ προσορμισθέντες εἰς τὴν Φειάν τῆς Ἠλείας (Κατάκωλον) ἐδήλωσαν τὴν γῆν. Ἐπειτα δὲ παραπλεύσαντες ἐκυρίευσαν τὸ Σόλλιον, πόλισμα τῶν Κορινθίων, καὶ τὴν Ἄστακον, καὶ προσπλεύσαντες ἐπὶ τὴν Κεφαλληνίαν, προσέειλκυσαν τοὺς Κεφαλλῆνας εἰς τὸ μέρος των ἄνευ μάχης. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον αἱ νῆες ἀνεχώρησαν εἰς τὰ Μέγαρα, ἵνα ὑποστηρίξωσι τὸν Περικλέα, ὅστις περὶ τὸ φθινόπωρον εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν Μεγαρίδα. Ἀποῦ δ' ἐλεηλάτησαν τὰ περισσότερα μέρη τῆς γῆς, ἐπανῆλθον ἅπαντες εἰς τὰς Ἀθήνας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι, περιπλέοντες μὲ τριάκοντα ναῦς τὴν Λοκρίδα, διήρπασαν τὰ παράλια αὐτῆς, κατέλαβον τὸ Θρόνιον καὶ ἐτείχισαν τὴν νῆσον Ἀταλάντην, ἐρήμην οὖσαν πρότερον, ἵνα μὴ λησται, ἐκπλέοντες ἐκ τῆς Λοκρίδος, κακουργῶσι τὴν Εὐβοίαν. Ἐξέβαλον δ' ἐκ τῶν οἰκιῶν των τοὺς Αἰγινῆτας, τοὺς ὁποίους οἱ Λακεδαιμόνιοι κατόκισαν εἰς τὴν Θυρίαν τῆς Κυνουρίας, καὶ ἐξέπεμψαν μετ' ὀλίγον κατοίκους εἰς τὴν Αἰγίναν ἐξ Ἀθηῶν. Τέλος δὲ τὸν ἐπιγεγόμενον χειμῶνα ὁ Περικλῆς ἐξῆρε τὸ μέγεθος καὶ τὴν εὐπρέπειαν τῶν Ἀθηναίων ἐν ἐπιταφίῳ λόγῳ, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν ὑπὲρ τῶν πεσόντων ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ καὶ παρήνεσε τοὺς ζῶντας νὰ ζηλεύσωσιν ἐκείνους.

Δευτέρα εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Λοιμός. Ἐπίπλους Ἀθηναίων κατὰ Πελοποννήσου καὶ ἄλωσις Ποτιδαίας.

Τὸ θέρος τοῦ 430 οἱ Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ ἐρημοῦντες αὐτὴν παρῆλθον εἰς τὴν Πάραλον καλουμένην χώραν μέχρι τοῦ Λαυρίου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδήλωσαν τὴν βλέπουσαν πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἔπειτα δὲ τὴν πρὸς τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Ἄνδρον. Τὴν δὲ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἐξῆλθον ἐκ τῆς Ἀττικῆς, φοβηθέντες ὄχι τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ πολέμιον φοβερώτερον, τὸν λοιμὸν, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐνασκήψει εἰς τὰς Ἀθή-

νας. Τὸ νόσημα τοῦτο, διαδραμὸν τὴν Αἰθιοπίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην, ἐπέπεσε τὸ πρῶτον εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὕστερον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἀπέθνησκεν ἀμύθητος ἀριθμὸς ἀνθρώπων. Ἡ ἱατρικὴ ἐπιστῆμη ἀπέβαινεν ἀνωφελής, οἱ δ' ἐπικαλούμενοι θεοὶ ἔμενον ἄκαμπτοι. Νέοι λοιπὸν καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πένητες προσεβάλλοντο ὑπὸ τῆς νόσου ἀδιακρίτως. Αἱ δὲ ταλαιπωρίαὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς προσβαλλομένων ἦσαν φρικταί· πῦρ ἐσωτερικὸν κατέτρωγεν ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ διψα ἄσβεστος ἐξῴθει τοὺς δυστυχεῖς εἰς τὰ φρέατα καὶ τὰς κρήνας. Ὅθεν σπανίως ἐπέζων μέχρι τῆς ἐβδόμης καὶ ἐνάτης ἡμέρας. Ὅτε δὲ τὸ κακὸν ἔφρασεν εἰς τὴν ὑψίστην περίοδον, οἱ ἄνθρωποι ἀπώλεσαν πάντα σεβασμὸν καὶ πρὸς τὰ θεῖα καὶ πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

Ἐν ᾧ δὲ ἀκόμη ἦσαν οἱ Πελοποννήσιοι ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὁ Περικλῆς στρατηγὸς ὢν τότε, ἐστράτευσε μὲ ἑκατὸν πεντήκοντα ναῦς εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ληλατήσας δὲ τὴν Ἐπίδουρον, τὴν Τροιζῆνα, τὴν Ἀλιάδα καὶ τὴν Ἐρμιόνην καὶ, κυριεύσας τὰς Πρασιάς, πόλισμα τῆς Λακωνικῆς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀκολούθως δὲ ὁ Ἄγων καὶ ὁ Κλεόποπος, συστράτηγοι ὄντες τοῦ Περικλέους, παραλαβόντες τὴν στρατιάν ἐκείνου, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν Ποτιδαίαν, ἣτις ἀκόμη ἐπολιορκεῖτο. Οἱ Ποτιδαῖται, μὴ δυνάμενοι πλέον ν' ἀντέχωσι, παρεδόθησαν περὶ τὰ μέσα τοῦ χειμῶνος καὶ ἐξῆλθον ὑπόσπονδοι εἰς τὴν Χαλκιδικήν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὕστερον ἐπεμψαν εἰς τὴν Ποτιδαίαν ἐποίκους ἐξ ἑαυτῶν καὶ τοὺς κατέκτισαν εἰς αὐτήν.

Πολιορκία Πλαταιῶν. Ἄτυχῆς ἀπόπειρα ἀποστασίας Ἀκαρνάνων. Θάνατος Περικλέους.

Τὸ θέρος τοῦ 429 ὁ Ἀρχίδαμος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Πλάταιαν καὶ, μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις τῶν Πλαταιέων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἤρχισεν ἡ ἀξιομνημόνευτος ἐκείνη πολιορκία, καθ' ἣν ἐκάτεροι μετεχειρίσθησαν πᾶν ὅ,τι ἐδίδασκεν ἡ τέχνη τῶν πολιορκιῶν. Τέλος δὲ οἱ Πελοποννήσιοι, ἀφ' οὗ πᾶσαι αὐτῶν αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ ἀπόπειρα τῆς πυρπολήσεως τῆς πόλεως ἐματαιοῦντο ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας καὶ ἐνεργείας τῶν Πλαταιέων, περιτείχισαν τὴν Πλάταιαν κύκλῳ καὶ, ἀφίσκοντες φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους, διότι τὸ ἄλλο ἥμισυ ἐφύλακτον οἱ Βοιωτοὶ, ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια. Ἐντός

δὲ τῆς πόλεως ἦσαν τετρακόσιοι Πλαταιεῖς, ὀγδοήκοντα Ἀθηναῖοι καὶ ἑκατὸν δέκα γυναῖκες σιτοποιοί.

Τὸν δὲ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, οἱ Ἀμβρακιῶται καὶ οἱ Χάονες, θέλοντες ν' ἀποστήσωσι τὴν Ἀκαρνανίαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἔπεισαν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς αὐτὴν ἐβόηθουν δὲ τοὺς Χάονας καὶ οἱ Θεσπρωτοί, οἱ Μολοσσοί, οἱ Ἀτιντάνες καὶ οἱ Ὀρέσται, πάντες κάτοικοι τῆς Ἠπείρου. Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπὸν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Λακεδαιμόνιον Κνήμον ἐκίνησαν μετ' αὐτῶν εἰς τὴν μεγίστην πόλιν τῆς Ἀκαρνανίας Στράτον. Ἄλλ' εὐτολμος ἕξοδος τῶν Στρατιῶν διεσκόρπισε τὸν ποικίλον ἐκείνον στρατὸν καὶ νίκη κατὰ θάλασσαν τοῦ Ἀθηναίου Φορμίωνος κατέστρεψεν ὀλοσχερῶς τὴν ἐπιχείρησιν ἐκείνην. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, φρουρῶν ἐν Νκυπιάκῳ μὲ εἴκοσι ναῦς, ἐναυμάχησεν ἐν τῷ στενῷ πρὸς τεσσαράκοντα ἑπτὰ πλοῖα πλέοντα ἐκ Κορίνθου εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ διέφθειρε τὰ πλεῖστα αὐτῶν. Ὑστερον δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν εἰς τὸν Κνήμον ἑβδομήκοντα ἑπτὰ ναῦς καὶ συμβούλους ἐπ' αὐτάς τρεῖς, ὧν ὑπῆρχεν ὁ Βρασίδης, διατάξαντες νὰ ναυμαχήσωσι πάλιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ ναυμαχίᾳ ὁ Φορμίων μὲ τὰ εἴκοσι πλοῖά του συνέτριψε καὶ τὸν στόλον τοῦτον πρὸ τῆς Ναυπάκτου καὶ συνεκράτησεν οὕτω τοὺς δυτικούς συμμάχους.

Πρὶν δὲ διαλυθῆ τὸ εἰς τὴν Κόρινθον ἀναχωρῆσαν ναυτικόν, ὁ Κνήμος καὶ ὁ Βρασίδης ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος ἀπέστειλαν κατὰ διδασχὴν τῶν Μεγαρέων πεζοὺς τοὺς ναύτας εἰς τὰ Μέγαρα, διατάξαντες αὐτοὺς νὰ καθελικύσωσιν ἐκ τῆς Νισαίας τεσσαράκοντα ναῦς, αἷτινες ἦσαν αὐτόθι καὶ νὰ πλεύσωσιν εὐθύς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, ὅστις ἦτο ἀφύλακτος. Οἱ ναῦται ὅμως ἀντὶ νὰ πλεύσωσιν ἐκεῖσε ταχέως, προσωρμίσθησαν τὴν νύκτα εἰς τι φρούριον τῆς Σαλαμῖνος, τὸ ὁποῖον διὰ φρυκτῶν ἀνήγγειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν προσέγγισιν πολεμίων. Ὅθεν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ οἱ Ἀθηναῖοι κατέβησαν πανδημεῖ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ, ἐμβάντες εἰς τὰς ναῦς, ἐπλευσαν εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ οὕτως ἐματαιώθη τὸ σχέδιον τῶν Πελοποννησίων. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς δὲν εἶδε τὰς τελευταίας ταύτας νίκας· διότι ὁ λοιμός, ὅστις ἤλαττοῦτο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, εἶχεν ἀφαρπάσει καὶ τὸν μέγαν ἐκείνον ἄνδρα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ πόλις ἔγεινε μεγίστη.

Τρίτη εισβολή εἰς Ἀττικὴν. Ἀποστασία Λέσδου.

Τὸ θέρος τοῦ 428, ὅτε ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἡ Λέσδος ἀπέστη ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πλὴν τῆς Μηθύμνης. Ἡ ἀποστασις αὕτη ἠδύνατο νὰ κλονήσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν διότι οἱ Λέσδιοι εἶχαν ἀξιόλογον ναυτικόν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, συμμαχήσαντες πρὸς αὐτούς, παρήγγειλαν εἰς τοὺς συμμάχους τῶν νὰ πορευθῶσι ταχέως εἰς τὸν ἰσθμὸν, ἵνα ἐκ νέου εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας πρὸ ὀλίγου εἶχον ἀναχωρήσει· ἐλθόντες δὲ αὐτοὶ πρῶτοι εἰς τὸν ἰσθμὸν παρεσκευάζοντο νὰ ἐκλύσωσιν ἐκ Κορίνθου στόλον ὑπεράνω τοῦ ἰσμοῦ εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, ἵνα περικυκλώσῃ τὰς Ἀθήνας πανταχόθεν. Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐκλονήθησαν· τεσσαράκοντα τριήρεις ἐπολιόρχουν ἤδη τὴν Μιτυλήνην, δώδεκα ἔπλεον ἐπὶ τὰς Οἰτιάδας καὶ τὴν Λευκάδα, ἕκτὸν ἐπόρθουν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ ἑκατὸν ἄλλαι ἐφύλαττον τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Σαλαμίνα. Οἱ δὲ Σπαρτιάται, βλέποντες τὴν καταπληκτικὴν δραστηριότητα τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἀργοπορίαν τῶν συμμαχῶν τῶν, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σπάρτην.

Τετάρτη εισβολή εἰς Ἀττικὴν. Ὑποταγή τῆς Λέσδου. Ἀλωσις Πλαταιῶν.

Τὸ θέρος τοῦ 427 οἱ Πελοποννήσιοι, ἀφ' οὗ ἀπέστειλαν τεσσαράκοντα ναῦς εἰς ἐπικουρίαν τῶν Μιτυληναίων, εἰσέβαλον αὐτοὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν ὑπὸ τὸν βασιλεῖα τῶν Λακεδαιμονίων Κλεομένη καὶ, δηώσαντες, ὅ,τι εἶχε βλαστήσει, ἀνεχώρησαν οἴκαδε. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ Μιτυληναῖοι, ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἐβράδυνον αἱ νῆες καὶ ὁ σίτος εἶχεν ἐκλίπει, ἠναγκάσθησαν νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Πάχητα. Οὗτος δὲ, εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν καὶ συλλαβὼν τὸν Σπαρτιάτην Σάλαιθον καὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Ἀθήνας. Ἄμα δ' ἔφθασαν οἱ ἄνδρες καὶ ὁ Σάλαιθος, οἱ Ἀθηναῖοι τὸν μὲν Σάλαιθον εὐθὺς ἀπέκτειναν, περὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐσκέπτοντο· κατὰ δὲ τὴν νικησασαν γνώμην τοῦ Κλέωνος, τοῦ ἀναξίτου διαδόχου τοῦ Περικλέους, ἀπεφασίσθη νὰ θανατωθῶσιν ὄχι μόνον οἱ παρόντες, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ Μιτυληναῖοι ὅσοι ἦβῶσιν. Ἄλλ' ὁ δῆμος εὐθὺς μετενόησε καὶ, τὴν ἐπιούσαν συνελθὼν, ἀνεκάλεσε τὰ δεδομένα. Οὕτω λοιπὸν οἱ Μιτυληναῖοι ἐσώθησαν,

ἀλλ' οἱ ἄλλοι ἄνδρες, τοὺς ὁποίους ὁ Πάχης εἶχεν ἀποστείλει, ὄντας ὑπὲρ τοὺς χιλίους, ἐθανατώθησαν κατὰ πρότασιν τοῦ Κλέωνος. Ἐπειτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκρήμνισαν τὰ τεῖχη τῶν Μιτυληναίων, παρέλαβον τὰς ναῦς αὐτῶν καὶ διένειμαν τὴν χώραν τῶν Λεσβίων, πλὴν τῆς τῶν Μηθυμναίων, εἰς τρισχιλίους κληρούχους Ἀθηναίους.

Οἱ Πλαταιεῖς, οἵτινες ἀκόμη ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν Βοιωτῶν, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο ὑπὸ τῆς σιτοδείας καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν οὐδεμία βοήθεια ἤλπιζετο, εἶχον ἀποφασίσει ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 427 πρῶτον μὲν πάντες νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως καὶ νὰ υπερβῶσι τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων· ἔπειτα οἱ μὲν ἡμίσεις ἐδίστασαν, νομίσαντες τὸν κίνδυνον μέγαν, διακόσιοι δὲ καὶ εἴκοσι ἄνδρες περίπου ἐνέμειναν εἰς τὴν ἑξοδὸν ἐθελονταί. Οὗτοι δὲ κατὰ νύκτα βροχερὰν καὶ ἀνεμώδη καὶ ἄμα ἀσέληνον διέβησαν πρῶτον μὲν τὴν τάφρον, ἔπειτα ὑπερέβησαν διὰ κλιμάκων τὸ τεῖχος τῶν πολεμίων, διαφυγόντες τὴν προσοχὴν τῶν φυλάκων, καὶ οὕτω διεσώθησαν εἰς Ἀθήνας ἄνδρες διακόσιοι δώδεκα. Οἱ δὲ ὑπολειφθέντες ἐν τῇ πόλει ἐκαρτέρουν πολιορκούμενοι μέχρι τοῦ θέρους, ὅτε πλέον παρίδωσαν τὴν πόλιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὑποσχεθέντας ὅτι θὰ τιμωρήσωσι μόνον τοὺς αἰτίους καὶ τούτους ἀφ' οὗ δικάσωσι δικασταὶ Λακεδαιμόνιοι. Ἀφ' οὗ δὲ ἦλθον ἐκ τῆς Λακεδαίμονος πέντε ἄνδρες δικασταί, ἡρώτων αὐτοὺς μόνον, ἂν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἔχουσι πράξει ἀγαθόν τι εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ εἰς τοὺς συμμάχους αὐτῶν. Ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν ὅτι οὐδὲν ἔπραξαν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέκτειναν ἀπαντας, διακοσίους Πλαταιεῖς καὶ εἴκοσι πέντε Ἀθηναίους, τὰς δὲ γυναῖκας ἠνδραπόδισαν. Ὑστερον δὲ κατηδάφισαν τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν δημεύσαντες ἀπεμίσθωσαν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἐκαρποῦντο αὐτὴν οἱ Θηβαῖοι.

Πρώτη ἐκστρατεία Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν. Λοιμὸς.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (427) οἱ Ἀθηναῖοι ἐστείλαν εἰκοσι πλοῖα εἰς τὴν Σικελίαν καὶ στρατηγούς αὐτῶν τὸν Λάχητα καὶ Χαριάδην· διότι οἱ Συρακοῖσιοι καὶ οἱ Λεοντῖνοι ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους. Σύμμαχοι δὲ τῶν μὲν Συρακοσίων ἦσαν, πλὴν τῶν Καμαριναίων, αἱ ἄλλαι Δωριδες πόλεις καὶ οἱ Λοιροὶ τῆς Ἰταλίας· τῶν δὲ Λεοντίνων αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις, ἡ Καμάρινα καὶ οἱ Ῥηγῖνοι τῆς Ἰταλίας. Οἱ Λεοντῖνοι πέμψαντες εἰς Ἀθήνας πρέσβεις καὶ διὰ τὴν παλαιὰν συμμαχίαν καὶ διότι ἦσαν Ἴωνες, ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους

νά πέμψωσιν εἰς αὐτούς πλοῖα· διότι εἶχον ἀποκλεισθῆ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τῶν Συρακοσίων. Καὶ ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι λόγῳ μὲν τῆς συγγενείας, πράγματι ὅμως διότι ἤθελον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐκεῖθεν σιτοπομπίαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ δοκιμάσωσιν ἐκ τῶν προτέρων, ἂν ἠδύναντο νὰ ὑποτάξωσι τὴν Σικελίαν. Φθάσαντες λοιπὸν εἰς τὸ Ῥήγιον ἐπολέμουν μετὰ τῶν συμμάχων. Τὸν δὲ ἀκόλουθον χειμῶνα ὁ λοιμὸς ἐνέσκηψε τὸ δεύτερον εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ παρέμεινεν ὑπὲρ τὸ ἔτος, τὸ δὲ πρῶτον δύο ἔτη· ὥστε ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ἀπέθανον τετρακισχίλιοι καὶ τετρακόσιοι ὀπλίται καὶ τριακόσιοι ἵππεις· ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου ὄχλου ἀνεξέμετρος ἀριθμὸς.

Σεισμοί. Νῆκαι Ἀθηναίων ἐν Σικελίᾳ, Μήλῳ, Βοιωτίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ.

Τὸ θέρος τοῦ 426 οἱ Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἄγιν ἤλθον μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ, ἵνα εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἐπειδὴ δ' ἔγειναν σεισμοὶ πολλοί, ἀπετράπησαν τοῦ σκοποῦ των ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ δὲν ἔγεινεν εἰσβολή. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐφάνησαν πανταχοῦ νικηταί. Ὁ Λάχης ὄστις, φονευθέντος τοῦ Χαριάδου ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς Συρακοσίους, εἶχεν ἅπασαν τὴν ἀρχὴν τῶν νεῶν, ἐξεπολιόρκησε τὰς Μυλάς καὶ τὴν Μεσσήνην ἐν τῇ Σικελίᾳ· ὁ Νικίας, στρατηγῶν ἐξήκοντα πλοίων, ἐδήλωσε τὴν Μῆλον, διότι οἱ Μήλιοι δὲν ἤθελον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειτα ἀποβὰς εἰς τὸν ἐν Βοιωτίᾳ Ὠρωπὸν, ἠρήμωσε τὴν Τάναγραν καὶ ἐνίκησε τοὺς Ταναγραίους καὶ τινὰς τῶν Θηβαίων ἐλθόντας εἰς βοήθειαν. Ὁ Δημοσθένης, στρατηγῶν τριάκοντα πλοίων, ἐπόρθησε τὴν Λευκάδα καὶ ἠττήθη μὲν ἐν Αἰτωλίᾳ, ἀλλ' ἐνίκησεν ἐν Ἀκαρνανίᾳ κατὰ κράτος τοὺς Πελοποννησίους, χωροῦντας κατὰ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους.

Τεῖχισις Πύλου ὑπὸ Δημοσθένους. Τὸ ἐν Σφακτηρίᾳ πάθημα τῶν Σπαρτιατῶν.

Τὸ θέρος τοῦ 425 οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες ὅτι οἱ Συρακοῖοι ἐκυβίευσαν τὴν Μεσσήνην, ἀπέστειλαν ἀκόμη τεσσαράκοντα ναῦς εἰς τὴν Σικελίαν ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ Σοφακλέα. Ὅτε δ' ἔφθασαν πλείοντες κατὰ τὴν Μεσσηνίαν, ὁ Δημοσθένης, ὄστις εἶχε λάβει ὡς

ιδιώτης τὴν ἄδειαν νὰ μεταχειρισθῆ τὰς ναῦς ταύτας περὶ τὴν Πελοπόννησον, προϋτείνει εἰς τοὺς ναυάρχους νὰ προσορμισθῶσιν εἰς τὴν Πύλον· οὗτοι δὲ ἀντέλεγον, μέχρις οὐ κατὰ τύχην τρικυμία συμβῆσα κατήνεγκε τὰς ναῦς εἰς τὴν Πύλον. Καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθύς προὔτρεψε νὰ τειχισθῆ τὸ χωρίον ὡς ἐπίκαιρον πρὸς βλάβην τῶν Σπαρτιατῶν. Ἄφ' οὗ δὲ τὸ ἐτείχισαν οἱ Ἀθηναῖοι, κατέλιπον ἐκεῖ φρούραρχον τὸν Δημοσθένην μὲ πέντε ναῦς, μετὰ δὲ τῶν ἄλλων ἐπετάχυνον τὸν πλοῦν των. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ὡς ἔμαθον τοῦτο, εὐθύς ἀνεκάλεσαν τὸν συμμαχικὸν στρατὸν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ δεκα πέντε ἡμερῶν εἶχον εἰσβάλει ὑπὸ τὸν Ἄγιν, καὶ τὸν στόλον ἐκ τῆς Κερκύρας, ὅπου εἶχε πλεύσει ὑπὸ τὸν Ἀλκίδαυ καὶ Βρασιδαυ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀριστοκρατικῶν Κερκυραίων κατὰ τῶν δημοκρατικῶν, ἵνα προσβάλωσι τὸ τείχος καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Πύλον ἤρχισαν τὴν προσβολήν, ἀφ' οὗ διεβίθασαν τετρακοσίους εἴκοσιν ὀπλίτας μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς εἰλώτων εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαυ καὶ ἐνέφραξαν τοὺς ἐκατέρωθεν αὐτῆς στενοὺς εἰσπλους μὲ τεσσαράκοντα τρία πλοῖα. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀντείχον εἰς τὰς προσβολὰς ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὅτε τὴν τρίτην ἔφθασαν ἐκ Ζακύνθου πεντήκοντα Ἀττικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα καθ' ἑκάτερον τὸν εἰσπλου ὀρμήσαντα κατὰ τοῦ ἐξθρικοῦ στόλου ἠνάγκασαν αὐτὸν μετὰ μανιώδη μάχην νὰ ἐξοκειλῆ εἰς τὴν γῆν, καὶ τὴν νῆσον εὐθύς περιέπλεον καὶ ἐφύλαττον, διότι ἐν αὐτῇ εἶχον ἀποκλεισθῆ οἱ ἄνδρες.

Ἄμα δὲ τοῦτο ἠγγέλθη εἰς τὴν Σπάρτην, εὐθύς οἱ ἄρχοντες κατέβησαν εἰς τὴν Πύλον, διότι προέκειτο περὶ συμφορᾶς μεγάλης· καὶ ἀφ' οὗ εἶδον ὅτι ἦτο ἀδύνακτον νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ προέτειναν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ἀναχωρήν, τὴν ὁποῖαν οὗτοι ἐδέχθησαν· ἔπειτα ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, προσφέροντες εἰρήνην καὶ συμμαχίαν ἀντὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν. Ἄλλ' ὁ δημαγωγὸς Κλέων ἐπίεισε τὸ πλῆθος ν' ἀποκριθῆ ὅτι πρέπει πρότερον οἱ ἐν τῇ νήσῳ νὰ παραδώσωσιν ἑαυτοὺς καὶ νὰ κομισθῶσιν εἰς Ἀθήνας, ἔπειτα ν' ἀποδώσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν Νισαίαν, τὰς Πηγὰς, τὴν Τροϊζῆνα καὶ τὴν Ἀχαΐαν, τὰ ὁποῖα δὲν ἔλαβον διὰ πολέμου, ἀλλὰ κατὰ τὴν προτέραν σύμβασιν. Οἱ δὲ πρέσβεις, μὴ δυνάμενοι νὰ δεχθῶσι τοιοῦτους ὄρους, ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ πόλεμος ἤρχισεν. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιέπλεον τὴν νῆσον μὲ ἑβδομήκοντα

ναῦς, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι προσέβαλλον τὸ τεῖχος, μήπως σώσωσι τοὺς ἄνδρας καὶ εἰσῆγον διὰ τολμηρῶν κολυμβητῶν τροφᾶς εἰς τὴν νῆσον. Οὕτω δὲ ἡ πολιορκία ἐχρόνιζε καὶ ἡ φυλακὴ ἐγένετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐπίπονος δι' ἀπορίαν σίτου καὶ ὕδατος. Οἱ δ' ἐν Ἀθήναις, μανθάνοντες ὅτι ἡ στρατιὰ ταλαιπωρεῖται καὶ τροφαὶ εἰσάγονται εἰς τοὺς ἀποκεκλεισμένους, μετενόουν ὅτι δὲν ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ Κλέων, ἐνοήσας ὅτι αὐτὸν ὑπόπτειον ὡς κωλυτὴν τῆς συμβάσεως, ἔλεγεν ὅτι, ἂν οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἄνδρες, θὰ ἔπλεον καὶ θὰ συνελάμβανον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ὀπλίτας, καὶ αὐτός, ἂν ἐστρατῆγαι, θὰ ἔκαμνε τοῦτο· ἔσκωπτε δὲ οὕτω τὸν στρατηγὸν Νικίαν, ὅστις ἦτο ἐχθρὸς του. Ἀλλ' ὁ Νικίας εἶπεν ὅτι τῷ παραχωρεῖ τὴν στρατηγίαν· ὁ δὲ Κλέων ἐδίσταζεν· ἀλλὰ διὰ τῶν φωνῶν τοῦ λαοῦ ἐδέχθη νὰ πλεύσῃ καὶ παρελθὼν εἶπεν ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἢ θὰ φέρῃ τοὺς Σπαρτιάτας ζῶντας, ἢ ἐκεῖ θὰ τοὺς φονεύσῃ. Προσλαβὼν δὲ συστράτηγον τὸν Δημοσθένην καὶ, κυρποληθέντος κατὰ τύχην τοῦ ἐν τῇ νήσῳ δάσους, τὸ ὑπὸ αὐτοῦ ἐπροστάτευε τοὺς ὀπλίτας, εὐτύχησε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του· ὀλίγῃ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου οἱ Ἀθηναῖοι ἀποβάντες ἐκατέρωθεν τῆς νήσου, ἐκ τοῦ πελάγους καὶ ἐκ τοῦ λιμένος, ἠνάγκασαν μετὰ κρατεράν μάχην τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδοθῶσιν. Οὕτως ἐκ τῶν τετρακοσίων εἴκοσιν ὀπλιτῶν, διακόσιοι ἐνενήκοντα δύο ζῶντες ἐκομισθῆσαν εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ δὲ λοιποὶ ἐφονεύθησαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ φυλάττωσι τοὺς αἰχμαλώτους δεσμίους, μέχρις οὗ συμβιβασθῶσιν· ἐὰν δὲ οἱ Πελοποννήσιοι πρὸ τῆς συμβάσεως ἐμβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, νὰ τοὺς φονεύσωσι· οὐλλοκας δὲ τῆς νήσου κατέστησαν τοὺς ἐκ τῆς Νευπάκτου Μεσσηνίου, ὅτινες διαρκῶς ἐλήστευον ἐκεῖθεν τὴν Λακωνικὴν καὶ πλείστα ἐβλαπτον αὐτήν.

**Οἱ Ἀθηναῖοι κυριεύουσι Κύθηρα καὶ Θυρέαν,
καταλείπουσι τὴν Σικελίαν, ἠττῶντι περὶ
Δῆλιον· Βρασιδίαις ἐν τῇ Χαλκιδικῇ.**

Τὸ θέρος τοῦ 424 οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Νικίαν ἐστράτευσαν εἰς τὰ Κύθηρα μὲ ἐξήκοντα πλοῖα καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Κυθηρίους εἰς σύμβασιν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀφήσαντες ἐν τῇ νήσῳ φρουράν, ἔπλευσαν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἀποβαίνοντες ἐλεηλάτουν τὴν χώραν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. Ὑστερον δὲ παρέπλευσαν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὴν Διμηρᾶν

καί, πορθήσαντες μέρος τι τῆς γῆς, ἔφθασαν εἰς τὴν Θυρέαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν καὶ κατέκαυσαν ὑπὸ τὰ ὄμματα φρουρᾶς τινος τῶν Λακεδαιμονίων. Ζωγράφσαντες δὲ τοὺς Αἰγινήτας, ὅσοι δὲν ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ, ἀπέστειλαν αὐτοὺς εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου πάντες ἐφονεύθησαν.

Τὸ αὐτὸ δ' ἔτος κί νῆες τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Σικελίας ἀπρακτοί· διότι οἱ Σικελιωταὶ κατὰ προτροπὴν τοῦ Συρακοσίου Ἐρμοκράτους ἐφιλιώθησαν πρὸς ἀλλήλους. Δοκιμάσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ καταλάβωσι τὰ Μέγαρα καὶ τὸ Δήλιον ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ἀπέτυχον, μάλιστα δ' ἐν τῷ Δηλίῳ μετὰ μάχην κρατερὰν ἀπέβαλον χιλίους ὀπλίτας· ἐν τούτῳ δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων Βρασίδης, κατὰ προτροπὴν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκου καὶ τῶν ἐπὶ Θράκης ἀφιστάτων ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, διέβη εἰς τὴν Καλιδικὴν ὡς προστάτης δῆθεν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπέστησεν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων τὴν Ἀκανθὸν καὶ τὰ Στάγειρα. Τὸν δὲ ἀκόλουθον χειμῶνα ἐστράτευσεν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν καὶ διὰ συμβάσεως μετρίας εἴλκυσε τὴν πόλιν εἰς τὸ μέρος του, πρὶν προφθᾶσῃ ὁ περὶ τὴν Θάσον διατρίβων στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Θουκυδίδης. Οὗτος δ' ἐπλευσε ταχέως μὲ ἐπτὰ πλοῖα καὶ κατάρθρωσε νὰ σώσῃ τὴν Ἡϊόνα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἀμφιπόλεως ἐτιμωρήθη κατὰ πρότασιν τοῦ Κλέωνος μὲ εἰκοσαετῆ ἔξοριαν, καθ' ἣν ἡδυνήθη νὰ συγγράψῃ τὸν παρόντα πόλεμον. Μετὰ δὲ ταῦτα προσεχώρησαν εἰς τὸν Βρασίδαν ἡ Μύρκινος, ἡ Γαληψός, ἡ Τωρώνη καὶ ἄλλαι πολλαὶ πόλεις. Ἀπολεσθεῖσης δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως, οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν εἰς μέγαν φόβον καὶ τὸ ἔαρ τοῦ 423 πρότειναν ἀνακωχὴν ἐνιαύσιον, τὴν ὁποίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐδέχθησαν καὶ καθ' ἣν συνεφωνήθη νὰ διατηρήσωσιν ἕκαστεροι τὰ ἥδη κατελημμένα μέχρις ὀριστικῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ δύο ἡμέρας ὕστερον ἡ Σκιώνη ἀπέστη ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Βρασίδαν. Κατὰ τὴν συνθήκην ἡ πόλις ἔπρεπε ν' ἀποδοθῇ, ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, πιστεύοντες εἰς τὸν Βρασίδαν, λέγοντα ὅτι ἡ ἀπόστασις τῶν Σκιωναίων ἦτο πρότερον τῆς συνθήκης, ἀντεποιοῦντο τὴν Σκιώνην. Τούτου ἕνεκα οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Νικίαν ἐξέπλευσαν μὲ πενήτηκοντα πλοῖα καὶ ἐπολιόρησαν τὴν Σκιώνην, ἐν ᾧ ὁ Βρασίδης ἀπετύγχανεν ἐν τινὶ ἀποπειρᾷ κατὰ τῆς Ποτιδαίας.

Κλέων καὶ Βρασίδης. Νικίειος εἰρήνη.

Τὸ θέρος τοῦ 422 ὁ Κλέων, πείσας τοὺς Ἀθηναίους, ἐξέπλευσε μετὰ

τὴν ἀνακωχὴν εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ἰσθμίου χωρία μὲ τριάκοντα ναῦς. Προσμορμισθεὶς δὲ εἰς τὴν Σκιώνη ἤτις ἀκόμη ἐπολιορκεῖτο, καὶ προσλαβὼν αὐτόθεν ὀπλίτας τῶν φροῶν, κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῶν Κολοφωνίων. Μαθὼν δ' ἐκεῖ πα αὐτομόλων ἴτι οὔτε ὁ Βρασιδάς ἦτο ἐν τῇ Τωρώνῃ, οὔτε οἱ ἐν αὐτῇ ἦσαν ἀξιόμοχοι, προσέβαλε τὴν πόλιν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἦτο κύριος αὐτῆς. Καταστήσας δ' ἐκεῖ φρουράν, περιέπλευσε τὸν Ἄϊων καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Ἡϊόνα, ὅθεν ὀρηθεὶς κατέλαβε τὴν Γαληψόν. Ἐκεῖθεν δ' ἐλθὼν καὶ καθίσας ἐπὶ λόφῳ ὄχυροῦ πρὸ τῆς Ἀμφιπόλεως ἐθεᾶτο τὴν θέσιν τῆς πόλεως, ὅτε ὁ Βρασιδάς ἐπεξέρχεται ἐξ αὐτῆς καὶ νικᾷ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ πίπτει νικῶν καὶ Κλέων φεύγων κατελήφθη ὑπὸ Μυρκινίου πελταστοῦ καὶ ἐφρονεῖθη. Ὁ θάνατος τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, οἵτινες ἀμφοτέρωθεν μάλιστα ἠνχνιοῦντο εἰς τὴν εἰρήνην, κατέστησεν αὐτὴν εὐκολὸν διῶι τότε ἀνέλκον τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων δύο εἰρηνικοὶ ἄνδρες, ἐν Ἀθήναις μὲν ὁ Νικίας, ἐν Σπάρτῃ δὲ ὁ βασιλεὺς Πλειστοάναξ. Ὅθεν τῇ προτροπῇ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι πλὴν τῶν Βοιωτῶν, τῶν Κορινθίων, τῶν Ἡλείων καὶ τῶν Μεγαρέων συνωμολόγησαν τὸ ἔαρ τοῦ 421 συνθήκην πεντηκονταετη, καθ' ἣν ὄφειλον ν' ἀποδώσωσιν ἑκάτεροι τὰς ἐν τῷ πλέμῳ κυριευθεῖσας πόλεις καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. Ἡ εἰρήνη αὕτη, ἣτις ἔθηκε τέρμα εἰς τὰ δεινά, τὰ ὅποια ἀπὸ δεκαετίας ὑπέμενον οἱ λαοί, φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Νικίου. Ὁλίγη δὲ ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέθεντο καὶ συμμαχίαν πεντηκονταετη, ὥστε νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλους κατὰ παντὸς ἐχθροῦ.

Τὰ μετὰ τὴν Νικίειον εἰρήνην.

Μετὰ τὴν Νικίειον εἰρήνην καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ μὲν δεχθέντες αὐτὰς εἰρήνευον· ἀλλ' οἱ Κορινθιοὶ καὶ τινες ἄλλοι Πελοποννήσιοι, νομίζοντες ὅτι ἡ αὐτονομία τῆς Πελοποννήσου κινδυνεύει ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίας τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπεχείρησαν ν' ἀνατρέψωσι τὰ πεπραγμένα καὶ εὐθὺς ἀνεφύησαν ἄλλαι ταραχαὶ μεταξὺ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, αἵτινες ἐπήγαγον τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, οἱ Ἀρκάδες καὶ ἄλλοι, ἠττήθησαν κατὰ κράτος καὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν

τῆς Σπάρτης (418). Συγχρόνως δὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους οἱ Λακεδαιμόνιοι, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἔγιναν ὑποπτοί· διότι, ἐν ᾧ ἔλαχον πρότεροι ν' ἀποδώσωσιν τὴν Ἀμφίλιον καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, οὕτε αὐτὰς ἀπέδιδον, οὕτε ἐνήγγουν ν' δεχθῶσι τὴν εἰρήνην οἱ ἐπὶ τῆς Θράκης σύμμαχοί τω καὶ οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Κορίνθιοι, καίτοι εἶχον ὑποσχέσθαι, ὅτι ἐν περιπτώσει ἀρῆσεως ἤθελον τοὺς ἀναγκάσει εἰς τοῦτο μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Βλέποντες λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι οὐδεμία τῶν ὑποσχέσεων τούτων ἐπληροῦτο, ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωσι τοὺς Λακεδαιμόνιους, ὅτι δὲν δεινοῦντο δίκαια. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ ὄχι μόνον δὲν ἀπέδιδον τὴν Πύλον, ἀλλὰ καὶ μετενόουν διότι ἀπέδωσαν τοὺς ἐκ Σφακτηρίας ἀχμολώτους, καὶ κατεῖχον τὰ ἄλλα χωρία, περιμένοντα, ἕως οὗ ἐκτελεσθῶσι καὶ ἐκεῖνοι τὰ συμπεφωνημένα. Καὶ ἐπὶ ἐξ μὲν ἔτη καὶ δέκα μῆνας ἀπέσχον ἀμφοτέρω ἀπὸ πάσης ἐκστρατείας κατὰ τῆς χώρας ἀλλήλων, ἔξωθεν δέ, ἐν ᾧ διήρκει ἡ ἀβέβαιος αὕτη ἀνακωχή, ἔβαπτον ἀλλήλους τὰ μέγιστα, μέχρις οὗ τέλος ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσιν τὴν συνθήκην ἕνεκα τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας καὶ ν' ἀρχίσωσιν ἐν νέου πόλεμον φανερόν. 2071

Ἀφορμὴ δευτέρας ἐκστρατείας Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν. Νικίας, Λάμαχος, Ἀλκιβιάδης.

Ἐν ἔτει 416 οἱ Ἐγεσταῖοι ἐκήρυσαν πόλεμον πρὸς τοὺς γείτονάς των Σελινουσίους, οἵτινες ὅμως, ἐγκαλεσθέντες τοὺς συμμάχους των Συρακοσίους, ἐπίεζον αὐτοὺς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Τότε οἱ Ἐγεσταῖοι, πέμψαντες εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις, παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοῖς ἀποστείλωσι βοήθειαν, ὑποσχόμενοι χρήματα ἰκανὰ διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἀποβλέποντες εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Σικελίας, προτρέπομενοι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πρέσβεων, ἐψήφισαν ν' ἀποστείλωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Ἐγεσταίους καὶ στρατηγούς τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν καὶ τὸν Λάμαχον. Ὁ Νικίας, ὅστις ἐξελέχθη ἀκουσίως στρατηγός, προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ ταύτης τῆς ἐπιχειρήσεως· ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης, νέος δημαγωγός, κατέστησεν αὐτοὺς διὰ τῆς δεινότητος τοῦ λόγου πολὺ μᾶλλον προθύμους εἰς τὴν ἐκστρατείαν· διότι ἤθελε ν' ἀνταγωνισθῆ πρὸς τὸν Νικίαν καὶ πρὸ πάντων ἐπεθύμει τὴν στρατηγίαν καὶ ἤλπιζε δι' αὐτῆς νὰ καταλάβῃ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Καρχηδόνα καὶ οὕτω νὰ

δοξασθῆ. Ἄφ' οὗ λοιπὸν παρεσκευάσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξέπλευσαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου τοῦ 415, ἔχοντες τριῆρεις μὲν ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα, ὀπλίτας δὲ πεντήκονταχιλίους καὶ ἑκατὸν καὶ ψιλούς χιλίους τριακοσίους. Ἄφ' οὗ δ' ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰαπυγίαν ἄκραν περὶ πλεον ἢν Ἰταλίαν, διότι δὲν τοὺς ἐδέχοντο οὔτε εἰς ἄστρ, οὔτε εἰς ἀγοράν, ἀλλὰ μόνον εἰς λιμένας, ἵνα προμηθεύωνται ὕδωρ, ἕως οὗ προτορμήθησαν εἰς τὸ Ῥήγιον καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐξω τῆς ἀγορᾶς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ῥηγῖνοι, πρὸς οὓς ἀπετάθησαν νὰ συστρατεύωσιν, ἠρήνηθησαν τούτο, προσέτι δ' ἔμαθον ὅτι αἱ περὶ χρημάτων μεγάλαι ὑποσχέσεις τῶν Ἐγεσταίων ἦσαν ψευδεῖς, οἱ στρατηγοὶ περιῆλθον εἰς ἀθυμίαν καὶ εὐθύς ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐνίκησε δὲ ἐν τῷ συμβούλῳ ἡ γνώμη τοῦ Ἀλκιβιάδου κατ' αὐτὴν λοιπὸν ἔπρεπε νὰ πέμψωσι πρέσβεις εἰς τὰς πόλεις, πλὴν τοῦ Σελινοῦντος καὶ τῶν Συρακουσῶν, καὶ νὰ προσπαθήσωσι καὶ ἐκ τῶν Σικελῶν τοὺς μὲν ν' ἀπστήσωσιν ἀπὸ τῶν Συρακουσῶν τοὺς δὲ νὰ καταστήσωσι φίλους, καὶ ὕστερον νὰ προχωρήσωσι κατὰ τῶν Συρακουσῶν καὶ τοῦ Σελινοῦτος. Ἀλλά, ἐν ᾧ οὕτως οἱ Νάξιοι ἐδέχθησαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἡ Ἰατάνη κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν, αἴφνης ἔφθασεν ἐξ Ἀθηνῶν ἡ Σαλαμνία ναὺς μετὰ διαταγὴν νὰ μεταφέρῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐν ἀπλογηθῆ ὡς κατηγορούμενος, ὅτι ἠσέβησεν εἰς τὰ μυστήρια καὶ περιέκοψεν τοὺς Ἐρμᾶς. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἀγάλματα τετράγωνα τεθειμένα εἰς διωτικὰ πρόθυρα καὶ εἰς ναοὺς. Ὁ Ἀλκιβιάδης, φοβηθεὶς νὰ μετῴῃ εἰς Ἀθήνας, ἔφυγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου μαθὼν ὅτι κωδικάσθη ἑρήμην ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς θάνατον, εἶπεν ὅτι ἐγὼ θὶ τοῖς δείξω ὅτι ζῶ ἀκόμη.

Οἱ δὲ λοιποὶ στρατηγοὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ, καίτοι ἐληξε τὸ θέρος, δὲν ἔχον πράξει τίποτε. Τὸν δὲ χειμῶνα, ὅτε πλέον οἱ Συρακοῖοι ἦσαν ἑτοιμοὶ καθ' ὅλα, ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσιν εἰς τὰς Συρακοῦσας· ἀφ' οὗ δ' ἐπέτυχον διὰ στρατηγήματος νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῆς πόλεως τοὺς πολεμίους, αἴφνης τὴν νύκτα παρέστησαν πρὸ αὐτῆς καὶ ἀπέβιβασαν τὸν στρατὸν τῶν εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Ὀλυμπιείου θέσιν. Οἱ δὲ Συρακοῖοι, ὡς ἔμαθον ταῦτα, ἐτράπησαν ὀπίσω εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἔγεινε μάχη, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλὰ δὲν ἐκαρπώθησαν τὴν νίκην, διότι ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Νάξον καὶ τὴν Κατάνην, ἵνα διαχειμάσωσι καὶ ἔδοσαν οὕτω καιρὸν εἰς τοὺς Συρακοσίους καὶ καλλίτερον νὰ παρασκευασθῶσι καὶ πρέσβεις νὰ

πέμψωσιν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἵνα ζητήσωσι βοήθειαν, καὶ νὰ παρακινήσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς πόλεμον φανερόν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ πρέσβεις, ἀφ' οὗ ἔφθασαν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀνεκοίωσαν τὸ αἶτιον τῆς ἀποστολῆς τῶν οἱ δὲ Κορινθιοὶ ψηφίσαντες αὐτοὶ πρῶτοι προθύμως νὰ τοὺς βοηθήσωσιν, ἀπέστειλαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα πρέσβεις, ἕν' ἀπὸ κοινοῦ ἀναπέιτωσι καὶ ἐκείνους ν' ἀναλάβωσιν ἀναφανδὸν τὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον. Συνέπεσε δὲ τότε νὰ εἶνε ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις παρώζυε καὶ αὐτὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ἐξώρμησε, λέγων ὅτι πρέπει ταχέως νὰ στείλωσι βοήθειαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃν, καὶ πρὸ πάντων νὰ τειχίσωσι τὴν Δεκέλειαν ἐν τῇ Ἀτικῇ. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες διενουῶντο μὲν καὶ αὐτοὶ πρότερον νὰ στρατεύσωσιν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἀνέβαλλον, ἐπερρώσθησαν τότε πολὺ περισσότερον, ἀκούσαντες τὴν διδασχὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ἐθὺς λοιπὸν ἐψήφισαν νὰ ἐπιτειχίσωσι τὴν Δεκέλειαν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν νὰ στείλωσι βοήθειαν καὶ στρατηγὸν τὸν Γύλιππον μὲ Κορινθιαῖα πλοῖα.

Ἔλθωσι Ἐπιπολῶν. Ὁ Γύλιππος ἐν Σικελίᾳ.

Τὸ ἔαρ τοῦ 414 οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἕλληνας, λαβόντες ἐξ Ἀθηνῶν διακοσίους ὀγδοήκοντα ἰππεῖς καὶ τριακόσια τάλαντα, ἐπῆλθον πάλιν ἐπὶ τοὺς Συρακοσίους καὶ, νικήσαντες αὐτούς, κατέλαβον τὰς Ἐπιπολάς, χωρίον ἐπίσημον ὑπὲρ τὰς Συρακούσας. Ἐκεῖ δ' ἐπ' τοῦ Λαβδάλου κτίσαντες φρούριον καὶ καταστήσαντες ἐν αὐτῷ φρουράν, κατέβησαν πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἤρχισαν ν' ἀποτειχίζωσιν αὐτήν. Ἐν τινι δὲ τῶν μαχῶν, αἵτινες ἐγένοντο διὰ τὸν τειχισμόν, ἔπεσεν ὁ Λεμαχος, ἀλλὰ πάντοτε ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ δὲ Συρακοῖοι, ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι οὐδεμία ἐπικουρία ἤρχετο ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἢ ἀλ-
λαχόθεν, προέτειναν συμβατικούς λόγους πρὸς τὸν Νικίαν. Ἐν τούτῳ δ' ἔφθασεν ὁ Γύλιππος μετὰ δισχιλίων καὶ ὀκτακοσίων ὀπλιτῶν καὶ ἡ ὄψις τῶν πραγμάτων τότε ἤλλαξεν. Ὁ Σπαρτιάτης, ἀναρριπίσας τὸ θάρρος τῶν Συρακοσίων, ἐξήγαγεν αὐτούς καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Λάβδαλον καὶ ὅσους συνέλαβεν ἐν αὐτῷ πάντας ἀπέκτεινε. Μετὰ δὲ ταῦτα συνήφθησαν δύο πεζομαχίαι πρὸ τοῦ τειχίσματος· καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐνίκησαν οἱ Συρακοῖοι καὶ διέκοψαν μάλιστα δι' ἀντιτειχίσματος τὴν περιτειχίσιν τῆς πόλεως τῶν. Τότε ὁ Νικίας ἔκρινεν ὀφείμιον νὰ ὀχυρώσῃ τὸ ἀκρω-

τήριον Πλημμύριον, παρά τήν εἴσοδον τοῦ μεγάλου λιμένος κτίσας δ' ἐκεῖ τρεῖς φρούρια, μετήγαγεν εἰς αὐτά τὸν στρατὸν του καὶ τὰς ναῦς εἰς τὸν μέγαν λιμένα· διότι προσεῖχε μᾶλλον εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον. Ὁ δὲ Γύλιππος εἶχεν ἀναχωρήσει εἰς τὴν λοιπὴν Σικελίαν, ἵνα συλλέξῃ στρατὸν πεζὸν καὶ ναυτικόν. Βλέπων δὲ ὁ Νικίας ὅτι καθ' ἡμέραν ἠϋζάνετο ἡ δύναμις τῶν πολεμίων, ἔσπευσε νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς Ἀθήνας τὴν ἄφιξιν τοῦ Γυλίππου καὶ τὴν ἀμηχανίαν του. Οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς ἐψήφισαν νὰ στείλωσι βοήθειαν καὶ συνάρχοντας αὐτοῦ τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Εὐρυμέδοντα.

Ἄλωσις Πλημμυρίου. Παναλευθρία Ἀθηναίων.

Τὸ ἔαρ τοῦ 413 ὁ Γύλιππος ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Συρακοῦσας, ἄγων ἐκ τῶν πόλεων, ὅσας ἔπεισε, πλείστην στρατιάν καὶ ἀνέπεισε μετὰ τοῦ Ἐρμοκράτους τοὺς Συρακοσίους νὰ προσβάλωσι τοὺς Ἀθηναίους κατὰ θάλασσαν. Ἐμβάντες δὲ εἰς ἐβδομήκοντα ναῦς, ἐνανμάχησαν πρὸς ἐξήκοντα Ἀττικὰς πρὸ τοῦ στόματος τοῦ μεγάλου λιμένος, ὅτε ὁ Γύλιππος αἴφνης ἐπέπεσεν εἰς τὰ φρούρια τοῦ Πλημμυρίου καὶ κυριεύει αὐτά. Αἱ νῆες τῶν Συρακοσίων ἐβίασαν μὲν τὰ Ἀττικὰ πλοῖα, ἀλλ', εἰσελθούσαι ἀτάκτως εἰς τὸν λιμένα, παρέδωκαν τὴν νίκην εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ ἄλωσις ὁμως τοῦ Πλημμυρίου ἐπήνεγκε μεγίστην κάκωσιν εἰς τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων, διότι ἡ εἴσοδος τοῦ λιμένος δὲν ἦτο πλέον ἀσφαλής, ἵνα εἰσάγωσι τροφάς. Τοῦτο λοιπὸν τὸ δυστύχημα καὶ δύο κατόπιν νῆκαι τῶν Συρακοσίων κατὰ θάλασσαν ἐνέβαλον τρόπον καὶ ἀθυμίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Εὐτυχῶς δὲ τότε ἔφθασαν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Εὐρυμέδων, ἔχοντες τριήρεις ἐβδομήκοντα τρεῖς, ὀπλίτας περὶ τοὺς πεντακισχιλίους, φιλοῦς οὐκ ὀλίγους καὶ προμηθείας ἀρκετάς, καὶ ἀνερίπισαν τὸ θάρρος τοῦ προτέρου στρατεύματος. Ὁ Δημοσθένης, ἰδὼν πῶς εἶχον τὰ πράγματα, ἀπεφάσισε νὰ περατώσῃ τὸν πόλεμον διὰ δραστηκῆς ἐπιθέσεως, ἢ, ἐν ἀποτυχίᾳ, διὰ ταχείας ἀναχωρήσεως. Αὐτὸς λοιπὸν καὶ ὁ Εὐρυμέδων, διότι ὁ Νικίας ἔμεινεν εἰς τὰ τείχη, περὶ τὸ μεσονύκτιον παραλαβόντες τὸν στρατὸν προύκωρσαν πρὸς τὰς Ἐπιπολάς καὶ ἀναβάντες διὰ τοῦ Εὐρυήλου εἰς τὸ ὕψος ἐκυρίευσαν τὸ τείχος τῶν Συρακοσίων, καὶ ἐξέπληξαν αὐτούς. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, νομίσαντες ἑαυτοὺς πολὺ ταχέως νικητάς, ἔτρεχον τῆδε κάκεισε διώκοντες, ὅτε ὁ ἐχθρὸς συνελθὼν ἐκ τοῦ τρόμου, ἐφώρμησεν ἀκατάσχετος ἐπὶ τοὺς

προσβολείς και ἐφόνευσεν οὐκ ὀλίγους. Μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὁ Δημοσθένης προέτεινε κατὰ τὸ σχέδιόν του ν' ἀναχωρήσωσιν, ἀλλ' ὁ Νικίας ἀντίστη, εἰπὼν ὅτι ἄνευ ψηφίσματος τοῦ δήμου δὲν δύναται νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Δύο δὲ προσέτι νίκαι τῶν Συρακοσίων κατὰ θάλασσαν, ἔντινι τῶν ὁποίων ἔπесεν ὁ Εὐρυμέδων, ἐπετέλεσαν τὴν καταστροφὴν σύμπαντος τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλὰ καίτοι ἀπώλεσαν οὕτω πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἀπεφάσισαν ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι νὰ φύγωσι κατὰ γῆν. Τὴν τρίτην λοιπὸν ἡμέραν μετὰ τὴν τελευταίαν ναυμαχίαν ἐξεκίνησαν ὑπὲρ τοὺς τετρακισμυρίους ἄνδρας, ἀλλ' οἱ Συρακόσιοι τοὺς ἠκολούθουν καὶ ὀκτῶ ἡμέρας δὲν ἔπαυσαν τοξέουντες καὶ ἀκοντίζοντες κατ' αὐτῶν πανταχόθεν. (Καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης, ὅστις ὠπισθοφυλάκει, περικυκλωθεὶς ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ μετὰ ἐξακισχιλίων στρατιωτῶν, ὁ δὲ Νικίας προῦχάρει εἰς τὸν Ἀσσίναρον ποταμόν, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἡσυχίαν πέραν αὐτοῦ. Ἄλλ', ἀφ' οὗ ἔφθασαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐρρίφθησαν ἐντὸς αὐτοῦ φύρδην μίγδην καὶ ὅλοι ἠγωνίζοντο τίς νὰ διαθῆ πρῶτος.) Τότε οἱ ἐχθροὶ ἐφόνευσαν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, ἕως οὗ ὁ Νικίας μετέβη πρὸς τὸν Γύλιππον καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ παύσῃ ἀπὸ τῆς σφαγῆς. Ὁ Γύλιππος διέταξε τότε νὰ ζωγρῶσι καὶ ἐζώγρησαν ὑπὲρ τοὺς ἑπτακισχιλίους. Καὶ ὁ μὲν Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης ἐθανατώθησαν, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων ὑπὲρ τοὺς ἑπτακισχιλίους ἐρρίφθησαν εἰς τὰ λατομεῖα, ὅπου πάντες εὗρον τὸν θάνατον, πολλοὶ δ' ἐπωλήθησαν, καὶ ὀλίγιστοι ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια (Σεπτεμβρίῳ 413).

Ἀφοδία Ἀθηναίων ἐπὶ τῷ ἐν Συρακούσαις τραύματι. Ἀποστασία συμμάχων.

Ἐν ᾧ διήρκει ἀκόμη ὁ πόλεμος ἐν τῇ Σικελίᾳ, οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐπετείχισαν τὴν Δεκέλειαν, ἀπέχουσαν τῶν Ἀθηνῶν ἑκατὸν εἴκοσιν σταδίους, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἅγις ἐγκαταστάς ἐκεῖ ἐλεηλάτει ἀπαύστως τὴν Ἀττικὴν. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι περιῆλθον εἰς μέγιστον κίνδυνον· διότι πρότερον αἱ εἰσβολαί, γινόμεναι βραχείαι, ἐπέτρεπον εἰς αὐτοὺς νὰ καρπῶνται τὸν ἄλλον χρόνον τοὺς ἀγρούς των· τότε δέ, ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἔμενον ἐκεῖ διαρκῶς, οἱ Ἀθηναῖοι ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα, διότι καὶ τῆς χώρας των ἀπάσης εἶχον στερηθῆ καὶ δούλοι ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους

είχον αὐτομολήσει, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν χειροτέχνη. Προσέτι δὲ ἡ μεταφορὰ τῶν σιτηρῶν ἐκ τῆς Εὐβοίας, ἣτις πρότερον ἐνηργεῖτο κατὰ γῆν ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ διὰ τῆς Δεκελείας, τότε ἐγένετο πολυδάπανος κατὰ θάλασσαν περὶ τὸ Σούνιον· διότι ἡ πόλις τὰ πάντα ἐπρομηθεύετο ἔξωθεν καὶ ἀντὶ τὰ εἶναι πόλις κατέστη φρούριον· καὶ τὴν μὲν ἡμέραν οἱ Ἀθηναῖοι ἐφύλαττον κατὰ διαδοχὴν τὰς ἐπάλλξεις, τὴν δὲ νύκτα καὶ σύμπαντες πλὴν τῶν ἰππέων, καὶ ἐταλαιπωροῦντο οὕτω θέρους καὶ χειμῶνα.

Ἐνῶ δὲ τοιαῦτα δεινὰ ὑπέμενον, ἔφθασε καὶ ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρίας τοῦ πεζοῦ καὶ ναυτικοῦ στρατοῦ, ἣτις ἐνεποίησε τρόμον καὶ ἀθυμίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ πολῖται λοιπὸν περιέμενον κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν νὰ ἴδωσι τοὺς μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐχθροὺς πλέοντας ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ μετὰ τὴν περιφανῆ νίκην, τὴν ὁποίαν εἶχον κερδήσει, τοὺς δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι, τῶν ὁποίων αἱ πολεμικαὶ παρασκευαὶ εἶχον τότε διπλασιασθῆ, ἐπιτιθεμένους κατὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· τέλος δὲ τοὺς συμμάχους ἀποστατούντας καὶ ἐνομένους μὲ τοὺς ἐχθροὺς τούτων. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσιον οὐχὶ νὰ ἐνδώσωσι, ἀλλ' ἐφ' ὅσον τοῖς ἐπέτρεπον τὰ παρόντα μέσα, νὰ παρασκευασθῶσι. Ἐπρομηθεύθησαν λοιπὸν ξυλείαν, ἐναυπήγησαν ναῦς καὶ ἐτείχισαν τὸ Σούνιον, ἵν' ἀσφαλίσωσι τὸν περίπλου τῶν σιταγωγῶν πλοίων. Ἐν ᾧ δὲ ἔπραττον ταῦτα, πρῶτοι οἱ Εὐβοεῖς καὶ μετὰ τούτους οἱ Λέσβιοι, οἱ Χίοι καὶ οἱ Ἐρυθραῖοι διεπραγματεύθησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἵν' ἀποστατήσωσι. Ὁ δὲ Τισσαφέρνης καὶ ὁ Φαρνάβαζος, οἵτινες ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ Νόθου ἐστρατήγουν, ὁ μὲν τῶν κάτω χωρῶν, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὑπεσχέθησαν εἰς τοὺς Πελοποννησίους νὰ τοῖς παράσχωσι τροφήν, διότι ἐνόμιζον ὅτι, ἐξασθενοῦντες τοὺς Ἀθηναίους, θὰ ἠδύναντο εὐκολώτερον νὰ εἰσπράττωσι τοὺς φόρους παρὰ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Ὅθεν τὸ ἔαρ τοῦ 412, ἅμα ἔφθασαν πέντε Λακωνικὰ πλοῖα ὡς προφυλακὴ ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Χαλκιδέα, συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, εὐθὺς ἀπέστησαν οἱ Χίοι καὶ οἱ Ἐρυθραῖοι· μετὰ δὲ τούτους οἱ Κλαζομένιοι, οἱ Τεῖοι, οἱ Μιλήσιοι, οἱ Λέσβιοι καὶ ἄλλοι. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν εἰς Σαμον, ἣτις ἔμεινε πιστὴ εἰς αὐτούς, ἐκαστὸν τέσσαρας τριήρεις καὶ ἀνέκτησαν δι' αὐτῶν τὴν Τέων, τὴν Λέσβον, τὰς Κλαζομένας· παρὰ δὲ τὴν Μιλητον ἐνίκησαν τοὺς Πελοποννησίους, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόστασιν τῆς Ρόδου.

**Ἀλκιβιάδης κατὰ Σπαρτιατῶν μετὰ Τισσαφέρου.
Κατάλυσις δημοκρατίας. Ἴδρυσις
ὀλιγαρχίας τῶν 400.**

Ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τὴν ἐν Μιλήτῳ μάχην ὑποπτος ὦν εἰς τοὺς Πελοποννησίους καὶ ἐπειδὴ διετάχθη ἐκ Λακεδαιμόνος ὁ θάνατός του διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἅγιν ἔχθραν του, φοβηθεὶς μετέβη πρὸς τὸν Τισσαφέρην. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐλαττώσῃ τὸν μισθὸν τῶν Πελοποννησίων, ἔπειτα νὰ μὴ σπεύσῃ νὰ διαλύσῃ τὸν πόλεμον, μηδὲ νὰ θελήσῃ νὰ παραδώσῃ τὸ κράτος τῆς θαλάσσης καὶ τῆς γῆς εἰς ἓνα μόνον λαόν, ἀλλὰ ν' ἀφήσῃ τὴν ἀρχὴν διηρημένην εἰς τοὺς δύο ἀντιπάλους, τὸ ὅποιον εἶνε τὸ συμφέρον τοῦ βασιλέως· καὶ τέλος τῷ ὑπέδειξεν ὅτι ἦτο προτιμότερον νὰ ἔχῃ συμμάχους τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ δὲ Τισσαφέρης ἔπραττε ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκαρποῦτο τὴν φιλίαν αὐτοῦ παρά τοῖς ἐν Σάμῳ στρατιώταις τῶν Ἀθηναίων· οἱ πράκτορές του ἔλεγον εἰς τοὺς δυνατωτάτους ἐξ αὐτῶν ἄνδρας ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπέσχετο τὴν φιλίαν τοῦ Τισσαφέρου καὶ δι' αὐτοῦ τὴν τοῦ βασιλέως, ἂν ἐψηφίζετο ἡ κάθοδος του ὑπὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ὄχι ὑπὸ τὴν δημοκρατίαν, ἣτις τὸν εἶχεν ἐξορίσει. Οὗτοι δὲ ὄντες καὶ ἀφ' ἑαυτῶν πρόθυμοι εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας, ἐδέχθησαν τοὺς λόγους τούτους καὶ ἔπεμψαν εἰς Ἀθήνας τὸν Πείσανδρον καὶ ἄλλους, ἵνα ἐνεργήσωσι ταῦτα· καὶ ὁ δῆμος νομίζων, ὅτι ἄλλο μέσον σωτηρίας δὲν ὑπῆρχεν, ἐνέδωκε καὶ ἐψήφισε νὰ μεταβῇ ὁ Πείσανδρος καὶ ἄλλοι δέκα πρὸς τὸν Τισσαφέρην καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἵνα συνεννοηθῶσι μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ πρακτέου. Ἄλλ' αἱ διαπραγματεύσεις διελύθησαν ἕνεκα ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τοῦ Τισσαφέρου, ὅστις τότε παρέσχε πάλιν τὴν συνδρομὴν του εἰς τοὺς Πελοποννησίους. Οἱ πρέσβεις, ἀφ' οὗ εἶδον ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἴσχυε παρ' αὐτῶ, ὡς ἠλπίζον, ἀπεφάσισαν νὰ ἐργασθῶσι πλέον δι' ἑαυτοὺς μόνον. Διὸ οἱ ἡμίσεις τῶν πρέσβειων ἔμειναν ἐν Σάμῳ, ὅθεν μετέβαινον εἰς τὰς νήσους καὶ καθίστων τὴν ὀλιγαρχίαν, ὁ δὲ Πείσανδρος καὶ οἱ ἄλλοι πέντε ἀπῆλθον εἰς Ἀθήνας καὶ κατῴρωσαν τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας (Μαρτίῳ 411). Ἐξελέγησαν λοιπὸν τετρακόσιοι ἄνδρες μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἀντὶ τῆς βουλῆς καὶ πεντακισχίλιοι πολῖται ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας. Ὑστερον δὲ οἱ τετρακόσιοι ὄχι μόνον δὲν ἀνεκάλεσαν τοὺς ἐξορίστους ἕνεκα τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ἐπολιτεύθη-

σαν τυραννικῶς καὶ πρέσβεις ἐπεμψαν περὶ εἰρήνης εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους.

Κατάλυσις ὀλιγαρχίας. Κάθοδος Ἀλκιβιάδου. Νίκη Ἀθηναίων περὶ Κυνὸς σῆμα, Ἄβυδον, Κόζικον.

Οἱ δ' ἐν Σάμφ στρατιῶται τῶν Ἀθηναίων, οὔτινες δὲν ἐπεθύμουν νὰ ὀλιγαρχῶνται, συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἔπαυσαν τοὺς προτέρουσ στρατηγούς καὶ ὅσους τῶν τριηράρχων ὑπώπτεον, ἄλλους δὲ ἀντ' αὐτῶν ἐξέλεξαν καὶ τριηράρχους καὶ στρατηγούς, ὧν ἦσαν ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ Θράσυλος. Ἐπειτα ὤμωσαν νὰ τιμωρήσωσι τοὺς τετρακοσίους καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Πελοποννησίους καὶ, ἵνα ἐπιτύχωσι τὴν φιλίαν τοῦ Τισσαφέρνου, ἐψήφισαν τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ εὐθύς ἐξέλεξαν αὐτὸν στρατηγὸν μετὰ τῶν πρὸ ὀλίγου ἐκλεχθέντων. Ἐμψυχωθέντες δὲ ὑπὸ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἠθέλησαν νὰ πλεύσωσιν εὐθύς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, ἵνα καταλύσωσι τοὺς τετρακοσίους, περιφρονοῦντες τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐνώπιόν των. Ἄλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης πρῶτος καὶ οὐδενὸς ὀλιγώτερον ὠφέλησε τὴν πατρίδα του παρὰ τὴν γενικὴν προθυμίαν ἀπέτρεψε νὰ πλεύσωσιν ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, ἀφίοντες ἐχθρούς πλησιεστέρους, καὶ τοῖς εἶπεν ὅτι, ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς θὰ μετέβαινε πρὸς τὸν Τισσαφέρην, ἵνα κανονίσῃ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον. Καὶ τῷ ὄντι ἀπῆλθεν, ἵνα φανῇ εἰς μὲν τοὺς Ἀθηναίους ὅτι συνεννοεῖτο μετ' ἐκείνου περὶ ὄλων, εἰς δὲ τὸν Τισσαφέρην ὅτι ἦτο σπουδαίωτος καὶ ὅτι, ἐκλεχθεὶς στρατηγός, ἠδύνατο καὶ νὰ τὸν ὠφέλησῃ καὶ νὰ τὸν βλάψῃ. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐφόβιζε τοὺς Ἀθηναίους διὰ τοῦ Τισσαφέρνου καὶ τὸν Τισσαφέρην διὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν τούτοις τὸν Ἰούνιον (411) οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐν Ἀθήναις στασιάζουσι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὠφελοῦμενοι ἐκ τῆς στάσεως, ἀπέστησαν τὴν Ἄβυδον, τὴν Λάμφακον, τὸ Βυζάντιον καὶ τέλος τὴν Εὐβοίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε, ἀγανακτήσαντες ἰδίως διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Εὐβοίας, ἐκ τῆς ὁποίας ὠφελοῦντο πλείωτερα ἢ ἐκ τῆς Ἀττικῆς, κατέλυσαν τοὺς τετρακοσίους καὶ παρέδωκαν τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς πεντακισχιλίους· ἐψήφισαν δὲ καὶ τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἄλλων φυγάδων καὶ, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν ἐν Σάμφ στρατὸν, διέταξαν ν' ἀναλάβωσι μετὰ ζήλου τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων. Ἀπὸ ταύτης λοιπὸν τῆς στιγμῆς ἡ νίκη κλίνει πρὸς

τούς Ἀθηναίους· ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ Θράσυλος κατεναυμάχησαν τοὺς Πελοποννησίους καὶ τοὺς Συρακοσίους τὸν Ἰούλιον (411) εἰς Κυνὸς σῆμα, ἀκρωτήριον τῆς Θρακιτικῆς χερσονήσου, ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης κατεναυμάχησεν αὐτοὺς τὸν Σεπτέμβριον περὶ τὴν Ἄβυδον. Ἐπίσης δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐνίκησε τὸν Ἰούλιον τοῦ 410 περὶ τὴν Κυζικον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν τοὺς Πελοποννησίους, τῶν ὁποίων ὁ στατηγὸς Μίνδαρος ἐκ Λακεδαιμόνος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ μεθ' ὅλην τὴν ἐνθερμον ὑποστήριξιν τοῦ Φαρναβάζου.

Ἐποταγή συμμαχίδων πόλεων τοῖς Ἀθηναίοις.

Εὐθύς δὲ μετὰ τὴν ἐν Κυζίκῳ νίκην τῶν Ἀθηναίων ἢ Κυζίκος καὶ ἡ Πέρινθος ἀνέφραξαν τὰς πύλας τῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἔδωσαν χρήματα πολλά. Ἐπειτα ὁ Ἀλκιβιάδης πλεύσας εἰς τὴν Καρχηδονίαν ἐτείχισε τὴν Χρυσόπολιν καὶ κατέλιπεν ἐκεῖ τριάκοντα τριήρεις, ἵνα λαμβάνωσι τὴν δεκάτην ἐκ τῶν πλοίων τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ Πόντου. Τὸ δ' ἔτος 409 ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον εὐτυχές διὰ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ τὸ ἀκόλουθον (408) ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκυρίευσε τὴν Σηλυμβρίαν καὶ διὰ προδοσίας κατέλαβε τὸ Βυζάντιον, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ εἶχον ἀναγκάσει τοὺς Καρχηδονίους νὰ ἐπανέλθωσιν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων. Ἀποκαταστήσας δὲ κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων, κατέπλευσε τὸν Ἰούνιον τοῦ 407 εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ, ἀξιώθεις παρὰ τῶν συμπολιτῶν του λαμπροτάτης ὑποδοχῆς, ἀνερρήθη ἡγεμὼν ἀπάντων αὐτοκρατῶν, ὡς δυνάμενος νὰ σώσῃ τὴν προτέραν δύναμιν τῆς πόλεως. Τὸν δὲ τρίτον μῆνα μετὰ τὸν κατάπλου ἐξέπλευσεν ἔχων ναῦς μὲν ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπὶ τὴν Ἄνδρον, ἣτις εἶχεν ἀποστατήσει, καὶ νικήσας τοὺς Ἀνδρίους κατέκλεισεν αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν. Μείνας δ' ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας, ἐπλευσεν εἰς Σάμον, ὅθεν ὁρμώμενος ἐπολέμει.

Λύσανδρος, Κύρος ὁ νεώτερος, ἦττα Ἀθηναίων ἐν Νοτίῳ, ναυμαχία ἐν Ἀργινούσας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὶν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκπλεύσῃ ἐπὶ τὴν Ἄνδρον, εἶχον ἀποστείλει ναύαρχον τὸν Λύσανδρον, ἄνδρα πανουργόν καὶ ἐπαγωγόν· ἔλθων δὲ οὗτος εἰς τὰς Σάρδεις πρὸς τὸν νεωστὶ διορισθέντα σατράπην Κύρον, τὸν νεώτερον υἱὸν τοῦ Δαρείου, κατηγορεῖ τὸν Τισσαφέρην καὶ παρεκάλει αὐτὸν τὸν Κύρον νὰ γείνη ὅσον τὸ δυ-

νατὸν προθυμότατος πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ Κύρος, θωπευθεὶς ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου, ἠῤῥησε τὸν μισθὸν ἐκάστου αὐτοῦ ἀπὸ τριῶν ὀβολῶν εἰς τέσσαρας, ἐν ᾧ οἱ ναῦται τῶν Ἀθηναίων ἐλάβανον τρεῖς μόνον προσέτι δὲ ἀπέδωκε τὸν προοφειλόμενον καὶ προκατέβαλεν ἐνὸς ἀκόμη μηνὸς μισθόν, ὥστε τὸ στράτευμα νὰ εἶνε πολὺ προθυμότερον. Ὁ Λύσανδρος καταβάς εἰς τὴν Ἐφεσον, συνέταξε τὸ ναυτικόν του καὶ ἠσύχαζεν ἐκεῖ· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, ἀκούσας ὅτι ὁ Θρασύβουλος ἀπετείχιζε τὴν Φώκαιαν, διέπλευσε πρὸς αὐτόν, ἀφήσας ἐπὶ τὰς ναῦς του κυβερνήτην τὸν Ἀντίοχον, διατάξας αὐτὸν νὰ μὴ ναυμαχήσῃ πρὸς τὰς ναῦς τοῦ Λυσάνδρου. Ἄλλ' οὗτος παρήκουσε καὶ, ναυμαχήσας ἐν Νοτίῳ, ἐνίκηθη καὶ ἀπώλεσε δέκα πέντε τριήρεις. Ἄμα δὲ ἠγγέλθη ἡ ἥττα αὕτη καὶ ἡ μετ' αὐτὴν ἄλωσις τοῦ Δελφινίου ἐν Χίῳ καὶ τῆς Ἡϊόνας, οἱ Ἀθηναῖοι ὠργίσθησαν κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ καθιζήσαντες αὐτόν, ἐξέλεξαν στρατηγούς ἄλλους δέκα, ὧν ὑπῆρχεν ὁ Κόνων καὶ ὁ Θράσυλος. Ὁ Ἀλκιβιάδης τότε, μὴ ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἐν Σάμῳ στρατόν, ἀπέπλευσεν ἐπὶ μιᾷς τριήρους εἰς τὰ ἐν Θράκῃ τεῖχη του. Εὐτυχῶς δὲ τὸ ἔτος τῆς στρατηγίας τοῦ Λυσάνδρου εἶχε παρέλθει καὶ εἶχεν ἀποσταλῆ διάδοχος αὐτοῦ ὁ Καλλικρατίδας, ἀνὴρ γενναῖος, ἀλλὰ ξένος Περσικῆς θωπείας· ὅθεν, μὴ λαβὼν τὴν ἀπαιτουμένην χρηματικὴν συνδρομὴν παρὰ τοῦ Κύρου καὶ δεχθεὶς νὰ ναυμαχήσῃ μὲ ἑκατὸν εἴκοσι ναῦς πρὸς ἑκατὸν πενήκοντα Ἀττικὰς παρὰ τὰς Ἀργινούσας νήσους, ἀντικρὺ τῆς Λέσβου, ἠττήθη καὶ, πεσὼν ἐκ τῆς νεῶς του εἰς τὴν θάλασσαν, ἠφανίσθη (406).

52 Ὀλεθρὸς Ἀθηναίων ἐν τοῖς Αἰγὸς ποταμοῖς.

Μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν οἱ Χίοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι καὶ αὐτὸς ὁ Κύρος ἐζήτησαν παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων ναυαρχὸν τὸν Λύσανδρον. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἔδωσαν αὐτὸν ὡς ὑποναύαρχον, ναυαρχὸν δὲ τὸν Ἄρακον· διότι δὲν ἐπετρέπετο δις ὁ αὐτὸς νὰ ναυαρχῆ· τὰς ναῦς ὅμως παρέδωσαν εἰς τὸν Λύσανδρον, ὅστις, ἀναβάς πρὸς τὸν Κύρον καὶ λαβὼν χρήματα πολλὰ, κατέβη εἰς τὴν Ἐφεσον καὶ διώριεν εἰς τὰς τριήρεις τριηράρχους καὶ τὸν ὀφειλόμενον μισθὸν ἔδωκεν εἰς τοὺς ναῦτας. Ἐπειτα ἐκπλεῖ παρὰ τὴν Ἰωνίαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ, προσβαλὼν τὴν Λάμψακον, σύμμαχον οὖσαν τῶν Ἀθηναίων, κυριεύει αὐτήν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, πλείοντες κατὰ πόδας, προσωρισθησαν μὲ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ναῦς εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς.

ἀπέναντι τῆς Λαμφάκου. Τὴν δ' ἐπιούσαν ἄμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου παρετάχθησαν πρὸ τοῦ λιμένος κατὰ μέτωπον προκαλοῦντες τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἐξέπλευσε κατ' αὐτῶν, ἀπέπλευσαν περὶ τὴν δειλὴν ὀπίσω εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς. Ὁ δὲ Λύσανδρος διέταξε τότε τὰς ταχίστας τῶν νεῶν ν' ἀκολουθῶσι τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ κατοπτρεύωσι τὰς κινήσεις των. Ταῦτα δ' ἐπραττεν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανεπλεον. Τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν εἶπεν εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ὅταν ἴδωσιν αὐτοὺς ὅτι ἔχουσιν ἀποβιβάσθῃ καὶ διασκορπισθῇ κατὰ τὴν χερσόνησον, τὸ ὁποῖον ἔκαμνον πολὺ περισσότερον καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καταφρονούντες βεβαίως τὸν Λύσανδρον, διότι δὲν ἐξέπλεε κατ' αὐτῶν, ἀποπλέοντες ὀπίσω νὰ ὑψώσωσιν ἀσπίδα κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλοῦ. Καὶ οὗτοι μὲν ἔκαμαν ὡς διετάχθησαν, ὁ δὲ Λύσανδρος διέταξε τότε νὰ πλεύσωσι τάχιστα. Ὁ δὲ Κόνων, ἰδὼν τὸν ἐπίπλου, ἐσήμνηε νὰ σπεύσωσιν εἰς τὰς ναῦς, ἀλλ' ὁ ζῆλός του ὑπῆρξεν ἀνωφελής, διότι οἱ ναῦται ἦσαν διεσκορπισμένοι. Οὕτω λοιπὸν ὁ Λύσανδρος συνέλαβε πάσας τὰς ναῦς πλὴν ὀκτώ, μεθ' ὧν ὁ Κόνων ἀπέπλευσεν εἰς Κύπρον πρὸς τὸν Εὐαγόραν, ἡγεμόνα ὑποτελῆ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ τῆς Παράλου, ἣτις ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας τὴν θλιβεράν ταύτην εἶδησιν. Ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν οἱ πλείστοι συνελήφθησαν ἐν τῇ γῇ καὶ ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐφυγον εἰς τὰ τευχύδρια τῆς Σηστοῦ (405).

Ἄρμοσταί. Ἕποταγὴ Ἀθηνῶν.

Ὁ Λύσανδρος μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην ὑπέταξεν ἀπάσας τὰς ὑπηκόους πόλεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ, ἐκβαλὼν ἐκεῖθεν τὰς Ἀττικὰς φρουράς, κατέστησε πανταχοῦ ἄρμοστας Σπαρτιάτας. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Αἰγιναν, ἀπέδωκε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Αἰγινήτας, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὅσοι εἶχον στερηθῆ τῆς χώρας των μετὰ δὲ τοῦτο, δηώσας τὴν Σαλαμίνα, προσωρμίσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ μὲ ἑκατὸν πεντήκοντα ναῦς, ἐν ᾧ οἱ Πελοποννήσιοι, πλὴν τῶν Ἀργείων, ὑπὸ τὸν Ἅγιν καὶ τὸν ἕτερον βασιλέα τῶν Λακεδαιμονίων Πausανίαν εἶχον στρατοπεδεύσει ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπολιορκούντο οἱ Ἀθηναῖοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς πείνης μετὰ ἐξάμηνον ἄμυναν νὰ δεχθῶσι τὴν ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν ἐπιβληθεῖσαν εἰς αὐτοὺς συνθήκην (404). Κατ' αὐτὴν ὤφειλον νὰ κηρηνίσωσι τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὸν Πειραιᾶ, νὰ παραδώσωσι τὰς

ναῦς, πλὴν δώδεκα, νὰ νομίζωσι τὸν αὐτὸν μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθρὸν καὶ φίλον καὶ ν' ἀκολουθῶσιν αὐτοὺς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὅπου καὶ ἂν ἤγῶνται. Προσέτι δὲ κατελύθη ἡ δημοκρατία καὶ ἐξελέγησαν τριάκοντα ἄνδρες, ἵνα συγγράψωσι τοὺς πατρίους νόμους, καθ' οὓς ἔμελλον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πολιτεύωνται. Τοιουτοτρόπως ἐτέλειωσεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις ἐπήνεγκε μὲν τὴν ταπείνωσιν τῶν Ἀθηῶν καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐκλόνησεν ἐκ βάθρων τὴν Ἑλλάδα καὶ προητοίμασε τὸν ὄλεθρον αὐτῆς.

53 Σπάρτης ἡγεμονία· οἱ τριάκοντα τύραννοι· καθάρσεις αὐτῶν ὑπὸ Θρασυδούλου.

Διὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου αἱ μὲν Ἀθῆναι ἐξέπεσον τῆς προτέρας τῶν ὑπεροχῆς, ἡ δὲ Σπάρτη ἔγεινεν ἡγεμονίς τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἡγεμονίας περιῆλθεν εἰς νέας σχέσεις, αἰτινες τὴν ἀπειμάκρυνον ἐπὶ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ Λυκουργεῖου πολιτεύματος· διότι οἱ Σπαρτιατῆται γνωρίζαντες εἰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις νέας ἡδονὰς τοῦ βίου δὲν ἠρέσκοντο πλέον εἰς τὴν ἀπλὴν αὐτῶν δίκαιαν. Ὅθεν ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἀρξάμενη ἀπὸ τοῦ 404 παρετάθη μέχρι τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης (371), ἥτις ἀνέδειξε τοὺς Θηβαίους πρωταγωνιστοῦντας. Αἱ λοιπαὶ ἑλληνίδες πόλεις κατήντησαν ἤδη, κυριαρχούσης τῆς Σπάρτης, εἰς πολὺ χειροτέραν κατάστασιν ἢ ὅτε ἦσαν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀθηῶν· διότι οἱ ἐν αὐταῖς διορισθέντες Λακεδαιμόνιοι ἀρμοσταὶ ἔγειναν διὰ τῶν καταπίεσεών των πολὺ ἐπαχθέστεροι καὶ ὄλεθριώτεροι ἢ ὅσον ποτὲ ὑπῆρξαν οἱ ἐπίσκοποι τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' οὐδεμία πόλις ἔπαθε πλέον τῶν Ἀθηῶν· διότι οἱ μετὰ τὴν εἰρήνην ἐκλεχθέντες τριάκοντα ἄνδρες, ἵνα συγγράψωσι τοὺς πατρίους νόμους, τούτων μὲν τὴν συγγραφὴν ἀνέβαλον, τὴν δὲ βουλὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς κατέστησαν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς. Ἐπειτα ζητήσαντες ἔλαβον παρὰ τοῦ Λυσάνδρου φρουροὺς καὶ ἀρμοστὴν τὸν Καλλίβιον καὶ τῇ συμπράξει αὐτῶν ἀφώπλισαν πάντας τοὺς πολίτας, πλὴν τρισχιλίων, τοὺς ὁποίους ἔλαβον μετόχους τῶν πραγμάτων. Ἀφ' οὗ δ' ἔγειναν ταῦτα, νομίσαντες ὅτι ἡδύναντο πλέον νὰ πράττωσιν ὅ,τι ἤθελον, ἀπέκτειναν πολλοὺς μὲν ἔνεκα ἔχθρας, πολλοὺς δ' ἔνεκα χρημάτων. Ὁ δὲ Θηραμένης, εἰς τῶν τριάκοντα κληθέντων τυράννων, διὰ τὴν μετριοπάθειάν του ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ ὤμοτάτου συντυράννου τοῦ Κριτίου νὰ πῆ τὸ κῶνειον.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ τριάκοντα ἐξετράπησαν εἰς παντοῖα κακουργήματα καὶ ἐγέμισαν ἀπὸ φυγάδων τὰ Μέγαρα καὶ τὰς Θήβας. Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Θρασύβουλος, ὄρμηθεις ἐκ τῶν Θηβῶν σχεδὸν μετὰ ἑβδομήκοντα φυγάδων, καταλαμβάνει τὴν Φυλῆν, φρούριον κείμενον ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Οἱ δὲ τριάκοντα ἔδραμον εὐθύς ἐκ τοῦ ἄστεως καὶ προσέβαλον τὸ φρούριον, ἀλλά, τραυματισθέντες, ἐπκνήθον εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Θρασύβουλος, λαβὼν τοὺς ἐν τῇ Φυλῇ, οἵτινες ἦσαν ἤδη συνειλεγμένοι περὶ τοὺς χιλιούς, φθάνει τὴν νύκτα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ δὲ τριάκοντα ἐπῆλθον κατ' αὐτῶν, ἀλλά, νικηθέντες καὶ τοῦ Κριτίου πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ὁ δὲ Θρασύβουλος, ὑποβοηθούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πανσανίου, φθаноῦντος τὸν Λύσανδρον, ἔγεινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀποκατέστησε τὴν δημοκρατίαν (403).

Σωκράτης.

Οἱ ἀξιολόγητοι οὗτοι χρόνοι εἶδον ἐν τούτοις ἓνα τῶν μεγίστων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα τιμᾶ ἡ ἱστορία· ἦτο δὲ οὗτος ὁ Σωκράτης, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ. Ἀξίωμα περισπούδαστον εἶχε τὸ γῶθε σαυτὸν καὶ ἀποστολὴν τὴν καταπολέμησιν τῆς πλάνης· ὅθεν ἡ διδασκαλία του μὴ προσβάλλουσα κατ' εὐθείαν τὴν ἐγχώριον θρησκείαν ἔτεινε πρὸς ἀναγνώρισιν ἐνὸς ὑπερτάτου Ὁντος. Ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀνύτου, Μελήτου καὶ Λύκωνος ἐνώπιον τῶν ἡλιαστῶν ὅτι δὲν πιστεύει τοὺς πατέριους θεούς, ὅτι εἰσάγει καινὰ δαιμόνια καὶ ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Οὕτως ὁ ὑπὸ τῆς Πυθίας ἀνακηρυχθεὶς σοφώτατος πάντων τῶν ἀνδρῶν ἔπιε τὸ κώνειον ἐν ἔτει 399. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὧν ἐπιφανέστατοι ἦσαν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐντρομοὶ γενόμενοι ἔφυγον εἰς τὰ Μέγαρα καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰ δόγματα τοῦ διδασκάλου των, τὰ ὁποῖα ἠκτινοβόλησαν εἰς πάσας τὰς χώρας, ὅπου κατόκει Ἑλληνικὴ φυλῆ.

Ἀνάστασις Κόρου. Μάχη περὶ Κούναξα. Κάθοδος τῶν μυρῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Σπάρτη γενομένη ἡγεμὼν ὅλης τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν ἐπραξεν ὑπὲρ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· διότι οἱ ἄρχοντες αὐτῆς εἰδείθησαν

πλεονέκται καὶ φιλοκερδαῖς. Ἐνίσχυε δὲ τὴν φιλοκέρδειαν αὐτῆς καὶ ὁ νεώτερος Κύρος, ὅστις τότε παρεσκευάζετο ν' ἀρπάσῃ τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄρταξέρξου, τὸν ὁποῖον ὡς πρεσβύτερον ἀποθανῶν ὁ Δαρεῖος κατέλιπε διάδοχον. Συλλέξας δ' ἐν Σάρδεσι περὶ τοὺς μυριάδας καὶ τρισχιλίους μισθοφόρους Ἕλληνας καὶ δέκα μυριάδας βαρβάρους, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν βασιλέα, ὅστις ἀνέμενεν αὐτὸν μετὰ ἐνενήκοντα μυριάδων Ἀσιανῶν περὶ τὰ Κούναξα, ὄχι μακρὰν τῆς Βαβυλῶνος. Γενομένης δὲ μάχης κρατερᾶς τῷ 401, οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τὸ καθ' αὐτοῦς, ἀλλ' ὁ Κύρος ἰδὼν τὸν βασιλέα ἐφορμᾷ κατ' αὐτοῦ καὶ μαχόμενος πίπτει, καὶ εὐθὺς τότε τὸ βαρβαρικὸν αὐτοῦ στράτευμα δισκορπίσθη. Οἱ δὲ Ἕλληνες προσβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατώρθωσαν πρῶτον ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Κλέαρχον, ἔπειτα ὑπὸ τὸν Ἀθηναῖον Ξενοφῶντα, ἀνοίγοντες δρόμον διὰ τῶν δυσβάτων ὁρέων τῆς ἄνω Μεσοποταμίας, τῆς Ἀρμενίας καὶ τοῦ Πόντου, νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ (400). Ἐκ δὲ τῆς Τραπεζοῦντος οἱ περισωθέντες ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι διέβησαν εἰς τὴν Θράκην· ἐκεῖθεν δ' ἔπειτα διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐτάχθησαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θίμβρωνα, ὅστις τότε ἐπολέμει ἐκεῖ ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῶν Ἑλληνίδων πόλεων· διότι ὁ Τισσαφέρνης, τὸν ὁποῖον ὁ Ἄρταξέρξης κατέστησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Κύρου, ἠθέλησε νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτὰς διὰ τὴν εὐνοίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν πρὸς ἐκεῖνον.

Ἄγηςίλαος καὶ Κόνων. Ἀνταλκίδεος εἰρήνη.

Ἡ νικηφόρος ἐπάνοδος τῶν μυρίων Ἑλλήνων διὰ τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας ἀπέδειξε τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς· ὅθεν ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἄγηςίλαος ἐπεχείρησε τῷ 396 νὰ κατακτήσῃ τὴν Περσικὴν ἐπικρατίαν. Νικήσας δὲ κατὰ κράτος τὸν Περσικὸν στρατὸν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Πακτωλοῦ ποταμοῦ, διήλασε νικηφόρος τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Βιθυνίαν· ἔπειτα συμμαχήσας πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Παφλαγόνων Ὀτυν, ἔμελλε νὰ ἐμβᾷ εἰς τὴν Περσίαν αὐτὴν, ὅτε ὁ διάδοχος τοῦ Τισσαφέρους Τιθραύστης κατώρθωσε νὰ παρασκευάσῃ διὰ δωροδοκίας ἐχθροὺς τῆς Σπάρτης ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι. Οἱ Βοιωτοί, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι συνεμάχησαν κατὰ τῆς ἡγεμονεύουσης πόλεως· εἰς ταύτην δὲ τὴν συμμαχίαν προσῆλθον καὶ οἱ

Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Εὐβοεῖς καὶ οἱ Λοκροὶ ἀμφότεροι. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ἀγησίλαος ἀνεκλήθη ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ ἐνίκησε τῷ 394 ἐν Κορωνεῖα τῆς Βοιωτίας τοὺς συμμάχους κατὰ κράτος· ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος Κόνων, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου, κατέστρεψε τὸ αὐτὸ ἔτος τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων παρὰ τὴν Κνίδον καὶ ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνίδας πόλεις καὶ νήσους, ἐκβαλὼν ἐκεῖθεν τοὺς Σπαρτιάτας ἀρμοστάς. Πλεύσας δὲ ἔπειτα ἐκάκωσε τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς καὶ, ἀντειχίσας τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ διὰ Περσικῶν χρημάτων, ἠνώρθωσε τὴν ἀρχαίαν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων (392). Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες ἔπεμψαν τὸν Ἀνταλκίδα ἐπὶ τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν στρατηγὸν τοῦ βασιλέως Τιρίβαζον, προστάζοντες νὰ συνομολογήσῃ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀρταξέρησον εἰρήνην. Τὸν Ἰούλιον τέλος τοῦ 387 συνομολογήθη ἡ καλουμένη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη, ἣτις ἐμελλε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Κατ' αὐτὴν αἱ μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις καὶ ἐκ τῶν νήσων αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος ἀφέθησαν εἰς τὸν βασιλέα, αἱ δὲ ἄλλαι Ἑλληνίδες πόλεις, καὶ μικραὶ καὶ μεγάλαι, ἐκηρύχθησαν αὐτόνομοι, πλὴν τῆς Λήμνου, τῆς Ἰμβροῦ καὶ τῆς Σκύρου· αὗται δέ, ὡς τὸ ἀρχαῖον, ἔμειναν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐκατάληψις τῆς Καδμείας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης ἔγειναν πολὺ ἰσχυρότεροι καὶ ἐνόμισαν διὰ τοῦτο, ὅτι ἐπέτρεπετο εἰς αὐτοὺς νὰ διαπράττωσιν ἀτιμωρητὴ πᾶν βίαιον καὶ παράσπονδον. Ὅθεν ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Φοιβίδας, πορευόμενος τῷ 382 διὰ τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τὴν Ὀλυνθον, ἣτις μετὰ τριετῆ ἀγῶνα (379) ὑπετάγη, κατέλαβε παρασπόνδως τὴν Καδμείαν διὰ τοῦ Λεοντιάδου, ἀρχηγοῦ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Οὗτοι δέ, λαβόντες τὴν ἐξουσίαν, ἤρχον τυραννικῶς· ὁ ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν Ἰσμηνίας συλληφθεὶς ἐθανατώθη, τριακόσιοι δὲ ἐκ τῶν ὀπαδῶν του ἀνεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' οἱ ἐν Ἀθήναις φυγάδες, συνομόσαντες πρὸς τοὺς ἐν Θήβαις ὁμόφρονάς των, εἰσῆλθον διὰ νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν καὶ φονεύσαντες τοὺς ὀλιγαρχικοὺς συμποσιάζοντας, ἀποκατέστησαν τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει Λακωνικὴν φρουρὰν ἐξέπεμψαν ὑπόσπονδον (379). Τοῦτου δ' ἕνεκα ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν, διαρκείας

μέχρι τοῦ 362. Οἱ βασιλεῖς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀγησίλαος καὶ Κλεόμβροτος πολλάκις εἰσέβαλον εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, τῶν δύο μεγάλων ἀνδρῶν, δι' ὧν αἱ Θῆβαι ἤρπασαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Σπάρτης καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ὁ μὲν Πελοπίδας συνέστησε τὸν καλούμενον ἱερὸν λόχον ἐκ νέων ἀφωσιωμένων εἰς τὴν πατρίδα, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἐπενόησε τὴν λοξὴν φάλαγγα, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ ἴττα τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἡ δόξα τῶν Θεῶν.

57 Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη καὶ ἡ ἐν Μαντινεῖα.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἦσαν ὑπὲρ τῶν Θεβαίων, ἀλλ' ἀφ' οὗτου (374) οἱ Θεβαῖοι ὑπέταξαν τὰς Πλαταιάς, τὰς Θεσπιὰς καὶ τὰς ἄλλας ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις, δὲν ἐπήνουν πλέον αὐτούς. Ὅθεν ἐπεμφαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα πρέβεις καὶ συνωμολόγησαν εἰρήνην, καθ' ἣν οἱ Θεβαῖοι ὄφειλον ν' ἀφήσωσι τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας αὐτονόμους. Ἐπειδὴ δὲ ἤρνούντο, ὁ Κλεόμβροτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἄγων μυρίους ὀπλίτας καὶ χιλίους ἵππεις. Ἀλλ' ἐξακισχίλιοι Θεβαῖοι ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ τὸν Πελοπίδαν ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ κράτος ἐν Λεύκτροις καὶ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν ἐφόνευσαν ἐν τῇ μάχῃ (Ἰουλίῳ 371). Ὁ δ' Ἐπαμεινώνδας δὲν ἠρέσθη εἰς τὰς δάφνας μόνον τῆς νίκης ταύτης καὶ εἰς τὴν ἐκ ταύτης συμμαχίαν τῶν Φωκίων, τῶν Εὐβοέων, τῶν Λοκρῶν ἀμφοτέρων καὶ τῶν Ἀκαρνάνων, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ καταλύσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ. Ὅθεν τῷ 370 εἰσέβαλεν εἰς τὴν χερσόνησον καὶ αἰφνης ἐπεφάνη πρὸ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Ἀπέστησαν ὁμως πρὸς τοὺς Θεβαίους πολλοὶ μὲν περίοικοι, πάντες δὲ οἱ εἰλωτες· προσέτι δὲ οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλείοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, κτίσας τὴν Μεγαλόπολιν καὶ τὴν Μεσσήνην καὶ καταστήσας εἰς ταῦτα τὰ φρούρια τοὺς Ἀρκάδας καὶ τοὺς ἀπόλιδας Μεσσηνίους, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, χωρὶς νὰ δυνηθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐπάνοδόν του. Ἐκτοτε αἱ Θῆβαι ἡγεμόνευον τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ δεῦτερον καὶ τὸ τρίτον, ὅτε ὑπέταξε καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς (366). Ἀλλ' ἡ ἡγεμονία τῶν Θεῶν δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον· διότι ὁ μὲν Πελοπίδας, ὅστις δις εἶχεν ἐκστρατεύσει εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, ὅπου διήλλαξε τὰς διεστῶσας μερίδας,

ἔπесен ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς κατὰ τὴν τρίτην αὐτοῦ ἐκτρατεῖαν, μαχόμενος πρὸς τὸν τύραννον τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρον (364) ὃ δὲ Ἐπαμεινώνδας, εἰσβαλὼν τὸ τέταρτον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπεφάνη πάλιν πρὸ τῆς Σπάρτης. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιαῖται εἶχον παρασκευασθῆ εἰς ἄμυναν καὶ οἱ Θηβαῖοι τότε ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν Μαντινείαν· διότι οἱ Μαντινεῖς μετὰ τῶν Ἡλείων καὶ τῶν Ἀχαιῶν εἶχον προσχωρήσει εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων. Γενομένης δὲ μάχης ἐν Μαντινείᾳ, ἐνίκησαν μὲν οἱ Θηβαῖοι, ἀλλ' ἀπώλεσαν τὸν Ἐπαμεινώνδαν, μεθ' οὗ ἐξέλιπε καὶ ἡ δύναμις τῶν Θηβῶν (362).

Φίλιππος Β'. ὁ Μακεδών.

Ὁ Φίλιππος, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Ἀρύντου Β', ληφθεὶς τῷ 368 εἰς ἡμνηρίαν ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν, οὔτινες τότε κατέστησαν τὴν Μακεδονίαν φόρου ὑποτελεῖ, ἀπεστάλη εἰς Θήβας. Ἀνατραφεὶς δ' ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, εἶδε πῶς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἠδύνατο νὰ σώσῃ καὶ νὰ μεγαλύνῃ ἔθνος. Ὅθεν, ὅτε δραπετεύσας ἐκ τῆς ἡμνηρίας παρέλαβε τῷ 360 τὴν βασιλείαν κακῶς διακειμένην, δύο ἔτη ἤρκεσαν νὰ καταστήσῃ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς Παιόνες ὑπηκόους τῶν Μακεδόνων καὶ ἑαυτὸν ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ δύο μνηστήρων τοῦ θρόνου, τοῦ Πausανίου καὶ τοῦ Ἀργαίου, ἐπιβαλλομένων τοῦ μὲν διὰ τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν, τοῦ δὲ διὰ τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ δὲ ταῦτα (358) ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Πύδναν, πρὸς δὲ τοὺς δυνατοὺς Ὀλυνθίους συνεμάχησε καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν Ποτιδαίαν, τὴν ὁποίαν εὐθύς κατόπιεν ἐξεπολιόρκησε. Τέλος δ' ἐκυρίευσεν τὰς Κρηνίδας, τὰς ὁποίας ἀφ' ἑαυτοῦ μετωνόμασε Φιλίππους, καὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν χρύσεια μέταλλα ἠῤῥησεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπέφερον αὐτῷ πρόσοδον χίλια τάλαντα. Ἐκ δὲ τούτων σωρεύσας πλοῦτον μέγαν προήγαγε τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν εἰς ὑπεροχὴν μεγάλην· κόψας νόμισμα χρυσοῦν, τὸ ὀνομασθὲν ἀπ' ἐκείνου Φιλίππειον, συνέστησε δύναμιν μισθοφόρον ἀξιόλογον καὶ πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων διὰ τούτου προέτρεψε νὰ γείνωσι προδότες τῶν πατρίδων των. Ἐπειτα προσηταιρίσατο τοὺς Θεσσαλοὺς· ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος ἐδολοφονήθη τῷ 367 ὑπὸ τοῦ Λυκόφρονος καὶ τοῦ Τισιφώνου· οἱ δὲ τυραννοκτόνοι ὕστερον, πείσαντες διὰ χρημάτων τοὺς μισθοφόρους, ἀνεκήρυξαν ἑαυτοὺς τυράννους. Ἀλλὰ τοῦτο δυσηρέστησε τοὺς Ἀλευάδας, οὔτινες μὴ ὄντες καθ' ἑαυτοὺς ἀξιόμαχοι

συνεμάχησαν πρὸς τὸν Φίλιππον. Οὗτος δ' ἐλθὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατεπολέμησε τοὺς τυράννους καὶ διὰ τοῦτο ἔσχε τοὺς Θεσσαλοὺς πάντοτε συνκωνιστὰς ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Φωκιὸς ἢ ἱερὸς πόλεμος.

Αἰτίαι τοῦ Φωκιῶ ἢ ἱεροῦ πολέμου, ὅστις διήρκεσεν ἔτη δέκα (355—346), ἦτο ἡ ἐξῆς. Οἱ Φωκεῖς, καλλιεργήσαντες τὴν ἱερὰν χώραν τὴν καλουμένην Κιραϊάν, κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου εἰς πολλὰ τάλαντα. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ δὲν ἐξέτινον τὰ ὀφλήματα, οἱ Ἀμφικτιόνες τότε ἀπεφάσισαν νὰ καθιερώσωσι τὴν χώραν τῶν Φωκίων εἰς τὸν θεόν· τὴν δὲ ἀπόφασιν ταύτην συνεπεκύρουν καὶ οἱ Ἕλληνες. Ἄλλ' ὁ Φωκεὺς Φιλόμηλος, ἀνὴρ ἐξοχος ἐπὶ θρασύτητι καὶ παρκανομίᾳ, κατέλαβε τότε τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν καί, ἐκ τῶν χρημάτων αὐτοῦ ἀθροίσας ἀξιόμαχα σίφη, ἐξέκαυσε τὸν κληθέντα ἱερὸν πόλεμον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὄλη ἡ Ἑλλάς ἐδονήθη καὶ διηρέθη· ὑπὲρ μὲν τοῦ ἱεροῦ ἐκηρύχθησαν οἱ Βοιωτοί, οἱ Λοκροί, οἱ Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι, ὑπὲρ δὲ τῶν Φωκίων οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλὰ τὸ χειρίστον πάντων ἦτο, ὅτι ἀνεμίχθη εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον καὶ ὁ Φίλιππος τῷ 353, ὅτε οἱ Φωκεῖς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Λυκόφρονος εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ Φίλιππος, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐκπολιορκήσει τὴν Μεθώνην τῆς Μαγνησίας καὶ ἀπολέσει τὸν ὀφθαλμὸν του ἐκ τοξεύματος ἐν τῇ πολιορκίᾳ, μετακληθεὶς ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν ἔφθασε. Νικήσας δ' ἐν μάχῃ τοὺς Φωκεῖς, ἀνέτρεψε τὴν ἐν Φεραῖς τυραννίδα καί, εἰς τὴν πόλιν ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὴν Θεσσαλίαν βυθμίσας, προὔχωρει ἐπὶ τὰς Θερμοπύλας, ἀλλ' ἐκώλυθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ διέλθῃ τὰς παρόδους (352).

Δημοσθένης καὶ Φίλιππος.

Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες μὲ ὑποψίαν τὴν αὐξῆσιν τοῦ Φιλίππου, ἐβοήθουν τοὺς ἐκάστοτε πολιορκουμένους ὑπ' αὐτοῦ, ἀποστέλλοντες πρέσβεις εἰς τὰς πόλεις καὶ προτρέποντες νὰ τηρῶσι τὴν αὐτονομίαν των καὶ νὰ τιμωρῶσι μὲ θάνατον τοὺς ἔχοντας ὁμῆν εἰς τὴν προδοσίαν· ὑπέσχοντο δὲ εἰς πάντας τὴν συμμαχίαν των καὶ φανερῶς ἐπολέμουν πρὸς τὸν Φίλιππον. Πρὸ πάντων δὲ παρώζυνεν αὐτοὺς νὰ ὑπε-

ρασπίζωσι τὴν Ἑλλάδα ὁ ῥήτωρ Δημοσθένης, ὅστις ἦτο δεινότατος τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους Ἑλλήνων. Ἐν τούτοις ἡ πόλις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναστείλῃ τοὺς πολίτας τῆς ἀπὸ τῆς ὁρμῆς εἰς τὴν προδοσίαν· διότι μεγάλη φορὰ προδοτῶν ὑπῆρξε τότε κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν οὔτε οἱ Φιλιππικοὶ λόγοι τοῦ Δημοσθένους, οὔτε οἱ Ὀλυθιακοὶ ἠδυνήθησαν νὰ ματαιώσωσι τὴν πανουργίαν τοῦ Φιλίππου· αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις ὑπετάγησαν (349) καὶ ἡ Ὀλυθος διὰ προδοσίας ἠλώθη (348). Μετὰ δὲ ταῦτα κατελύθη ὁ Φωκικὸς πόλεμος κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐπειδὴ οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Φωκεῖς εἶχον ταπεινωθῆ διὰ τὸ μῆκος τοῦ πολέμου, οἱ μὲν Φωκεῖς ἐπεκαλέσθησαν τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες ἀπέστειλαν χιλίους ὀπλίτας, οἱ δὲ Βοιωτοὶ τὸν Φίλιππον, ὅστις, παραλαβὼν τοὺς Θεσσαλοὺς, ἦλθεν εἰς τὴν Λοκρίδα μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Οἱ Φωκεῖς τότε, θεωρήσαντες ἑαυτοὺς ἀναξίους εἰς μάχην, παρεδόθησαν εἰς τὸν Φίλιππον διὰ συνθήκης. Ὁ δὲ βασιλεὺς, καταλύσας ἄνευ μάχης τὸν ἱερὸν πόλεμον, συνῆδρευσε μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Θεσσαλῶν καὶ δόγματι τῶν Ἀμφικτιόνων ἔλαβε τὰς δύο ψήφους, τὰς ὁποίας πρότερον εἶχον οἱ Φωκεῖς. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οἱ Ἀμφικτιόνες διέταξαν τὰ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ μαντείου καὶ συνέστησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν (346). Ὑστερον δὲ ὁ Φίλιππος, φιλοφρονηθεὶς πάντας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, κομίζων δόξαν εὐσεβείας καὶ στρατηγικῆς ικανότητος, καὶ τῷ 343 ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Θρᾶκην· διότι ὁ βασιλεὺς τῶν Θρακῶν Κερσοβλέπτης διετέλει ὑποτάσσειν τὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου Ἑλληνίδας πόλεις. Νικήσας δ' ἐν πολλαῖς μάχαις τοὺς Θρακᾶς, κατέστησεν αὐτοὺς μὲν ὑπήκοους, τὰς δ' Ἑλληνίδας πόλεις συμμάχους.

Ἡ ἐν Χαίρωνείᾳ μάχη.

Ὁ Φίλιππος, ὁσημέραι περισσότερον αὐξανόμενος, ἐπολιόρκησε τὴν Πέρινθον· διότι ἠνχαντιοῦτο μὲν πρὸς αὐτόν, ἀπέκλινε δὲ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (340). Ἐπειτα ἐπολιόρκησε καὶ τὸ Βυζάντιον, διότι οἱ Βυζάντιοι ἔσπευσαν εἰς ἐπικουρίαν τῶν Περινθίων. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς τότε ἐξαπέστειλαν δύναμιν ναυτικὴν ἀξιόλογον, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς Βυζαντίους, οἱ δὲ Χίοι, οἱ Ρόδιοι καὶ τινες ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων ἐξέπεμψαν τὴν συμμαχίαν των πρὸς τοὺς Βυζαντίους. Ὁ δὲ Φίλιππος, καταπλαγεὶς διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν Ἑλλήνων, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῶν πόλεων καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ

πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τοὺς ἐνκντιουμένους αὐτῷ (339). Ἄλλ' οἱ ἐν Ἑλλάδι μισωτοὶ τοῦ, τῶν ὁποίων ἐπρώτευσεν ὁ ἐν Ἀθήναις ῥήτωρ Αἰσχίνης, ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους, κατέστησαν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοὺς πλείστους τῶν Ἑλλήνων φίλους τοῦ Φιλίππου. Οὗτος δ' ἐφιλοτιμήθη τότε νὰ καταπλήξῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἔχῃ οὕτω τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος ἀδικαφιλονίκητον· αἰφνης λοιπὸν καταλαμβάνει τὴν Ἑλλάειαν ἐν τῇ ~~Βοιωτίᾳ~~ καὶ, ἀθροίσας εἰς ταύτην τὴν δύναμίν του, ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· διότι ἀπαρασκεύων ὄντων αὐτῶν διὰ τὴν εἰρήνην, ἤλπισε νὰ κερδήσῃ εὐκόλως τὴν νίκην, τὸ ὁποῖον καὶ συνετελέσθη. Ἀφ' οὗ κατελήφθη ἡ Ἑλλάτεια, ἤλθόν τινες τὴν νύκτα ἀγγέλλοντες τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως καὶ ὅτι ταχέως θὰ εἰσβάλῃ ὁ Φίλιππος εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καταπλαγέντες διὰ τὸ παράδοξον τῆς πράξεως, συνέδραμον ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ θέατρον καὶ πάντες ἀπέβλεπον πρὸς τὸν Δημοσθένην. Οὗτος δὲ, συμβουλεύσας τὸν δῆμον νὰ θαρρῇ, προέτεινε ν' ἀποστείλῃ εὐθύς πρέσβεις εἰς τὰς Θήβας καὶ νὰ παρακινήσῃ τοὺς Βοιωτοὺς ν' ἀνκλάθωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα· διότι πρὸς τοὺς ἄλλους συμμαχοὺς ὁ καιρὸς δὲν συνεχῶρει νὰ πέμψῃ πρέσβεις. Ὁ δὲ δῆμος ἐπεφόρτισε τὸν Δημοσθένην, ὅστις πρεσβεύσας καὶ πείσας τοὺς Βοιωτοὺς, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Γενομένης δὲ μάχης ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἠττήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (338)· ὁ δὲ νικητὴς πρὸς μὲν τοὺς Ἀθηναίους συνωμολόγησε φιλίαν καὶ συμμαχίαν, εἰς δὲ τὰς Θήβας ἐγκαταστήσας φρουρὰν συνεχώρησεν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς τὴν εἰρήνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑ (338—323.)

Δολοφονία Φιλίππου.

Ὁ Φίλιππος, ἐπειδὴ εἶχε φρονηματισθῆ διὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην καὶ καταπλήξει τὰς ἐπιφανεστάτας πόλεις, ἐφιλοτιμήθη νὰ γείνη ἡγεμὼν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος· διαδοὺς δὲ λόγον ὅτι θέλει ν' ἀναλάβῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ νὰ τοὺς ἐδικηθῇ διὰ τὴν εἰς τὰ ἱερά γενομένην ἀσίθειαν, κατέστησεν οἰκείους

τούς Ἕλληνας. Ὄθεν, συνελθόντες οἱ σύνοδροι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων εἰς τὴν Κόρινθον, ἐξέλεξαν αὐτὸν στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Φίλιππος, ὄρισας τὸ εἰς ἐκάστην πόλιν ἀναλογοῦν μέρος στρατιωτῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν ᾧ δὲ παρεσκευάζετο εἰς τὴν ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἐκστρατείαν, αἰφνης ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ σωματοφύλακός του Πausανίου ἐν Αἰγαῖς, τελῶν τοὺς γάμους τῆς ἐκ τῆς Ὀλυμπιάδος θυγατρὸς του Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἡπειρωτῶν Ἀλεξάνδρου (336).

Ἀλέξανδρος ὁ μέγας. Νίκαι αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ.

Ἄμα δὲ ἠκούσθη ὅτι ὁ Φίλιππος ἀπέθανε καὶ κατέλιπε διάδοχον τῆς βασιλείας τὸν εἰκοσάτη υἱὸν του Ἀλέξανδρον, οἱ Ἕλληνες καὶ τὰ περὶ τὴν Μακεδονίαν ἔθνη εὐθὺς ὤρμησαν πρὸς ἀπόστασιν. Ἄλλ' ὁ νεανίσκος πρῶτον ἐτιμώρησε τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς του, ἔπειτα ἐρύθμισε τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν παραδόξως καὶ συντόμως ἄλλους μὲν διὰ τῆς πειθοῦς κατέστησεν οικεῖους, ἄλλους δὲ διὰ φόβου διώρθωσε, τινὰς δὲ διὰ βίας ὑπέταξε. Πρῶτους τοὺς Θεσσαλοὺς ἔπεισε νὰ τῷ συγχωρήσωσι τὴν πατροπαράδοτον ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος μετὰ δὲ τούτους προσοικειωθείς τὰ πλησιόχωρα ἔθνη, εἰσῆλθεν εἰς τὰς Θερμοπύλας καί, συναγαγὼν τὸ συνέδριον τῶν Ἀμφικτιόνων, ἔπεισε νὰ τῷ δοθῇ διὰ δόγματος ἡ ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖθεν δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καί, στρατοπεδεύσας πλησίον τῆς Καδμείας, ἐνέπνευσε τὸν φόβον εἰς τοὺς Θηβαίους· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμαθον τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Βοιωτίαν, εὐθὺς ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν συγγνώμην, ὅτι ταχέως δὲν τῷ συνεχώρησαν τὴν ἡγεμονίαν. Τὰς Ἀθήνας ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις καὶ ἐξιλεώθησαν οὕτω διὰ τὴν ἄκαιρον ἐπίδειξιν τῶν. Ὑστερον δὲ, συνελθόντες κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ σύνοδροι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων εἰς τὴν Κόρινθον, ἐξέλεξαν αὐτὸν στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἑλλάδος, ἵνα στρατεύσωσιν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καί, ὑποτάξας διὰ πολέμου τοὺς Θράκας, τοὺς Παίονας καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ πάντας τοὺς ἄλλοις πρὸς τούτους, ἐνέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἑλλάδα· διότι πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ μάλιστα οἱ Θηβαῖοι, καταφροῦντες τὴν νεότητά αὐτοῦ, ἀπέστησαν. Γενομένης δὲ μάχης κρατε-

ρὰς ἔμπροσθεν τῶν Θηβῶν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησε τοὺς Θηβαίους, ἐφόνευεν ἐκ τούτων ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους καὶ ἤχμαλώτευσεν ὑπὲρ τοὺς τρισμύριους (335). Ἐπειτα κητασάφασ τὴν πόλιν, πλὴν τῆς Καθμείας, ἐν ἣ ἔθεσε φρουράν, καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου, ἐνέπνευσε τὸν τρόπον εἰς τοὺς ἀποστατοῦντας ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις, ἵνα ζητήσῃ ἐκ τῶν ῥητόρων δίκαια τοὺς κατ' αὐτοῦ πολιτευομένους, ὧν ἐπιφανέστατοι ἦσαν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Λυκοῦργος. Ἀλλὰ κατὰ παράκλησιν τοῦ μακεδονίζοντος ῥήτορος Δημάδου, συνεχώρησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς Ἀθηναίους· ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν, παρεσκευάσθη, ἵνα στρατεύσῃ ἐπὶ τὴν Περσίαν.

Μάχη ἐν Γρανικῷ, ὑποταγὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μάχη ἐν Ἰσσοῦ ὑποταγὴ Φοινίκης, Συρίας, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου.

Τὸ ἔαρ τοῦ 334 ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιτρέψας τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα εἰς τὸν Ἀντίπατρον διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ τρισμύριων πεζῶν καὶ πεντακισχιλίων ἵππέων τεταγμένων ὑπὸ ἀρίστους στρατηγούς, Παρμενίωνα, Περδίκκην, Ἐφαιστίωνα, Κρατερόν, Κάσσανδρον, Λεοννάτον, Ἀντίγονον, Πτολεμαῖον, κτλ. Ἀφ' οὗ δ' ἐθυσίασεν εἰς τὴν Ἰλιάδα Ἀθηναῖν, προὔχων ἐπὶ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, ὅπου ἀνέμενον αὐτὸν οἱ σατράπαι τῶν Περσῶν καὶ ὁ Ῥόδιος Μέμνων μετὰ ἑνδεκα μυριάδων πεζῶν καὶ ἵππέων. Γενομένης δ' ἐκεῖ μάχης μακροῦς, οἱ Πέρσαι ἠττήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ὁ δὲ νικητὴς μετὰ ταῦτα ἐκυρίευσεν πᾶσαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν· κατὰ δὲ τὴν διάβασιν αὐτοῦ εὐηργέτει τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, καθιστῶν αὐτάς αὐτονόμους καὶ ἀφορολογήτους, λέγων προσέτι ὅτι ἕνεκα τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ἀναλάβει τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμον. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδομανὸς ἔφθασεν ἐκ Βαβυλῶνος μετὰ πεντήκοντα μυριάδων στρατιωτῶν εἰς τὴν πόλιν Ἰσσοῦ, κειμένην ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας· ἐκεῖ δὲ τὸν Νοέμβριον τοῦ 333 συνήθησε κρατερὰ μάχη, καθ' ἣν ὁ Δαρεῖος ἠττήθη κατὰ κράτος ὤρμησεν εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος γενόμενος κύριος πλουσίων λαφύρων εἰσῆλασεν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις κατέλαβεν ἀμαχητῇ, τὴν δὲ Τύρον μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν (332). Μετὰ δὲ ταῦτα κατέκτησε τὴν Συ-

ρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐπεσκέφθη τὸν ναὸν τοῦ Ἄμμωνος ἐν τῇ Λίβυκῇ ἐρήμῳ, ὅπου οἱ ἱερεῖς τὸν προσεφώνησαν υἱὸν τοῦ Διός. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τιμῆσας τὸν θεὸν διὰ μεγαλοπρεπῶν ἀναθημάτων, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔκτισεν ἐν αὐτῇ πόλιν, τὴν ὁποίαν ἀφ' ἑαυτοῦ ὠνόμασεν Ἀλεξάνδρειαν.

Μάχη ἐν Ἀρβήλοις. Ὁ Ἀλέξανδρος προχωρεῖ μέχρι Σογδιανῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος, διευθετήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν. Ὁ δὲ Δαρεῖος τότε εἶχε στρατοπεδεύσει μεθ' ἐνὸς ἑκατομμυρίου στρατιωτῶν περὶ τὴν κόμην Ἀρβηλα. Ἐκείθεν δὲ ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, προσφέρον αὐτῷ τὴν ἐκτὸς τοῦ Εὐφράτου χώραν, τρισχίλια τάλαντα καὶ μίαν τῶν θυγατέρων του ὡς γυναῖκα. Ἀλλ' ὁ Μκεδὼν, προτιμῆσας τὴν εὐδοξίαν ἀπὸ τῶν προτεινομένων δωρεῶν, ἀπεκρίθη εἰς τοὺς πρέσβεις ὅτι οὔτε ὁ κόσμος, ἂν δύο ἦλοι ὑπάρχωσι, δύναται νὰ τηρήσῃ τὴν ἰδίαν διακόσμησιν καὶ τάξιν, οὔτε ἡ οἰκουμένη, ἂν δύο βασιλεῖς ἔχωσι τὴν ἡγεμονίαν, θὰ ἠδύνατο νὰ διαμένῃ ἀταράχως καὶ ἀστασιάστως· καὶ προὐχώρησεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Γενομένης δὲ μάχης κρατερᾶς περὶ τὰ Ἀρβηλα τῷ 331, ὁ Δαρεῖος ἠττήθη πάλιν κατὰ κράτος καὶ ἔφυγεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν νίκην κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν Βαβυλῶνα, τὰ Σοῦσα, τὰ ὁποῖα ἐνέκλειον ἀναριθμητὸν πλοῦτον, τὴν Περσέπολιν, τῆς ὁποίας τὰ ἀνάκτορα ἐπυρπόλησε, καὶ τὰς Πασαργάδας. Ἐκείθεν δὲ προάγων διὰ τῆς Περσίδος ἔφθασεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅθεν ὅμως ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναχωρήσει εἰς τὰς ἄνω σατραπείας. Ἐδίωξε λοιπὸν αὐτὸν κατὰ πόδας καὶ ἔμελλε νὰ τὸν φθάσῃ ὅτε ὁ σατράπης τῶν Βάκτρων Βῆσσος, συλλαβὼν τὸν δυστυχῆ βασιλέα, ἐφόνησεν αὐτὸν καὶ ἀπέλιπε τὸ πτώμα του εἰς τὸν κατακτητὴν (330). Ὁ δὲ Βῆσσος, διαφυγὼν τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔφθασεν εἰς τὴν Βακτριανήν, καὶ ἀναδείξας ἑαυτὸν βασιλέα παρεσκευάζετο εἰς ἀντίστασιν· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀξιῶσας τὸν νεκρὸν τοῦ Δαρείου βασιλικῆς ταφῆς, ἐδίωξε τὸν Βῆσσον καθ' ὁδὸν δὲ ὑπέταξε τοὺς Ὑρκανοὺς, τοὺς Πάρθους, τοὺς Ἀρίους, τοὺς Ἀραχωσίους καὶ τοὺς Παροπαμισάδας. Ἀφ' οὗ δ' ἔκτισεν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν δύο τελευταίων ἔθνων δύο Ἀλεξάνδρειας, προὐχάρι εἰς τὴν Βακτριανήν, ὅτε οἱ μέγιστοι τῶν ἡγεμόνων, θεωροῦντες ἀδύνατον πᾶσαν ἀντίστασιν, συ-

νέλαβον τὸν Βῆσπον καὶ τὸν ἀπήγαγον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τούτους μὲν ἐτίμησε δι' ἀξιολόγων δωρεῶν, τὸν δὲ Βῆσπον παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου Ὁξάθρην, ὅστις διαμελίσας τὸ σῶμά του διεσπενδόνησε τὰ μέλη (329). Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῆς Βακτριανῆς διέβη τὸν Ὡξον ποταμὸν καὶ, ἐκπολιορκήσας μετὰ ἑπταήμερον ἐνεργῆ πολιορκίαν τὴν πέτραν τὴν Ἄορνον καλουμένην, κατέκτησεν ἅπασαν τὴν Σογδιανὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ἰαζάρτου ποταμοῦ ἔκτισεν ἄλλην Ἀλεξάνδρειαν (327). Οὕτω λοιπὸν συνεπληρώθη ἡ κατάκτησις τοῦ ἀπεράντου Περσικοῦ κράτους. {ΥΤΩ} 7. 27

Ἐκστρατεία Ἀλεξάνδρου εἰς Ἰνδίαν.

Τὸ ἔαρ τοῦ 327 ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπερβαλὼν τὸ Παροπάμισον ὄρος, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰνδικήν, καὶ διαβὰς τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν χώραν τοῦ συμμάχου του ἡγεμόνος τῶν Ἰνδῶν Ταξίλου. Ἐκεῖθεν δ' ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Πῶρον, βασιλέα τῶν πλησιοχώρων Ἰνδῶν, ὅστις μετὰ ἡρωϊκὸν ἀγῶνα ἐζωγρήθη πλήρης τραυμάτων καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἰνδοὺς πρὸς θεραπείαν. Ἀφ' οὗ δ' ἔκτισε δύο πόλεις παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν, τὴν Νίκαιαν καὶ τὰ Βουκέφαλα, καὶ τὸν Πῶρον θεραπευθέντα κατέστησε διὰ τὴν ἀνδρείαν του βασιλέα τῆς χώρας, τῆς ὁποίας πρότερον ἦρχε, κατέπλεε διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὸν Ὠκεανόν, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς Πῶρος, ἐξάδελφος τοῦ καταπεπολεμημένου Πῶρου, ἀπολιπὼν τὴν βασιλείαν του ἔφυγεν εἰς τὸ ἔθνος τῶν Γανδαριδῶν πέραν τοῦ Γάγγου ποταμοῦ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος παραζυνθίς, τὸν μὲν Ἠφαιστίωνα ἐπεμφεν εἰς τὴν χώραν τούτου καὶ διέταξε νὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν μεθ' ἑαυτοῦ Πῶρον· αὐτὸς δὲ στρατεύσας ὑπέταξε τὸ ἔθνος τῶν Ἀδρηστών, τῶν Κεθαίων καὶ τὰς ὑπὸ τὸν Σωπίθην τεταγμένας πόλεις. Ἐν ᾧ δὲ ἐπράττοντο ταῦτα, ἦλθεν ὁ Ἠφαιστίων, καταπολεμήσας πολὺ μέρος τῆς Ἰνδικῆς. Ἀκολούθως δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνέβαλεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Φηγέως· ἐπειδὴ δὲ ὁ Φηγεὺς παρέδωκεν ἑαυτὸν προθύμως, ἐπέτρεψεν εἰς τοῦτον νὰ ἔχῃ τὴν βασιλείαν καὶ, ξενισθεὶς ἐπὶ δύο ἡμέρας λαμπρῶς, προῆγεν ἐπὶ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν. Ἀκούσας δὲ παρὰ τοῦ Φηγέως πληροφορίας εὐαρέστους περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Γανδαριδῶν, ἐφιλοτιμήθη νὰ διαβῆ τὸν Ὑπανιν καὶ τὸν Γάγγην καὶ νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτό. Ἄλλ', ἐπειδὴ οἱ Μακεδόνες οὐδαμῶς συγκατετέθησαν, ἀπέστη τῆς ἐπιχειρήσεως. Κτίσας δὲ παρὰ τὸν Ὑπανιν βωμοὺς τῶν δώδεκα

θεῶν ὡς σημειῶν ἔσχατον τῆς ἐκστρατείας του, κατέπλεε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκισίνην καὶ τὸν Ἰνδόν, καὶ ἐδέχετο τὴν ὑποταγὴν τῶν παροχθίων ἐθνῶν καὶ ἐκτιζε πόλεις καὶ κατεσκευάζε λιμένας καὶ ναυπήγια. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα τὸν χειμῶνα τοῦ 323 διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Γεδρωσίας καὶ Καραμανίας, ἡ δὲ ναύαρχος τοῦ Νέαρχος, καταπλεύσας τὸν Ἰνδὸν μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐφθασε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὀλίγη ὕστερον διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον ἦλθον πρέσβεις σχεδὸν ἐξ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, οἱ μὲν συγγαίροντες τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὰ κατορθώματά του, οἱ δὲ στεφανοῦντες αὐτόν, ἄλλοι δὲ φιλίαν καὶ συμμαχίαν ζητοῦντες καὶ πολλοὶ κομίζοντες δωρεὰς μεγαλοπρεπεῖς. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐμελέτα ὁ μέγας Ἀλέξανδρος νὰ διαδώσῃ τὸν Ἑλληνισμόν ἔτι ἀπώτερον, αἴφνης ἀπέθανε τὸ ἔαρ τοῦ 323, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ, κατορθώσας δ' ἔργα μέγιστα ὅχι μόνον τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὕστερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΑΡΑΚΜΗ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ (323—146 π. X.)

Διαμελισμὸς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους.

Τρεῖς μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ σύζυγος ἐκείνου Ῥωξάνη ἔτεκεν υἱὸν ὀνομασθέντα Ἀλεξάνδρον· εἶχε δὲ καὶ ἀδελφὸν ἑτεροθαλῆ τὸν Ἀριδαῖον, ὅστις ὅμως ἦτο εὐήθης. Οἱ δὲ ἀξιολογώτατοι τῶν στρατηγῶν μετὰ πολλὴν στάσιν περὶ διαδοχῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁμονοήσαντες κατέστησαν βασιλεῖα τὸν Ἀριδαῖον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνᾷ, κατέστη ἐπίτροπος αὐτοῦ ὁ Περδίκκας, εἰς ὃν καὶ ὁ κατακτητὴς πνέων τὰ λοιπῆσια εἶχε δώσει τὸν δακτύλιόν του. Ἀφ' οὗ λοιπὸν παρέλαβεν ὁ Περδίκκας οὕτω τὴν ἡγεμονίαν τῶν ὅλων, εἰς μὲν τὸν Πτολεμαῖον ἔδωκε τὴν Αἴγυπτον, εἰς δὲ τὸν Λαομέδοντα τὴν Συρίαν, εἰς δὲ τὸν Ἀντίγονον τὴν Παμφυλίαν, τὴν Λυκίαν καὶ τὴν καλουμένην μεγάλην Φρυγίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐδόθη εἰς μὲν τὸν Μελέαγρον ἡ Λυδία, εἰς δὲ τὸν Σέλευκον ἡ Βαβυλωνία. Καὶ αὐταὶ μὲν αἱ σατραπείαι οὕτως ἐμερίσθησαν, αἱ δὲ παραλειμμένα ἄλλα μὲν ἐδόθησαν εἰς ἄλλους, ἄλλα

δ' ἔμειναν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἡγεμόνας, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε διορίσει. Κατὰ δὲ τὴν Εὐρώπην εἰς μὲν τὸν Λυσίμαχον ἐδόθη ἡ Θράκη, εἰς δὲ τὸν Ἀντίπατρον ἔμεινεν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλάς.

Λαμιακὸς πόλεμος. Θάνατος τοῦ Δημοσθένους.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἤριζον ἐν Ἀσίᾳ περὶ τῆς ἡγεμονίας, οἱ Ἕλληνες, φρονηματισθέντες ἐκ τῆς ρητορικῆς δεινότητος τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ὑπερίδου, ἔλαβον τὰ ὄπλα πρὸς ἀνάγκησιν τῆς ἐλευθερίας των καὶ προὐκάλεσαν τὸν καλούμενον Λαμιακὸν πόλεμον. Οὗτος δὲ διήρκεσεν ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων Λεωσθένης, ὅστις, νικήσας τὸν Ἀντίπατρον ἐν Θερμοπύλαις (323), ἐπολιόρηκυσεν αὐτὸν ἐν Λαμίᾳ. Πεσόντος δὲ τοῦ Λεωσθένης, οἱ Ἕλληνες ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἐνίκηθησαν ἐν Κρανῶνι τῆς Θεσσαλίας (322), ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ βασιλικὸς στόλος συνέτριβε τὸν τῶν Ἀθηναίων περὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος μετὰ τὴν νίκην εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκυρίευσεν τὰς ἐπιφανεστάτας πόλεις καὶ ἠνάγκασεν ἐκάστην πόλιν νὰ συνομολογήσῃ ἰδιαιτέρως συνθήκην πρὸς αὐτόν. Παρὰ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἀπήτησε νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν τῇ Μουνηχίᾳ καὶ νὰ τῷ παραδώσωσι τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Ὑπερίδην. Καὶ ὁ μὲν Ὑπερίδης συλληφθεὶς ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἀργολίδα ὅπου ἦτο τότε ὁ Ἀντίπατρος, καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ὁ δὲ Δημοσθένης προλαθὼν ἔφυγεν εἰς τὸν ἐν τῇ νήσῳ Καλαυρίᾳ (Πόρω) ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἀλλ' ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν φυγαδοθηρῶν τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ, ἵνα μὴ συλληφθῆ ζῶν, ἐδηλητηράσθη (322). Ὁ δὲ Ἀντίπατρος, ἐπιτρέψας τὴν διοίκησιν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν ἐνάρετον Ἀθηναῖον Φωκίωνα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Πολυσπέρχων καὶ Κάσσανδρος.

Φονευθέντος δὲ τοῦ Περδίκκου (321), ὅτε ἐστράτευεν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, ὁ Ἀντίπατρος ἤρπασεν τὴν ἐπιτροπιάν τοῦ Ἀριδαίου καὶ διενεθῆεν νὰ περιποιήσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἡγεμονίαν τῶν ὅλων, ἀλλ' ἀπέθανεν (319), πρὶν θορυβῆσαι τοὺς στρατηγοὺς, ἀποδείξας διάδοχον οὐχὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κάσσανδρον, ἀλλὰ τὸν Πολυσπέρχοντα, ἀρχαῖον στρατηγόν. Ὁ δὲ Κάσσανδρος, μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ πατρὸς του εἰς χεῖρας ἄλλων, διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ συνεμάχησε

πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ δὲ Πολυσπέρχων ἐθορυβήθη διὰ τοῦτο καί, ἴν' ἀπαλλοτριώσῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοῦ Κασσάνδρου, ἀπέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν δημοκρατίαν. Τότε ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἠθέλησε νὰ ἐκδιώξῃ τὴν εἰς τὸν Κάσσανδρον πιστὴν Μακεδονικὴν φρουράν, ἀλλ' ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως Φωκίων ἀμελήσας, ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν ἀρχηγὸν ἐκείνης Νικάνορα ὄχι μόνον νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Μουνυχίαν, τὴν ὅποιαν κατεῖχεν, ἀλλὰ καὶ νὰ καταλάβῃ τὸν Πειραιᾶ (318). Τοῦτου ἕνεκα ὁ Πολυσπέρχων ἐπεμφε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλέξανδρον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα ἐλευθερώσῃ τὸν Πειραιᾶ. Τότε ὁ Φωκίων κατηγορήθη ὅτι συννοεῖτο μετὰ τοῦ Κασσάνδρου καὶ καταδικάσθη εἰς θάνατον. Ἐν τούτῳ δὲ κατέπλευσεν ὁ Κάσσανδρος εἰς τὸν Πειραιᾶ, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν συμμάχων του καί, ἀναγκάσας τὸν Ἀλέξανδρον νὰ καταλίπῃ τὰς Ἀθήνας, διώρισεν ἐπιμελητὴν τῆς πόλεως Δημήτριον τὸν Φαληρέα, ὅστις ἤρξεν ἔτη δέκα εἰρηνικῶς (318 — 308). Διευθετήσας δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα εἰσεβάλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκπολιορκήσας τὴν Πύδναν, ἐφόνευσε τὴν Ὀλυμπιάδα, τὴν μητέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι εἶχε φονεύσει τὸν Ἀριδαῖον καὶ τὴν σύζυγόν του Εὐρυδίκην. Ἐπειτα γενόμενος κύριος τῆς Μακεδονίας, ἔγημε τὴν θυγατέρα τῆς Ὀλυμπιάδος Θεσσαλονίκην, ἵνα, δι' αὐτῆς ἀποδείξας ἑαυτὸν οἰκεῖον τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, καταλάβῃ τὸν Μακεδονικὸν θρόνον (316 — 315).

Συμφωνίαι τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μάχη ἐν Ἰψῷ.

Ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Πτολεμαῖος συνωμολόγησαν τῷ 311 πρὸς τὸν Ἀντίγονον συνθήκην, καθ' ἣν ὁ μὲν Κάσσανδρος ἀνεγνωρίζετο ὡς στρατηγὸς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, μέχρις οὗ ὁ ἐκ Ῥωζάνης Ἀλέξανδρος ἔλθῃ εἰς ἡλικίαν, ὁ δὲ Λυσίμαχος ὡς δυνάστης τῆς Θράκης, ὁ δὲ Πτολεμαῖος τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ Ἀντίγονος τῆς Ἀσίας ἀπάσης καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπεδίδετο ἡ αὐτονομία. Ἀλλὰ δὲν ἐνέμειναν εἰς τὰς συμφωνίας ταύτας, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν προβάλλων προφάσεις προσεπάθει νὰ πλεονεκτή. Ὁ δὲ Κάσσανδρος, βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον αὐξάνομενον καὶ τοὺς Μακεδόνας κλίνοντας πρὸς αὐτόν, διέταξε τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ῥωζάνης. Οὕτως ἀπῆλλάγησαν τῶν ἀπὸ τούτων προσδοκωμένων φέβων ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος, ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Πτολεμαῖος.

Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο νὰ διαδεχθῆ τὴν βασιλείαν, τοῦ λοιποῦ ἕκαστος τούτων εἶχε βασιλικὰς ἐλπίδας. Ὁθεν ἐξεργάγησαν νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι· ὁ μὲν Πτολεμαῖος ἐπροστάτευεν ἐν Ἑλλάδι τὸν Κάσσανδρον, ὁ δὲ Ἀντίγονος τὸν Πολυσπερχοντα. Ἐλθὼν δὲ ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Ἑλλάδα (308), ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἤθελε νὰ προστατεύσῃ τὴν αὐτονομίαν τῶν Ἑλλήνων, κατέλαβε τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Σικυῶνα, κατεχομένης ὑπὸ τῆς χήρας τοῦ Πολυσπερχοντίδου Ἀλεξάνδρου καὶ συνέθετο πρὸς τὸν Κάσσανδρον συνθήκην, καθ' ἣν ἑκάτεροι ἔμενον κύριοι τῶν κατειλημμένων. Τοῦτο δ' ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἀντίγονον νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἀντιποιήσεις αὐτῶν. Ὁθεν τῷ 307 ἀπέστειλε τὸν υἱὸν τοῦ Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν, ὅστις ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου τὰς Μακεδονιάς καὶ Αἰγυπτιακὰς φρουράς, καὶ ἀποδοὺς εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐλευθερίαν ἐτιμήθη μεγάλως ὑπ' αὐτῶν, μάλιστα δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες καὶ βωμὸν ἵδρυσαν αὐτῷ καὶ τῷ πατρὶ του καὶ πρὸς τὰς δέκα φυλάς προσέθεσαν δύο, τὴν Δημητριάδα καὶ τὴν Ἀντιγονίδα. Ὁ δὲ Ἀντίγονος, φρονηματισθεὶς ἐκ τῶν ἀνδραγαθιῶν τοῦ υἱοῦ του, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλεῖα, συγχωρήσας καὶ εἰς τὸν Δημήτριον νὰ τύχῃ τῆς αὐτῆς προσηγορίας. Ἀλλὰ τότε καὶ ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Κάσσανδρος εὐθύς ἀνηγόρευσαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς καὶ συνεμάχησαν πρὸς ἀλλήλους κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Γενομένης δὲ μάχης κρατερὰς ἐν τῇ Ἰψῷ τῆς Φρυγίας, ὁ Ἀντίγονος ἠττήθη καὶ ἀπώλεσε τὸ στέμμα καὶ τὴν ζωὴν του (301). Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ Μακεδονικὸν κράτος διηρέθη εἰς τέσσαρα βασιλεία, τὸ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον, τὸ τῆς Συρίας ὑπὸ τὸν Σέλευκον, τὸ τῆς Θράκης ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον καὶ τὸ τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον. Ἀλλὰ τὰ βασιλεία ταῦτα ἐξαντληθέντα ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ὑπετάγησαν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς. Εἰσβολὴ Γαλατῶν.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τὸν ἐδέχθησαν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ κατέλαβε μὲν αὐτὴν τῷ 297, ἀλλὰ δὲν κατεδέχθη νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀχαριστίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀποθανόντος τοῦ Κασσάνδρου, κατέλαβε καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐβασίλευσεν αὐτῆς ἔτη ἑπτὰ (294 — 287). Μετὰ δὲ τοῦτον κατέλαβον τὸν Μακεδονικὸν θρόνον ὁ

βασιλεὺς τῆς Ἠπειροῦ Πύρρος (286), ὁ βασιλεὺς τῆς Θράκης Λυσιμάχος (282,) ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Σέλευκος (280) καὶ ὁ Πτολεμαῖος Κερραυρὸς (279), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου, εἰσέβαλον στίφη Γαλατῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἀήττητος φάλαγξ ἰδοκίμασε ν' ἀντιστῆ κατ' αὐτῶν ἀλλὰ διερρήχθη καὶ ὁ Πτολεμαῖος συλληφθεὶς ἐφονεύθη. Οἱ δὲ Γαλάται ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Βρένορ, δηώσαντες τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν προῆγον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐν Θερμοπύλαις κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἀνακαλύψαντες δὲ τὴν διὰ τοῦ ὄρους Ἀνοπταίας ὁμώνυμον ἀτραπὸν, ἐνέβαλον εἰς τὴν Φωκίδα, ἀλλ' ἐν Δελφοῖς ἐνίκηθησαν κατὰ κράτος καὶ διαβάντες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατέλαβον τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Γαλατίαν.

Πύρρος. Φίλιππος Γ' καὶ Περσεύς.

Ὁ Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπειροῦ, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐξώσιν του ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, διέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ταραντίνων, πολεμούντων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Νικήσας δὲ αὐτοὺς ἐν Ἡρακλείῳ (280) καὶ δις ἐν Ἀσκούλῳ (279), διεπεραιώθη τὸ ἀκόλουθον ἔτος εἰς τὴν Σικελίαν, ἵνα ἐλευθερώσῃ τὰς Συρακούσας, πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Νικήσας δὲ καὶ τούτους, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἠττηθεὶς ἐν Βενεβέντῳ (275) ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἠπειρον. Τῷ δὲ 274 ἐφάνη πάλιν ἐν Μακεδονίᾳ, τῆς ὁποίας τὸ στέμμα εἶχεν ἀρπάσει ὁ Ἀρτίγορος Γογατᾶς, υἱὸς τοῦ Πολιορκητοῦ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γαλατῶν. Κερδίζει τὴν εὐνοίαν τῆς φάλαγγος καὶ γίνεται κύριος σχεδὸν ἀπάσης τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ πρὶν τελειώσῃ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικήν, θέλων νὰ καταστήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Σπάρτης τὸν σύμμαχόν του Κλεώνυμον, υἱὸν τοῦ Κλεομένους Β', καὶ νὰ διώξῃ τὸν Ἀντίγονον ἐκ τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας κατεῖχεν ἐν Πελοποννήσῳ. Ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἀργείων καὶ εὗρε τὸν θάνατόν του ἐν Ἀργεῖ (272). Ὁ θάνατος τοῦ Πύρρου ἠσφάλισε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου Γογατᾶ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ὁ Ἀντίγονος παραιτηθεὶς τὰς Ἀσιατικὰς κατὰκτησεις περιωρίσθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὁ δισέγγονος αὐτοῦ Φίλιππος Γ' ἔσχε τὴν ἀνοησίαν νὰ κατέλθῃ εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ῥώμην, ἣτις καθίστατο τότε ἡ μεγίστη δύναμις τοῦ κόσμου. Μαθὼν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι

ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐν Κάνναις (216) συνεμάχησεν πρὸς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀννίβαν καὶ ἠτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι τὸν προέλαβον καὶ νικήσαντες αὐτὸν ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ τῷ ἐπέβαλον συνθήκην (205)· καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων, θέλοντες νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν Φίλιππον, ἀπέσπασαν ἀπ' αὐτοῦ δι' ἐπιτηδείων διαπραγματεύσεων τοὺς συμμάχους τοῦ Ἑλλήνας καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐνίκησαν αὐτὸν κατὰ κράτος ἐν Κυνὸς κεφκαῖς (197). Καὶ ὁ υἱὸς δ' αὐτοῦ Περσεὺς δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος τοῦ πατρὸς ἐν Πύδνῃ (168). Οὕτω δὲ ἡ Μακεδονία τῷ 148 κατέστη ἐπαρχία Ῥωμαϊκή.

Ἄρατος καὶ Κλεομένης.

Ἡ Ἑλλάς ἐκαρπώθη τὰς ταραχὰς τῆς Μακεδονίας, ἵνα ἀπολαύσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς· ἀλλ' ἀποσυρθεῖσα ἡ ξένη ἡγεμονία ἀπέλιπε τυράννους ἐν ἐκάστη πόλει. Οἱ τυράννοι οὗτοι περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ στρατιωτῶν μισθοφόρων, συνεῖχον τοὺς πολίτας ὑπὸ τὸν τρόπον καὶ ἐφορολόγουν αὐτοὺς ἀνηλεῶς. Ὁ δὲ Ἄρατος ἐκ Σικυῶνος ἀπεφάσισε ν' ἀνατρέψῃ τὰς μισητὰς ταύτας τυραννίδας, αἵτινες εἶχον κατασταθῆ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ. Πρῶτον λοιπὸν ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοῦ τυράννου Νικοκλέους (251) καὶ εἰσῆγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν ἑμοσπονδίαν, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουσαν δώδεκα αὐτόνομοι πόλεις τῆς Ἀχαΐας πρὸς κοινὴν ἄμυναν. Ἐπειτα ἀποδειχθεὶς στρατηγὸς αὐτῆς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῶν τυράννων τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὴν Ἐπίδαυρον, τὴν Τροιζῆνα, τὰ Μέγαρα, τὴν Μαντίνειαν καὶ τὴν Μεγαλόπολιν· ὕστερον δὲ συνέθετο συμμαχίαν πρὸς τὴν Αἰτωλικὴν ἑμοσπονδίαν, ἣτις ἦτο τότε καὶ αὐτὴ δύναμις ἰσχυρά, καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐξεδιώξαν τὴν Μακεδονικὴν φρουράν. Οὕτως ἡ Ἀχαϊκὴ ἑμοσπονδία ἔμελλε μετὰ τινὰς ἀκόμη ἀγῶνας νὰ περιλάβῃ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλὰ δυστυχῶς ἀνεζωπυρήθη ἡ Λακεδαιμῶν ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Κλεομένης Γ', ἀποδίδων τὴν πολιτικὴν καχεξίαν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς Λυκουργείου νομοθεσίας, ἀποκατέστησεν αὐτὴν καὶ, ἀναμορφώσας οὕτω νέους πολίτας, κατήλθεν εὐθὺς εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Πελοποννήσου. Ὁ δὲ Ἄρατος ἠττηθεὶς ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῆ τὸν τότε βασιλεῖα τῶν Μακεδόνων Ἀρτίγονον τὸν Δάσωνα, ὅστις ἐλθὼν

ένίκησε τὸν Κλεομένην ἐν Σελλασίᾳ τῆς Λακωνικῆς (221). Ἄλλ' ἡ νίκη αὕτη ὑπέταξεν ἐκ νέου τὴν Πελοπόννησον ἅπασαν εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἡγεμονίαν. Βλέποντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἀναγέννησιν ταύτης τῆς δυνάμεως δὲν ἠσύχαζον· παρεσκευάσθησαν λοιπὸν ὅπως ἐπεμβάντες θραύσωσιν αὐτήν. Τὸ βίαιον τοῦ Φιλίππου Γ'. καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ διαταχθεὶς φόνος τοῦ Ἀράτου ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς συμμάχους πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, εἰς τοὺς ὁποίους κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἡ ἥττα τοῦ Φιλίππου ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς (197). Ὁ δὲ ὕπατος τῶν Ῥωμαίων *Φλαμινῖος*, ἐλθὼν μετὰ τὴν νίκην εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἀνεκήρυξε τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεκρότησαν εἰς τοῦτο, ἀγνοοῦντες ὅτι ἡ ἐλευθερία αὕτη ἤγεν αὐτοὺς εἰς τὴν δουλείαν.

Φιλοποίμην. Ἄλωσις Κορίνθου.

Ὁ *Φιλοποίμην* ἐκ Μεγαλοπόλεως, ἀποδείχθεις μετὰ τὸν Ἄρατον στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς δημοσπονδίας, ἐπεχείρησε νὰ περιστείλῃ τὴν Σπάρτην, ἥτις μετὰ τὸν Κλεομένην περιελθοῦσα εἰς χεῖρας χυδαίων καὶ ὤμων τυράννων κατήντησεν ἐστία ῥαδιουργιῶν. Ἐφόνευσε λοιπὸν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν τύραννον *Μαγαρίδα* ἐν μάχῃ τινὶ παρὰ τὴν Μαντινείαν (207)· ἠνάγκασε τὸν διάδοχόν του *Νάβιν* νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεσσήνης καὶ εἰσελθὼν νικητῆς εἰς τὴν Λακεδαίμονα εἰσήγαγεν αὐτήν εἰς τὴν Ἀχαικὴν δημοσπονδίαν. Ἄλλ' εἰς τὴν Ῥώμην δὲν συνέφερε νὰ ἀποτελῇ ἡ Πελοπόννησος μίαν πολιτείαν καὶ ὁ Ῥωμαϊζὼν *Δεινοκράτης* ἀπέστησε τὴν Μεσσήνην ἀπὸ τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας. Ὁ δὲ *Φιλοποίμην* εὐθύς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Μεσσήνην καὶ ἔτρεψε τοὺς Μεσσηνίους εἰς φυγὴν ἀλλὰ διώκων αὐτοὺς ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου του καὶ συλληφθεὶς κατεδικάσθη νὰ πῆ τὸ κώνειον ὁ τελευταῖος ἔξοχος στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων (183). Οἱ δὲ Ἀχαιοὶ τότε σφοδρῶνουσιν ἔτι μᾶλλον τὰ πράγματα, μέχρις οὗ ἡ Ἀχαικὴ συμπολιτεία κηρύττει πόλεμον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων *Μούμμιος* ἀποβάς εἰς τὴν Ἑλλάδα συνῆψεν ἐν Λευκοπέτρᾳ παρὰ τὴν Κόρινθον μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἀχαιοὶ ἠττήθησαν κατὰ κράτος. Ἡ Κόρινθος κυριευθεῖσα ἐπυρπολήθη (146), καὶ ἡ Ἑλλάς κατέστη ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ, ΑΣΙΑ, ΚΑΙ ΛΙΒΥΗ, ΕΘΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

σελ. 5—6.

Καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου καὶ φυλαὶ αὐτοῦ. Ἡ λευκὴ φυλὴ. Ἄριοι καὶ Σημίται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

σελ. 6—12.

Οἱ Σῆναι καὶ οἱ Μογγόλοι.

Ἵψηλὴ ἀρχαιότης τοῦ Σινικοῦ πολιτισμοῦ. Πρῶται δυναστετεῖαι. Ἀκμὴ τῆς Σινικῆς αὐτοκρατορίας. Εἰσβολὴ τῶν Μογγόλων. Πρῶτοι Εὐρωπαῖοι ἐν Κίνα. Νέον Μογγολικὸν κράτος. Ἡ Κίνα ἐν τοῖς νέοις χρόνοις. Ὁ Κομφούκιος καὶ ἡ Σινικὴ κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

σελ. 12—17.

Ἡ Ἰνδία.

Πρῶτοι κάτοικοι. Οἱ Ἄριοι, αἱ Βέδαι. Ἱστορία τῆς Ἰνδίας. Αἱ τάξεις τῶν Ἰνδῶν. Ὁργανισμὸς πολιτικός καὶ θρησκευτικός. Ὁ Βουδδισμὸς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

σελ. 17—24.

Ἡ Αἴγυπτος.

Πρῶτοι κάτοικοι καὶ πρῶται δυναστετεῖαι. Εἰσβολὴ τῶν Ἰκσῶς. Εὐημερία τῆς Αἰγύπτου. Παρακμὴ τῆς Αἰγύπτου. Εἰσβολὴ τῶν Αἰθίοπων. Οἱ τελευταῖοι Φαραῶνες. Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς Πέρσας, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς Ἀραβας. Θρησκεία, κυβέρνησις καὶ τέχνη τῆς Αἰγύπτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

σελ. 24—29.

Βαβυλώνιοι ἢ Ασσυριοὶ καὶ Ἀσσύριοι.

α'. Ευφράτης, Τίγρης, Βαβυλώνιοι. β'. Ἀσσύριοι. Κυβέρνησις, θρησκεία καὶ τέχνη τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

σελ. 29—31.

Οἱ Φοίνικες.

Φοινίκη, πόλεις, κυβέρνησις καὶ θρησκεία. Ἀποικίαι καὶ πλόες τῶν Φοινίκων. Ὑποταγὴ τῶν Φοινίκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

σελ. 31—40.

Οἱ Ἑβραῖοι.

Ἀρχαῖαι παραδόσεις. Θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ νομοθεσία. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Κριταί. Βασιλεῖς, Σαούλ, Δαυὶδ καὶ Σολομών. Τὸ σχίσμα τῶν Ἑβραίων καὶ ἡ αἰχμαλωσία αὐτῶν. Οἱ Ἑβραῖοι ὑπὸ τοὺς Πέρσας, Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

σελ. 40—53.

Μῆδοι καὶ Πέρσαι.

α'. Μῆδοι. Δηϊόκης καὶ Φραόρτης. Κναξάρης. β'. Πέρσαι καὶ Ἰδρυσιοὶ τοῦ βασιλείου αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Κύρου. Συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ Δυδικοῦ βασιλείου καὶ κατάλωσις αὐτοῦ. Δούλωσις τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Ἄλωσις τῆς Βαβυλώνης καὶ θάνατος τοῦ Κύρου. Καμβύσης. Ἄλωσις τῆς Αἰγύπτου. Δαρεῖος. Ἀπόστασις Βαβυλώνης. Ζώπυρος. Ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν. Θρήσκευμα τῶν Μήδων καὶ Περσῶν. Κυβέρνησις, παιδεία, καὶ τέχνη τῶν Περσῶν.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΕΛΛΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

σελ. 55—65.

Μυθικὸς καὶ ἥρωικὸς αἰὼν (X—1124 π. X.)

Πελασγοί. Ἕλληνας, Δευκαλίων καὶ Ἕλλην. Ἐποικοὶ ξένοι ἐν Ἑλλάδι.

Ἡρωες. Ἡρακλῆς. Θησεύς. Κοιναὶ Ἐπιχειρήσεις α'. δ' Ἀργοναυτικὸς πλοῦς. β'. Οἰδίπους καὶ ἐκστρατεία τῶν ἐπτά ἐπὶ Θήβας. γ'. Τρωικὸς πόλεμος. Ὀμηρος καὶ κυκλικὸ ποιηταί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

σελ. 65—93.

Διαμόρφωσις νέων πολιτειῶν (1124—500 π. Χ.)

Μετανάστασις Θεσσαλῶν, Βοιωτῶν καὶ Δωριέων. Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν. Κόδρος καὶ θάνατος αὐτοῦ. Σπάρτη καὶ διαίρεσις τῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς. Λυκούργος. Πολιτικὸ νόμος τοῦ Λυκούργου. Ἀστικοὶ νόμοι τοῦ Λυκούργου. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, καὶ ἀφορμὴ αὐτοῦ. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Αἱ Ἀθηναίαι πρὸ τοῦ Σόλωνος. Σόλων καὶ ἀνάγκησις τῆς Σαλαμῖνος. Νόμοι τοῦ Σόλωνος. Πεισίστρατος τύραννος. Πεισιστρατίδαι, Ἴππίας καὶ Ἴππαρχος. Κλεισθένης. Δέκα φυλαί. Ὀστρακισμὸς. Ἰσαγόρας. Εἰσβολὴ τοῦ Κλεομένους εἰς τὴν Ἀττικὴν. Αἱ δευτερεύουσαι πολιτεταί τῆς Ἑλλάδος. α'. Αἱ δευτερεύουσαι πολιτεταί τῆς Πελοποννήσου. β'. Αἱ ἐκτός τοῦ Ἰσθμοῦ δευτερεύουσαι πολιτεταί. γ'. Αἱ πολιτεταί τῶν κυριωτάτων νήσων. Πρῶτη περίοδος ἀποικισμοῦ ἐν 12^α καὶ 11^α αἰῶνι. Δεύτερα περίοδος ἀποικισμοῦ ἐν 8^α 7^α καὶ 6^α αἰῶνι περὶ Ἑλλησποντον, Προποντιδα, Βόσπορον, Εὐξείνιον Πόντον καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἑλλάδος. Μέσα συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐνὸς ἔθνους. α'. Ὀρησκειά καὶ Λατρεία β'. Ἀμφικτιονία καὶ ἔθνικοι ἀγῶνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

σελ. 93—135

Ἀκμὴ τῆς Ἑλλάδος (500—431)

Ἀποστασία τῶν Ἰώνων. Ἰστιαῖος καὶ Ἀρισταγόρας. Ἄλωσις καὶ ἐμπρησμός τῶν Σάρδεων. Ἄλωσις τῆς Μιλήτου. Πρῶτη ἀτυχὴς ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Μαρδόνιον. Κήρυκες Πέρσαι αἰτοῦσι γῆν καὶ ὕδωρ. Κατηγορία Αἰγινητῶν ὡς προδοτῶν καὶ πόλεμος αὐτῶν καὶ Ἀθηναίων. Δεύτερα ἐκστρατεία Περσῶν ὑπὸ Δάτιν καὶ Ἀρταφέρην. Μάχη ἐν Μαραθῶνι. Ἐκστρατεία Μιλτιάδου εἰς τὴν Πάρον. Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης. Προπαρασκευαὶ Δαρείου καὶ Ξέρξου. Τρίτη ἐκστρατεία Περσῶν ὑπὸ Ξέρξην. Σχέδιον ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων. Ναυμαχία ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Θεμιστοκλῆς. Μάχη ἐν Θερμοπύλαις. Λεωνίδα. Ἐρήμωσις Φωκίδος. Ἀπόπειρα συλῆσεως Δελφῶν. Κατάλειψις Ἀθηνῶν. Ἐμπρησμός αὐτῶν. Συμβούλιον Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι. Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι. Θεμιστοκλῆς. Φυγὴ Περσικοῦ στόλου καὶ τοῦ Ξέρξου. Προτάσεις Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Μάχη ἐν Ἐρυθραῖς. Μάχη ἐν Πλαταιαῖς. Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη. Συμβούλιον Ἑλλήνων ἐν Σάμῳ περὶ Ἰώνων. Ἀνοικοδόμησις Ἀθηνῶν καὶ τῶν τειχῶν. Θεμιστοκλῆς. Πausanias. Ἡγεμονία Ἀθηνῶν. Φόροι συμμάχων. Νίκα Κίμωνος. Ὄστᾶ Ὡρηστικῶς. Δούλωσις Ναξίων. Αἰτίαι ἀποστασιῶν συμμαχιῶν πόλεων. Ἀπο-

στασία Θασίων. Τρίτος Μεσσηνιακός πόλεμος. Στρατεία Ἀθηναίων εἰς Αἴγυπτον. Μετάθεσις τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας. Πόλεμος Κορινθίων, Μεγαρέων, Ἀθηναίων καὶ Αἰγινήτων. Οἰκοδόμησις μακρῶν τειχῶν. Πόλεμος Φωκῶν πρὸς Δωριεῖς. Μάχη ἐν Τανάγρα καὶ Οἰνοφύτοις. Τολμίδου περίπλους περὶ Πελοπόννησον. Περικλῆς καὶ Κίμων. Ἰερός πόλεμος. Μάχη ἐν Κορωνεῖα. Ἀποστασία Εὐβοίας. Εἰσβολὴ Πελοποννησίων εἰς Ἀττικὴν. Ἀποστάσις Σάμου καὶ Βυζαντίου. Ὑποταγὴ αὐτῶν. Ἀκμῆ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν ἐπὶ Περικλέους. Πόλεμος Κερκυραίων καὶ Κορινθίων διὰ τὴν Ἐπίδαμνον. Ἀποστασία Ποτιδαίας. Σύνοδος ἐν Σπάρτῃ καὶ κήρυξις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

σελ. 135—167.

Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος (431—338 π. Χ.)

Ἀπόπειρα Θηβαίων ἐπὶ καταλήψεϊ Πλαταιῶν. Σύμμαχοι Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων. Πρώτη εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Στρατεία Ἀθηναίων περὶ Πελοπόννησον καὶ Λοκρίδα. Δευτέρα εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἀττικὴν, λοιμός, ἐπίπλους Ἀθηναίων κατὰ Πελοποννήσου καὶ ἄλωσις Ποτιδαίας. Πολιορκία Πλαταιῶν. Ἀτυχὴς ἀπόπειρα ἀποστασίας Ἀκαρνάνων καὶ θάνατος Περικλέους. Τρίτη εἰσβολὴ εἰς Ἀττικὴν, ἀποστασία Λέσβου. Τετάρτη εἰσβολὴ εἰς Ἀττικὴν, ὑποταγὴ τῆς Λέσβου καὶ ἄλωσις τῶν Πλαταιῶν. Πρώτη ἐκστρατεία Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν καὶ λοιμός ἐν Ἀθήναις. Σεισμοί, νίκαι Ἀθηναίων ἐν Σικελίᾳ, Μήλῳ, Βοιωτίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ. Τείχεσις Πύλου ὑπὸ Δημοσθένους. Τὸ ἐν Σφακτηρίᾳ πάθημα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀθηναῖοι κυριεύουσι Κύθηρα καὶ Θυρέαν, καταλείπουσι Σικελίαν, ἠττῶνται περὶ Δήλιον, Βρασιδας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Κλέων καὶ Βρασιδας, Νικκίειος εἰρήνη. Τὰ μετὰ τὴν Νικκίειον εἰρήνην. Ἀφορμὴ δευτέρας ἐκστρατείας Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν. Νίκιας, Λάμαχος, Ἀλκιδιάδης. Ἄλωσις Ἐπιπολῶν, ὁ Γύλιππος ἐν Σικελίᾳ. Ἄλωσις Πλημμυρίου, πανωλεθρία Ἀθηναίων. Ἀφοβία Ἀθηναίων ἐπὶ τῶ ἐν Συρακούσαις τραύματι, ἀποστασία συμμάχων. Ἀλκιδιάδης κατὰ Σπαρτιατῶν μετὰ Τισσαφέρνους, κατάλυσις δημοκρατίας. Ἰδρυσις ὀλιγαρχίας τῶν 400. Κατάλυσις ὀλιγαρχίας, κάθοδος Ἀλκιδιάδου, νίκαι Ἀθηναίων περὶ Κυνόρσωνα, Ἄβυδον, Κύλικον. Ὑποταγὴ συμμαχίδων πόλεων τοῖς Ἀθηναίοις. Λύσανδρος, Κύρος ὁ νεώτερος, ἦττα Ἀθηναίων ἐν Νοτίῳ, Ναυμαχία ἐν Ἀργινοῦσαις. Ὀλεθρος Ἀθηναίων ἐν τοῖς Αἰγῶς ποταμοῖς. Ἀρμοσταί, ὑποταγὴ Ἀθηναίων. Σπάρτης ἡγεμονία, οἱ τριάκοντα τύραννοι, καθαιρέσις αὐτῶν ὑπὸ Θρασυβούλου. Σωκράτης. Ἀνάβασις Κύρου, μάχη ἐν Κυνάβοις, κάθοδος τῶν μυρίων Ἑλλήνων. Ἀγησίλαος καὶ Κόνων. Ἀντακίδειος εἰρήνη. Κατάληψις τῆς Καδμείας. Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη καὶ ἡ ἐν Μαντινείᾳ. Φίλιππος Β'. ὁ Μακεδῶν. Φωκικὸς ἢ ἰερός πόλεμος. Δημοσθένης καὶ Φίλιππος. Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

σελ. 167 — 172.

Μακεδονίας ἡγεμονία.

Δολοφονία Φιλίππου. Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας. Νίκαί αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ. Μάχη ἐν Γρανικῷ, ὑποταγή τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μάχη ἐν Ἴσσοῖς, ὑποταγή Φοινίκης, Συρίας, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου. Μάχη ἐν Ἀρβήλοισι, ὁ Ἀλέξανδρος προχωρεῖ μέχρι Σογδιανῆς. Ἐκστρατεία Ἀλεξάνδρου εἰς Ἰνδία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

σελ. 172 — 178.

Παρακμὴ Μακεδόνων.

Διαμελισμὸς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους. Λαμιακὸς πόλεμος. Θάνατος τοῦ Δημοσθένους. Πολυσπέρχων καὶ Κάσσανδρος. Συμφωνία τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μάχη ἐν Ἴψῳ. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς. Εἰσβολὴ Γαλατῶν, Πύρρος, Φίλιππος Γ' καὶ Περσεύς. Ἄρατος καὶ Κλεομένης. Φιλοποίμην. ἄλωσις Κορίνθου.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΤΟΥ 1886

Ἄριθ. 1383

